EDEP YA HU!

Mehmed Zahid Kotku

Nefsin Terbiyesi

Vuslat: *6*

Tasavvuf-Hikemiyat Serisi: *6*

Isbn
978-605-61107-6-4

Basım Tarihi
Şubat 2010

Baskı / Cilt
Metkan Matbaası
Merkezefendi Mh. Yılanlı Ayazma Sk.
Örme İş Merkezi No:8/1
Davutpaşa - Zeytinburnu / İstanbul
Tel: (0212) 483 22 22

İç Tasarım
İrfan Güngörür

Kapak Tasarım
Sena İzgi

VUSLAT
Eğitim, Yardımlaşma, Kültür ve Çevre Vakfı
www.vuslatvakfi.com
Şems-i Tebrizi Mah.
İstanbul Cd. No: 149/2
Karatay / Konya
Tel: +90 332 350 64 99

Mehmed Zahid Kotku

Nefsin Terbiyesi

İstanbul - 2010

بسم الله الرحمن الرحیم

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM
TARİKAT ERBABINA GÖRE
NEFSİ TERBİYE METODLARI

Üçüncü Bölüm
KUR'ÂN SÛRELERİNDEKİ
HASSALAR

Mehmed Zahid Kotku (ks)

Seyyid Mehmed Zahid Kotku (ks) Hazretleri Hakkında Kısa Bilgiler

Dünyaya bir göz atınız. Huzur ve mutluluk adına neler görüyorsunuz?

İnsan huzur ve mutluluğu nasıl yakalayacak? Bu konu çoğumuzun bildiği bir gerçek ki, huzur ve mutluluğun merkezi, itikat, amel-i salih ve iyi ahlak ile Allah sevgisi dolu bir kalbdir. Allah (CC)'ın yüce elçisi (sav) şöyle buyuruyor: ***"Dikkat ediniz! İnsan vücudunda öyle bir et parçası vardır ki, o iyi olursa bütün vücut iyi olur. Eğer kötü olursa, bütün vücut bozulur. İşte, o et parçası kalbdir."*** (Buhari)

Kalb, öyle harikulâde özelliklere sahip ki... Ancak Rabbimize yönelmekle huzur buluyor. Çünkü kalbin yaratıcısı Allah-ü Teâlâ... Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"Dikkat ediniz! Kalbler ancak Allah (CC)'ı anmakla huzur ve sükûna kavuşur." (Râ'd:28)

Allah (CC)'a yönelen bir kalbin sahibinde sevgi, merhamet, iyilik, hoşgörü gibi ulvî duygular gelişir. İç âlemi zenginleşir. Gönül âleminde nur meydana gelir ve sonunda huzur ve mutluluk iklimine yelken açar.

Kalbin bu ulvî yüksekliğe ulaşması için ehil kılavuzlara ihtiyaç vardır. Kendisi bu noktaya ulaştıktan sonra, başkalarını da yükseltebilecek kemâlât ehline... Bu gönül mimarlarından biri de Gümüşhaneli Dergâhı'nın postnişinlerinden

Silsile-i Zeheb'deki Mürşid-i Kâmil Mehmed Zahid Kotku rahmetullahi aleyhtir.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nin naklettiklerine göre babaları O'na: "Oğlum Mehemmed!" diye hitap edermiş. Soyadlarının 'mütevazi' manasına geldiği nüfus cüzdanının başına not edilmiş idi.

Tevellütleri; hicrî 1315, milâdî 1897 yılında Bursa Şehrinde, kale içinde Türkmenzâde Çıkmazı'ndaki baba evinde vaki olmuştur.

Ailesi

Babaları ve anneleri Kafkasya'dan 1297'de göç eden müslümanlardandır. Dedeleri Kafkasya'da Şirvan'a bağlı eski bir hanlık merkezi olan Nuha'dandır ki burası dağ eteğinde, ipekçilikle meşhur, ahalisi müslüman, hâlen Azerî Türkçesi konuşulan bir yerdir.

Babaları İbrahim Efendi, Bursa'ya 16 yaşlarında iken gelmiş, Hamza Bey Medresesi'nde tahsil görmüş, muhtelif yerlerde imamlık yapmış, Hazret-i Peygamber (sav) sülâlesinden bir Seyyid ve mutasavvıftır. 1929'da 76 yaşlarında iken Bursa Ovasındaki İzvat Köyü'nde vefat etmiş ve oraya defnolunmuştur.

Anneleri Sabîre Hanım da Seyyide'dir. Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri 3 yaşlarında iken muhterem anneleri yeni bir kardeş dünyaya getirmiş ve lohusalık hali devam ederken şehit olmuşlardır. Bursa'da bulunan Pınarbaşı Kabristanı'na defnedilmişlerdir. Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nin muhterem anneleri ile ilgili hafızalarında kalan tek şey; muhterem babalarının bir bayram öncesi eve gelirken yanında bir çift pabuç getirmesi ve "Oğlum Mehemmed, annen sana bunları cennetten gönderdi" demesidir.

Bu anne ve babadan doğma ağabeyleri Ahmed Şâkir (1308 – 1335) subaylık yapmış, Kudüs'te ve Çanakkale'de bulunmuş, siperlerde hastalanmış ve 28 yaşlarında iken vefat edip, Söğütlüçeşme mezarlığına defnolunmuştur. Aynı anneden bir küçük kardeşleri daha olmuşsa da çok yaşamamış ve birkaç aylık iken vefat etmiştir.

Babalarının ikinci evliliği yine Dağıstan muhacirlerinden, Fatma Hanım'ladır. Ondan doğma üç kız kardeşleri olmuştur. Bunlardan Pakize Hanım'ın efendisi de, Bursa Ulu Cami imamlarından ve İsmail Hakkı Tekkesi şeyhlerinden merhum Ahmet Efendi (ks)'dir.

Bugünkü anlamda ipek böcekçiliği zanaatını Kafkasya'dan Bursa'ya dedeleri getirmişlerdir. Kendileri çok köklü ve zengin bir aileye mensup olmakla birlikte tamamen zühd içerisinde yaşamayı şiar edinmişlerdi.

Tahsili

Mehmed Zahid Efendi (ks) Hazretleri ilk mektebi Oruç Bey İbtidâîsi'nde okumuşlar, ardından Maksem'deki idâdîye devam etmişler, sonra da Bursa Sanat Mektebi'ne girmişlerdir. Bu esnada Birinci Cihan Harbi dolayısıyla 19 yaşlarında iken 27 Nisan 1916'da askere alınmışlar, senelerce askerlik yapıp, birçok hastalıklar atlatmışlardır. Ordunun Suriye'den çekilmesinden sonra, binbir güçlükle İstanbul'a dönmüşlerdir.

23 Temmuz 1919 Cuma gününden itibaren 25. Kolordu 30. şubede yazıcı olarak vazifeye devam ettikleri, 1922 Martında hala bu vazifede oldukları hatıra defterinden anlaşılmaktadır.

Tasavvufî ve Dinî Hizmetleri

Hoca Efendi Hazretleri (ks) İstanbul'da bulunduğu esnada çeşitli dini toplantılara, derslere, camilerdeki vaazlara devam

etmişlerdir. Bilhassa Seydişehirli Abdullah Feyzi Efendi (ra)'yi çok sevdikleri anlaşılıyor. 29 Temmuz 1920 Cuma günü, Cuma namazını Ayasofya Camii'nde edâdan sonra Vilayet önünde bulunan Fatma Sultan Camii yanındaki Gümüşhâneli Tekkesi'ne giderek Dağıstanlı Ömer Ziyâüddin Efendi (ks)'ye intisâb eyleyip günden güne ahvalini terakki ettirmişlerdir.

Ömer Ziyâüddin (ks) Hazretleri'nin, 18 Kasım 1921 (Hicri 1339) Cuma günü vefatından sonra postnişin-i irşâd olan Tekirdağlı Mustafa Feyzi (ks) Efendi'nin yanında tahsil-i kemâlâta devam etmişler, birçok defalar halvete girmişler, 27 yaşlarında hilâfetnâmeyle birlikte Râmuzü'l-Ehadis, Hizb-i A'zam ve Delâilü'l-Hayrât icâzetnâmelerini de alarak Beyazıt, Fatih ve Ayasofya Camii ve Medreselerinde derslere devam etmişler, bu esnada hafızlıklarını da tamamlamışlardır. Aynı zamanda hocasının işareti üzere muhtelif kasaba ve köylerde dini hizmetler îfa etmişlerdir.

Mustafa Feyzi (ks) Hazretleri'nin vefatından sonra Bursa'ya dönerek yerleşmişler ve evlenmişler, 1929'da vefat eden babalarının yerine Bursa Ovasındaki İzvat Köyünde 15–16 sene kadar imamlık yaptıktan sonra, Bursa'da önce bir müddet Veled Veziri Camisi'nde fahri hatiplik yapmışlar, daha sonra, Üftade Camii Şerifi'nin imam-hatipliğine tayin edilerek, şehirde hisar içindeki baba evine yerleşip, burada, 1945'den 1952'ye kadar hizmet etmişlerdir.

1952 Aralık ayında, Gümüşhaneli Dergâhı Postnişini eski tekke arkadaşı Kazanlı Abdülaziz (ks) Hazretleri'nin vefatı üzerine onun hizmet ettiği Zeyrek Çivicizade Camisi'nde hizmete başlamışlar ve burada 1/10/1958 tarihine kadar vazife yapmışlardı. Daha sonra İskenderpaşa Camii Şerifi'ne

nakil olunmuşlar ve vefatlarına kadar da bu camide vazifeli olarak kalmışlardır.

Ahirete İrtihalleri

Hocamız Mehmed Zahid (ks) Hazretleri, vefatından takriben bir sene kadar önce rahatsızlanmışlardı. Şiddetli ağrılarından sürekli olarak muzdariplerdi ve zor ayakta durabiliyorlardı. 1979 yazında uzun zaman kalmak üzere gittikleri Hicaz'dan, ağır hasta olarak 1980 Şubat'ında dönmek zorunda kalmışlardı. 7 Mart 1980'de ameliyata girdiler ve midelerinin üçte ikisi alındı.

Ameliyattan sonra tedricen düzeldiler. Hatta 1980 Ramazanında hiç aksatmadan oruç tuttular, hatimle teravih kıldılar, vaaz ettiler, Hac mevsimi gelince de son haclarına gittiler. Orada rahatsızlıkları iyice nüksetmişti. Haccı güçlükle ifadan sonra, 6 Kasım 1980'de İstanbul'a döndüler. 13 Kasım 1980'de (5 Muharrem 1401), Perşembe günü gözyaşları ile uyur gibi bir halde iken ahirete irtihal eylediler.

Cenaze namazları 14 Kasım 1980 Cuma günü Süleymaniye Camii'nde muhteşem, mahzun, vakur ve edepli bir cemm-i gafir tarafından kılınarak, mübarek vücutları, Süleymaniye Camii haziresinde, kendisinden feyz aldığı hocaları ve üstadlarının yanındaki istirahatgâhlarına defnolundular.

Vefatları İslâm Âleminde büyük üzüntüye yol açmış, Sudi Arabistan'da, Kâbe'de, Kuveyt'te ve daha pek çok şehirde gıyablarında cenaze namazı kılınmıştır.

Vefat tarihi olan 13 Kasım 1980 tarihli takvim yapraklarında çok manidar ibareler yer alıyordu. Meselâ bunların birindeki şu nazım şâyân-ı taaccübdür:

Arkamdan Ağlama

Öldüğüm gün tabutum yürüyünce
Bende bu dünya derdi var sanma!
Bana ağlama,"Yazık, yazık!" "Vah, vah!" deme!
Şeytanın tuzağına düşersen vah vahın sırası o zamandır.
Yazık yazık asıl o zaman denir.
Cenazemi gördüğün zaman "Elfirak, elfirak!" deme!
Benim buluşmam asıl o zamandır.
Beni mezara koyunca elveda demeye kalkışma!
Mezar cennet topluluğunun perdesidir.
Mezar hapis görünür amma,
Aslında cânın hapisten kurtuluşudur.
Batmayı gördün ya, doğmayı da seyret!
Güneşle aya batmadan ne ziyan gelir ki?
Sana batma görünür amma
Aslında o doğmadır, parlamadır.
Yere hangi tohum ekildi de yetişmedi?
Neden insan tohumu için
Bitmeyecek, yetişmeyecek zannına düşüyorsun?
Hangi kova suya salında da dolu olarak çekilmedi?
Can Yusuf'un kuyuya düşünce niye ağlarsın?
Bu tarafta ağzını yumdun mu, o tarafta aç!
Çünkü artık hay-huy'un, mekânsızlık âleminin boşluğundadır.

Şemâil-i Şerifi

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri uzunca boylu, iri kemikli, yapılıca, heybetli, pehlivan gibi bir zattı. Beyaz tenli, dolgun pembe yanaklı, uzunca ak sakallı, geniş alınlı, aralıklı kaşlı, irice başlı, gül yüzlü, sevimli, alımlı bir kimse idiler. Gençken zayıf olduklarını, öksüzlükte yemek yerine yu-

murta içivererek böyle iri vücutlu olduklarını gülerek anlatırlardı. İlk görüşte insanda sevgi ve saygı uyandıran bir halleri vardı. Tanıdığına tanımadığına selâm verir, güler yüz gösterir, gönül alırlardı. İlk nazarda koyu kestane renkli görünen, fakat dikkatle bakılması imkânsız, esrarlı ve derin manalı gözleri vardı. Gözleri içinde kırmızılık, sırtlarında ve karınlarında ise avuç içi kadar iri bir ben mevcuttu. Hafızaları çok kuvvetli idi, konuşmaları tatlı ve sâfiyâne idi.

Şahsiyetleri

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, çok kere halk telaffuzu kullanır, karşısındakine söz fırsatı tanır, çok iyi bildiği bir şeyi bile sanki ilk defa duyuyormuş gibi yumuşak bir tavırla dinler, manalı ve nükteli cevaplar verirlerdi. Sohbetleri hoş, hutbeleri fevkalâde celâlli olurdu. Hutbe esnasında seslerini yükseltir, ordu önündeki bir komutan gibi celâdetle ve irticalen konuşurlardı.

Kerametlerini gizler, kendilerini hiç belli etmez, kimsenin kusurunu yüzüne vurmaz, mütevazi, güler yüzlü, bakışlarıyla insanın içini okur, herkesin haline göre konuşur, kişinin bilmediği şeyi sorup mahcup etmezlerdi. Talebelerine ve insanlara karşı alçak gönüllü davranır, onlara bir kardeş gibi muamele ederlerdi. Öyle ki, bu duruma aldanan insanlar, kendilerini nerede ise bir arkadaş gibi görürdü.

Çok temiz ve titizlerdi. Önüne bir şey damlasa *"eyvah kabahat ettik"* derlerdi. Çoğu zaman sofralarında misafir bulunurdu. Hiçbir zaman hiçbir kimseye emir vermezlerdi. Zengin fakir demez, herkesin davetine gider, gönül yaparlardı. Bazen de davetsiz gider, fakir yahut hastanın gönlünü alır, dua ederlerdi. Sıkıldıklarını hiç belli etmezlerdi. *"Aman sakın bir kalp kırmayın, kırarsanız o size yeter de artar"* derlerdi. Dost-

larına vefaları emsalsiz idi; onları ziyaret eder, arar, sorarlardı. Akrabalarına karşı vazifelerinde kusur etmez ve onlara karşı hiçbir yardımı esirgemezlerdi.

İnsanlarla konuşurken, gülümseyerek söz söylerler, kimseye doğrudan şöyle yap, şöyle yapma demezler, îmâ ile, misalle, dolaylı yoldan arzularını anlatırlardı. Dini mevzularda olmayan suallere net cevap vermezlerdi.

Özel hayatlarında ev halkına karşı müşfik ve latifeli davranır, onlara doğrudan doğruya bir şey emretmez, *"bir çay olsa içeriz"* gibi tabirler kullanırlardı. Hocamız (ks) Hazretleri, daima telmih ve îmâ ile söylerler, anlaşılmazsa sabrederlerdi. Midelerinin üçte ikisi alınacak hale geldiğinde bile, hastalıklarından hiçbir şikâyette bulunmamışlardı. Rahatsız oldukları, hacı annemiz tarafından kısa istirahatları sırasında çıkardıkları hafif sesle anlaşılabilmişti.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri kimseye sert muamele etmezler ve kimsenin gönlünü kırmazlardı. Kendileri İslam'a aykırı olmayan hemen her teklife 'peki' derlerdi. Gerçekleşmesi mümkün olmayan tekliflere bile peki demişler, vefatlarından kısa bir zaman önce de *"Siz peki demesini öğrenesiniz diye, olur olmaz tekliflerinize peki diyorum"* buyurmuşlardır. *"Pekey demesini öğrenmek lazım"* ve *"Arkadaşlık pekey demekle kaimdir"* sözleri meşhurdur.

Tevâzu ve Teslimiyetleri

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri o kadar büyük bir tevazu sahibi ve kendisini gizlemekte o kadar mahir idiler ki; en iyi bildikleri bir mevzuyu dahi, muhatapları, Hocamız Mehmed Efendi (ks)'nin bilmedikleri zannı ile uzun uzun izah ederken, Hoca Efendi (ks) Hazretleri hiç seslerini çıkarmadan, onu sonuna kadar dinlerlerdi. Ziyaretlerinde bu-

lunmuş bir yabancı, Hocamız (ks)'ın tevazusunu 'riyaya kaçmayan bir tevazu' olarak nitelendirmiştir.

Kendileri; kerametleri zahir büyük bir mürşid-i kâmil ve zamanın kutbu olmalarına rağmen, makamını ve kemâlâtını gizlerler, normal insanlardan biri gibi görünürlerdi. Talebeleri kendilerinin bu halinden çoğu zaman aldanır ve edebe muhalif laubaliliğe düşebilirlerdi. Gene bu tevazu sebebiyle insanlar Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'ni cana yakın bulur, kendisinden çekinmez ve O'na yaklaşır, istediği suali içinden veya dışından sorardı. Suallerin cevapları, soranı mesul mevkide bırakmamak için net olmaz, dolaylı olurdu.

Tasavvufu çok iyi biliyor, ne muazzam mutasavvıf, ne kadar üstün bilgili adam, denmesini hiç mi hiç istemezlerdi. Bilen bilmeyen herkese kapılarını açık tutmak için tevazuyu hiç terk etmemişlerdi. Her görenin O'nu bir köy imamı zannetmesine bayılırlardı. Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nin zamanın kutbu oldukları, pek çok kişinin harikulade hallerine şahit olmaları ile son zamanlarında anlaşılabilmiştir. Seyyid oldukları ise ancak vefatlarından sonra öğrenilebilmişti.

Daima herkese kapıları açıktı. Günün beş vakti Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'ni görebilmek O'nun sohbetinde bulunabilmek mümkündü. Hiç bir kimseyi kapılarında bekletmemişler ve kapılarından geri çevirmemişlerdi. Kendisine ulaşamayan fakat bir şey sormak isteyen veya bir müşkülü olana da, onu hiç kırmadan, ona en ufak bir külfet vermeden ulaşmasını bilirler, bunu da büyük bir gizlilik içinde yaparlardı ki bunların çoğu vefatlarından sonra ortaya çıkmıştır.

Birini dinlemekte, maddi ve manevi derdine çare aramakta çok cömert olmakla beraber, fevkalade maddi sıkıntılar içinde olduklarında dahi, ihtiyaçlarını hiç kimseye söyle-

memişlerdi. Kimseden, kimse için de para ve diğer yardımlar hususunda aracı rolüne girmemişlerdi. Kimsenin işine, eşine, aşına, mesleğine, meşrebine, gelirine, giderine, evine barkına, vasıtasına, makamına, mansıbına, giyimine, kuşamına, varlığına, yokluğuna ne karışır ve ne de özenirlerdi.

Bir keresinde Mekke-i Mükerreme'de kendisine sadaka vermek isteyen bir yabancının verdiği parayı kabul etmişler ve yakınları hayretle nedenini sorduğunda "*biz o parayı almasaydık, o kişi her sadaka verişinde 'acaba reddedilir miyim' diye tereddüt edecekti"* buyurmuşlar, o sırada oradan geçen bir ihtiyaç sahibine, paranın üzerine birkaç mislini de koyarak tasadduk etmişlerdir.

Kıskançlık ve çekememezlik sanki lügatlerinden tamamen silinmişti. "Ben falancadan ders almak istiyorum" diyene de iltifatkâr davranarak o kimseye nasıl ulaşacağını ince ince ve zevkle anlatırlardı. Daima gönüllere Allah (CC) sevgisi nakşetmeyi gaye edindikleri, her tavırlarından anlaşılıyordu.

Hanımlara ders tarifi yapmaktan son derece çekinmişlerdi. Zaruret hallerinde ancak karı-kocaya, baba-kıza veya yanında muhterem validemizi bulundurarak odanın dışında oturan bir hanıma ders tarif ettiklerine rastlanmıştı. *"Sen bu tarif ettiklerimizi hanımına da anlat, o da derslere devam etsin"* dedikleri de olmuştu. Hanımlara cihad olarak; kocalarına hizmet etmeyi ve evlerine sahip çıkmayı, çocuklarını iyi bir müslüman olarak yetiştirip terbiye etmeyi, dedikodulardan son derece uzak durarak, civarına İslam'ı yaymaya çalışmayı tavsiye ederlerdi.

Sünnete Olan Bağlılıkları

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri hizmetleri ve sohbetleriyle olduğu kadar yaşantısıyla da insanlara İslamî bir

hayatın nasıl olması gerektiğini göstermişlerdi. Muhterem Ali Ulvi Kurucu Rahmetullahi Aleyh, Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nin kendisini en çok etkileyen yönünü "Sünnetleri ihya etmek, Peygamber gibi yaşamak... Yani hal ve hareketlerini Efendimiz (sav)'e uydurmak..." şeklinde anlatıyordu. "Sanki Rasulullah (s.a.v)'ı görüyor da, O nasıl hareket ediyorsa öyle hareket ediyorlardı" diyordu.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, kendi üstadlarına fevkalâde saygılı ve bağlı idiler. Kadîm dostları, üstadlarının meclisine gittiklerinde Hoca Efendi (ks) Hazretleri'nin diz üstü oturup, baş eğip hiç ayak değiştirmeden edeple oturduklarını anlatırlar. Bu bağlılıkla ilgili olarak, Aziz Efendi Hazretleri (ks) 1950 senesinde aşağıdaki menkıbeyi aktarmışlardır:

"İki arkadaş vardı, bunlar Cuma namazlarını Hocaları Mustafa Feyzi (ks) Hazretleri'nin kıldığı camide kılmak isterlerdi. O Hazret de Cuma'yı ya Beyazıt, ya da Ayasofya Camii'nde kılardı. Bu arkadaşlar Cuma vakti, önce Beyazıt Camii'ne gelirler, kapıdaki deri perdeyi kaldırıp içeriyi koklarlar, Hocalarının kokusunu alırlarsa içeri girerler yoksa Ayasofya'ya giderlerdi." Bu iki arkadaştan birinin Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri olduğu bilinmektedir. Nitekim Rasulullah'la (sav) rabıtalı olanlara has olan bu koku, Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nden de yakınındakiler tarafından defaten duyulmuştur.

Gece ve sabah ibadetlerine çok riayet ederler, talebelerini de bunlara teşvik ederlerdi. Ziyaretlerine gelene sormadan cevabını verir, istemeden ihtiyaç sahibinin muhtaç olduğu şeyi bağışlarlardı. Gönüllere ve rüyalara Allah'ın izni ile tasarrufları vardı. Bereket gittikleri yere yağar; bolluk O'nunla beraber gezer, en ücra, en kıtlık yerlere O gelince nimet dolardı. Beraberinde seyahat edenler, tevafuklara, tecellilere, maddî

ve manevi hallere ve ikramlara gark olur, hayretlere düşerler, parmaklarını ısırırlardı.

Bütün ihvanı içinde belki de kendilerini en iyi anlayan ve ona göre davranan da muhterem eşleri Hacı Annemiz Hazretleri olmuştur. Günlük oturdukları mindere bir kez bile -velev ki çocuk dahi olsa- başkasını oturtmaz, Hoca Efendi (ra) hakkında fevkalade titizlenir, başkaları tarafından -çok yakın aile bireyleri de olsa- özel eşyalarının kullanımına izin vermezlerdi. Hoca Efendi Hazretlerine (ra) ve ihvana karşı cansiperane hizmeti ibadet bilirler, yaz-kış soğuk-sıcak demeden her gelene yemek hazırlarlar, kahvaltı ikram ederlerdi. Çayın o kutlu hanede kaç kez demlendiği bilinmezdi. Bunları yaparken özellikle 1960 yıllarında her gün dışarıda maltız yakılır, yemekler orada pişer, çay orada demlenirdi. Ömürleri boyunca evlatları ve torunları tarafından muhterem Hacı Annemiz Hazretlerinin bir kez yattıkları, uyudukları görülmemiştir. Bir kez bile olsa 'yoruldum', 'bittim' gibi bir şikâyetlerine şahit olunmamıştır. Bunları burada bir vefa örneği olsun diye arz etmeyi borç biliriz.

Şunu da kanaati acizanemiz olarak uygun bulduk ki böyle bir mürşidin arkalarında onlara hizmet ve vefada sanki bir Hatice-i Kübra validemizin 20. asırdaki ruhdaşını gördük demek abartılı olmasa gerektir.

Talebelerini Yetiştirme Tarzları

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri gerçekten milletimize Mürşid-i Kamillik örneği göstermek üzere yetiştirilmiş gibi, faaliyetlerini ülfetin tesisi için sürdürmüşlerdi. Var gücü ile enaniyeti terke, her şeyde Allah (CC)'ın rızasını arayarak O'nun sevgili bir kulu olmaya, dedikodu ve gıybet et-

memeye, milletin birliği ve beraberliği için çalışmaya kararlı bir şekilde hiçbir nefesini boşa geçirmeden gece gündüz gayrete soyunmuşlardı.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri dersini dinleyenlere yeni bir şey anlatıyorsa, sanki kendileri de yeni öğrenmiş gibi anlatırlar ve *"bugün bir eserde yeni bir şeye rastladım"* derlerdi. Böylece dinleyenler için tatbik hususunda geç kalınmadığını, bu yaşlarında olmalarına rağmen kendilerinin de yeni öğrendiklerini üstü kapalı olarak söylemiş olur ve bu hâl üzere talebelerini eğitirlerdi.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, ele aldığı bir kimseyi terbiye edip yola getirinceye kadar büyük bir sabırla çalışırlardı. İlk zamanlarda kusurlarına müsamaha ederler, yıllarca çalışır, yarı yolda bıkıp bırakmazlardı. *"İnsanları ıslahın bir kaç lâfla ve münakaşa ile değil, hâl ile ayrıca sabır ve çalışmakla olacağını"* buyurmuşlardı.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nin sohbetlerindeki buluşlara teşbihlere hayran kalmamak mümkün olmazdı. Çok uzun ve derin düşünürler, bir ayetin, bir hadisin üzerinde haftalarca, aylarca durup konuştukları olurdu. 1980 senesinde tedavi görmekte oldukları kum havuzunun içerisindeyken söylemiş oldukları şu sözler, sâlikin Allah (CC) yolundaki görevini harikulade bir tasvirle anlatmaktadır:

"Süluktan murad, eriştiği mertebede sineğin kanadına değmeyen dünya ve içindeki mülevveslikten uzak olmak kaydı ile müsterih bir zevkle yaşarken, vasıl olamadığı mertebeler için işte şu kum taneleri adedince gam çekmekten ibarettir."

Bu yolun ilme dayandığının şuuru içinde kesbî ve vehbî ilimlerde zirveye erişmişlerdi. Nitekim bir talebesine *"Evladım, işte bu Kur'an-ı Kerim bize tam 30 yılda sure sure değil,*

sayfa sayfa değil, âyet âyet değil, kelime kelime yutturuldu." buyurdukları nakledilmektedir

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, en katı kalpli bir kimseye dahi nazar etseler veya o kimse vaaz ettikleri camiye ya da sofrasına olsun, bir kerecik getirilse, kalbi yumuşardı.

Sosyal ve Ekonomik Yaşamdaki Etkileri

Mehmed Zahid Efendi (ks) Hazretleri yalnız 'gönüller sultanı' değildi. O aynı zamanda güzel ülkemizin manevi ve maddi kalkınmasını ve güçlenerek İslam âlemine örnek olmasını isteyen ve bunu canı gönülden teşvik eden bir dava adamı idi. Bireysel kazanımların bir araya getirilerek 'toplum yararına' yatırımlara dönüştürülmesini işaret ve teşvik ederlerdi.

"Bu kapının önünde cemaatin dizdiği otomobillerden rahatsız oluyorum, rahatsız oluyorum! ... Yabancı diyarlara ekmek parası için giden işçilerin o diyarlara gitmemesi var iken buna mecbur kalınması beni üzüyor. O getirilen otomobillerin yerine atölyeler, fabrikalar kurulsa ve aç susuz vatandaşlara iş bulunsa, hem onlar İslam diyarında yaşama imkânı bulur, hem de biz, yabancıların kölesi olmazdık" buyurmuşlardı.

Birçok konuşmalarında, Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, ekonomik yönden, özelikle de küçük sanayi ve ağır sanayide, dışarıya bağımlı olmamak için sanayileşmek gerektiğini dile getiriyorlardı. Türkiye'nin ekonomik bağımlılığının, kültürel bağımlılığı getireceğini misallerle izah ediyor ve bunun da Batı'ya tutsaklık anlamına geldiğinin şuuru ile müslümanların kalkınması için birleşmeyi, bir ibadet gibi algılamalarını istiyor ve *"teşebbüsler, şirketleşerek yapılırsa daha kalıcı, daha güçlü, daha heybetli ve daha güzel olur"* diyorlardı.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretlerinin Türkiye'nin sorunlarına getirdikleri çözüm önerileri, sadece düşünce düzleminde kalan fikirler değildi. Meselâ millî sanayimizin kurulmasını gündeme getirmişler, bilâhare incelemelerde bulunmak üzere yurt dışına çıkmışlar ve böylece bir tabu gibi görünen yerli sanayinin kurulmasıyla ilgili korkuların aşılmasına yardımcı olmuşlardı. Bizzat teşvikleriyle kurulan ve zamanında Avrupa'nın en büyük fabrikaları olan tesisler bu bağlamda güzel, canlı birer örnektir.

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, mevki, makam ve para tutkunu olmaktan kurtarmaya çalıştığı insanları bir yandan da Türkiye'nin yönetimine talip olmaya yönlendiriyorlardı. Çünkü güzel yurdumuzun ancak mevki ve makam düşkünü olmayan insanlar eliyle kalkındırılabileceğine inanıyorlardı.

Ahlâkıyla, yaşantısıyla, tebessümüyle, yaratılanı Yaratan'dan dolayı seven ve kucaklayan felsefesiyle gönülleri fetheden Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri, hayatın her anına 'inancın' hâkim olması için çalışmışlar, geriye imzalı imzasız birçok eser bırakmışlardır. Vakıflar, dernekler, ticari kuruluşlar, çeşitli yayınlar, her kademeden talebeler...

Hocamız (ks) Hazretlerinin, vefatlarından bir hafta önce, hacdan dönerken Medine-i Münevvere'de yaptıkları bir konuşmadaki şu sözleri O'nun yaşam felsefesinin hem bir özeti, hem de sevenlerine bıraktığı mirasıdır:

"Ne dervişlikte, ne şeyhlikte, ne imamlıkta iş yok. İş, Allah (CC)'ın rızasını kazanabilmekte. İş, Allah (CC)' ın rızasını kazanabilmekte... İş, Allah (CC)'a sevgili kul olabilmekte."

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretlerinden Nasihatler

"Sen amellerin işlendiği ve fakat hesap sorulmadığı şu zamanda fırsat eline geçmişken değerlendirmeye bak. Amel işlemenin mümkün olmadığı, orada işlense de beş para etmeyeceği, pişmanlıklarla yerin göğün inleyeceği ve fakat hesap sorulacağı, hesap görüleceği, dönüşü olmayan ahiret mekânına doğru gidiyorsun. Şuurlu ol, akıllı ol. Aklını güzel işler yapmakta kullanmaya bak. Büyüklerimizden ibret al. Boşa zaman geçirme ey aziz kardeş"

"İnsan dakikada ortalama 18 defa nefes alıyor. Her nefesinde Allah (CC)'a karşı zimmetlenmiş olur. Kalp atışları ise normal olarak dakikada 72 adettir. Şu halde sen ey kardeş, her dakika 72 kere sana bu atışı temin eden Rabbini anmaya mecbur değil misin? Bu şuurda yaşamalısın. Bir günde 24 saat ve 1440 dakika var. Şu hale göre günde 26,000 defa 'Allah' diyesin ki nefeslerinin karşıtı kadar Rabbini zikretmiş olasın. Kalbinin atışlarını düşünecek olursan günde 104,000 defa Rabbini anabilmelisin. Biz öyle veliler tanıyoruz ki Rabbimizin yeryüzünde 'Rahmet' olarak vazifelendirdiği peygamberler adedinden fazla 'Allah' demeyi kendi nefislerine borç bilmişler, yani günde 125,000 defa Rablerini anmışlar. İşte bunların duaları sayesinde bu ülkenin pek çok yerine kâfirler girememiş, karşılarında hiçbir fiziki ve maddi güç olmamasına rağmen, korkularından ülkeye girmelerine fırsat bulamadan def olup gitmişlerdi. Çanakkale niçin geçilemedi bir düşün. Karşılarında daima ehl-i zikrin duaları vardı. Her dua kâfirin tepesinde mermi gibi işlem görmedi mi? İşte bu zikirler seni öyle bir sevgili kul haline getirir ki 4 dakikada

bir derece yani takriben saatte 1700 km hızla dönen şu dönek dünya senin ayaklarının altında döner de sen dönmezsin aziz dostum, sen döndürülmezsin aziz kardeş. Herkes dönek olsa da gene sen dönek olamazsın. Yalan dünya içindekilerle döne döne ömrünü yitirir de sen dönmezsin! Sen dönmezsin! Rabbinin sevgili kulu olarak şu fâni dünyada kimseye zarar vermeden ömrünü tamamlar, arkandan dualar edilen biri olur gidersin. Allah (CC) seni ya 'Allah' demen veya birine 'Allah' dedirtmen için yarattığını hiç hatırından çıkarmamalısın. Sen böyle olmaya devam edebilsen, Rabbin senin ayağını dünyaya bastırmaya kıyamaz. Şunu hatırından çıkarma ki Cenab-ı Hakk'ın gizlediği 'İsm-i Azam' senin içindedir. Bul onu çıkar. Göreyim seni. Bu Rabbimin taahhüdüdür. İsmi A'zam senin içinde olur da hiç Rabbim seni incitir mi? Senin burnunu bile kanatmayacağı gibi... 'Ya Sâriye! İle-l Cebel!' dediğinde 1500 km mesafeden sesini duyurur. İşte meydan!"

"İnsanlarla iyi geçinmek istiyorsan kimseyi tenkit etme! Fakir zengini, zengin fakiri tenkit etmeye kalkmasın. Halkın sevdiğini halka şikâyet etmeyin. (Halkı kandıranların halka anlatılması ise ibadettir). Kimsenin işine, gücüne karışma! Dedikodu yerlerinde bulunma! Kardeşlerinizi sık sık ziyaret ederek 'acaba hangi hizmetinde bulunabilirim, hangi işine yarayabilirim' düşüncesini sakın terk etmeyin. Bu düşünce, sizin muhabbetinizi artıracaktır"

Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretlerinin, 1980'deki son haclarında Mekke-i Mükerreme'de bir 'veda hitabeti' niteliği taşıyan şu konuşması çok manidardır:

"Buralarda bin sevap işleniyor. Bir taraftan da bin günah işleniyor. Hâlbuki bir anlık cihad kırk hacdan efdaldir.

Bir anlık nefis ile mücahede (büyük cihad) ise seksen nafile hacdan efdâldır. Büyük cihad ise ancak halvetlerle olur. 'Allah' demekten daha büyük ibadet mi olur? Halvette her nefeste 'Allah' deme alışkanlığı edinirsin. Halvet cami, mescid gibi yerlerde olduğu gibi evde de olur. Buralara gelmek yerine yılda üç defa, yani Ramazanın son on gününde, Zilhicce'nin arife günü dâhil on gününde, Muharrem'in ilk on gününde halvet usullerine uygun olarak bir yerde geçirmenizi, orada ne yapacağınızı da Gümüşhaneli Ahmed Ziyâüddin Efendi Hazretleri'nin (ra) eserlerini okuyarak öğrenmenizi tavsiye ediyorum. Bir daha toplu olarak buralara gelemeyiz. Toplu olarak da bulunacağımızı zannetmiyorum. Ne dervişlikte ne imamlıkta, ne şeyhlikte iş yok, iş Allah (CC)'ın rızasını kazanabilmekte, iş Allah (CC)'ın sevgili kulu olabilmekte. Allah (CC)'ın rızası ise devamlı günahlardan kaçarak ve ibadetlerle öğrenilir. Çok bilmek hüner değil. Her ilmin üstünde ilim vardır. Çok paranın da hesabı çoktur. Kuvvete sahip olmak da hüner değil, hüner o kuvveti, o ilmi, o parayı Allah (CC)'ın emrinde kullanabilmektedir.

İlim, edeb ve takvayı beraber yürütün. Gönlünüze şeytanı sokmamaya çalışın, çıkarması çok zordur. Gümüşhanevi (ks) Hazretleri, günahları ihtiva eden kitaplarını -Necatü'l Gâfilîn'i- her salike 1000 defa okuturlardı. Siz de okuyun. Buralara farz hac için veya başka maksatla gelinecekse, ceplerinizi iyice doldurarak gelin. Sakın kimseye sığınmayın. Onun bunun yardımı ile hac etmeye kalkmayın. Yerlerde sürünür gibi hac yapmayın. İbadetiniz bitince de hemen memleketinize dönün."

Evrad-ı Şerif'in İnşası

Aziz Kardeşlerim!

Bu güne kadar pek çok dua kitapları yayınlanmıştır.

Abdûlkadîr Geylâni, Ahmed Rufâi, Hasan-ı Şazeli, Muhammed Bahaüddin Nakşibendî Hazretleri gibi daha nice büyüklerin tertip ettikleri günlük, haftalık evrâd kitapları inceden inceye tetkik edilerek şu an evlerde, mescitlerde takip edilmekte olan 'evrad-ı şerîf' meydana gelmiştir. Bu tarzdaki yedi günlük evrâdı bir daha meydana getirmek imkânsızdır. Bu Kur'an evradına ilaveten; Buhari, Tirmizi, Cami'us-sagir, Ramuz ve diğer hadis kitaplarındaki Peygamber Efendimiz (sav)'in mübarek dudaklarından dile gelmiş zikir ve dualarla üstad-ı muhteremimiz Ahmed Ziyaeddin Gümüşhanevi (ks)'nin tertip ve bizlere emanet ettikleri iki binden fazla sayfalık üç kitaptan seçme dua ve zikirler alınmıştır. Dikkat etmelisin ki senin oradan buradan duyarak biçimlendirdiğin dualar bunların yerini tutmaz. Sen bu evraddaki duaları usulüne uyarak oku. Cenab-ı Hak muhtaç olduğun ve olacağın her şeyi bilir. Onları dilediği zaman sana ihsan eder. Her kim ki bu evradı salih bir niyetle, ihlâsla okusa, Allah (CC)'ın izni ile muradına kavuşur. Bu evrad-ı şerifi günü gününe ve Allah (CC)'dan ümidini kesmeden sürekli olarak okumaya devam etmelisin. Niyetinin halis ve saf olmasına dikkat et. Allah (CC), canı gönülden okuyacağınız evrad-ı şerifin feyiz ve bereketini sizden ve bizden eksik etmesin.

Bu evrad-ı şerif ile beraber; Allah (CC) bizlere müslüman olarak yaşamayı, müslüman olarak ölmeyi sonsuza kadar cennette sâdât efendilerimiz ile beraber kalmayı nasib etsin.

Mehmed Zahid Kotku (ks)

Üstadımız Mehmed Zahid Efendi (ks) Hazretleri, tertib ettiği bu muazzam eser olan 'Evrad-ı Şerif' ile bir kimsenin ilaveten hangi namazları kılacağını, namazlardan sonra hangi sureleri okuyacağını, hangi zikirleri yapacağını, rabıta çeşitlerini anlatmıştır. Kendisi, kimsenin bir kelime dahi ekleyemeyeceği zarafette, sanki 'Halidiyye' ye merbut yepyeni bir 'Zahidiyye' nin karkasını teşkil edercesine, efradını cami, ağyarını mani olan bu 'Evrad-ı Şerif' i inşa etmişlerdi.

Mehmed Zahid Kotku (ks) Hazretlerinin Altın Silsile-i Şerifleri

Silsile-i Zeheb

1. Başımızın tacı, gönüllerimizin tabibi, dünya ve ahiret şefaatçimiz, hidayetimizin, gözlerimizin ve letâifimizin nuru, yaratılmışların en üstünü:

   Seyyid-i Kainat Hz. Muhammed Mustafa (sas)

Sıddıkiyye

2. Peygamber Efendimiz (sav)'in en sadık ve mağara arkadaşı, ashabın en üstünü, Sıddıkıyye'nin kurucusu:

   Hz. Ebubekir Sıddık (ra)

3. Peygamber Efendimiz (sav)'in kendi ailesine severek dâhil ettiği:

   Hz. Selman el-Farisi (ra)

4. İmamların imamı:

   Hz. Kasım İbn-i Muhammed (ra)

5. İmamların rehberi:

   Hz. Cafer-i Sadık (ra)

Tayfuriyye

6. Kutupların kutbu:

   Hz. Beyazid el-Bestami (ks)

7. Evliyalar kutbu:

   Hz. Ebu'l-Haseni'l-Harakani (ks)

Haceganiyye

8. Kutupların kutbu:
   Hz. Ebû Ali el-Faremedi (ks)
9. Kutupların kutbu:
   Hz. Yusuf el-Hemedani (ks)
10. Kutupların kutbu:
    Hz. Abdülhalık el-Gûcdüvani (ks)
11. Evliyanın kutbu:
    Hz. Arif er-Rivgeri (ks)
12. Evliyanın kutbu:
    Hz. Mahmud İncir el-Fağnevi (ks)
13. Evliyanın kutbu:
    Hz. Ali Ramiteni (ks)
14. Evliyanın kutbu:
    Hz. Muhammed Baba es-Semmasi (ks)
15. Evliyanın kutbu:
    Hz. Emir Külâl (ks)

Nakşibendiyye

16. İmamların imamı, kutupların kutbu, Silsile-i Zeheb'in sürekli düzenleyicisi, Abdülhalık el-Gûcdüvani'nin kabri şeriflerinden tarikatın bütün boyutlarını ve özellikle 'hâfî' zikrinin inceliklerini tahsil eden, sürekli feyiz ve nur kaynağı
    Hz. Şah-ı Nakşbend Muhammed Bahaüddin Üveysi el-Buhari (ks)
17. Nakşibend Hazretleri'nin damadı şerifi ve evliyanın kutbu

Hz. Alâeddin Attâr (ks)

18. Evliyanın kutbu:
    Hz. Yakub el-Çerhi (ks)
19. Evliyanın kutbu:
    Hz. Ubeydullah Ahrâr (ks)
20. Evliyanın kutbu:
    Hz. Muhammed Zahid (ks)
21. Evliyanın kutbu:
    Hz. Muhammed Derviş (ks)
22. Evliyanın kutbu:
    Hz. Hacegi el-Emkenegi (ks)
23. Evliyanın kutbu:
    Hz. Muhammed Baki (ks)

Müceddidiyye

24. İkinci bin yıl yenileyicisi, evliyanın kutbu, tarikatı şeriattan her boyutu ile ayırmadan; yeniden ırk, dil, coğrafi tüm farklılıkları İslam'a endeksleyerek projelendiren:
    Hz. İmam Rabbani Müceddid-i Elf-i Sani Ahmed Faruk es-Serhendi (ks)
25. İmam-ı Rabbani' nin oğlu, evliyanın kutbu, urvetü'l-vüska:
    Hz. Muhammed Masum (ks)
26. Evliyanın kutbu:
    Hz. Şeyh Seyfüddin (ks)
27. Evliyanın kutbu:
    Hz. Seyyid Nur Muhammed el-Bedvâni (ks)

28. Evliyanın kutbu:

    Hz. Şemsüddin Cân-ı Cânân Mazhar (ks)

29. Evliyanın kutbu:

    Hz. Şeyh Abdullah ed-Dehlevi (ks)

Halidiyye

30. Evliyanın kutbu, açık ve gizli ilimlerde iki kanat sahibi, efendimiz, rabıta şeyhimiz, hâfî zikirlerin tümünü yeniden tanzim eden:

    Hz. Mevlânâ Ziyâüddin Halid el-Bağdadi (ks)

31. Mevlânâ Ziyâüddin Halid el-Bağdadi'nin özel olarak yetiştirdiği, tarikatların efendisi, kutupların kutbu:

    Hz. Ahmed İbn-i Süleyman Halid Hasen eş-Şami (ks)

Ziyaiyye

32. Evliyanın ve ariflerin kutbu, yardımcısı ve ellerinden tutanı, kendisine ulaşanların, kendisinden ne zaman olursa olsun yardım bekleyenlerin rehberi, yol göstericisi, Rahmân'ın ahlâkı ile teçhiz edilmiş, Kur'an'ın terbiye ettiği, Rasulullah'ın sünnetini ve yolunu yaşayan ve gösteren, ilim ve irfan kaynağı her türlü olgunluğa, kemalin zirvesine yerleştirilmiş ve genellikle 'Büyük Şeyh Efendi' diye anılan:

    Hz. Ahmed Ziyâeddin el-Gümüşhanevi (ks)

33. Büyük Şeyh Efendiden (ks) özel olarak rehberlik eğitimi ile teçhiz edilmiş, Silsile-i Zeheb'de Allah (CC)'a dayanmanın, yönelmenin istikametinden zerre miktar sapmayan, tüm evliyanın, ariflerin, âlimlerin kutbu olmasını bilen:

Hz. Hasan Hilmi el-Kastamoni (ks)

34. Büyük Şeyh Efendiden (ks) özel olarak rehberlik eğitimi ile teçhiz edilmiş, evliya ve ariflerin kutbu, gizli ve açık ilimlerin iki kanadı:

    Hz. İsmail Necati ez-Zağferanboli (ks)

35. Büyük şeyh Efendiden (ks) özel olarak rehberlik eğitimi ile teçhiz edilmiş, evliyanın, ariflerin, âlimlerden tarikata muhabbet besleyenlerin kutbu, arif yetiştirmekte Büyük Şeyh Efendiye en yakın hizmetkâr, Kur'an, Hadis hafızı:

    Hz. Ömer Ziyâüddin ed-Dağıstani (ks)

36. Büyük şeyh Efendiden özel olarak rehberlik eğitimi ile teçhiz edilmiş bulunan, evliyanın, ariflerin, kemali olanların ve silsileye muhabbet besleyenlerin kutbu:

    Hz. Mustafa Feyzi İbn-i Emrullah et-Tekfurdaği (ks)

37. Mustafa Feyzi Hazretleri'nden çok özel eğitimle feyiz yollarını öğrenen, kutubların, ariflerin kutbu:

    Hz. Hasib es-Serezi (ks)

    (Vefatı: 15/05/1949)

38. Mustafa Feyzi Hazretleri'nden çok özel eğitim gören kutupların, ariflerin, kemal sahiplerinin kutbu ve yol göstericisi

    Hz. Abdülaziz el-Kazani (ks)

    (Vefatı: 02/11/1952)

Zahidiyye

39. Mustafa Feyzi Hazretleri tarafından çok özel bir eğitimle yetiştirilmiş olan, Kur'an ve Hadis hafızı olmakla bera-

ber, Seyyidliğini gizleyebilen, kutubların, ariflerin, hocaların, kemâl sahiplerinin kutbu, silsileye muhabbet besleyenlerin yol göstericisi, zikri ve rabıtaları ve hatta Hatmi Hace'yi çok basitleştirerek tasavvufta ilerlemek isteyenlerin ayırt etmeden elinden tutanı, yardıma ihtiyacı olana Allah (CC)'a borç verir gibi koşanı

Hz. Mehmed Zahid İbn-i İbrahim el-Bursevi (ks)

(Vefatı: 13/11/1980)

Silsile-i Zeheb'de bulunanların bariz vasıfları nasıldı?

Onlar Allah ve Rasulüne ve silsiledeki büyüklerine saygılı, anlayışı yüksek, kavrayışı eşsiz kimselerdi. Kalplerinden dünya sevgisi çıktıktan sonra, Letâiflerindeki tüm kirlilikler tevfik nurlarının süpürgesi ile temizlenmişti. Onlar; müridlikten, arifliğe, ebrarlığa, zâhidliğe, sahib-i ahvâle çok süratle gelmiş kimselerdi. Onlar erbain fırınlarında, istiğfar ateşinde tevfik alevi ile hidayet sıcaklığında sırat-ı müstakim mayasıyla pişirilmiş kimselerdi. Onlar yal dervişini, kal dervişini kollarının arasında muhabbet ateşinde pişirip hâl dervişine döndürmek için çalışır Allah dostları ile.

Ebûbekir (ra) buyurdular ki:

- Ölümü her an hatırlayalım.
- Allah ve Rasulünün sakınılmasını emrettiklerine yaklaşmayalım.
- Dünyada, nefislerimizi Rabbimizin rehin aldığı şuuru içinde olalım.
- Ecellerimiz gelmeden, dünyada ahiret için yarışalım.

Selman (ra) buyurdular ki:

Selman (ra)'ın son nefesine yakın bir halde ellerini yüzüne kapayıp hıçkırıklar içinde ağlarken Sâd bin Ebi Vakkas (ra) ziyaretine gelmiş ve niçin bu kadar ağlıyorsun? demişti. Selman (ra) da:

– Rasulullah'ın huzuruna giderken nasıl ağlamayayım. Vasiyetini tutamamış bir ümmet olarak utanıyorum. O Rasul bana buyurmuştu ki: ***"Sizin dünyadaki azığınız, binek bir hayvanın üstünde yolculuk etmekte olanın yanındaki azığı kadar olmalıdır"*** Ben ağlamayayım da kim ağlasın be kardeşim diye cevap verdiler.

Cafer-i Sadık (ra) buyurdular ki:

– Yaratılmayanın peşine düşüp de harap olmayalım. Onun peşine düşersen yorulursun fakat gene de ona kavuşamazsın.

– Ya Şeyh, Rabbimizin yaratmadığı nedir?

– Dünyada müslüman için rahatlıktır.

Gel şu yaratılmayan rahatlığın peşine takılmayalım.

Abdulhalık el-Gûcdüvani (ra) buyurdular ki:

– İnsanların hor görmesini, rağbet ve teveccühüne tercih edelim.
– Dünyaya aldanmayıp, ölüme hazırlıklı olalım.
– Ahiret ilmini dünya bilimine, ahireti tümü ile dünyaya tercih edelim.
– Allah'ın rızka kefil olduğunu hiç hatırdan çıkarmayalım.
– Çok gülerek kalbi öldürmeyelim.
– Allah'tan gayri hiçbir şeyden ve kimseden korkmayalım.

Şahı Nakşibend (ra) buyurdular ki:

– Dünyanın şöhretinden, izzetinden ilişiğimizi keselim.
– Halkın itibarından ve vereceği mertebelerden vazgeçelim.
– Başkalarının müptelâ olduğu dünyalığın bizden uzaklaşmasından dolayı Rabbimize şükrü artıralım.
– Bize verilmeyeceğini bildiğimiz bir şeye karşı hür olduğumuzu, verilmesini çok istediğimiz şeyin ise kölesi olduğumuzu hiç hatırımızdan çıkarmayalım.
– Bu yolda vücud perdesinden daha büyük ve daha güçlü perde olmadığını düşünelim.
– Kendi can ve cismimize karşı muhabbeti silelim.
– Dünyayı ebedî hayatın saadetine vesile kılmak, ahiretin tarlası haline getirmek suretiyle yaşanmaya değer ömür geçirmek mümkündür.
– Amellerimizde sürekli azîmeti seçelim.
– Farz ve sünnetlere, nafilelere bütün gücümüzle sarılalım.

İmamı Rabbânî (ra) buyurdular ki:

– Allah'a karşı yalvarıcı, kalbi kırık ve O'na her an sığınıcı olalım.
– Nefsimize büyüklük ve üstünlük pâyesi vermeyelim.
– Dünya sevgisi bütün hataların başıdır. Dünya adamlarından, onlarla sohbetten uzak duralım.
– Gıybetten, kötü zandan, kendi nefsine başkasının kötü zan beslemesinden olabildiğince uzak duralım.

- Günah ve mekruhlardan göze gelen simsiyah şualar seninle Rabbinin arasını açar. O halde gözü haram ve mekruhların her türlüsünden koruyunuz.
- Dünyayı ebedî hayatın saadetine vesile kılmak, ahiretin tarlası haline getirmek suretiyle yaşanmaya değer yapıya kavuşturmak mümkündür.

Mevlâna Halid (ra) buyurdular ki:

- Dünyada ömür sürerken ölümü, ahiret hallerini ve bunların gerçek sahibini hep hatırda tutalım.
- Allah'ın hoşnut olduğu evliyanın kalplerinde yer edenler büyük devlete konmuştur.
- Bedeni beslemeye çalışandan, makam ve mevki sahibi olmak isteyenden, bidat sahiplerinden, gösterişe kapılanlardan mümkün mertebe uzakta bulunalım.
- Fıkıh ve ilm-i sahih ile sürekli ilgilenelim.
- Başkasına hiçbir şekilde yük olmayalım.

Gümüşhaneli Ahmed Ziyaeddin (ra) buyurdular ki:

- İhlâs ile islâh etmek dünya sevgisinin terkine bağlıdır.
- İsraftan ve israf edenlerden uzak duralım.
- Yüksek ve görkemli binalara, insanların özendiği bineklere, aşırı her türlü ziynete itibar etmeyiniz.
- Diyarı küffara ait kefere sözlere, kaplara, giyim kuşama, yiyeceklere, ev eşyalarına özenmeyelim.
- Âlim ve ebeveynden gayrisinin elini öpmeyelim. Kimseye boyun eğmeyelim. İhtiyacımızı kimseden talep etmeyelim.

Mehmed Zahid (ks) buyurdular ki:

- İdarecilikte şu üç hususa dikkat edelim:

- Daima adaletle muamele ediniz.
  - Müşavirleri Allah'a itaat edenlerin arasından seçiniz.
- Emaneti, Allah ve Rasulüne itaat edenler arasından ehillerine veriniz.

– Allah'a kulluktan alıkoyan her şey dünyadır.

– Dünyayı sevmek demek, zevk ve sefa âlemlerine dalarak müptelâ olmak demektir.

– Büyüklerimiz dünyada süs, saltanat, her türlü ziynet eşyalarının hiçbirine iltifat etmemişlerdir.

– Dünyanın aldatıcı cazibelerine kapılıp da güzel amellerden, ibadet ve taatten mahrum bir şekilde yaşamaktan şu aciz canımızı korumalıyız.

– Dünyada evliya gibi yaşamak istiyorsan:
  - Merhamet sahibi olmalısın.
  - Selâmet-i sadır sahibi olmalısın.
  - Sehaveti- nefis sahibi olmalısın.

– Def-i mefâsid, celb-i menâfiden evlâdır.

– Bir kimsenin mülkünde O'nun izni olmaksızın tasarruf etmek caiz olmadığına göre ve "mülk Allah'ındır" diyorsak, O'nun mülkünde O'na isyan ederek, O'na itaat etmeyerek yaşamak hiç mi hiç caiz değildir.

– Silsile-i Zeheb'dekiler;
  - Rabıta çeşitleri
  - Gizli zikir çeşitleri
  - İlmî sohbetler ve irşadlar
  - İlmî risaleler, ilmi kitaplar ve evrâd ile çalışmalarını sürdürdüler.

Allah-u Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri, Hocamız Mehmed Efendi (ks) Hazretleri'nin derecâtını ulyâ eyleyip, biz aciz-ü nâcizleri de füyûzat ve şefaatından feyizyab-u nasibdâr buyursun...

Âmin, bihürmeti Seyyidil-Mürselîn ve alihî ve sahbihî ve men tebiahüm biihsânin ilâ yevmid-dîn, vel-hamdü lillâhi rabbil-àlemîn.

MUKADDİME

Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn vessalâtû vesselâmü alâ resûlina Muhammedin ve ala âlihî ve sahbihî ecmaîn.

Allah Celle ve Âlâyı bilmek ancak nefsini bilmeye bağlıdır. Binâenaleyh nefsini bilmeyenin Allah Teâlâ'yı bilmesine imkân yoktur. Çünkü, "Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû (Kim ki, nefsini - *kendini* -bildi, Rabbini bildi)" *buyurulmuştur.*

Bu sebepten her müslümanın nefsini bilmeye çalışması en mühim vazifesidir. Nefislerin yedi mertebe üzere olduğunu ve bunların sıfatları, huylarının ise kırkbeş tane olup, müslüman kardeşlerimin bunları bilmesi ve hangi mertebede olduğunu anlaması elbette çok lâzım ve hattâ elzemdir.

Ay ve Güneş âlimleri, yıldızlarla meşgul olmuşlar ve bugünkü sene, ay ve günlerimizi bizlere bildirmişlerdir. Bu ilim her ne kadar zor bir ilim ise de, insanlık bunun da üstesinden gelmiş ve bugün o gökyüzünün ziyneti ve yeryüzünün de nuru olan ay'a kadar gitmeye muvaffak da olabilmiştir. Fakat bu o kadar zor ve

masrafa bağlı iken bundaki muvaffakiyeti görünce şaşırıyoruz ve bunu bir hüner, hem de fevkalâde bir hüner sayıyoruz. Halbuki ne faydası var dersen, "İşte gökleri de fethettik" diye övünürler. Fakat insaniyet sahasında henüz bir adım bile ileri gidememişlerdir.

San'at başka, bilgi başka, servet yine başka başka şeyler. Bunların üstünde bir de İslâmiyet denilen bir nimet vardır. İslâmiyetin de kemâline ulaşabilmek ve bu yedi nefis mertebesinin beşinci, altıncı, yedinci mertebelerinde, İslâmlığı ve insanlığı görünce insanoğlunun, "Vah vah!.. demek bizim dinimizde de böyle yedi kat gökleri çok geride bırakacak mertebeler de varmış ha...", diye ağzı açık kalacak.

Yedi kat göklere ulaşmak kimseye nasip olmamış, hattâ güneş bile dördüncü kat semâdadır, derler. Ki, ona bile erişebilmek imkânını kimse bulamamıştır. Nerede kaldı yedisini bulmak!.. Fakat elhamdülillâh, mü'minlerin içerisinden yedinci kata, yedinci mertebeye ulaşmış pek çok mü'min ve müslüman vardır.

Şimdi sen de bu bahtiyarların arasına girmeye özenmez misin? Öyle ise ey aziz kardeş, eğer sen de bu büyük nimetlerden biraz olsun nasib almak istiyorsan aklını başına toplayıp nefsinle mücâhedeye çalışmalısın. Dünya fâni, her şeyi de fâni! Bu marifetullah gönülde olursa ona ne ölüm olur, ne de bir şey! Ölüm de ona, bu âlemden diğer bir âleme intikalden başka bir şey değildir. Allah Teâlâ Hazretleri hemen cümlemizi, fazl u keremi ve lûtf u inayetiyle bu insanlık mertebelerine ve bu güzel huylara sahip olan bahtiyarlar zümresine ilhak buyursun. Âmin.

Bi hürmeti'l-seyyidi'l-mürselin ve salli ve sellim alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihi ecmâin.

Mehmed Zahid Kotku

BİRİNCİ BÖLÜM

NEFSİN MERTEBELERİ

A- NEFS-İ EMMÂRE

1- Nefs-i Emmârenin Tarifi

Birinci nefis mertebesine, **"Nefs-i Emmâre"** diyorlar ki, hiç işe yaramayan bir nefistir. Kâfirler, müşrikler, münâfıklar ve fâsıkların nefisleridir ki, oniki alâmeti, sıfatı veya huyu vardır. Bunlar hiçbir zaman mü'min-i muvahhide yakışmaz. Kâmil ve olgun mü'min demek ki bu mertebeleri ve sıfatları, huyları geçmiş, kendisini arıtmış, güzelleştirmiş, nurlandırmış, nur üstüne nur koymuş, gecelerini gündüz yapmış; karanlıkları giderip, zulmetleri yırtıp **"Nûrun** alâ **nûr"** olmuştur. Onlara bakanların gözleri kamaşır, peşinden gidenlerden nûr deryasına erişirler. Onlar cenneti dünyada da bulurlar. Gözleri, sözleri, bütün maksat ve gayeleri Hakk'ın cemâline erişebilmek ve rızasını kazanabilmektir.

Onun için dünyanın hiçbir lezzeti onları Hakk'ın rızası için çalışmaktan alıkoymaz. Hakk için istendiği zaman canlarını bile gözünü kırpmadan Hakk'a teslime amâdedirler.

Buna mukabil, bu nefs-i emmâre sahipleri öyle bir batağa düşmüşlerdir ki, tarifi bile mümkün değildir. Gerek şirk ve gerekse küfür üzerinde ölenlerin yerleri ebedî cehennemdir.

Yedi kat olmak üzere, ateşten, buzdan, enva-i çeşit yırtıcı hayvanları ile o cehennemde ebediyen kalmanın ne demek olduğunu ancak oraya girenlere sormalı. Sormaya ne hâcet, Allah Teâlâ ve Resûlü sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri onları bize güzelce anlatmaktadır. Velâkin Allah celle celâlühû ve Resûlü aleyhissalâtü vesselamdan haberleri olmayan zavallılara ne demek lâzım, bilmem! Sözlerim hep müslümanlara ve inananlara...

a- Allah'ı Bilmek

Allah'ı İnkâr Akılsızlıktır

"Çocuklar, Allah'tan şeker isteyin, bakalım verecek mi?..". Tabiî masum çocuk ne bilsin, "Allah'ım, bizlere şeker ver!" diye haykırırlar da hiç cevap alamazlar. O zaman korkunç dinsiz, "Bir de benden isteyin bakalım" der. Yine çocuklar o dinsize, "Bize şeker ver" diye bağırınca, çocuklara hazırladığı şekerleri ikram eder ve der ki: "İşte var olan istediğinizi verir, var olmayandan tabiî ses bile çıkmaz" diyerek daha ilk devrelerindeki masum çocukları böyle iğfal eden gafil, Allah Teâlâ Hazretleri'ni bilmekten mahrum, çok da âciz, kendisini dev aynasında görmekte, kendisinin düştüğü bataklığa masum yavruları da böylece sürüklemek istemektedir.

Diğer birisi de, "Çocuklar! Allah'ın (hâşâ) resmini çiziniz!" diye emreder. Çocuklar da şaşırırlar. Bu aptal, gafil... daha ne desek câiz. Allah münkiri, Resûlüllah münkiri, İslâm düşmanı, din düşmanı, insanlık düşmanı, bataklığa düşmüş de kurtulmaya çalışmayan, üstelik başkalarının da o bataklığa düşmesi için gayret sarfeden pek zavallı bir bedbaht değil de nedir?

İnsan öyle zannediyor ki, bunlar muhakkak delidir. Zira bir parça aklı olan böyle bir cinayeti irti-kâb edemez. Çünkü insan düşünür: Ben varım, bu varlık bana nereden geldi? Ana rahmindeki, o karanlık yerdeki halini düşünür, şu hilkatteki güzellik, tenâsüb-i âzâ, akıl, idrak, şuur, basiret, işitmek, konuşmak, okumak, yazmak... Sonra o âzâların birbirleriyle irtibatı; ciğerler, kalp, böbrek, mide, barsaklar sindirim, fazlalıkların ihracı, hepsi ayrı ayrı ibret levhası. Sonra o baş yok mu ya, künhüne vâkıf olunamayan bir hârika...

Şimdi insan nasıl olur da bunları düşünmez... A zavallı, sen Allah Teâlâ'yı görmek mi istiyorsun? Evvelâ şu aklını göstersene, görelim bakalım. Ne diyeceksin? Derler ki: "İşte eserlerim, aklımın olduğunu göstermeye kifayet etmez mi?". A muhterem kardeşim, senin eserlerin senin varlığına ve aklının olduğunu göstermeye yetiyor da, bu koca kâinat, içinde sayısız mahlûkatı ile beraber, Allah Teâlâ'nın varlığına ve birliğine delâlet yetmiyor mu? Ne buyurursunuz? Başınızdaki bir takkenin bile kendi kendine meydana gelmediğini, bir yapıcıya muhtaç olduğunu söyler durursunuz da, bu ucu bucağı bulunmayan mevcudat sahipsiz olsun, hiç olur mu?

Mantığınız bu kadar basit bir şeyi halledemiyorsa, insan diye gezmeye de hakkımız olmasa gerektir. Bu yaramaz insanlar bunları bilmez değildirler. Fakat ne yazık ki, bunlar ya beş on kuruşa satılmışlardır, ya da tam kâfirdirler.

İnançsız insanlar mutlaka beşeriyet için pek büyük bir belâdır. Kanunlar ve nizamlar insanları insan edemez. Eski devirlerde, mesela firavunlar zamanında, bir sürü insan çalışır, çabalar, fakat hürriyetten mahrum, esir vaziyetinde idiler. Şimdi de aynı değil mi? İnsanın istediğini yapamadığı ve başkalarının emrine tâbi olduğu vaziyete esaret denmez de

ya ne denir? Bu Allah tanımayan ve Peygamberi bilmeyen, kitabı da olmayan kavmin adına kâfir demezler de ya ne derler? Bu kâfirlere itaat edip boyun büken zavallılara da ne demek lâzım olduğunu da, artık sen söyle...

Müslüman diye yaşayan bir milletin başında müslüman idareci olması lâzım gelmez mi? İnsan müslüman olsun da kâfirlerin kumandası altında yaşasın, hiç yakışır bir şey mi? Ölüm bundan çok daha iyidir.

Bu seferki haccımda Medine-i Münevvere'de yanımda oturan birine sordum: "Nerelisiniz?". Dedi ki: "Kudüslüyüm". "Şimdi de orada mısınız?". "Evet" deyince hayretlere düştüm. Müdafaa yapamamış, sonra kaçmamış, Yahudinin buyruğu altında yaşamaya razı olmuş. Sonra da hacca gelmiş. Bilmem siz ne dersiniz? Böyle müslüman olur mu? O malların, servetlerin gözleri kör olsun, onlara bağlanan insan nasıl bırakıp da gidecek. Yazık böyle müslümanlara!..

Huzur ve Saadet İmandadır

Eğer sen de memleketinde rahat ve huzur içerisinde yaşamak istiyorsan, evvelâ evlenirken temiz müslüman bir hanım seç, sonra da evlâdını mutlak ve mutlak müslüman olarak yetiştirmeye çalış.

Çocuğunu faydasız işlere köle etme. Onu namuslu ve şerefli işlere, san'atlara alıştır. Alınteri ile kazanılan paraların hem bereketi, hem de faydası çok olur. Bugünkü anarşi hâdiselerini çıkaranlar ve yapanlar hiç şüphen olmasın ki, dinden, diyânetten, insanlıktan, islâmlıktan haberleri olmayan, çok acınılacak kimselerdir. Kabahat bunlarda değil. Asıl kabahat bunların anne babaları ile birlikte bunları yetiştirenlerdedir. Onların bir kısmı bugün ölmüşlerdir. Şüphesiz mezarlarında da bunun acısını

mutlaka çekmektedirler. İmkânları olsa da bir daha dünyaya gelseler, bakalım bu dinsizliği bir daha seçerler mi?

Aziz kardeşim, şu sâadet denilen şey, ne bilgide, ne servette ve ne de kuvvettedir. Bunların hepsi pek çabuk geçen şeylerdir. Asıl sâadet, ebediyet sâadetidir. Zira oradaki bilgi, servet ve kuvvet daimîdir. Nimetlerin hepsi de daimîdir. Hem her gün, her saat, belki her dakikada, her nefeste güzellik üstüne güzellik, safâ üstüne safâ, nimet üstüne nimet vardır. Her lokmada birbirinden üstün zevkler... Yorulmak yok, darlık yok, sıkıntı yok... Zevk üstüne zevk...

Fâni Dünyanın Hâli

Şimdi bu fâni dünyanın hâli, kederli, yorucu, sıkıntılı, bir günü diğerine uymaz. Her gün bir felâket, bir hastalık, nihayet ihtiyarlık ve arkasından ölüm... Herkes ağlar, mâtem evinde yüzleri gülmez, gönüller perişan... Hani o senin köşklerin, sarayların, hani o senin cânım hanımların, kızların, gelinlerin, oğulların? Hani, saya saya bitiremediğin servetlerin, gözleri kamaştıran altın ve ziynetlerin? Şimdi bulunduğun daracık mezarda ve oradaki korkunç karanlık zulmetler içerisinde her gün bir perişanlık içindesin değil mi? O güzel yüz bakılmaz hale gelmiş, o cânım âzâlar, hele o gözler, mümkün olsa da bir görsen, nasıl dağılmakta, çürümekte. Vücudunu az zamanda kurtlar istilâ etmiş, herbirisi bir taraftan kemirip yemekte. Artık ne bağırmak var, ne de ağlamak.

Sen bugünleri unutuyor ve dünyada rahat edeyim diye geceni gündüze katıp çalışıyor, haram-helâl demeden topluyorsun. Artık aklına ne seni yaratan Allah Celle celâlühû geliyor, ne emirleri, ne Allah'ın Resûlü sallâllahü aleyhi ve sellem ve onun sünnetleri!

Maksadın çalışıp dünya birinciliğini almak... Hedefin pek güzel, lâkin ölüm olmasa. Fakat iş ölümle de bitmiyor. Bu hayatı veren Allah celle ve alâ seni bir de imtihana çekip, "*Sana verdiğim ömrü nerelerde harcadın? Kazandığın paraları nerelere sar-fettin?..*" diye sual edecek. Gençliğini, bilgini, nasıl amel ettiğini de yine sorarlar; bir mesuliyet günü ki, kılı kırka yararlar. Dillerin değil ellerin söyler, ayakların da şehadet eder. Sen yine câhillik edip, "El nasıl söyler, ayaklar da nasıl şehadet eder" diye sakın tereddüt etme. Çünkü bugün elimizde bulunan tahta, teneke ve cam parçalarından yapılan teyplerin nasıl konuştuğunu görmekteyiz ki, bunları yapan Allah Teâlâ'nın mahlûkları... Öyle ise Allah Teâlâ'nın yapamayacağı bir şey yoktur. Etleri de konuşturur, kemikleri de...

Akıl İle Allah'ı Bilmek Mümkündür

Ey aziz ve muhterem kardeş, sen de **"Allahü ekber"** diyerek her gün beş vakit namazımızda ilân ettiğimiz pek büyük olan Allah Teâlâ'nın kulusun. Eğer O'nun rızasını kazanmayı arzuluyorsan, mü'minler için, muttakîler için vaad olunan cennet-i âlâya girmek ve oradaki sonsuz nimetlere nail olmak istiyorsan evvelâ O'nu sev. Zira bu dünyada nail olduğumuz bütün nimetleri veren O'dur. Bizi de yaratan O'dur. Elma, armut vesâire gibi bütün meyvaları ve nebâtâtı topraktan bak nasıl süzüp çıkartmaktadır. İşte bak sana ne güzel bir misal: Bütün meyvalar ve nebâtât, her gün yediğimiz etler ve ekmek de o topraktan gelmiyor mu? Bayıla bayıla içtiğimiz sütler, yağlar, hattâ ballar hep o toprağın birer hulâsası değil de ya nedir? İşte bizi de maymundan değil, böylece o topraktan süzüp çıkartan yine Allah Teâlâ'dır.

Şimdi bütün bunlar gözümüzün önünde dururken insanoğlu nasıl inanmaz ki, O Allah Celle ve âlâ hem birdir ve hem de

gücü kuvveti her şeye yeter. Hem görür, hem her şeyi pek iyi bilir ve dahası içlerimizdeki, gönüllerimizdekilere de bihakkın vâkıftır. Onların da neler düşündüğünü çok iyi bilir.

İşte bu Allah celle ve alâ yerleri ve gökleri yaratmış ve oraları bizim faydalanabilmemiz, yaşayabilmemiz için, küçük büyük yıldızlarla süslemiş. Onlar hem ısıtır, hem nurlandırır, hem de gecelerimizi aydınlatır. Günlerimizi, vakitlerimizi bildiren ayları, güneşleri yaratan yine hep Allah Celle ve alâdır. O'nun yarattıklarını görüp O'nu bilmek ve anlamak herkese borçtur. İnsan öyle bir mahlûk olarak yaratılmıştır ki, kendisini okutan veya bildiren hiç kimse olmasa dahi aklı ve zekâsı ile Allah Celle ve âlâyı bilmesi ve bulması mümkündür. Gözleri ve gönülleri ile bulur, bilir ve Allah diye çağırırlar. Veya Allah demesini bilmezlerse, **"Ey Yaradanım!"** derler.

Onun için insanlar Allah deyince karşılarında hayalî de olsa bir şey görmek istemişlerdir. İşte bugünkü medeniyet devrinde bile kendi elleriyle yaptıkları birçok putlara tapagelmeleri bundandır. Yeryüzünde yaşayan bir sürü milletler, kavimler kendilerinin yaptıkları heykellere, putlara çeşitli isimler takarak tapagelmişlerdir. İslâm dini gelince yalnız Mekke-i Mükerreme'de üçyüz altmış kadar put varmış. Bunların meşhurlarına şöyle adlar takmışlar: Lât, Menât, Uzza... gibi...

İmanın Tezahürüne Ait Bir Misal

Ebû Zerri'l-Gıffarî Mekke'ye gelmiş, Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellemi bulmuş, dinlemiş, İslâm'ın hak din olduğunu anlamış, müslüman olmuş ve bu müslümanlığını ilân için Kâbe-i Muazzama'ya varmış, "Ey Kureyş!.. Ben müslüman oldum" diye de ilân etmiş. Putlara tapmak için gelenlere de istihza ederek haykırmış: "Hey aptallar, bu ellerinizle yaptığınız putlara tapmak küfürdür. Allah birdir,

her şey ve herkes O'na muhtaçtır. O'nun çoluk çocuğu yoktur. Kendisinin de anası, babası yoktur. Kardeşi, karısı, kızı da yoktur; doğmamış, doğurmamış ve doğrulmamıştır. O'nun ne benzeri vardır, ne de misali! O eşsiz bir Allah'tır. Hiçbir şeye benzemez. Hâtır ve hayâle getirdiğiniz ilâhların ve yapageldiklerinizin hepsi hatalıdır, küfürdür." demiş.

b- Cenâb-ı Allah'ın Sıfatları

Allah Teâlâ'yı en iyi bildiren İslâm dini ve İslâm kitabı olan Kur'an-ı Azîmüşşan'dır. O'nun doksandokuz ismi vardır. Sekiz de Sıfat-ı Sübûtiyye'si vardır ki; Allah Teâlâ diridir, diriliği kendindendir. Evveli olmadığı gibi âhiri de yoktur. Bilgisi vardır ve bilgisi kendindendir. Dünyadaki bütün bilgiler O'nun bilgisinin bir zerresi mesabesinde dahi değildir. İşitir; her şeyi işitir; yakınlık, uzaklık O'nun için mevzubahis olamaz. Görür, görmesi kendindendir, bizim gibi göze muhtaç değildir. Her zaman görür, gece de görür, gündüz de. Karanlık bir gecede kara taşın üstünde bulunan kara karıncanın yürüdüğünü de görür, sesini de işitir.

Muradettiği şey, dilediği gibi olur. Murad-ı İlâhî'nin dışında bir şeyin olmasına imkân yoktur. Sonra kudreti ölçülemez, hesaba gelmez. Bak şu koca kâinat hep O'nun kudreti sayesinde olmuştur.

Sonra Cenâb-ı Hakk'ın kelâmı vardır. Peygamberlerine hitabı, yüzdört kitabı vardır. Bunların dördü büyük kitap: Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân-ı Azîmüşşan'dır. Dâvud aleyhisselâma Zebur, Mûsâ aleyhisselâma Tevrat, İsa aleyhisselâma İncil, Bizim Peygamberimiz aleyhissalâtü vesselâma da Kur'ân-ı Azîmüşşan nâzil olmuştur. Yüz adedi de suhûftur, yani ufak kitaplardır. Bunlarda güzel güzel nasihatler vardır. Âdem

aleyhisselâma, Şît aleyhisselâma, İdris aleyhisselâma, bir de İbrahim aleyhisselâma verilmiştir.

Kelâm-ı İlâhî bizim gibi harf ve seslere, ağız ve boğaz gibi ses çıkarma yerlerine muhtaç değildir. Tekvin denilen yaratma sıfatı vardır ki, bizim gibi şu veya bu maddeye muhtaç olmadan her istediğini istediği gibi yaratmasıdır. Bir şeyin olması için O'nun "Ol" demesi kâfidir.

İşte şu gördüğün kâinat ve onun içindeki bilip bilmediğimiz, görüp görmediğimiz nice mahlûkları vardır ki, sayısını, cinsini bilmek kimseye müyesser olmamıştır. Melekler de, şeytanlar da, cinler de, mikroplar da, bütün haşarat da hepsi Allah Teâlâ'nın yarattıkları şeyler cümlesindendir. Hele bugün tıp âleminde görülen çeşitli mikroplar var ki, onları bizim gözlerimiz bile görmeye kâfi gelmiyor. Bir de bugün meydana çıkan bir cins mikrop var ki, ikiyüz bin defa büyüten büyük mikroskoplarla ancak görülebilmekte oldukları söyleniyor. İnsanın inanacağı gelmiyor ama işte meydanda. Bilvesile yüzbin defa büyültülene bakmış ve cam içinde beslendiğini görmüştük. İşte bunları yaratan hep Hâlık-ı Zülcelâl Hazretleri'dir.

Tabiat eserleri dediğin bütün varlıkların sahibi Allah Teâlâ Hazretleri'dir. Gördüğümüz bütün eşyanın muhakkak bir yaratıcısı vardır. Bir cami, bir mektep, bir köprü, bir ev, bir şehir, bir kasaba, bir köy var mıdır ki, kendi kendine olmuş, bitmiş olsun. Yabanî yerlerde biten otlar, denizdeki yosunlar, çalılar, ağaçlar, dikenler, her ne varsa hep Allah Teâlâ'nın emriyle, izniyle çıkmakta ve olmaktadır. Bunu idrak edemeyen zavallıya ancak acınır.

Allah Teâlâ Hazretleri'nin evveli olmadığı gibi âhiri de yoktur, ebedîdir. Yere, göğe, mekâna ihtiyacı yoktur. Nefsiyle kaimdir. O'na mekân isnad etmek en büyük bir hatâdır ve

azîm bir günahtır, küfrü mucibtir. Bu sebeple O'na mekân gösterilemez, hiçbir şeye de benzetilemez. Hatıra gelen her şeyden uzaktır.

c- Putların İcâdı

Allah Teâlâ'yi insanoğlu aklı ile elbette hakkıyla bilemez. Bir hâlikı var, lâkin nasıldır? Görülmeyen şeyin bilinmesi de muhakkak ki çok müşküldür. Bunun için hemen hemen her kavim ve millet aklının erdiği kadar çeşitli putlar icad etmişler, her birisine de hâlikı andıran birer isim vermişler. Tabiî ki bunların hepsi de bâtıl fikirlerdir.

Bunların karşısına önce İbrahim aleyhisselâm çıkmış. Babası put imalcisi olan İbrahim Peygamber çocukluğunda bu putları, satarken: "satana ve alana ne faydası, ne de zararı olan ilâhlar" diye satarmış. Bir gün putperestlerin mabedindeki bütün putları kırıp, baltayı da büyük putun boynuna asmış. Sordukları vakit ise "Balta kimin boynunda ise ona sorun" demiş. Onlar da "Bu putlar konuşur mu?" deyince, "Siz de ne budala insanlarsınız ki, bu fâidesiz, kendi ellerinizle yaptığınız taştan, ağaçtan, altun ve gümüşle de süslediğiniz putlara tapıyorsunuz" diyerek onları susturmuş. Fakat insanoğlu bu hatâlarını bildikleri halde, o putları için İbrahim aleyhisselâmı yakmaya karar vermişler. Malûm olan o hâdise bizim Urfa şehrinde vukubulmuş. O ateş mahallinde bugün sular kaynamakta, ateşe atıldığı yerde, şehrin yüksek kısmında minareye benzer iki sütun hâlâ orada durmakta ve bütün beşeriyete bir nümû-ne-i imtisal teşkil etmektedir.

Putların Nevileri

Lâkin maalesef bugün hâlâ o putlara tapanların sayısı yine de pek çoktur. Kim bilir ne kadar insan var dünyada,

her birisi çeşitli bahanelerle o putlarına bağlılıklarını izhar etmekten de çekinmezler.

İşte bu putların çok da nevileri vardır. Meselâ, paralar, mallar, servetler, şehvet, nefsin arzuları ve emsali... Bunların en korkuncu olan "kendini beğenmek" pek büyük bir belâdır. Memleketin, milletin mahvına en büyük âmil, kendini beğenmedir. Buna **"ucûb"** denmektedir ki, tevfik-i İlâhiye'ye mani en büyük bir fesat kaynağıdır. Bugün kimse kimseyi beğenmez. Herkes bir benlik dâvası içinde **eriyip** gidiyor.

d- Kötü Huylar

Malûmdur ki pislikler iki kısımdır: Birisi görünen, bilinen maddî pisliklerdir, diğeri ise görünmeyen, mânevi pisliklerdir. Maddi olanlar; insan ve hayvan pislikleriyle beraber, bir de şarap ve domuz hayvanının kendisi gibi, her şeyiyle büyük necasetlerden addedilenler. Bunlardan kurtulmak mânevi necasetlere nazaran çok daha kolaydır. Çünkü yıkanması halinde bunlardan temizlenilmesi mümkündür.

Fakat mânevi necasetler ki; bunlar alışılan günahlarla birlikte, gaflet, inançsızlık, kibir, gadab, ucûb, hased, hırs, şehvet, kin ve emsalidir. Dışı çok güzel görünür, fakat içi berbattır. Bunları ne kadar yıkasanız da su ile temizlemek mümkün değildir.

Bizim ecdadımız, "Bunları teneşir temizler." demiştir. Bu huylara müptelâ olanlardan ıslah-ı nefsedenler pek nadirdir. İnsanlarda hakikî insanlık, müslümanlarda ise hakikî müslümanlık bu kötü huylardan kurtulmadıkça tam manâsıyla olmaz.

Öyle ise her müslümana, her insana lâzım ve lâyık olan odur ki, kendisini maddî pisliklerden kurtarsın. Ancak bu

üzerine nasıl bir borç ise mânevî pisliklerden kurtulmaya çalışması da öylece vazifelerindendir.

Tarikatların Meydana Gelişi

Sahâbe-i güzîn rıdvanullahi Teâlâ aleyhim ecmaîn hazerâtı, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri'nin huzurlarında bulunmak ve sohbetlerini dinlemek suretiyle, maddî, mânevi bütün pisliklerden tamamiyle arınmış olmalarıyla, bütün müslümanlara hattâ bütün insanlığa nümûne olmuşlardır. Bilâhare müslümanlar, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in zamanından geriye düştükçe o güzel huylar birer birer kaybolmaya başlamış ve tarikatlar meydana gelmiş. Maksat hep o Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem zamanındaki güzel hayatı tekrar canlandırıp yaşatmaya çalışmak, insanları maddî-mânevî pisliklerden arıtmak, dolayısiyle kâmil, olgun, Hakk'ın rızasını kazanmaya lâyık müslüman yetiştirmeye gayret etmek.

İlk devirlerde buna muvaffak olunmuşsa da, sonradan bu iş ehil olmayan insanların ellerine düşmüş; bizim gibi taklitçiler tekkelere yerleşmiş ve bir sürü bid'atlerle, cânım tarîkatları, bugün ağlanacak hallere gelmişler.

Bununla beraber, bugünün müslümanları arasında bulunan bazı kardeşlerimizde parmakla gösterilecek meziyetlere sahiptirler.

İşte o muhterem üstadlarımız, tarikatlardaki mertebeleri bizlere güzelce açıklamışlar ve bunlardan birincisi olan nefis mertebesine **"Emmâre"** diye ad vermişler ki, sûre-i Yûsuf'ta (âyet: 53) Cenâb-ı Hak buyurur: **"Çünkü nefs, olanca şiddetiyle kötülüğü emredendir."** Kötülük, fenalık, çirkinlik gibi ne kadar kötü haller varsa, hepsi bu nefs-i emmârede mevcuttur.

Nefs-i Emmârenin Kötülüğü

Binaenaleyh bu nefs-i emmâre sahibinden iyilik ve güzellik beklemek muhaldir. Yılandan ve zehirden şifa beklemeye benzer. Nefs-i emmârenin elinden kurtulmak için iman şarttır. İmansız ve inançsız insanların kulağına elbette nasihat girmez. “Nasihattan nasibi olmayanların hakları kötektir”, derler.

Bunların sebep olduğu pek çok musibet nevileri vardır: Bazı yer âfetleri, zelzeleler, kuraklıklar, vakitsiz sıcak ve soğuklar, mahsulâtın olmayışı, suların kesilmesi, yağmurların yağmaması ve bazan büyük fırtınalarla beraber seller, don’lar, hastalıklar.

Bu hastalıklar da yine iki nevidir: Birisi doktorların işi. Diğeri de tedavisi müşkül çeşitli ahlâksızlıklar; içki, kumar, zinâ, ribâ yani faizcilik, ucûb, kibir, hased, riyâ, hırs vesaire gibi. Bunlardan doğan nesiller ki, ne söz anlarlar, ne lâf. Fitne, fesat, çeşitli kargaşalık, derken harpler, kıyametler kopar.

Allah korusun, öyle harpler ki, televizyonda seyrettiğine benzemez. Ekmek ararsın bulamazsın, su ararsın yok; gaz, benzin daha şimdiden yok. O tayyarelerin hücumlarına can mı dayanır? Herkesin içini bir korku istilâ eder. Ölüm korkusu bir yandan, yokluk bir yandan. Allah Teâlâ böyle acı günleri göstermesin. Âmin!..

Kâmil Bir Zat Ara

Allah Teâlâ’nın gücü kuvveti her şeyin üstündedir. Böyle ateşe tahammülün güç olduğu anlarda bile sevdiği kullarını İbrahim aleyhisselâmı ateşten koruduğu gibi korur. Eğer sen de korunmak istiyorsan Allah Teâlâ’nın sevgili kullarının arasına girmeye çalış, fitnelerden ve fitne yerlerinden uzak olmaya bak. Bunun için evvelâ, kendine seni irşad edebilecek

bir rehber, bir olgun âlim, kâmil, hem de mükemmel bir zat ara ve ona tâbi ol.

Fakat bu gibi bahtiyarlar pek nadirdir. Öyle her önüne gelene bel bağlama. Kur'an'ı muhakkak iyi okumaya bak. İslâm akaidini iyi öğren, çocuklarına da öğret. Hadîs ilmini de öğren. Peygamberimizin hayatını, ashabının hayatını da öğren ve onlara çok salât ü selâm oku.

2- Nefsi Emmârenin Sıfatları

a- Küfür

Nefs-i Emmârenin sıfatlarından birincisidir. İnsanların insanlığına, müslümanların da müslümanlığına mâni olan en büyük âfet küfürdür. İster kelime-i küfür olsun, ister kâfirlerin küfrü gibi olsun.

Kelime-i küfrü söyleyen insan eğer müslüman ve evli bir kimse ise nikâhı derhal bâtıl olur, hacca gittiyse haccı da bâtıl olur; yeniden tevbe-i nasuh ile tevbe edip imanını tazelemesi, nikâhını yenilemesi, eğer hacı ise bir daha hacca gitmesi gerektir. Eğer küfür hali üzre maazallah ölürse âhiretteki yeri ebediyyen cehennemdir. Hakk'ın cemâlini de görmekten mahrum kalır.

Küfür kelimesi imanın zıddıdır ve örtmek, setretmek, saklamak mânâsına gelir. Hak Teâlâ Hazretleri'nin vahdaniyet-i ilâhiyyesini ve sıfat-ı ulûhiyyesini, Peygamberimizin peygamberliğini veya şeriatini veya din-i İslâma müteallik akaidi inkâr eylemekten ibarettir. İmansıza kâfir denmesinin sebebi Hakk'ı setredip sakladığı içindir.

Bu küfür de dört nevi üzeredir:

Birincisi; küfr-i inkârîdir ki, asla Cenâb-ı Hak'kı bilmeyip ikrar ve O'nun varlığını itiraf eylememekten ibarettir.

İkincisi; küfr-i mücerredidir ki, Allah Teâlâ'yı bilir velâkin lisaniyle ikrar eylemediğinden ibarettir. İblisin küfrü gibi.

Üçüncüsü; küfr-i inanîdir ki, kalbiyle bilir, lisaniyle de ikrar eder de hasedinden nâşi din-i İslâma mütedeyyin olmamasından ibarettir. Ebû Cehil'in küfrü gibi.

Dördüncüsü; küfr-i nifâkîdir ki, lisaniyle ikrar edip kalbiyle inanmayan kimse gibidir. İbn-i Übeyy, İbn-i Selûl gibi.

Gecenin karanlığına ve mezara sövmek ve nimetlere şükretmeyip, fiilen ve kavlen inkâr etmek; dine ve imana sövmek küfre götürür.

Günah kitabında, küfrü mûcib şeyler yazılmıştır, oraya müracaat olunması rica olunur. Bizim "Mızraklı İlmihal" de de oldukça malûmat vardır. Cenâb-ı Hakk cümlemizi küfr ve şirk'i mûcib hallerin hepsinden muhafaza buyursun, âmin!..

Küfrün Tarifi

Küfrün en kısa tarifi şöyledir: Şer'an ta'zimi vacib olan şeyleri tahkir ve tahkiri vacib olan şeyleri ta'zim etmektir.

Şer'an ta'zimi vacib olan şeylerden bazıları şunlardır: Meselâ Kur'ân-ı Kerîm'i ve onun okunduğu yerleri, Kâbe-i Muazzama'yı, mescidleri, bazı âyetleri, ulemâ-yı zevi'l-ihtiram hazerâtını, müctehidîn-i izâm hazerâtı, sahabe-i güzîn hazerâtı, bâhusus Hazret-i Ebû Bekir'le Hazret-i Ömer radıyallahü anhüm hazerâtı, peygamberler ve bâhusus bizim Peygamberimizin getirdiği şeriat-ı garrâ-yı Muhammediye'ye tamamiyle veya kısmen inanmamak vesaire gibi...

b- Şirk

Nefs-i emmârenin ikinci sıfatı ise "Şirk"dir. Müşrikler Allah Teâlâ Hazretleri'nin ulûhiyetini tasdik eder de tevhide yanaşmaz; birden fazla ilâhlar kabul ederler. Hele Çin ve Hin-

distan'daki ilâhların sayısı pek çoktur. Hem pek de gülünçleri vardır. Bu insanoğlu çok acayip fikirlere sahip bir mahlûktur.

Allah Teâlâ Hazretleri'ni en iyi ve makûl bir şekilde bildiren ve ispatlayan İslâm dinidir. O da bu bilgiyi Kur'ân-ı Azîmüşşan'dan ve Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'den almıştır. Onun için Allah Teâlâ'yı en doğru ve en güzel bilen müslümanlardır. Allah Teâlâ'nın sıfatlarını bilmeyenlerin imanları kâmil olmadığından nikâhları da şüpheli addedilmiştir.

İmam-ı A'zam Hazretleri'nin, "Fıkh-ı Ekber"ini tercüme eden Aliyyü'1-Kârî Hazretleri kitabının iman bahsinde, 40. ve 41. sahifelerinde, ayrıca "Câmiü'l-Kebîr"inde naklettiği hadîs-i şeriflerde Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz, "Anne-babası müslüman bir kız çocuğu, İslâmı anlatamaz ve nihayet kemâle geldiği zaman evlenir de din-i İslâmı yine anlatamazsa, o kocasından ayrıltılır, yâni zorla ve mecburî olarak" buyurmuşlardır.

Dinimizin Esaslarını Öğrenmeli

Halbuki bizim köy erkekleriyle, köy kızlarının bunların çoğundan haberi bile yoktur. Bunlar o kadar zor şeyler değildir, nihayet birkaç sahifelik derslerdir. Bunları okuyup yazma bilen herkes, birkaç saat veya birkaç gün içerisinde pekâlâ öğrenir ve ezberleyebilir. Lâkin dinle alâkası olmayan kişiler bunları öğrenmeden ömürlerini boşu boşuna zayi etmekte ve nihayet kendi çocukları kendi gibi, dinlerinden bir şeyler bellemeden geçip gitmektedir. Bir müslümanın dinini bilmemesi ve Kur'an'ını okuyamaması doğrusu affolunacak bir şey değildir.

Ve bugün anarşist diye anılan o zavallı çocukların hiçbir kabahati yok diyeceği geliyor insanın. Asıl kabahatli onların

ana ve babalarıyla birlikte, onlara bu telkinleri yapan bazı dinsiz öğretmenlerdir. Yine o ana ve babalar ne yazık ki, birçok emeklerle yetiştirdikleri evlâtlarını, istikballerini temin etsinler diye bu dinsiz öğretmenlere teslim ederler ve çocuklarının dinsizliğe doğru kaydıklarını gördükleri halde bir çâre bile aramazlar. Artık siz onlara ne derseniz deyin.

Maksat yalnız karın doyurmak ve yaşamak ise, buna da insanlık demezler. Dünya o kadar cazip ki, insana ölümü de unutturuyor. Kişi gece-gündüz dünyası için çalışır ve nihayet bir gün ecel gelip onu alır götürür. İnsanın dünyadaki kazandıklarından hiçbir fayda elde edemediği gibi âhireti için de bir şey kazanmadan, belki imanını da muhafaza edemeden ölümü, ne kadar acıdır, bilir misin?

Küfürle Şirkin Zemmi

Nefs-i Emmâredeki şu iki sınıf ki, küfürle şirk, en başlı, dişli ve azılı canavarlardan daha beterdir. En büyük, en meşhur kumandanlar bile, pek büyük ve kuvvetli düşman ordularını yendikleri halde bu nefs'in hakkından maalesef gelememişler ve bunların çoğu cehennemi boylamışlardır.

"Lâ ilâhe illâllah, Muhammedü'r-Resûlüllah" diye kelime-i tevhidi söyleyip İslâm akaidini de belleyen ve mümkün mertebe amel-i sâlih işleyen kimse kendisini nefs-i emmârenin küfür ve şirk pençesinden bir miktar kurtarsa dahi, gaflet, cehalet ve saire gibi daha on tane büyük günahlar vardır ki, her birisi yedi başlı canavara benzer. Bunların elinden yakayı kurtarmak, düşman ordularını mağlûp etmekten daha zordur. Zira bunlar bir cisim değildirler ki, görünsünler... Sonra bu günahlar, toptan, silâhtan, bomba vesaireden korkmazlar, çünkü top-tüfeğin kendilerine tesir etmeyeceğini bilirler.

Şirk iki kısımdır: **Birinci kısmı** âşikârdır ki, **"Şirk-i celî"** denir. **Diğer kısmı** ise gizli olanıdır. Aşikâr şirk, Allah ikidir, üçtür, kızı var, hanımı var, çocukları var... gibi saçma sapan sözlerdir. Hele Hindistan taraflarında bunların çok da gülünç ilâhları vardır. Yaz tanrısı, kış tanrısı, harp tanrısı, sulh tanrısı gibi çok tanrı edinir bu müşrikler. Ne hikmetse bu ilim çağında bile ıslah mümkün olmamıştır.

İnsanın insanlığının, küfür ve şirkle beraber nefs-i emmâre, levvâme ve mülhime diye ad verilen nefislerin, huyların terkedilmesinden sonra tahakkuk edeceğinde hiç şüphe yoktur.

İbâdetlerin Efdali

Bakınız **"Risale-i Kuşeyriye"**'nin 51. sahifesinde denir ki: "İbâdetlerin efdali, kulun Allah ile beraber olduğu nefesler sayısıncadır. Allah Teâlâ kalbi yaratmış, mâ'rifet-i ilâhiye madenlerini o kalbe koymuştur. Yine Allah Teâlâ kulunda bir su yaratmış ve tevhidi bunun içine koymuştur. Binâenaleyh herhangi bir kimse ki, Allah Teâlâ'nın mâ'rifetine delâlet etmez ve tevhid-i ilâhiyyeye işaret etmezse o nefes sahibi âdeta ölmüştür. Sahibi bu nefesleri boşa zayi ettiğinden mesuldür". Onun için **"Mevlid"** sahibi Süleyman Çelebi ne güzel söylemiştir:

"Her nefesde Allah âdın de müdâm,
Allah adıyla olur her iş tamâm.

Bir kez Allah dese aşk ile lisân,
Dökülür cümle günah misl-i hazan.

İsm-i pâkin pâk olur zikreyleyen,
Her murâda erişir Allah deyen..."

Birçok büyükler bunlara benzer güzel sözler söylemişlerdir. Bizler de mevlidlerde bunları dinleriz. Fakat bu sözlerin

derinliğine inmeye, hiç kimsenin gayret gösterdiği görülmemektedir ki, ne büyük gaflettir.

Gizli Şirk Nasıl Olur?

Bu gaflet **şirkin ikinci kısmı** ise de çok dikkate şâyandır. Meselâ namaz kılmayan bir insan, namaz kılanların arasına girince, o da kılıyormuş gibi namaza durur ve namazı gösteriş için kılar; "iyi adam" desinler diye. Diğer amellerin hepsi de böyledir. Bunlara bu ibâdetlerinden nâşi hiçbir sevab verilmediği gibi, "Sen bu ibâdeti kim için yaptın ise sevabı ondan iste" denir.

Binâenaleyh, riyâyı yani gösteriş için yapılan bütün amelleri şirkten saymışlar ve buna **"Şirk-i hafî"** demişlerdir. Çok ince bir meseledir. Meselâ, İmam-ı Gazâlî'nin **"İhyâ-u Ulûm"**'unun 3. cildinin 141. sahifesinde, Gaflet bahsinde, bir adam köpeğinin kendisini ve mallarını muhafaza edip çaldırmadığını söylemiş de bu sözü dahî şirkten saymışlar. Çünkü, muhafız-ı hakikî yalnız Allah'tır; köpek sadece bir vasıtadır. Köpeğin aklı olsa, taşı atana hücum etmesi lâzım gelirken, bilâkis atılan taşın arkasından koşar ki, bunu bilmeyen yoktur. Muhafız-ı hakikî Allah Teâlâ'yı bırakıp da muhafazayı köpeğe atfetmek çok abes bir şey olduğundan, bu adamın ne kadar gafil bir kimse olduğunu bildirmişlerdir.

Şirk-i hafî; çok gizli bir şirktir. O kadar ki, karanlık bir gecede kara taşın üzerinde yürüyen kara bir karıncanın görülmesi veya ayaklarının sesinin duyulması ne kadar ince ve müşkül ise, riyâ da bu kadar ince bir şirktir. Allah Teâlâ'ya sığınmaktan başka çaremiz yoktur. Onun için meşhur şirk duasını sabah ve akşam okumak gerektir. Hiç olmazsa, "Ya **Rabbi! Bilip bilmediğim ve yapmış olduğum bütün günahlardan ve şirklerden sana sığınır ve afv-ı mağfiretini**

rica eylerim", demeyi unutma. Şirk bahsi **Tasavvufî** Ahlâk'ta yazılmış olduğundan oraya müracaat olunması rica olunur.

c- Gaflet

Nefs-i Emmârenin üçüncü vasfı ise gaflettir. Gaflet, lügatta gafillik, habersizlik, uyanık olmamak, işini görmemek ve dikkatsizlik mânâlarına gelir. Dikkatsizliğinden nâşi birdenbire, haber vermeden, âni yapılan baskınlar, işler vesaire gibi. Buradaki mânâ bu olmayıp insan ve müslümanın bu dünyaya gelişinin sebebini, gayesini unutup dünyaya dalması ve Allah Teâlâ'nın verdiği nefesleri boşa geçirmesi, Hakk'dan ve Hakk'ın emirlerinden gafil olmasıdır.

Nefesleri Boşa Harcamak Gaflettir

Müslümanın en efdal ibâdeti; aldığı ve verdiği nefeslerin boşa gitmemesi ki, buna dikkat, hem de çok dikkat etmesi lâzımdır. Tarikat-ı Nakşibendî'de buna çok ehemmiyet verilmiştir. Nefeslerini ve bakışlarını muhafaza edemeyenlerin tarikatta ve hattâ şeriatta tekemmüle hakları yoktur. O mâ'rifet-i İlâhiyye hazinesi olan kalble tevhid-i ilâhî hazinesi olan sır âleminin uyanması için insanın gece-gündüz kendini kontrol altında tutup, boşa nefes harcamaması ve hakikî tevhidden mahrum kalmaması için, kendini ıslah eylemeye çalışması icap eder ki bu, namaz gibi farz-ı ayndır. Çünkü asıl insanlık ve asıl müslümanlık o vakit tahakkuk edecektir. Bu nefes sahiplerini bulup, nefeslerinden nefes almak pek büyük bir lûtf-u ilâhiyyeye mazhariyettir.

Hepimizin bildiği gibi her ailenin çocuğunun terbiyeli olması, ana-babasından aldığı terbiye ile hocasından aldığı ders ve terbiyeye bağlıdır. Ailesinin böyle nefeslerden haberi yoksa ve sonra hocasından da böyle bir ders alamadı ise - ki,

bunları öğretecek hocaları bulmak çok zordur, kayıp daha büyük olur. Halkın ekseriyeti bu ilimlerle uğraşmayı gericilik sayarlar. Avrupa'nın müspet ilim dedikleri bilgilere rağbet ederler. Bunların hepsi, dünyaya ait ilimler olmalarından başka bir de zararlı tarafları vardır. Meselâ bizim yaratılışımızın Hakk'ın yaratmasıyla değil, belki hayvanlardan değişe değişe bu hâle geldiğimizi iddia etmeleri gibi. Bu bilgi tamamiyle yanlıştır. Yine bugünkü ilimde, aslı hayvan olan bir mahlûk, yedi sene sonra yine aynı hayvanlığa inkılâp eder, denilmiştir. Biz ise; tarih boyunca hep insan olarak gelmekte olduğumuza göre, bu hüküm tamamiyle yanlıştır. Bu fikirle yetişen çocuklardan artık hayır beklemek de mümkün olamaz.

Dinden habersizlik en büyük gaflettir

İşte bundan daha büyük gaflet olamaz ki, hem kitabını inkâr eder, hem de hiçbir inancı olmayan, hâlis bir kâfir olmaktan da kendini kurtaramaz. Meğer ki, bir ehl-i ilmin eline geçe de, fikirlerini tashih eyleye. Allah Teâlâ'nın kullarına hidayeti umumîdir. Lâkin bunların anne ve babalarının halleriyle hallenmesi de tabiîdir. Bir de bulundukları mıntıkanın insanlarının gidişatıyla hareket edecekleri malûmdur.

Asıl acınılacak; bir müslüman memleketinde, müslüman ana-babadan dünyaya gelmiş, camisi bol, cemaati bol, her gün minarelerden beş vakitte Allah Teâlâ'nın birliği ve Peygamberimizin risâleti yüksek sesle ilân edilir de, kâinat mektebinde, Allah Teâlâ'nın verdiği gözlerle okuyamazsa, bu kâinatın sahibi ve mâliki olan Allah Teâlâ'yı bulamazsa, O'na uyup emirlerine mutî olamazsa, verilen nefesleri boşuna harcarsa, insanlık ve müslümanlık nimetinden mahrum olarak ebediyyen cehennemde yanmaya mahkûm olacağından, kendisine ne kadar acınsa yeridir. müslüman bir ana ve babadan dünyaya gelen

zavallı çocuk, bilâhare İslâmî inançlara muhâlefet eder de İslâmdan dönerse, buna **mürted** ismi verilir ki, kestiği hayvanı bile yemek câiz değildir. Karısı da boş olur, tevbe etmezse katli de vacib olur, demişler. Onun için hemen herkese borç olan; evvelâ kendini, sonra da çocuklarını, bu çirkin âkıbete düşmekten korumasıdır.

d- Cehâlet

Nefs-i Emmâre'nin dördüncü sıfatı ise cehâlettir. Câhiller bizim nazarımızda, okuma-yazma bilmeyenlerdir ki, bu pek büyük bir hatâdır. İlim öğrenmenin fazileti hadsiz hesapsızdır. Cenâb-ı Hakk ilmin daima arttırılmasını istemiş olduğundan, bizim bu ilme itirazımız mümkün değildir.

Fakat, bugünün müspet dedikleri ilim ki, insanı Allah Teâlâ'dan ayırır, kulluk vazifesinden ayırır, ibâdet ve tâattan ayırır. Hattâ ana ve babadan ayıran garbın bazı ilimleridir ki, insanın maymundan gelmiş olduğunu öğretir. Çok gülünç ve budalaca olan bu fikir, dinle, imanla alâkası olmayan kimselerin ortaya attıkları hezeyanlardır. Çocuklarımızı kandırıp dinden, imandan, inançtan, kitabullahtan ve Allah'ın Resûlü'nden tam mânâsiyle ayırıp, edep ve hayâdan uzak yetiştirmek arzusundalar. Herkesin kalbi o kadar kararmış ki, bu vâhim vaziyet karşısında bile kimsenin ağzından bir ses dahî çıkmıyor. Anlaşılıyor ki, bu halden herkes memnun. O halde bütün günâhlara hepimiz ortağız demektir.

Asıl cehalet odur ki, kişi kâinat mektebinde bulunur da, "Bunun sahibi kimdir?" diye düşünmez ve O'nu bulup iman etmez. "Câhil" diye işte asıl bu kişiye derler. Bu kişi, isterse on veya yüz üniversiteden mezun olup, çok büyük

bir adam olsun, hiç kıymeti yoktur. Çünkü asıl bilinmesi herkesin üzerine borç olan; kendisini, bütün kâinatı, bu kâinat içerisindeki bütün mahlûkatı, ma'deniyatı ve nebatâtı yaratan Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri'nden habersizdir. İşte asıl câhil olan, bu adamdır. Çünkü bu kâinatı görür durur da hâlâ inadından, "Tabiatın eseridir!" der. Sana birisi, "Üstündeki esvapların veya oturduğun evin tabiatın eseridir." derse, söyle, ne dersin o kişiye?

Aziz ve muhterem kardeş, ufacık bir çorap, bir mendil, bir örtü bile kendi kendine olmuyor; "Mutlak onu yapan birisi vardır" deriz de, koskocaman, ucu bucağı olmayan, milyonlarca yıldızlarıyla, ayı ve güneşiyle kâinatı halkedip bize hizmet ettiren bir yaradan olmadan, hiç olur mu? Bu söz olsa olsa, ya dinsizlerin veya delilerin sözleridir. Allah Teâlâ sana hem akıl vermiş, hem de göz ki, kâinatı görünce mutlaka sahibini arayıp bulasın diye. Eğer bulamıyorsan hakikî gözden ve gönülden mahrumsun demektir. Bu kimseye tasavvuf dilinde "ölmüş, meyyit" denir. Çünkü her türlü idrakten mahrum, yalnız dünyası ve menfaati için çalışanın diğer mahlûklardan farkı yok demektir. Halbuki kâinatta bulunan bütün mahlûklar Cenâb-ı Hakk'ı zikrederler. Onun için mahlûkatın en şerlisi olarak, sûre-i Beyyine'nin 6. âyet-i kerîmesinde, **"Hakîkat, kitablılardan olsun, müşriklerden olsun (bütün o) küfredenler, cehennem ateşindedirler, onun içinde ebedî kalıcıdırlar. Yaratılanların en kötüsü de onların kendileridir"** şeklinde belirttiği gibi, "dinsizler" gösterilmiştir. Binâenaleyh, dinsizlik kadar câhillik tasavvur olunamaz demekle, cehâlet, okuma-yazma bilmemek değil, kâinatın ve bizim hâlıkımız olan Allah Teâlâ Hazretleri'ni bilmemek ve O'na iman etmemektir, demek istiyoruz.

İlmin Değeri

Zira ilim, okuma ve yazma ile olduğuna göre, dinimiz ilim tahsiline o kadar ehemmiyet vermiştir ki, şimdiye kadar hiçbir kavim ve millet, bu ehemmiyeti gösterememiştir.

Bizler bu ilimlere sahip olduğumuz zamanlar dünyayı titretmiş ve hemen hemen yarısına sahip olmuştuk. Bu zaferlerin bize verdiği gururla ilmi ihmal ettik ve dünyanın fâni ziynetlerine daldık. Bundan istifâde eden düşmanlarımız gözlerini dört açtılar. Bugün bizi Anadolu'muzda bile rahat bırakmadıklarını ve bu güzel vatanımızı da elimizden almak için çeşit çeşit hilelere başvurmakta olduklarını görmekteyiz maalesef.

Dinimizin ilim hakkında gösterdiği sa'y ve gayreti yazmakla bitirmek mümkün değildir. Ben şimdilik sana bir hadis-i şerif yazayım ve sonra da ilim hakkında söylenen sözleri tercüme edip türkçesini yazayım. Bu hususta fakir kardeşinizin de yazdığı bir ilim kitabı, inşaâllah yakında neşredilir zannediyorum.

İlim hakkında yalnız **"Tergîb"** ve **"Terhîb"**'in 1. cildinde yüzotuz adet hadîs-i şerif olup diğer kitaplarda olanlar müstesnadır. İlim öğrenmek, sa'y ve gayret edip çalışmaya bağlıdır. Fıkıhta ulûm-ı şer'iyyeyi öğrenmek, farz, vacib ve sünnetlerle birlikte kerâheti ve fesâdı mucib mes'eleleri iyi bilmek, hadîs ve tefsir ilimlerine güzelce âşinâ olmak, yâni tam bir din âlimi olmak için çalışmak lâzımdır. **"Allah Teâlâ her kime ki hayır murad eder, onu dinde fâkîh kılar".** O dinini iyi bilir ve **"İyi biliniz ki, Allah Teâlâ'dan hakkıyla korkanlar ancak âlimlerdir". "Bütün hikmetlerin başı da Allah korkusudur". Bu** sayede kişi, dinine ve malına zarar verecek yerleri bilir ve aklı kavi olur. Hak olan, doğru olanı da iyi bilir.

Büyükler de şöyle demişler:

Kıymetin ilmin kadardır, ilmin arttır ey aziz
Ger dilersen halk içinde arta kadrü kıymetin

Âdeminin ziyneti ilm-i hünerdir, doğru bil
Muhterem olmak dilersen, ilme sarfet himmetin.

İlmin evveli soğan gibi acıdır.
Sonu ise baldan daha tatlıdır.

İlim insana ziynettir.
Güneşin gökte ziynet olduğu gibi.

Bazı köleler ilim sayesinde hür olmuşlardır.
Bazı hür kimseler de cehilleri sebebiyle köle olmuşlardır.

Siz ilmi öğreniniz, her ne kadar malınız çok ise de. Çünkü ilim mal üzere maldır. Her ne kadar güzel iseniz de ilim öğreniniz. Çünkü ilim; güzellik üzerine güzelliktir.

İlmi istemek insana hem mal, hem de şereftir
Hevâ-yı nefse uymak hem günahtır, hem de yokluktur.

İlmi iste ve edeb sahibi ol;
Cehli terk et, halkın hayırlısı ol.

Senin iftiharın mal ve neseb ile ise,
Ben de iftihar ederim ilim, edeble.

Ehl-i irfan meclisinde aradım, kıldım talep;
İlmi en geride buldum, illâ edeb, illâ edeb.

Edeb bir tâc imiş nûr-ı Hüda'dan,
Giy ol tâcı, emin ol, her belâdan.

İlmi öğren ey kişi, çünkü cehâlet utançtır;
Zira cehalete razı olan ancak hımardır (yani merkeptir).

İnsanın şerefi ilim, edebledir
Yoksa mal ile neseble değildir.

Cismin rahatı az yemekte, insanın rahatı da az sözde,
Ruhun rahatı az uyumakta, gönlün rahatı intikamsızlıkta.

Yetim o değildir ki, ana ve babası ölmüş ola;
Belki yetim odur ki, ilim ve edebden mahrum ola.

Bana ilim öğreten,
muhakkak beni kendine köle kılmıştır.

Biz Cebbâr olan
Allah Teâlâ'nın taksimine razı olduk.

Bizim için ilim yeter, düşmanlara da mal.
Çünkü mallar çok yakında kaybolur.
İlim ise daima artar durur.

İnsanların üç babası vardır. Asıl babası, kayınpederi ve hocası. Bu babalardan en hayırlısı ise sana ilim öğretendir, vesselâm.

“İnsan bir ilim öğrenir; ister amel etsin, ister etmesin, bu ilim bin rekât nafile namazdan efdaldir”, demişler.

“Her kim iki hadîs öğrenir, onunla faidelenir ve başkalarına öğretir, onlar da faidelenirlerse, bu bilgi ona altmış senelik nafile ibâdetten hayırlıdır” demişler.

Fakat bu ilimlerden maksat ilm-i şer’îdir. Dünya ilimlerinden, dünyada bulunduğu müddetçe sahibi faydalanır. Eğer iman ve amel-i sâlihi var da, niyeti de ümmet-i Muhammed’in selâmeti ise ve bunun için çalışıyorsa, bu sefer ecir ve sevabı iki kat olur. Fakat şunu unutma ki, hangisi olursa olsun bunların matlup olanı Allah için olanıdır, fîsebilillâh dediğimizdir. Yoksa istikbalini, menfâatini temin için, hazır maaşlı bir memur olmak için olursa, onun fâidesi de o kadar olur.

Gönül İlmi

Asıl ilim, peygamber vasıtasiyle gönüllerden gelen ilimdir. Çünkü gönüller menba-ı ilm-ü irfandır. Tükenmez bir hazinedir. Dünyanın bütün cevherleri, gönül cevherlerinin zerresine feda olsun. Bütün cevherlerin hepsi fânidir, gönül cevheri ise bâkidir. Hiç bâki, fâni ile değiştirilir mi? Gönül cevherlerinden çıkan feyz-i İlâhî ve eltâf-ı subhanî’nin mislini başka bir yerde bulmak kat’iyyen mümkün değildir. Bugün dünya âleminde insanlara gözlerimiz önünde hizmet eden enva-i çeşit madenleri hep görüyoruz ki, yerin derinliklerinden ne büyük masraflar ve meşakkatlerle çıkarılmaktadır. Binâenaleyh, gönül hazinelerindeki saklı olan mâ’rifet-i ilâhiyye ve tevhîd-i ilâhiyye vesâire malûmat öyle kolayca elde edilebilir mi hiç?

Ahlâklar tesviye olunup güzelleştirilmedikçe, bu esrâr-ı ilâhîlerden bir şey elde etmek mümkün olmaz. Zira Allah Teâlâ'nın korkusu gönüllere işlemedikçe, ahlâkların tasfiyesi yine mümkün değildir. Bunun için iki yol vardır:

Birisi, cehrî zikirle birlikte riyâzetlere devam etmek; yâni az yemek, az içmek, az uyumak, az konuşmak, bütün hareketleri kontrol edip Kitâb-ı İlâhî'ye ve sünnet-i Resûlüllah'a tam mânâsiyle uymaya çalışmak, zamanın ve gayrimüslimlerin gidişatına muhalefet etmektir. Bu mücadele esnasında nefsin bütün kötü temayülünü gidermeye çalışmalıdır. Bu ise kolay bir şey değildir. İnsanın alışageldiği bir takım kötü huyları vardır. Bunlar **"Tabiat-ı saniye"** denilen huylardır ki, nefislerin emmâre, levvâme, mülhime kısımlarında ayrı ayrı gösterilmiştir. Bunları bilmek ve anlatmak hiç de hüner değildir. Hüner bunlardan kurtulmak, mutmainne, râdiyye mertebelerindeki amelleri, huyları, ahlâkları kesbetmektir. Mücahede yolu hem zor ve hem de uzundur, bazı kere insanın ömrü bile kâfi gelmez. Birçokları insanlığını tamamlamadan bu dünyadan gözlerini maalesef yumup giderler.

İkinci yol ise, sünnet-i seniyyeye uygun mücahedelerle birlikte, zikrullaha fazlasıyla sa'y u gayret eylemektir. Bunun için İmam Rabbani Hazretleri'nin gösterdiği vech ile kalb, ruh, sır, hafî, nefs-i nâtıka, fenâ ve bekâ makamlarında gayret etmelidir. Zikr-i hafîyi üstadın, mürşidin gösterdiği şekilde yapmalıdır. Ayrıca oruç ki yalnız etsiz çorba ile ve sahurlarda da ancak yirmibir üzüm tanesiyle iktifa etmek, buna senelerce kırkar gün devam etmek şartıyla tevhîd dersine geçilir. Vahdaniyyet, maiyyet, akrebiyyet ve muhabbet derslerine devama hak kazanılır. Arkasından haps-ı nefs ederek tek adetle ve bir nefeste yirmibir kere **"Lâ ilahe illâllah"** zikrine devam edilir.

Rahmetli şeyhimiz Mustafa Feyzi Efendi yirmidört sene bu halvetlere kırkar gün devam ettiğini söylerdi.

Kemâl İçin Halvet Şarttır

İnsanlar hasta olduklarında doktorların tavsiyesine, sıhhatlerinin muhafazası için, nasıl uymak mecburiyetinde ise, insanlık denilen kemâl mertebesine ulaşmak için de halvetlere girmek mecburidir. Hastaneye giren herkes hemen ölmez ya! Ancak tedavileri de mutlak değildir. Bazıları iyi olur, bazılarının da ecelleri gelmiştir, ölür. Halvetler de böyledir. Hemen halvete girmekle kemâl sahibi olmak herkese nasib değildir. Fakat kemâl yollarını öğrenmiş olur. Halvet dışında da bu derslere devam ederse, kemâl-i insaniyete erişmesi mümkündür, inşâallahü Teâlâ.

Zikrullah ile meşgul olmak ruhu son derece kuvvetlendirir. Bu sayede nefis arzularına eremediği gibi, ruha teslim olmaktan başka çare bulamaz, bu suretle de nefsin elinden kurtulunmuş olur. İnsanın kemâle ermesine en büyük engel olan nefis, bu suretle ıslah edilmiş olur.

Artık bu nefsin sahibi Hakk'ın rızasının haricinde bir nefes alamaz, bir adım atamaz. O zaman ümmet-i Muhammed'e hem şefî olur, hem de kendisi Allah Teâlâ'nın sevdiği bir insan olur. Nihayet bu kişi hem dünya, hem de âhiret sultanı olmakla bahtiyardır. Vesselâm.

Ümmîlik Cehâlet Değildir

Okuma-yazması olmayan o kadar büyüklerimiz var ki, onların isimlerini bile yazmaya gücümüz yetmez. Yalnız memleketimizde olan Kars vilâyetimizde Hasenü'l-Harkânî diye anılan meşhur bir evliyâ vardır ki, bu zat-ı şerîf ümmîdir. Bununla beraber tam onüç sene Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'nin

kabrini ziyarete gider ve, "Ya Rabbi, bu zata verdiğin feyz-i ilâhîden bir nebze de bana ihsan eyle" der ve okuduklarını hediye eder, ayrılırmış. Fakat bir kış senesinde her ne kadar aranmış ise de kar her tarafı kapladığından ziyaretine geldiği kabri bulamamış. Nihayet ümidini kesip döneceği sırada kabr-i şeriften bir işaret zuhur edip, onu görmüş. Yine eskisi gibi okumasını ve duasını yapıp dönmüş. Dönmüş ama gözü, gönlü açılmış, öyle ilimlere sahip olmuş ki, tarifi mümkün olmaz.

Bunları yazan bizim Düzceli Zahidü'l-Kevserî Hazretleri der ki: "Her ne muradınız varsa bugün bile gider, kabr-i şerifinin üzerindeki sandukaya elinizi kor ve, "Ya Rabbi! Burada yatan bu zatın hürmetine benim muradımı ihsan eyle" der ve bir Fatiha ile üç ihlâs-ı şerifi, salâvat-ı şeriflerle birlikte hediye ederseniz istediğiniz muhakkak olur".

Bunlara ne hacet, bizim sevgili Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem ümmî değil midir? Öyle iken onun ilmine erişmek kimse için mümkün olmamıştır ve olmayacaktır. Kıyâmete kadar bâki olan en büyük mucizesi Kur'ân-ı Kerîm hepimizin gözleri önünde değil midir? Bu bize yetmez mi? Sonra o ashab-ı kirâm hazerâtının acaba yüzde kaçı okuma-yazma bilirdi? Fakat bugün bile onların eriştiği makamlara ne Abdülkadir Geylânî, ne Ahmed er-Rüfaî, ne Nakşibend Muhammed Bahâeddin ve Muhyiddîn Arabî vesâire ulemâların yetişmelerine imkân yoktur.

Halbuki bugünkü ilim hemen hemen son haddine erişmiş gibidir. Lâkin bugünün müslümanları bu ilme ayak uyduramamaktadır. O günkü müslümanı bugün bulsak şüphesiz başımıza tâc ederiz. Maalesef, bugün ilmin çokluğu, bolluğu, rahatlığı hepimizi mestetmiş olduğundan, artık ibâdet yolları

daralmıştır. Camiler, imamlar bol, hâfızlar bol, her şey bol, ama sıcak yataktan kalkıp camiye gelen bahtiyarlar ise pek az. Hele va'z ü nasihata kulak veren, söz dinleyen daha da az.

Bir Hâtıra

Yahya Efendi Dergâhı'ndan gelen bir zat şöyle bir hikâye nakletti:

Müslümanların başına gelen bu çirkin hareketler her zaman tekerrür etmekte olduğu malûmdur. Bu sene (1979) hacca gidecek müslümanları, güya himaye ediyorlarmış gibi görünerek, onlardan sıhhat raporu isterler. Bir zat doktora müracaat etmiş, o da muayenehanesinde gözlerinin gördüğünü, kulaklarının işittiğini ve ayaklarının sağlam olduğunu belirterek **"sağlam"** diye rapor vermiş. O zat da doktor beye demiş ki: "Müsaade ederseniz benim de size bir sorum var". Doktor bey de "buyurun" demiş. "Efendim, siz bu camii görüyor musunuz? Müezzin efendinin ezanını duyuyor ve camiye gidebiliyor musunuz?" demiş. Tabiî cevaplar menfî olduğundan "Kusura bakmayın ama sizin gözleriniz kör, kulaklarınız sağır, ayaklarınız da herhalde topal olacak ki, asıl tedavi size lâzım" demiş.

Bu bir hâdise. Bunlar bir değil, bin değil, milyonlarca insan, bugün dininden, Kitabından, Allah'tan, Peygamberden malûmatı olmadığı gibi üstelik bir de dinin aleyhinde konuşmaları, müslümanları pek üzmektedir. Bugün Avrupa san'at hususunda tekemmül etti, diyerek onlara kıymet vermek, doğrusu pek makul bir şey olmasa gerektir. Biraz evvel arz ettiğimiz gibi her şeyler pek mebzul, fakat insanlık ve müslümanlık bilmem nerede! Merhum şâir Akif'in dediği gibi **"Zannedersem göklerde"** sözü ne kadar yerinde olsa gerek.

İlim Meclislerine Devam Etmek

Aziz ve muhterem kardeşim! Asıl cehâletin dinden, imandan mahrum oluşunu sakın unutma! Din ve iman ne kadar kuvvetli olursa, insanlık ve müslümanlık da o kadar güzel olur. Bugün bizde görülen noksanlık, hatâ ve kusurların, hep bizim dinimize bağlılıkta gösterdiğimiz zafiyetten ileri gelmekte olduğu aşikârdır. Çünkü dinin, imanın kuvveti, ruhun kuvvetine bağlıdır. Rûh kuvvetsiz olunca, tabiîdir ki. din de, iman da zayıf olacaktır. Vücud kuvvetli olabilmek için nasıl çeşitli gıda ve yemeklere ihtiyaç duyuyorsa, rûhun da kuvvetli, dinin de kuvvetli, imanın da kuvvetli olabilmesi için öylece çeşitli ibadetlere muhtaçtır.

Tefekkür, murâkabeler, halvetler, riyâzetler, sessizlik, yalnızlık, zikirler, tevhidler, tesbihler, salâvat-ı şerifler, Kur'an okumak, hadîs-i şerîf okumak, mânâlarındaki inceliklere âşinâ olmaya çalışmak ve va'z u nasihat dinlemek, güzel, dindar dostlar temin etmek, hiç olmazsa haftada bir iki kere zikrullah meclislerinde bulunmak vesaire gibi.

Fakat çok dikkat ediniz ki, bu meclisler dedikodu, çay ve meyve yemekle geçmesin. Kâmil âlimlerin olmadığı meclislerde hayır olmaz. Bu gibi meclislere gitmektense, kişinin evde oturup kendi dersleri ile meşgul olması daha hayırlıdır.

Allah Teâlâ'nın lûtfuna mazhar olan bu evliyâullah nadirattandır. Onlar Hak mektebinde yetişmişlerdir. Bu nimetlere mazhar olmak kolay değildir. Gerek Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri ve gerekse onun izinde yetişen bahtiyarlar müstesna kimselerdir. Cenâb-ı Hakk onları öyle sevmiş, istemiş ve yaratmıştır.

İnsanın Beş Düşmanı

İnsanoğlunun beş azılı düşmanı vardır:

Birincisi nefis ki, bunun nefs-i emmâre ve nefs-i levvâme gibi nevileri vardır. Bunların hileleri hadsiz hesapsızdır. Muharebelerdeki hilelere hiç benzemez.

İkinci düşman olarak şeytan vardır ki, bunun hilesine akıl erdirmek çok zordur. İlimsiz kimseler, bu hilelerden kendilerini kurtaramazlar. En büyük âlimleri bile bu azılı düşmanlar ipe kadar götürüp astırmışlardır.

Üçüncü düşman münafıklar gelir ki, bunlar da müslüman gibi görünürler ama ne müslümanları ve ne de müslümanlığı hiç de sevmezler. Evlâd-ı ıyâli de bunlara katabilirsiniz. En çok insanı Hakk'tan alıkoyanlar ise, bu evlâd-ı ıyâllerdir.

Dördüncü ve **beşinci** düşman masonlar ve kâfirlerdir ki, bunların hepsiyle her zaman mücahedeye mecburuz. Bu mücahedelerde hem sevab var, hem de selâmet! Bu hususta fazla malûmat isterseniz, mutlaka İmam Gazâlî'nin İhyâu Ulûm'unun 3. ve 4. ciltlerini tekrar tekrar okumanızı hem tavsiye, hem de rica ederim.

Alimlerden İstifade Etmeli

Allah Teâlâ'nın ilim verdiği kullarının ilimlerinden istifade etmeye çalışmamız, vazifelerimizin başında gelmektedir. İlim bir ni'met-i uzmâdır ki, o herkese nasib olmamaktadır. İlim sahiplerinden istifade etmek en kolay bir çaredir. Bunun için çok okumak büyük bir nimettir.

Hanımefendiler için evlerinde oturmak ve kitap mütalâa etmekten daha âlâ bir şey olamaz. Bâhusus, bu devirde sokaklarda gezmek, ister ziyaret, ister iyâdet (hasta ziyareti), ister ders için olsun, pek büyük bir âfettir. Bu âfetleri anlamak da yine pek büyük bir ma'rifettir.

Merkebin Kurttan Korkusu

Gerek merkep ve gerekse koyun hayvanı, kurtu görünce ne yapacaklarını şaşırır; kaçmak, kurtulmak için çare ararlar. Hele zavallı merkep, kurtun kokusunu alınca en yüksek uçurumlardan kendisini atarmış.

Şu da çok dikkate şâyandır ki, bir davulun bir tarafına kurt derisi, diğer tarafına da merkep derisi germiş olsanız, merkep derisi derhal patlar ve parçalanır, diyorlar.

Şöyle bir hâdise de nakledilmektedir: Merkep, Süleyman aleyhisselâma kurtları şikâyet etmiş; Süleyman aleyhisselâm da, "Arslan, kaplan gibi daha yırtıcı hayvanlar varken onlardan niçin şikâyet etmiyorsun da, kurttan şikâyet ediyorsun", diye merkebe sormuş. Merkep de, "Efendim, arslan efendidir; önünde diz çökerseniz, hiçbir şey yapmaz" diye cevap vermiş.

Merkebin kurttan korkusu ezelîdir. Binâenaleyh, kurtun derisine bile tahammül edemez ve derhal patlar. Koyun ve kuzu, her ne kadar kurdu görmüş değil ve bilmeseler de Cenâb-ı Hakk'ın, o hayvanlara verdiği bir ilimle, onun kendisini yiyeceğini yine de bilirler.

Halbuki insan yavrusu bundan da gâfildir. Hele yılan yavrusuyla oynamaya kalkmasına taaccüb olunur.

Nefs-i emmâre de bu yılandan ve kurttan, hattâ arslanla kaplandan çok daha tehlikelidir. Onlar insanı yeseler bile, ancak cesetlerini yerler. Halbuki nefs-i emmâre cesedini besler, lâkin canına okur. Nefs-i emmâre sahibinde ne can kalır, ne de rûh. Âdeta cansız, rûhsuz bir ceset gibi olur. Allah Teâlâ ve tekaddes Hazretleri cümlemizi bu nefs-i emmârenin ve levvâmenin elinden kurtarsın. Âmin!..

Nefs-i mülhime her ne kadar tehlikeli ise de, hiç olmazsa bazı güzel meziyetleri, huyları ve ilimleri de vardır. Onun için ona **"İlham gelen nefis"** diye ad vermişlerdir ki, inşaallah bu ilimle kendilerini kurtarıp, nefs-i mutmainneye erişirler.

e- Günahlara Dalmak

Nefs-i emmârenin beşinci sıfatı ise, günahlara dalmaktır.

Günahlar iki kısımdır: Birisi zâhirî, görünen günahlar; diğeri de bâtınî, iç günahlar, ki bunlar görünmez, fakat bilinir.

Zâhirî günahlar, malûmdur: İçki içmek, kumar oynamak, sirkat (hırsızlık), haksız yere katil, iftiralar, ana-babaya âsi olmak, faizcilik, yetim malı yemek gibi tam yüzyirmi beş adet kebâir (büyük günah) vardır ki, bunlar **"Mü'minlere Vaazlar"** kitabında ayrı ayrı yazılmıştır. Tekrarına lüzum yoktur zannederim. Günah-ı sagâir denilen ufak günahlarla birlikte de beşyüzü geçmektedir. Bu günahlar, kulun Hakk'ın rızasını kazanmasına en büyük engellerdir. Kul bu günahlarla kirli bulunduğu müddetçe, Hâlikına takarrübe imkân yoktur.

Bir de bâtını, görünmez günahlar vardır ki, onlar bu görünen günahlardan çok daha fenadır. Zâhirî günahlardan tevbe ile kurtulanlar çoktur. Fakat bâtınî olan, görünmez günahlardan tevbe çok az kimseye nasib olmaktadır.

Bir de görünen pislikler vardır ki, bunlarla huzur-u İlâhî'ye durulmaz. Her halde yıkamak ve temizlemek lâzımdır. Sidik vesâir pisliklerle mülevves olan esvaplar gibi ki, bunları mutlaka yıkamak lâzımdır. Bunlarla namaz kılmak câiz olmaz. Bunlar da iki kısımdır: Necaset-i galîza denilen sidik ve büyük pislikler gibi ki, bunlar avuç içi kadar vücudda veya çamaşırda bulunursa, o namazı yeniden kılmak lâzımdır. Necaset-i hafife ise vücudun veya çamaşırın dörtte birinden azına bulaşmış

olursa muaftır, derler. Fakat, ehlullah bunların damlasından bile sakınmışlardır.

Birtakım günahlar daha vardır ki, bunlardan kurtulmak da çok zordur; çünkü, cibillî, yâni yaradılışında mevcuddur. Ancak hakikî ve ciddî bir sa'y ü gayretle değiştirilmesi kabildir. Meselâ, adî ve yabanî ağaçları aşıladığımız zaman, ondan ne güzel meyveler alınmakta olduğu, görülen ve bilinen bir şeydir. Hattâ hayvanlar da aşılanınca, onlardan da pek güzel nesiller alınmakta olduğunu görüyoruz.

Bu nefs-i emmâre ki, şeytanın iğvasına ve aldatmasına kanan bir nefistir. Yedi başı vardır. Bunlar da şunlardır: Şehvet, gazab, kibir, hased, buhl, hırs ve riyâdır.

Şehvetin ancak riyazetle, hayvanlar gibi yemeyip, aza kanaat etmek suretiyle başı kesilir.

Gazabın başı hilm ile kesilir. Kibrin başı tevazu ile, hasedin başı da itikad-ı tam ile yok edilir. Mülk Allah'ındır; bütün mülk O'nundur, dilediğine istediği gibi verir; işinden, yaptıklarından sorulmaz. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder, kimseyi işine karıştırmaz. Bahillik ile hırsın başları da kanaatla kesilip, işin sonunda kazandıklarını başkalarının yiyeceği ve kendisinin de toprağın altında bunun cezasını çekeceğini unutmamasıdır.

İşte bu sayılan ve daha sayılacak olan kötü ve çirkin huylar da, meyve ağaçları ve hayvanların aşılanmaları gibi kişi riyazetlerle aşılanır ve zikrullah ile beslenerek kâmil ve olgun bir müslüman olması mümkündür. Yalnız aşıcının usta olması şarttır; yoksa sonra ağacı kurutur. İnsanların da kemâle ulaşması, kâmil ve olgun bir üstada bağlıdır. Ağaç ve hayvanlar kendi kendine aşılanmadığı gibi, insanoğlunun da öyle kendi kendine olgunlaşması hayalden ibaret olur.

Binâenaleyh, insan hem müslüman olarak ve hem de en şerefli bir mahlûk olarak yaratılmıştır. O güzel insanı yani cennete ve cemâlullahı müşahedeye lâyık olan bu bahtiyarı, hem cehennemlik, hem de insanlığın en çirkini olarak bu dünyadan ayrılmasına sebep olan bu nefs-i emmâre ile mücadele farz-ı ayın değil de nedir? Bu güzel insan niçin cehennemlik olsun, yazık değil mi?

Öyleyse ey aziz kardeş, aklını başına al da, para toplamaya, mal sahibi olmaya haris olma. Dünyanın geçici şeref ve saltanatına aldanıp da âhiretin ebedî saltanatından mahrum kalmak, hiç insan olana yakışır birşey midir?

İşte nefs-i emmârenin beşinci sıfatı, huyu, ahlâkı bu beşyüz kadar olan günahlardan kaçmasıdır. Tabiî bu günahlar necaset-i manevîye denilen pisliklerdir. Bunlarla ne insanlık olur ve ne de müslümanlık. Hakikî insan ve hakikî müslüman olmak istiyorsan, muhakkak bu günahlardan uzak kalmalısın. Beşeriyet itibariyle bazı hatâlara düşülürse, hemen tevbe istiğfar edip, nedamet ve pişmanlıklarla bir daha o fenalığı yapmamaya çalışmalıdır. Fakat insanda insanlık azmi ve hakikî müslümanlık sevgi ve arzusu olmadıkça, yağmurdan kaçıp doluya tutulan zavallılar gibi, bir günahtan kaçarken, daha büyük bir günaha düşülmesi mutlak gibidir.

Bakınız Seriyyü's-Sakatî Hazretleri ne diyor: "Nefsim tam otuz veya kırk senedir yağlı bir yemek istiyordu, ona katiyyen vermedim". (Minhâcü'r-Râgıbîn, s. 32) ve yine aynı kitapta, bir adamı havada oturur görmüşler de,

"Sen bu mertebeye nasıl vâsıl oldun?" diye sor muşlar. O da "Ben nefs ü hevâmı terk eyledim. Allah Teâlâ da bana havayı musahhar eyledi" demiş. İbrahim el-Havâs Hazretleri der ki: "Her kim şehvetinin arzu ettiği şeyi terk eder de, bu-

nun sevincini kalbinde bulmazsa, o kişi yalancıdır". Çünkü şehvetinin istediğini hakikatte terk eden, muhakkak kalbinde bir zevk ve safâ bulacaktır ki, bu safâ ve bu zevk mânevidir. Dünya zevk ve safâlarıyla ölçülemez. Onun için hepimizin çok dikkatli olması muhakkak lâzımdır.

"Her gelen gitse gerektir", diyorlar. Gideceğimiz bu hayatı, bu nefisleri ve sayısız nimetleri bizlere meccânen veren Zât-ı Ecellü Âlâ'dır. Eğer aldığımız nefeslere para vermek lâzım gelse, vay halimize!.. Binâenaleyh, çok iyi düşün, kâfirlerin sözlerine aldanıp da dinden, imandan çıkma. Şeytanların, nefislerin dostu olacağına, meleklerin ve Hâlık'ının dostu ol da, dünyada ve âhirette saadet ve selâmete nâil olasın.

Büyük Günahlar

1- Küfürdür. Bu günah ki, mezmum sıfatların en şerlisi olarak bildirilmektedir. Târife dikkat ediniz, isimlerin kıymeti ikinci derecededir. Kim olursa olsun, ta'zimi vâcib olan bir şeyi tahkir ve tahkiri vâcib olanı ta'zim eden kâfirdir. Meselâ namazı tahkir, orucu tahkir, Kitab-ı İlâhiyye'yi tahkir ederler. Bu gibi İslâmî düsturlara çağ dışı demek acaba ne mânâ ifade eder? Bunlar mürted olmaz da, kimler mürted olur, bilmem?
2- Zinâ. Zinâ edenlerin, bekâr iseler yüzer değnek meydan dayağı, evli iseler recmleri, yani taşlanarak öldürülmeleri lâzımdır. Bu da şâyan-ı dikkattir. Bu günahları işlerken yalnız günahkârdır. Fakat çeşitli bahanelerle, "Neden günahmış?" derse, bu sefer de kâfir olur. Ne kadar dikkat lâzım. Bir de insanları zinâya yaklaştıran, sürükleyen günahlar vardır ki, kadınlarla sohbeti lâubaliliğe götürmek, konuşmak, koklaşmak, öpüşmek, oynaşmak, gülüşmek, şakalaşmak, hep büyük günahlara sürükler, götürür;

haberin bile olmaz. “Ben böyle fenalık yapmam” deme. Bu ufak günahlar bizim gönüllerimizi karartır, sonra da öldürür. Sen arslandan kaçar gibi günahlardan kaç. Muhakkak günahlar canları değil, ruhları öldürür ve bunu da anlamak bizler için çok müşküldür. Çünkü hepimiz hastayız, vesselâm.

3- Lütîlik, yani livâtadır. Devam edenlerin katledilmeleri lâzımdır. Çünkü çok çirkin bir harekettir.
4- Şarap (içki) içmektir. Her ne kadar az olsa da, haramdır.
5- Günah işleyenlerle daimî olarak beraber bulunmaktır. Çünkü ahlâklar sâridir, sonra o günahlara siz de ortak olur ve işlersiniz.
6- Hırsızlıktır.
7- Haksız yere adam öldürmektir. Bunların yerleri tâ cehennemin dibidir. Allah Teâlâ’nın halkettiği insanı değil, hiçbir canlıyı haksız yere öldürmeye kimsenin hakkı yoktur. Hele bugün, camiden çıkan bir müslümanı öldürene ne dersiniz? müslüman böyle bir şey yapabilir mi?
8- Haram olduğuna inanarak ekşimiş hurma suyunu içmek,
9- Namuslu kadın ve erkeğe, “Ya zânî veya zâniye” demek,
10- Eğer başka şahit yoksa, şahitlik yapmamak,
11- Yalan yere şehâdet etmek,
12- Yalan yere yemin etmek,
13- Nisâb miktarı bir şeyi gasbetmek,
14- Harp yerinden kaçmak,
15- Fâiz yemek,
16- Yetim malı yemek,
17- Rüşvet yemek,
18- Valideyne (anaya ve babaya) âsi olmak,

19- Akrabalardan ayrılmak,
20- Resûlüllah'a bilerek yalan isnat etmek,
21- Ramazanda kasten oruç bozmak, helâl derse kâfir olur.
22- Ölçüsünü eksik yapmak,
23- Namazı kasten vaktinden evvel kılmak,
24- Namazı vaktinden kasten geçirmek,
25- Orucu özürsüz vaktinden sonraya bırakmak,
25- Zekâtı terk etmek ve özürsüz tehir etmek,
26- Haccı gücü varken terk etmek,
27- Müslümanı zulmen (haksız yere) dövmek,
29- Ashab-ı kirâmdan birine sövmek; Hazret-i Ebû Bekir'e, Ömer'e ve Âişe radıyallahü anhâya sövmek ise küfürdür.
30- Ulemâyı, hâfızları gıybet ve zemmetmek,
31- Nâsın ayıbını, zâlimlerin yanında söylemek,
32- Karısını ve mahremini fâsıklar yanında bulup da halleri üzere bırakmak.
33- Karısıyla veya mahremiyle diğer erkekler arasında vasıta olmak,
34- Muktedir iken emr-i ma'rufu, nehy-i ani'l münker'i terk etmek,
35- Sihri öğrenmek ve öğretmek veya sihirle amel etmek. İtikadı küfürdür.
36- Mushaftan okuyacak kadar öğrendikten sonra unutmak,
37- Hayvanı boş yere veya ateşte yakarak öldürmek; ister büyük ve ister küçük olsun! Ya insanları öldürenler...
38- Hanımın nefsini erkeğine bilâ özür teslimden kaçınması,
39- Allah'ın rahmetinden ümidini kesmek,
40- Allah'ın mekrinden, azâbından ve gadabından emin olmak,

41- Zaruretsiz ölü hayvanın etini yemek,
42- Hınzır eti yemek,
43- Nemime, söz nakletmek,
44- Kumar oynamak,
45- Zulmetmek,
46- Hâkimin adaletsizliği,
47- Yol kesmek,
48- Zihar, (karısını anasına benzetmek,)
49- Küçük günahlara devam etmek,
50- Günahlara yardımcı olmak,
51- İnsanlar için (şarkı, gazel gibi şeyleri) teganni etmek,
52- Avret yerini açmak,
53- Bahillik, vâcib olan borçları ödememek,
54- Hazret-i Ali (kerremallahü veche) Efendimiz'i, Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer (radıyallahü anhümâ) üzerine tafdîl etmek,
55- Nefsini katl veya âzâsından bir yeri kesmek,
56- Sidikten sakınmamak,
57- Sadakayı başa kakmak,
58- Kaderi tekzib etmek,
59- Komşusuna karşı fesad yapmak,
60- İşlerini kendine isnat etmek,
61- Müneccimleri, kâhinleri tasdik etmek,
62- Nesebi temiz olan bir kimseye ta'n etmek,
63- Mahlûk için hayvan kesmek,
64- Kibir için esvabı uzun yapmak,
65- Çocuğunu dalâlete sevketmek,
66- Kötü yol ve çığır açmak,

67- Silâhla bir müslümanı korkutmak,

68- Mücadele ve nizâ etmek,

69- Kölesinin zekerini kesmek,

70- Köle ve câriyesinin âzâlarından bir yerini kesmek,

71- Kölesine tâkatinin dışında iş vermek, kullanmak,

72- Allah'ın nimetlerini verenlere teşekkür etmemek,

73- İhtiyacından fazla suyunu nâstan saklamak,

74- Harem-i Şerif'te günah işlemek,

74- Başkalarının sözünü izin almadan dinlemek,

75- İnsanların ayıplarını aramak,

76- Tavla ve dama oynamak,

77- Yedi taşla oynamak,

78- Haramlığı sabit olan her oyunu oynamak,

79- Müslümanın müslümana kâfir demesi,

81- Birkaç hanımı olan kimselerin, hanımları arasında adalet yapmaması,

81- Menisini eliyle çıkartmak,

82- Hayızlı ve lohusa olan zevcesine yakın olmak,

83- Eşyanın ve gıdaların pahalılığına sevinmek,

84- Esrar içmek,

86 Hayvanların gerek fercine, gerekse gerisine ve yabancı kadınların arkalarına geçmek,

87- İlmiyle âmil olmamak,

88- Satın alırken yahut yerken taamı ayıplamak, “İyi değil bu” demek,

89- Günah olmayan dâvetlere gitmemek,

90- Zikir esnasında raks etmek,

91- Dünyayı sevmek,

92- Güzel yüzlü gençlere şehvetle bakmak,
93- Başkasının evine delikten bakmak,
94- Başkasının evine izinsiz girmek,
95- Gıybet etmek,
96- İsraf yapmak,
97- Bid'at işlemek,
98- Hıyânetlik etmek,
99- Zâlim emîrlere sadakat göstermek,
100- Allah'dan gayrıya secde etmek,
101- Şükr'ü terk etmek,
102- Nâsı kusurlarından nâşi ayıplamak,
103- Cumayı terk etmek,
104- Emaneti yerine vermemek,
105- Sözünde durmamak,
106- İstihza etmek, hakir görmek,
107- Sultan kapılarına gitmek,
108- Dünya, şöhret ve nâsın teveccühünü arzu ederek din ilmi öğrenmek.
109- Şer'i öğrendikten sonra dünyaya dalmak,
110- Koca ile karısının arasını açarcasına fitne ve fesat çıkarmak,
111- Zâlimin yüzüne gülmek ve onunla dostluk yapmak,
112- Müslüman kardeşine (uyandığında) şer işlemeyi murad ederek uyumak,
113- Kardeşinin gıybetini yapan olduğu halde susmak,
114- Müslüman kardeşinin başına çirkin, ayıplı bir iş gelince sevinmek,
115- Başkasının karısına hediye göndermek,
116- Yabancı bir kadınla yalnız bir arada bulunmak,

117- Allah Teâlâ'nın büyük gördüğünü küçük görmek, küçük gördüğünü de büyük görmek,

118- Görmediğini "gördüm" demek, duymadığını "duydum" demek,

119- Kadının erkeğe, erkeğin kadına benzemesi,

120- Allah Teâlâ'nın isminin gayrisiyle yemin etmek,

121- İşçinin ücretini vermemek, veya tehir etmek,

122- İki kişinin arasını açmaya çalışmak,

123- Müslüman kardeşine "mürâi" demek,

124- Küçük çocuklarını dövüp, vakitsiz memeden kesmek,

125- Lâyık olmadığı halde kendini iyi göstermek.

Küçük Günahlar

"Men nazara ilâ mahâsini el mer'etin ecnebiyetin an şehevini zabtun fî aynihi ekânin" âyet-i kerîmelerinden çıkarılan küçük günahlar 155 tanedir.

1- Bakması câiz olmayan kimselere bakmak; şahitlik müstesna. Her göz kıyâmet gününde ağlayacaktır, yalnız haramlardan gözlerini yumanlar, Allah yolunda uykusuz kalan gözler, Allah korkusundan nâşi ağlayıp gözlerinden az da olsa su çıkaranlar hariç. Gözler, şeytanın zehirli oklarından zehirli bir oktur. Her kim bu bakmayı Allah korkusundan nâşi terk ederse, onun imanı kuvvetlenir. İmanının tadını kalbinde bulur.

2- Şehvetsiz yabancı kadını öpmek; genç delikanlı da böyledir.

3- Biraz şehvetle meniyi el ile getirmek,

4- Başkasının avret yerini şehvetsiz tutmak ve değmek; kadın ve erkek birdir.

5- Yabancı bir kadınla yalnız kalmak; ihtiyar dahi olsa, velev ki, süt ana ve süt kardeş dahi olsa,

6- Hayvanlara bile olsa lânet etmek,
7- Zaruret olmadıkça yalan söylemek kebâirdendir.
8- Müslümanları şiirle hicvetmek,
9- Kastı olmadan nâsın evlerinin içine bakmak,
10- Üç günden fazla bir müslümanla özürsüz küsmek,
11- Hakikatini bilmediği şeyde muhasama (hasımlaşmak) ve muhakemeye kıyam etmek,
12- Şeriat hakkına riayet etmeksizin başkası ile muhasama.
13- İsteği ile gülmek,
14- Dünya nimetleri için ağlamak; bazısına göre kebâirdendir.
15- Yürürken tekebbür etmek,
16- Erkeklerin ipekli elbise giymeleri,
17- Fâsık ile az bir müddet oturmak; devamlı olursa günah-ı kebîre olur.
18- Kerahet vakitlerinde namaz kılmak; cenaze namazı dahi böyledir,
19- Bayram günleri (Ramazan bayramının birinci ve Kurban bayramının dört günü) oruç tutmak,
20- Mescidlere necaset sokmak, necasetli olması muhtemel çocuk ve deli sokmak,
21- Necaseti esvabına ve bedenine bulaştırmak,
22- Kıbleye yüzünü veya arkasını çevirerek bevletmek,
23- Kıbleye ön ya da ardını dönerek def-i hâcet etmek,
24- İnsanların görmediği yerde bile avret mahallini açmak,
25- Zaruretsiz, boşuna avret yerini açmak,
26- Orucunu bozmadan niyetlenip ertesi günün orucuna eklemek,
27- Keffaret yapmadan muzaheret (erkeğin, karısının herhangi bir uzvunu, nikâhı haram olanlardan birininkine benzetmesi) ettiği hanımına yakın olmak ve öpmek,

28- Bir kadının yalnız sefere çıkması,
29- Almayacağı malın kıymetini arttırmak için fiyatına zam yapmak,
30- İhtikâr yapmak,
31- Başkasının pazarlık ettiği mala sahip çıkıp pazarlığa kalkmak,
32- Alışveriş olduktan sonra bozmaya çalışmak,
33- Başkasının talip olduğu ve velisinin vereceğine dair söz verdiği kızı veya kadını istemeye kalkmak,
34- Parasına tamâen aldatarak, bedevîye mal satmak,
35- Köylünün malını şehre girmeden, elinden ucuza almaya çalışmak,
36- Hayvanın sütünü sağmadan, memelerini sütlü gösterip pahalıya satmak gayesiyle pazara çıkarmak,
37- Cuma ezanından sonra alışveriş veya herhangi bir iş yapmak,
38- Câriyeleri, henüz bülûğa erişmemiş evlâtlarından ayırarak satmak,
39- Ayıplı malının ayıbını saklayarak satmak,
40- Zaruretsiz köpek kullanmak,
41- Parasız satranç oyunu oynamak ve namaz vakitlerini geçirmek,
42- Müslümana şarap satmak,
43- Müslümanın şarap alması,
44- Evinde veya haricinde şarap saklamak,
45- Bir lokma kadar az dahi olsa bir şey çalmak,
46- Kur'an okumak, hadîs okumak ve zikrullah yapmak için ücret şart koşmak,

47- Özürsüz ayakta bevl etmek ve sidik kabını odasında saklamak,

48- Gusülhane ve hamamda, yerde bulunan deliklere küçük su dökmek,

49- Yollara ve evlerin kenarlarına, ağaçların altlarına ufak abdest yapmak,

50- Güzelce giyinmeden, lâubalice ve esvabını omuzlarına alarak namaz kılmak,

51- Cünüp iken ezan okumak veya kamet getirmek,

52- Cünüp veya hayızlı iken camiye girmek veya geçmek,

53- Namaz kılarken sağ elini sağ böğrüne, sol elini sol böğrüne koyarak namaz kılmak,

54- Namazda elbisesini ihram gibi bağlamak,

55- Namaz kılanın göğsünden maâda, başını ve gözünü kıbleden çevirmek,

56- Namaza aykırı bir vaziyette velâkin namazı ifsat etmeyen hareketlerde bulunmak,

57- Camilerde mûtekiften (itikâfa giren) başkasının konuşması ve alışveriş yapması.

Mescidde, oturmazdan evvel, tahiyyetü'l-mescid namazı kılmak, kayıbını aramamak, bağırmamak, ses çıkarmamak, yer kavgası yapmamak, dünya sözleri konuşmamak, insanları çiğneyip ileri geçmemek, tükürmemek, parmak çıtlatmamak, Hakk'ı çok zikredip gaflet etmemek, ceza dayağı vurmamak, namaz kılanın önünden geçmemek mescidlerin adâbındandır.

58- Mescidlerde, san'at, ticaret vesâire kazanç gibi ibadet olmayan şeyleri işlemek,

59- Oruçlunun hanımının baldırlarını ve koltuklarını okşaması,

60- Oruçlunun, nefsinden emin olduğu halde hanımını öpmesi,
61- Zekâtını, malının kötüsünden vermek,
62- Hayvanı keserken eziyet etmek,
63- Suyun üstüne çıkan ölmüş balığı yemek,
64- Kokmuş etleri, balığı ve yemekleri yemek,
65- Etin içindeki (bevl mahalli vesaire gibi) bezeleri yemek,
66- Eti yenen hayvanın hayalarını, fercini, zekerini, dübürünü ve kanını yemek,
67- Fiyatlar yükselmedikçe narh vurmak,
68- Velisinin izni olmadan mükellef bir kadını mehirsiz, şâhitsiz nikâh etmek,
69- Kızkardeşi mukabilinde, başkasının kızını almak,
70- Tuhûr (yâni temizlik) halinde zevcesini birden fazla boşamak,
71- Özürsüz karısını yemin ile tatlik (boşama) etmek,
72- Zevcesini hayız halinde iken boşamak,
73- Kadını temiz halinde iken cima edip sonra boşamak,
74- Talâk-ı ric'î ile zevcesini boşadıktan sonra iddet içerisinde karısına fiil ile müracaat etmek (söz ile olmalıdır).
75- İnsanlar arasında yellenmek, sadâ ile koku çıkarmak,
76- Zevcesi ile dört ay müddetle muamele-i cinsiyede bulunmamak üzere yemin etmek,
77- Evlâtları arasındaki adalete riâyet etmemek,
78- Hâkimlerin hasımlar hakkında müsavata riâyet etmemesi,
79- Sultanın ve kazancında haram galip olduğunu bildiği kimsenin ihsanını kabul etmek,
80- Malında haramı galip olduğu bilinen kimsenin yemeğini yemek,

81- Gasp olunan araziden hâsıl olduğu bilinen mahsulü yemek,
82- Haram malı galip olanın dâvetine gitmek,
83- Gasp olunan araziye, abdest almak ve namaz kılmak için dahi olsa girmek,
84- Başkasının arazisine izinsiz girmek,
85- Hayvanın kuyruk, kulak, burun gibi bazı âzâlarını bütün bütün kesmek,
86- Harpte esir alınan kâfirle müslümanlıktan dönen mürtedi, tevbeye ve müslümanlığa dâvet etmeden öldürmek,
87- Mürtedde olan yani İslâmiyetten rücû eden kadını öldürmek,
88- Namazda okunan secde âyetinin secdesini, namazdan sonraya bırakmak,
89- Secde-i tilâvetleri mutlaka terketmek,
90- Namazda muayyen bir sûreyi okumak, bilerek sûrelerin arasını bir sûre atlayarak okumak,
91- Cenazeyi kolları arasında götürmek,
92- Zaruretsiz iki kişiyi bir kabre koymak,
93- Cenazeyi mescidin içine sokarak namazını kılmak,
94- Suretlere karşı veya üzerinde suretler bulunan halılar üstünde namaz kılmak,
95- Kendinin veya imamın önünde suret bulunduğu halde namaza durmak,
96- Dişleri altın ile kaplamak,
97- Altın ve gümüş kaplar kullanmak,
98- Erkeklerin veya kadınların birbirlerinin ağzını, yüzünü, başını veya başka âzâlarını öpmeleri,

99- İki erkeğin bir döşekte yatması,

100- Kölelerin boynuna zincir ve saire gibi alâmet takmak,

101- Ehl-i fesada ve kâfirlere silâh satmak, Kur'an satmak, şer'î kitap satmak,

102- Kâfirlere, zındıklara, mürtedlere önce selâm vermek,

103- Erkekliği olmayan köleyi kullanmak,

104- Böyle kölelerle ticaret yapmak,

105- Erkekliği giderilmiş köleyi temellük etmek (mal edinmek),

106- Erkek çocuklara, büyüklerin giymesi haram olan ipekli elbiseleri giydirmek,

107- Kişinin kendi kendine türkü söyleyip teganni etmesi (Bir kavle göre böylelerinin şehadeti bile kabul olunmaz),

108- İbadete başladıktan sonra şer'î özür yokken ibadeti bozmak,

109- Aklı eren veya uyuyan kimselerin yanında zevcesiyle muamele-i cinsiyede bulunmak,

110- Ta'zime müstehak olmayan emirleri karşılamak için çıkmak,

111- Ezanı duyduktan sonra özürsüz ağırdan almak, kamet olursa diye beklemek,

112- Doyduktan sonra yemek (Misafir ve oruçlu için câizdir),

113- Acıkmadan, zarûretsiz yemek ve içmek,

114- Âlimlerden ve âdil, zâhid sultanlardan gayrisinin elini öpmek,

115- El ve baş ile selâm vermek, karşılaştığı kimseye selâm vermeden söze başlamak da câiz değildir.

116- Kur'ân-ı Kerîm okuyan kimsenin babasından ve hocasından başkaları için ayağa kalkması,

117- Mücerret vehim ve şek sebebiyle Allah Teâlâ Hazretleri'ne ve mü'minlere sû-i zanda bulunmak,

118- Hased etmek, bazılarına göre kebâirdendir.

119- Kibir taslamak kebâirdir, takvâ iddiasıyla başkasına üstünlük taslamak,

120- Ucûb kebâirdir. Kendini beğenmek, verilen nimetlerle büyüklenmek, vereni unutmak olan ucûb yetmiş senelik ibadeti mahveder. Yaptığı sâlih amelleri büyütmek, üstün, göstermek, kendisinin şerefiyle övünmek, kendisini kurtulanlardan görmek, takvâ cihetinden kendini kemâlde görmek, başkalarını eksik görmek ve yine kendisini lâyık olmadığı rütbelerde görmek de ucûbdür. Bu hal, tevfîkat-ı ilâhiyyenin gelmesine mânidir. Lâmba var amma cereyan yok, değirmen var, lâkin su yok, ve sâire...

121- Çalgı dinlemek, çalgı meclisinde oturmak ve bunlarla telezzüz etmek,

122- Cünüb olan kimsenin özürsüz mescide oturması,

123- Bir müslümanın ayıbı zikredilirken veya gıybet edilirken susmak,

124- Ölüm ve hastalık gibi musibetler anında sesli ağlamak,

125- Musibet isabet ettiği zaman yüzünü-başını dövmek,

126- Bir kimsenin kendisini istemeyen kavme imam olması,

127- Hutbe esnasında konuşmak, tesbih çekmek, salât-ı şerife getirmek veya emr-i ma'ruf nehy-i ani'l münker yapmak,

128- Mescidde safları çiğneyerek geçmek,

129- Cami-i şerifin gerek üstüne ve gerekse etrafına necâset ve pislik atmak,

130- Sokaklara ve insanların gelip geçtikleri yerlere necâset, hayvan leşleri ve iğrenilecek şeyleri atmak,

131- Yedi yaşını geçen oğluyla bir yatakta yatıp uyumak,

132- Cünüp, hayız ve lohusalık hallerinde Kur'ân-ı Kerîm okumak,

133- Boş, faidesiz sözlerle vakit geçirmek,

134- Bâtıl olan sözlere dalmak,

135- Lüzum yokken fazla söz söylemek,

136- Medih ve senâda ifrat etmek, fazla ileri gitmek,

137- Sözün derinliklerine inmek, başkalarına üstünlük taslamak için fesâhat ve belâgata özenerek söz söylemek,

138- Kaba ve fena halleri açık ibarelerle söylemek,

139- Ölülere veya dirilere sövmek,

140- Kendi kendine ya da anlaşılmaz sözlerle mecnunâne konuşmak,

141- Lâtife ve şakada ifrat etmek, ileri gitmek,

142- Sırrı ifşa etmek, söylenmesi istenmeyen gizli halleri ve sözleri söylemek,

143- Va'dinde durmamak,

144- Gazab (Din ve şeriata dokunan şeylerin gayrisinde gazab) etmek,

145- Aile fertlerinin namus, iffet ve ırzları hakkında hamiyetsizlik göstermek,

146- Zekâtını tehir etmek,

147- Özr-i şer'îsiz cemaati terk etmek,

148- Sokaklarda durup konuşmak, yolu meşgul etmek, alışveriş yapmak,

149- Mezhebinde taassub ederek hevâ ve hevesine uymak suretiyle diğer mezheplerin sahiplerine ta'n eden yolda söz söylemek,

150- Müslümanların zımmîlere "yâ kâfir, yâ müşrik" demesi,

151- Cenâb-ı Hakk'a "Arş-ı azîminde oturman hakkı için" diye dua etmek,
152- Enbiyâ, evliyâ ve Kâbe hakkı için diye dua etmek,
153- Haccı, özr-ı şer'îsiz kendine farz olduğu seneden sonraya tehir etmek,
154- Müdâhene (Mâ'siyet ve menhiyyat görüldüğünde men'ine muktedir olan kimsenin, o menhiyyatı men etmeyip sükût etmesi, emr-i dinde za'fiyet ve fütur göstermesi, hakkı söylemekten çekinmesi) etmek,
155- Bir adamın kendisini hayırlı ve dualı, başkasını küçük ve hakir görüp onunla istihzâ etmesi, maskaralığa alması ve tevbe ettiği ayıbını hatırlatarak onu utandırması.

Günahların Sivaslı İbrahim Efendi'ye Göre Tertibi ve Şerhi

Sivaslı İsmail Efendi'nin şerh ettiği günah-ı kebâire ait birtakım günahlar vardır ki şunlardır: Bunların bazısı küfür, bazısı büyük günah ve bazısı da küçük günahlardır.

1- Riyâ: Bazısına göre küfür ve bazısına göre de günah-ı kebâirdendir. Riyanın şirk olduğuna dair hadîs-i şerifler çoktur. Şirk zaten küfürdür, İhlâsın mukabilidir. **"Eraeytellezî"** sûresinde **"veyl"** kelimesiyle mürâiler zikr olunmaktadır. Cenâb-ı Hak ibâdetine başkasının ortak tutulmasını istemez. Allah Teâlâ'nın hiçbir şeyde ortağa ihtiyacı yoktur. Riyâ, âhiret amelleriyle dünyayı murad etmektir. Yedirdikleri yemekler için bile "Ancak Allah rızası için yedirdik, onlardan bir mükâfat ve şükür bile murad etmeyiz", demek lâzımdır.

2- Cehildir ki, kişinin şer'an bilinmesi lâzım gelen ulûm-ı diniyyesini bilmemesidir. Bunlardan biri otuz iki farz,

biri de **elli dört** farz'dır. Bunları her müslümanın bilmesi gerektir. Elli dört farz hakkında Gerede müftüsü A. Kemaleddin Üstün'ün **"54 Farz** Şerhi" isminde güzel bir kitabı vardır, tavsiye **olunur.**

3- **Allah Teâlâ'nın nimetlerine küfran etmektir.** Mukabili şükürdür. Nimeti verene hürmet, saygı ve ta'zim gerektir.

4- **Allah Teâlâ'nın hüküm ve kazasına kızmaktır.** Bazı ulemâ küfürdür demişler, bazısı da günah-ı kebâir olduğunu söylemişlerdir.

5- **Şikâyette bulunmak, mihnet ve musibetlere tahammülsüzlüktür ve hemen herkese şikâyette bulunmaktır; küfür veya kebâirdir.**

6- **Zâlimlere ve fâsıklara muhabbet etmek ve onlara az dahi olsa meyletmek.**

7- **Sâlihlere ve ulemâya buğz etmek.** Mühim olan bunlara Allah rızası için muhabbettir.

8- **Kalbini, makam sevgilerine ve sebeplerine bağlamak; nefsinin şehvet, şöhret sahibi olmasını istemek ve sevmektir.**

9- **Zemm olunmaktan korkmaktır, kusurlarını duymakla elemlenmek, müteessir olmak.**

10- **İnatçılıktır** (Hak sözü ve Hak kelâmı kabul etmemek) ki, günah-ı kebâirdendir. "İnat deveye yakışır" derler.

11- **Kendini beğenmek, nefsini temizlemiş ve her zor işleri yapabilirim, dâvâsında bulunmak.**

12- **Medh olunmasını sevmek, nefsini kemâlde görmek; medh edenin medh etmesiyle telezzüz etmek.**

13- **Hevâsına uymak, isteğine tâbi olmak, dünyada alıştığı ve ülfet ettiği şeylerden ayrılmamak.**

14- Taklit. Kebâir veya sagâirdendir. Hüccetsiz, delilsiz, tahkiksiz, mücerret hüsn-i zan sebebiyle amelde, kavilde, itikadda başkalarına iktida ve onları taklit etmek.

15- **Uzun emel, kebâirdendir.** Ancak vakıflar için, feth-i bilâd için ve kulların menfaati için olursa müstesnadır.

16- **Dünya işlerine tamah etmek.**

17- Dünya için tezellül, ve dünyası için mahlûkata tevâzu göstermek.

18- **Kin gütmek.**

19- **Müslüman olan düşmanına musibet gelince** sevinmek.

20- **Adâvet, düşmanlık.**

21- **Korkaklık.**

22- Tehevvür (işin sonunu düşünmeden atılmak) sagâirdendir.

23- **Ahdini bozmak.**

24- **Tatayyür** (bazı şeyleri uğursuz addetmek ve onu kötülüğe hamletmek). Meselâ tavşan geçti diye yola gitmemek.

25- Hubbü'l-mal (dünyası için malı sevmek).

26- Hırs, şiddetle arzu ve tamah.

27- Akıl zayıflığı.

28- Tembellik.

29- Acele etmek, maksadına çabuk erişmek.

30- Ameli geri bırakmak.

31- Sert kalpli olmak, yumuşak olmamak; sagâirdendir.

32- Hayâsızlık.

33- Dünya için hüzün ve teessüf.

34- Dünya için korkmak.

35- Başkasının şerrinden sakınmamak.

36- Mahlûk ile ünsiyet etmek.

37- İtidalsiz hareketler.

38- Va'z u nasihati kabul etmemek.

39- Yemeğe ve cima'a hırs.

40- Hamût (lâzım olan şeyleri yapmakta kusur etmek).

41- Isrâr (daima günahları kastetmek).

42- Cerbeze (bir melekedir ki, ittilâî ve marifeti mümkün olmayan şeylere sürükler).

43- Nifâk (için dışa uymaması).

44- Fitne (insanları zorluklara, meşakkatlere sürükleyen büyük günahtır).

45- **Dinî faydası olmadan belâ, mihnet ve iptilâlara düşmektir.** müslim, Ebû Dâvud, Tirmizi'den naklen söylenilmiştir: müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz ve **onu** tahkir etmez. Takvâ ise insanın göğsündedir. İnsana şer olarak yeter; müslim kardeşini tahkir etmesi her müslimin her müslime; kanı, malı, ırzı haramdır.

Büyük, küçük günahlar ve ahlâklar 14'dür:

1- Küfür,

2- Allah'ın rahmetinden ümit kesmek,

3- Allah'ın mekrinden emin olmak,

4- Vâcibi edâda bahillik etmek,

5- Dünya sevgisi,

6- İsraf,

7- Bid'at,

8- Hıyanet,

9- Vefasızlık,

10- Sû'-i zan,

11- Hased,

12- Kibir,
13- Ucûb,
14- Dalkavukluk ki, hepsi 60 tanedir.

Dilin Âfetleri

Bazısı kebâir, bazısı segâir, bazısı da mekruhlardandır. Bellibaşlıları 40 tanedir.

1- Küfür korkusu. Tevbe ve tecdid-i nikâh lâzımdır,
2- Hatâ. Tevbe ve istiğfar lâzımdır,
3- Yalan söylemek,
4- Anlaşılmayan söz söylemek,
5- Tabirde hatâ (ahkâm ve kısasta),
6- Sözde nifak,
7- Münker ile emir ve ma'ruf ile nehiy,
8- Namazda söz (az veya çok olsun),
9- Müslümana kötü dua (küfür ile gâvur olasın diye dua eden kâfir olur),
10- Zâlime ve kâfire yaşaması için ve muradlarının husulü için dua, günah-ı kebâirdir,
11- Kur'ân-ı Kerîm'i kendi hevâ ve re'yi ile tefsir etmek, günah-ı kebâirdir.
12- Lâyık olmadığı halde mal ve menfaat istemek,
13- Avâmın anlayamayacağı şeyleri sorması,
14- Müşkül mes'eleleri, karşısındakini mahcup etmek için sormak,
15- Kötü kişilere şefâat,
16- Sert söz söylemek,
17- Ezan ve kamette konuşmak, hattâ okumayı kesmemek,
18- İki yüzlülük,

19- Cinsî muamele esnasında konuşmak,
20- Kur'ân-ı Kerîm okunurken konuşmak,
21- Çok yemin etmek,
22- Emirlik ve kadılık istemek,
23- Beceremeyeceği halde mütevelli olmasını istemek,
24- Nefsi için şer dua etmek,
25- Kardeşinin özrünü reddetmek,
26- Günahsız mü'min kardeşini korkutmak,
27- Kendini verâ ve takvâ sahibi imiş gibi göstererek eşyanın taharetinden sormak,
28- Şaka, medh ve zem etmek,
29- Hâcet yokken yabancı bir kadınla konuşmak,
30- Zımmî hıristiyana selâm vermek,
31- Fâsık'a selâm da böyledir. Ancak İslâmiyet için verilir.
32- Def-i hâcet edene selâm vermek,
33- Bevl edene selâm vermek,
34- Ma'siyet olan yere izin vermek,
35- Üç kişinin yanında iki kişinin gizlice konuşması,
36- Büyüklerin yanında küçüklerin konuşması,
37- Fecir vaktinden namaza kadar dünya kelâmı konuşmak,
38- Def-i hâcet ve bevl halinde konuşmak,
39- Başkasının sözünü kesmek,
40- Küçüklerin, büyüklerin sözlerini reddetmesi.

Ellerin Âfetleri

Ellerin âfâtı 32 tanedir:

1- Ölünün kabrini açmak, günah-ı kebâirdir. Zira ölüye hürmetsizliktir.
2- Ganimet malından gizlice almak, günah-ı kebâirdir,

3- Muhtaç olmadığı halde zekât ve keffaret paralarını almak günah-ı kebâirdir,
4- Bâtıl vakıflardan para almak,
5- Zekât ve sadakalarını usûl ve fürûuna (anne, baba ve çocuklarına) vermek,
6- Beytü'l-ma'l'den ehli olsa bile ihtiyaçdan fazla para almak,
7- Riyâ için ve ma'siyeti az da olsa yardımda bulunmak,
8- Borçlusunu sıkıştırmak,
9- Mescidde parmaklarını birbirine geçirmek,
10- Abdestsizlerin ve hayızlı olanların Kur'ân-ı Kerîm'e yapışmaları, ellemeleri,
11- İzinsiz başkasının malını alıp faydalandıktan sonra vermek,
12- Başının bazı yerini kesip bazı yerini bırakmak (Rafızîler gibi),
13- Kadının başının saçını kesmesi (tıraş etmesi),
14- Sakalını kesmesi, bir tutamdan eksik bırakması,
15- Kabir üzerindeki yaş otları koparması ve ağaçlarını kesmesi,
16- Edep mahallerine parmağını sokması (taharet için dahi olsa câiz değildir),
17- Sağ eli ile taharetlenmek ve sümkürmek câiz değildir,
18- Kudreti varken mazlumu kurtarmamak,
19- Tırnaklarını uzatmak yani kesmemek. "koltuk altlarını temizleyemeyenler, tırnaklarını kesmeyenler, bıyıklarını kazıyanlar bizden değildir" buyurulmuş, zira fakirlik getirir,
20- Kudreti varken çalgı âletlerini kırmamak,
21- Müslümanın şarabını kudreti halinde dökmemek,

22- Zâyi olan, kaybolan bir şeyi zâyi olacağını bildiği halde almamak,
23- Hayvanlara olan zulmü durdurmamak, menetmemek,
24- Başkalarının hayvanlarına yapılan zulmü defetmemek, merhametsizlik alâmetidir,
25- İnsan ve hayvanı sıkıntılardan kurtarmamak, çünkü insanlara merhameti olmayanlara Allah celle celâlühu da merhamet etmez,
26- Çocukları ve hayvanları gecenin evvel vaktinde sokağa salmak,
27- Tırnak ve saçları helâ ve gusulhaneye atmak. Dört şeyi gömmek efdaldir: Tırnakları, saçları, hayız bezleri ve kanları ve insandan ayrılan her şeyi,
28- Erkeklere gümüşten gayrı yüzük kullanmak (az miktarda gümüş yüzük kullanılır),
29- Akşamda kapıları kapamamak, mekruhtur. (Yatarken kandilleri söndürmemek ekseriyetle yangınlara sebep olur),
30- Yemek kaplarının ağızlarını açık bırakmak,
31- Su kaplarının ağızlarını bağlamamak,
32- Başkasının malını zâyi etmek, noksan etmek veya ayıplandırmak bilâ-sebep büyük günahtır.

Kulakların Âfetleri

1- Tegannîyi dinlemek, bazılarına göre kebâirdir. Hanefîlere göre dinlemek fısktır, (fâsıklıktır), telezzüz ederse küfürdür, demişlerdir. Çünkü çalgı ve tegannî kalpte nifak bitirir. Suyun otları bitirdiği gibi.
2- Hatâ ve lahin ile okunan Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemek (ihtiyaç hâsıl olmadığı halde),

3- Genç ve yabancı kadınların sözlerini dinlemek insanların zinâdan nasipleridir,
4- Ehli olan kimsenin okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlememek,
5- Ehli olan kimsenin okuduğu hutbeyi dinlememek,
6- Emîr, kadı ve validelerin sözlerini dinlememek, günah-ı kebâirdir,
7- Üstâzın sözünü, kocasının sözünü dinlememek, özrü kabul etmemek,
8- Hâkimin, hasımların sözlerini dinlememesi günah-ı kebâirdir,
9- Müftünün fetva isteyenlerin sözünü dinlememesi, günah-ı kebâirdir.
10- Ulû'l-emîrlerin, mazlûmların şikâyetini dinlememesi,
11- Aç kalanların isteklerinin dinlenmemesi,
12- Büyüklerin ve zenginlerin, fakir ve zayıfların sözlerini dinlememeleri.

Gözlerin Âfetleri

Gözlerin âfatı sagâir olarak beştir:

1- Fukara ve zuafâya hakaret gözüyle bakmak,
2- Zaruretsiz maâsî ve münkerâtı seyretmek,
3- Düşen yıldıza gözünü dikip bakmak,
4- Kendinden üstünlere özenerek bakmak (dünya cihetinden) âhiret cihetinden olursa makbuldür,
5- Namazda, hükümde ve emanetlerde gözleri yummak câiz değildir.

Karnın Âfetleri

Karnın âfetleri otuzbeş tanedir:

1- Misafirin ev sahibinden utanmaması,
2- Altın ve gümüş kaplardan yemek yemek,
3- Altın ve gümüş kaplardan içmek,
4- Altın ve gümüş kaplarda koku yakmak,
5- Oyun ve münkerât olan ziyâfetlerde yemek yemek,
6- Gösteriş ve iftihar için yapılan yemeklerden yemek,
7- Besmelesiz yemek ve içmek,
8- Sol el ile yiyip içmek, alıp vermek de öyledir,
9- Müşrik kaplarından ve kâfirlerle devamlı yemek yemek,
10- Cünüp olanların ağız ve burunlarını yıkamadan yemeleri,
11- Zarar veren her şeyi yeme, toprak ve çamur gibi,
12- Sokaklarda, kabristanlarda yemek yemek ve gülmek,
13- Ölü için yapılan; ilk gün, hafta içinde ve 40. günleri yemekleri de böyledir,
14- Yemeğin ortasından ve başkasının önünden yemek,
15- Sarı ve bakır kaplardan (kalaysız olarak) yemek,
16- Zâlimlere, hıristiyan âdetlerine benzetmek suretiyle yapılan yemekleri yemek,
17- Cenaze ve kabristanlar ile büyüklerin yanlarında gülmek,
18- Yemek yerken başını yemek kabına doğru eğmek,
19- İhtiyaç yokken eti ve benzerini bıçakla kesmek,
20- Ağzı kırık kaptan su içmek,
21- Taâma ve kaba üfürerek yemek, içilen ve yenen şeyler de böyledir,
22- Yalnız kaplara da üfürmek hoş görülmemiştir,
23- Bir nefeste içmek zararlıdır, sakınmak lâzım,
24- Başkasını iğrendirmek için yemek kabına ellerini silkmek,
25- Sofra kalkmadan kalkmak mekruhtur,

26- Yeme ihtiyacı varken yemeği kesip kalkmak, namaz için olsa dahi, mekruhtur,
27- Ekmek varken katık yok diye beklemek,
28- Yemekte başkasının yüzüne bakmak veya lokmasını saymak,
29- Zâlimlerin ve kâfirlerin getirdikleri sulardan içmek,
30- İçi görünmeyen kaptan içmek,
31- Yemek yenirken korkunç ve keder verici şeyleri söylemek mekruhtur,
32- Ekmek üzerine yemek sahanları veya tuzluk koymak,
33- Ölünceye kadar veya hasta oluncaya kadar yemeyi ve içmeyi kesmek, günah-ı kebâirdendir.
34- Valideynine âsi olarak yemeyi, içmeyi kesmek günah-ı kebâirdendir.

İffet Yerinin Afetleri

Bunlar da 9 tanedir:

1- Hayızlı ve lohusa olan hanımından örtüyle dahi olsa faydalanmak,
2- Tahammülü olmayan küçük zevcesiyle cinsî muamelede bulunmak,
3- Kırda olan insanların def-i hâcet esnasında; aya ve güneşe önlerini veya arkalarını çevirerek def-i hâcet yapmaları,
4- Sevişmeden ve öpüşmeden cinsî muamelede bulunuvermek,
5- Kıymeti olan bir şeyle veya zararı olan bir şeyle taharetlenmek,
6- Kudreti varken hanımı ile cinsî muamelede bulunmamak,
7- Karısının müsaadesi olmadan menisini dışarıya atmak, (kötü çocuk gelme korkusundan olursa câizdir),

8- Özürsüz sünnet olmamak. Dört şey sünnettendir: Sünnet olmak, koltuk altlarını temizlemek, bıyıklarını kesmek, tırnaklarını kesmek,

9- Her güzel yerlerde, ağaçların altında, mescidlerin yanlarında, su başlarında ve kabristanların üzerine bevletmek günah-ı sagâirdendir.

Ayakların Âfetleri

Bunlar da 15 tanedir:

1- Mâsiyet (günah) yerlerine gitmek ve bakmak (Televizyona bakmalar buna dahil midir, sen bilirsin),

2- Ana ve babasından izinsiz cihada gitmek,

3- Korkulu ve tehlikeli yerlere gitmek,

4- Tâun denen hastalıktan kaçmak veya bulunduğu yere girmek,

5- Dâvetsiz ziyafetlere gitmek,

6- Mezarlıklarda zaruretsiz yürümek,

7- İki kadın arasında yürümek (kendi mahremleri dahi olsa),

8- Az miktarda olsa dahi kadınların cenazenin arkasından yürümeleri,

9- Kadınların kabir ziyaretleri,

10- Kabirler üzerine oturmak,

10- Kıbleye, Kur'ân-ı Kerîm'e karşı uyku ve uyanık hallerde ayak uzatmak,

11- Ehlinin yanına seferden gelince ansızın girmek,

12- İşçinin iş esnasında oturması,

13- Kölelerin efendilerinin hizmetinde oturması, (ancak namaz ve cemaat müstesna),

14- Hanımın evinin işini yapmaması.

Bedenin Afetleri

Bedenin âfâtı 174'tür. Bazısı kebâir, bazısı sagâir, bazısı da mekruhtur.

1- Kölenin efendisine isyanı kebâirdir,
1- Komşuya ezâ, komşusu zimmî (hıristiyan) dahi olsa kebâirdendir,
2- Namazı terk (unutarak ve uyku ile olsa dahi) kebâirdendir,
3- Abdesti terk ve usulüyle yapmamak, kebâirdendir,
4- Guslü terk kebâirdendir,
5- Haramlara (yabancı kadınlara) değmek, ister genç, ister ihtiyar olsun,
6- Bey'-i fâsid ve gasp ile alınan evlerde oturmak,
7- Köle ve işçilerine sû-i muamelede bulunmak,
8- Karı-koca hukuklarına riayet etmemek,
10- Eşrâr ile (şerli kimselerle) sohbet etmek, kötü meclislerde az bir miktar da olsa oturmak,
11- Başkasının yerine oturmak ve iki kimsenin arasını açmak,
12- Selâm verirken eğilmek, sultanlara dahi olsa,
13- Erkeklerine kendilerini sevdirmek için üzerlerinde muska gibi bir şey bulundurmak. Kadınların bu ve emsali şeyleri kullanmaları, Allah celle celâlühûyu bilmemekten ileri geldiğinden bunlara da **"şirk"** denilmiştir.
14- Bedenine iğne ile dövme yaptırmak,
15- Hayvan üzerinde iken, çok beklemek lâzım olduğu takdirde hayvandan inmemek,
16- Yolculukta üç kişi olunca birisini emîr (başkan) seçmemek,
17- Kudreti varken borcunu vermemek,
18- Evlenirken bir koyun bile kesmemek (ziyafet için),

19- Tâdil-i erkânı yapmamak, zira namazın vâciblerindendir,
20- Özürsüz yüz üstü yatmak,
21- Safları düz tutmamak; safları düzeltenlerin sevabını Allah artırır ve cennette kendilerine bir ev yaptırır. Safların düzgünlüğüne dikkatinizi rica ederiz,
22- Namazda imama muhalefet etmek (erken yatıp erken kalkmak), imamdan evvel yatıp kalkanların âkıbetleri hayır olmaz,
23- Kaza namazlarını terk etmek, oruç, hac, zekât da öyledir, günah-ı kebâirdir,
24- Keffâretleri terk etmek,
25- Nezîrleri terk etmek,
26- Sadaka-i fıtri terk etmek,
27- Kurban bayramındaki kurbanı kesmemek,
28- Cihadı terk etmek,
29- Namazını kılmayan kadını evinde (nikâhında) tutmak,
30- Kütüb-i şer'iyeyi başının altına koyup yatmak,
31- Evinde kullanmasa dahi çalgı âletlerini bulundurmak,
32- Kafeste kuş beslemek,
33- Bakkala parayı verip sonra bir şeyler almak, yâni malı almadan parayı vermek câiz değildir.
34- İsraf edene ve mâsiyete harcayana sadaka vermek,
35- Mescidde tasadduk (ancak camiden başka bir yerde göremeyeceksen olur).
36- Okudukları Kelâmullah'ın harflerine riayetsizlik,
37- Parasını vermeden bir malı alıp satmak,
38- Mezarlarda ışık, mum yakmak bid'at ve dalâlettir,
39- Hediyesinden rücû etmek,

40- Esnerken ağzını açmak,

41- Yollarda oturmak ancak beş şartla câizdir: Yol hakkını vermek, gelen geçene bakmamak için gözlerini kapamak, kimseye eziyet etmemek, selâm verenlere ve aleykümüsselâm demek, emr-i ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker etmek,

42- Güneş ile gölge arasında oturmak,

43- Güneşte oturmak,

44- Zikir, ilim ve yemek meclislerinde halkanın ortasına oturmak,

45- Bıyıklarını kesmeyen yâni uzatanları ta'zîm etmek câiz değildir,

46- Kenarları olmayan damda uyumak,

47- Elinde ve ağzında yemek kokuları varken yatmak,

48- Yalnız veya iki kişi ile sefere çıkmak, (arkadaşların en az iyi kimselerden dört kişi olması lâzımdır),

49- Soğan ve sarımsak yiyenlerin mescide gitmeleri, (bu câiz olmayınca, sigara içenlere ne demek lâzım, bilmem),

50- Ana rahmindeki çocuğu dört ay geçtikten sonra zâyi etmek kebâirdendir. **"Eşbağ"**, **"İhyâ"** ve **"Zevâcir"** kitaplarında da aynıdır,

51- Sabah vakitlerinde ve akşamla yatsı arasında özürsüz uyumak,

52- Edeb yerlerindeki ve koltuk altlarındaki tüyleri kırk güne kadar durdurmak,

53- Malını ve çocuklarını müteaddit memleketlere dağıtmak,

54- At, katır ve merkeb eti yemek, (her hayvanı yemek ve sütünü içmek),

55- Pislik yiyen hayvanların etini yemek,

56- Koç ve boğa gibi erkek hayvanlara, dişi hayvanları çekmek suretiyle alınan para câiz değildir,
57- Sahralardaki kuyuların sularını satmak,
58- Hâcetinden fazla olan suyu satmak, (her nerede olursa olsun),
59- Eti hayvanla değiştirmek,
60- Taamı taamla satmak,
61- Deve, sığır ve koyun gibi hayvanları sütlerini sağmadan satmak,
62- Sıcak yemek yemek,
63- Mezarların üzerine bina yapmak ve kabir üzerine oturmak,
64- Uzak ve yakından olsa da erkeğin evine gece gelmesi câiz değildir,
65- Hayvanı ölünceye kadar hapsetmek,
66- Kabre, kabir üzerindeki taşlara yazı yazmak ve onlara basmak,
67- Ayak ayak üstüne koymak, ister uykuda, ister uyanık olsun,
68- Kadının zevcinin avret yerlerini sağ elle tutması,
69- Tek ayakkabı ile yürümek,
70- Sık sık saç taramak, bazen mekruhtur,
71- Misafire tekellüf câiz değildir, mevcudu saklamamak lâzımdır. Resûlüllah (s.a.v.) Efendimiz, Âişe validemize (radıyallahü anhâ), **“Misafirden zorlanma, yediğinden yedir”** buyurmuştur.
72- Gece ekin kesmek,
73- Ağacı gece kesmek mekruhtur,
74- Yatarak yemek,
75- Necâset yiyen sığıra binmek,

76- Necâset yiyen sığırın sütünü içmek,

77- Güneş doğmadan hayvan kesmek veya işe gitmek. Çünkü bu vakitler zikir vaktidir.

78- Köyde ve şehirde koyunu yavrusuyla satmak. Çünkü büyürse her şeyinden istifâde edilir. Kuzunun hem kilosu azdır, hem de etinden başka bir şeyinden istifâde edilmez.

79- Hayvanın başını kesmek (ölmezden evvel),

80- Kaplan derisi vesâire gibi kibri mûcip şeyler üzerinde oturmak,

81- Beş arşından yüksek binalar yapmak, Allah celle ve âlâ hayır murad etmediği kullarının paralarını binalara harcatır. İhtiyacından fazlasını yapanlara kıyâmet gününde onları omuzları ile taşımaları teklif olunacaktır. İmam Begavî der ki: "Her bina sahibine vebaldir. Yalnız muhtâcı olduğun müstesna".

82- Camide alışveriş ve cuma günü namazdan evvel traş olmak,

83- Mescidde kayıbını aramak için bağırmak, şiir söylemek ve diğer mekruh şeyleri yapmak,

84- İnce esvab giymek, kalın, kısa ve uzun esvab giymek sagâirdendir,

85- Arife günü hac yapmadan umre yapmak ve arifeden dört gün sonra de umre yapmak sagâirdendir,

86- Muvakkat nikâh ve müt'a nikâhı sagâirdendir. (Kadını muayyen bir zaman için nikâhlamak),

87- Kötü insana genç çocukları satmak,

88- Haram yerken besmele çekmek ve sonunda unutarak da olsa hamdetmek,

89- Hanımı ile mülâebe etmeden (oynaşmadan) cinsî muamelede bulunmak,

90- Üzerinde kırmızı örtü bulunan ata binmek,

91- Hayvan derileri üzerine oturmak zâlimlerin âdetidir,

92- Herhangi bir insan kendisini hangi kavme benzetirse onlardandır,

93- Dünyada şöhreti mucib elbise giyenlere kıyâmette zillet elbiseleri giydirilecektir,

94- Bina yapılırken hayvan kesmek (satarken ve içine girerken de böyledir),

95- Ölülere sövmek asla câiz değildir,

96- Yalnız cuma günü oruç tutmak câiz değildir. Çünkü cuma, mü'minlerin bayramıdır,

97- Arife günü hacının oruç tutması sagâirdendir,

98- Şek gününde oruç tutmak mekruhtur. Hilâli gören müstesna,

99- Yalnız cumartesi günleri nâfile oruç tutmak,

100- Süs için dişlerini kaplatmak, (altın vesâire ile). Hem kibr-i mucibtir, hem de Hakk'ın yaptığını tağyirdir. Dövme yapmak da böyledir.

101- Cihaddan gayri yerlerde beyaz tüylerini koparmak,

102- Hacamat parası bir kavle göre câiz değildir,

103- Camide kendine mekân tayin etmek, ancak zikr-i hafi için câizdir,

104- Hayvanların arasında yürümek,

105- Cenaze namazını mezarlıkta kılmak,

106- Ayaktayken şalvarını giymek,

107- Suya işemek, sümkürmek,

108- İnsanlara çirkin ad takmak. Köpek, kurt, hınzır... gibi,

109- Peygamberimizin ismiyle künyesini başkasına takmak, Ebû'l-Kasım ve Muhammed gibi,

110- Namazdayken başındaki saçı bağlamak, bir eliyle olsa dahi,

111- Namazda her amel ve namaza yakışmayan bir âdet mekruhtur,

112- Cenazeye ağlayıcılar koymak,

113- Kadının gerek evinde ve gerekse hariçte kocasının izni olmadan konuşması câiz değildir,

114- Yazılan kitap ve mektupları kurutmak için üflemek mekruhtur,

115- Hurma ve meyvelerde kurt aramak ve kibr-i mûcib her şey mekruhtur,

116- Müşriklerle müsafaha ve merhabalaşmaya sagâir ve kebâir denmiştir,

117- Duvarları ipekli kumaşla süslemek (örtmek) tahrîmen mekruhtur. İpekten gayrısiyle ise tenzîhen mekruhtur, sagâirdendir,

118- Mescidlerden geçmek (yol ittihaz etmek) câiz değildir. Ancak zikir için câiz olur,

119- Evlere ve hayvanlara çan takmak sagâirdendir,

120- Gece teheccüd namazını terk etmek sagâir dendir. "Ey insanlar, selâmı ifşa ediniz, yemek yediriniz, sıla-i rahim yapınız ve insanlar uyurken gece namazlarını kılınız. Selâmetle cennete gidiniz".

121- Zaruretsiz geceleyin mevta defnetmek sagâirdendir,

122- Sütlü koyun, keçi, sığır ve deveyi kesmek sagâirdendir,

123- Mevtayı, hayrın gayriyle zikretmek ve duada ihlâssızlık, sagâirdendir,

124- Sultanlara sövmek günah-ı sagâirdir, zâlim ve fâsık olsa dahi..

125- Sultanların salâhı için dua etmemek sagâirdendir. (Çünkü sultan demek; kuvvet ve kudret sahibi idareciler demektir. Onların iyiliğini istemek, âmmenin iyiliğini istemek demektir),

126- Zamana sövmek câiz değildir. Bazılarına göre küfre kadar gider,

127- Hummâ hastalığına sövmek günah-ı sagâirdendir. Hummâ şahadettir. müslim'de buyuruluyor: "Hummâya sövmeyiniz, çünkü hummâ Ben-î Âdem'in hatalarını giderir, ateşin demirin pasını giderdiği gibi".

128- İşaretle selâm doğru değildir. El ve başla yapılan selâmlar günahtır. Zira hadîs-i şerifte, **"Kendilerini başkalarına benzeten bizden değildir"** buyurulmuştur.

129- Yemek koklamak câiz değildir; zira hayvan âdetidir.

130- Yenmeyen şeyi miskinlere yedirmek câiz değildir,

131- Başkalarına karşı kötü muamelede bulunmak,

132- Fâcirlere verilen nimete özenmek,

133- Hastalara yemek ve içecek verilmesini hoş görmemek mekruhtur,

134- Çarşı yemeklerinden yemek mekruhtur; zira çarşıda yemek hem âdîliktir, hem de necâsete yakın olmaktır, denmiştir,

135- Hayır niyeti olmadan çok konuşmak günahtır. Çünkü ömrü çalan bir hırsızdır.

136- Mezar taşlarını okumak günahtır,

137- Hayvan sürülerinin arasından geçmek günah-ı sagâirdir,

138- Biti diri olarak yere atmak,

139- Hanımı ile yatakta çok konuşmak,

140- Zikir, va'z, ders meclislerini tahkir etmek günahtır. Çünkü zikir meclislerinden zikrin hitamında kalkanlar mağfiret-i ilâhiyyeye mazhar olurlar.

141- Seferde yanında çan taşımak, pars ve kelp gibi hayvanları taşımak da böyledir. Ancak korkudan olursa câizdir,

142- Zaruretsiz kölelerin büyüğünü ve küçüğünü ayırıp satmak,

143- Bilâ-zarure habis olan şeyleri ilâç olarak kullanmak. Çünkü onlarda şifâ yoktur.

144- Reyhan, ayva, nar ağaçlarından misvak kullanmak câiz değildir. Hattâ misvakı çiğnemek körlüğe sebep olur. Her ağaçtan misvak olur, fakat nar ağacından olmaz.

145- Ayakta yemek ve içmek makruhtur. Zemzem müstesna...

146- Müşrik ve müsriflerin kaplarından içmek mekruhtur. (Bunların kaplarından içmek mekruhsa bunlarla ünsiyet nasıl olur),

147- Yalnız don ile namaz kılmak mekruhtur. Zaruret halinde câizdir,

148- Başkasının yellenmesine gülmek,

149- Bir gayesine erişmek veya kerih gördüğü bir şeyden kurtulmak için nezr etmek günahtır,

150- Evde yalnız yatmak günahtır,

151- Ücreti belli etmeden işçi kullanmak,

152- Değirmencinin, öğüttüğü undan ücret alması,

153- Sekir veren veya vücuda gevşeklik veren her şeyi kullanmak mekruhtur,

154- Mescidlerde gururlanmak ve tefâhur günahtır,

155- Düşman memleketlerine müsâferet günahtır,

156- Meyvalı ağaçlara ve bostan bahçelerine def-i hâcet ve işemek câiz değildir,

157- Nehir kenarlarında def-i hâcet dahi böyledir,

158- Haşaratın deliklerine bevletmek de câiz değildir,

159- Meyve tabağına çekirdeklerini koymak mekruhtur,

160- Kadınların yanında uyumak günah-ı sagâirdir. Karısı yanında müstesna,

161- Arzularında ve mezheplerinde ihtilâf (çekişmek) büyük günahtır,

162- Düşmanla karşılaşmayı istemek,

163- Sözlerinde durmayanlarla ve küffar ile oturmak günah-ı sagâirdir,

164- Sözlerinde durmayanlara ve ehl-i küfre evvelâ selâm vermek mekruhtur.

165- Cüzzam illetine tutulanlara uzun süre bakmak (nazar etmek),

166- İnsanlardan bir şey istemek (hattâ kamçısını düşüren atlının yerdeki birine "Şu kamçını verir misin?" demesi bile câiz değildir),

167- İnsanlardan uzak yerlere ambar yapmak mekruhtur. Çünkü çalınma tehlikesi vardır.

168- Müttaki olmayanlara yemek yedirmek câiz değildir. Tasadduk ise câizdir,

169- Kadının kocasından izinsiz oruç tutması mekruhtur, (Fakat kocası seferde ise câizdir),

170- Sahipsiz arazide hayvanın otlamasını men etmek günahtır,

171- Yürürken sağa sola bakınarak yürümek caiz değildir,

172- Avret yerleri açık olanlara selâm vermek câiz değildir veya mekruhtur,

173- Selâm vermeyenlerin eve girmesine izin vermek mekruhtur,

174- Sultanlarla ve yardımcılarıyla oturup kalkmak, dostluk etmek günah-ı kebâirdir.

Günahların Şâfîi Fukahâsına ve Dört Mezheb Üzerine Tertibi

Bu günahların adedi 352'dir.

1- Allah'a şirk koşmak,

2- Küfür,

3- Riyâ,

4- Süm'a, (gizli riyakârlık),

5- Bâtıl için gadap,

6- Kin,

7- Hased,

8- Kibir,

9- Ucûb,

10- Hüyelâ (kibir),

11- Ğış (aldatma),

12- Nifak,

13- Zulüm,

14- Büyüklenerek halktan ayrılmak,

15- Faydasız şeylere dalma,

16- Tamah,

17- Fakirlik korkusu,

18- Takdire kızmak,

19- Zenginlere özenle bakmak,

20- Zenginliklerinden dolayı onlara özenle ta'zim etmek,

21- Fakirlere fakirliklerinden dolayı istihza etmek,
22- Hırs,
23- Dünya için küsüşmek,
24- Dünya için övünmek,
25- Mahlûka karşı haram şeylerle süslenmek, zînetlenmek, (ipekli ve altınlar gibi),
26- Dalkavukluk,
27- Medh olunmasını sevmek,
28- Halkın ayıplarıyla meşgul olmak ve kendi ayıbını görmemek, kendi ayıbını bırakıp halkın ayıbı ile meşgul olmak,
29- Dünya için açlığa tahammül, (Allah için olursa zarar etmez),
30- Şükrü terk,
31- Allah'ın kazasına razı olmamak,
32- Allah'ın kullarıyla eğlenmek ve onları hakir görmek,
33- Hile,
34- Hud'a (aldatma),
35- Dünya hayatını istemek,
37- Halka karşı inadkârlık,
37- Müslümanlara sû-i zan,
38- Hakk'ı kabul etmemek,
39- Ma'siyetle (günahla) sevinmek,
40- Ma'siyete devam etmek,
41- Dünya hayatına razı olmak,
42- Dünya hayatına bel bağlamak,
43- Allah Teâlâ'yı ve âhireti unutmak,
44- Kişinin kendi nef'sine gadabı (dünyalık için),
45- Bâtıl ile nefsine yardımcı olmak,

46- Allah'ın mekrinden emin olmak,
47- Allah'ın rahmetinden ümit kesmek,
48- Allah'a sû-i zan etmek,
49- Dünyalık için ilim öğrenmek,
50- İlmi ehlinden saklamak,
51- İlmiyle amel etmemek,
52- İlim ve Kur'ân-ı Kerîm hakkında ve ibâdetler hakkında zühd, takvâ hakkında haksız ve zaruretsiz iddialarda bulunmak,
53- Ulemanın hakkını zayi etmek,
54- Ulemanın haklarını hafif görmek (istihfaf),
55- Allah'a ve Resûlü'ne karşı yalan söylemek,
56- Kötü yol açmak (günah yolu açmak),
57- Sünneti terk etmek günahtır,
58- Kaderi tekzip etmek,
59- Sözünde (ahdinde) durmamak,
60- Zalemeyi (zâlimleri) sevmek,
61- Fâsıkları sevmek,
62- Sâlihine buğzetmek,
63- Allah'ın velîlerine buğzetmek,
64- Zamana sövmek (sebbetmek),
64- Zararı büyük olan ve Allah'ın gadabını mucip olan sözü söylemek,
65- Küfran-ı ni'met etmek. İbn-i Abbas der ki: **"Şükrün hakikati bütün âzâlarıyla gizli ve aşikâr Allah Teâlâ'ya itaat etmektir. Gözün şükrü, harama bakmamaktır ve ayıpları örtmektir. Kulağın şükrü; Hakk'tan başka şeyleri dinlememektir ve işittiği ayıpları örtmektir. Di-**

lin şükrü, yalan söylememektir ve gıybet etmemektir. Kalbin şükrü; gafleti terktir. Ellerin şükrü harama uzanmamaktır. Ayakların şükrü; haram yerlere gitmemektir. Nâsın verdiklerine teşekkür etmeyen Allah'a da şükredemez".

67- Sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in ismini işittiğinde salâvatı terk etmek, zira salât ü selâm cennetin yoludur.
68- Kasvet-i kalb, kalblerin kararması, muhtaçlara acımamak kasveti kalbtendir. Allah'ın lâneti katı kalblilerin üzerine iner,
69- Büyük günahlara rıza (bir tane dahi olsa),
70- Günahlara yardım,
71- Şer ve fuhuş işlere devam etmek,
72- Dinar ve dirhemlerden kırpmak, eksiltmek,
73- Karışık (içine başka maddeler koyarak) dinar ve dirhem basmak,
74- Altın ve gümüş kaplardan yemek ve içmek,
75- Kur'ân-ı Kerîm'i ve ondan bir kelimeyi, bir âyeti veya bir harfi unutmak,
76- Mücadeleci olmak,
77- Yollara def-i hâcet etmek,
78- Sidikten sakınmamak,
79- Abdestin vâciblerinden birini terk etmek (topuklarını ve parmak aralarını hilâllememek) gibi,
80- Gusülde bir vâcibi terk etmek (meselâ ufak bir kuru yer bırakmak gibi),
81- Zaruretsiz avret yerlerini açmak,
82- Hamama peştemalsız girmek,
83- Hayızlı kadınlara yakın olmak,

84- Namazın terkini kasdetmek,

85- Namazın tehirini veya zaruretsiz namazı vaktinden evvel kılmayı kasdetmek,

86- Etrafı açık damda yatmak,

87- Namazın vâciblerinden birisini terk etmek (rükû ve secdedeki aceleler gibi),

88- Dövme yaptırmak ve bunu yapmayı öğrenmesini istemek,

89- Dişlerin güzelliği için (süs için) kaplama ve benzerini yaptırmak (zaruretsiz),

90- Yüzünün tüylerini yolmak ve kaşları, inceltmek (bunlar Hakk'ın yarattıklarını tağyir ve beğenmemezliktir),

91- Kaş inceltme usûlünün ilmini öğrenmek,

92- Namaz kılanın önünden geçmek, bir rivayette, "Namaz kılanın önünden geçmektense 440 sene beklemek hayırlıdır" denmiştir,

93- Farz namazların cemaatini terk etmek. (Gerek şehirli veya köylü cemaati terk ederse evlerinin yakılmasına kastedilmiştir),

94- İstenmeyen bir cemaate imam olmak,

95- Safları bölmek,

96- Safları düzeltmemek,

97- İmamı rükû ve sücûdda geçmek, yani imamdan önce davranmak,

98- Namazda gözlerini semaya dikmek,

99- Namazda iki tarafa bakmak,

100- Mezarlıkları (türbeleri) mescid ittihaz etmek,

101- Türbelere mum (kandil) yakmak,

102- Türbeleri puthane yapmak,

103- Türbelerin etrafında dönmek,

104- Mezarlara el sürmek,
105- Mezarlara karşı namaz kılmak,
106- Kadın ve erkeğin yalnız sefere çıkmaları,
107- Kuştan ve tavşandan teşe'üm ederek (kötü görerek) seferi terk etmek,
108- Cuma namazını özürsüz terk etmek,
109- Meclislerde halka ortasına oturmak,
110- Camilerde nâsın omuzlarını çiğneyerek ileriye geçmek,
111- Erkek ve kadın (özürsüz olarak) ipekli esvap giymek,
112- Âkil ve bâliğ olanın altın ve gümüş zînetlerle süslenmesi,
113- Gerek elbise ve gerekse söz ve hareketleriyle kadınların kendilerini erkeklere benzetmesi. Erkeklerin de kendilerini kadınlara benzetmesi bunun gibidir,
114- Kadının derisi görünür derecede ince esvap giymesi,
115- Yürürken sağa sola sallanarak yürümek,
116- Esvabını topuktan aşağı yanı uzun yapmak,
117- Esvabının kollarını (yenlerini) geniş yapmak,
118- Yürürken kibir ve azametle yürümek,
119- Harp zamanı dışında sakalı siyaha boyamak,
120- Yıldızların doğmasıyle yağmurların yağacağına itikat etmek,
121- Musibet zamanında üstünü başını yırtmak, saç ve başını yolmak, "vah helâk olduk" diye bağırmak,
122- Ölülerin kemiklerini kırmak; ölünün kemiğini kırmak onu canlıyken kırmak gibidir,
123- Kabirler üzerine oturmak, mezarlar üzerine oturmaktansa esvaplarını yakan ateş üzerine oturmak daha hayırlıdır,
124- Kabirler üzerine mescid yapmak,

125- Kadınların kabirleri ziyareti ve cenazesinin arkasından gitmeleri,
126- Ölümü kerih görmek,
127- Şer'î bir özür olmaksızın zekâtı terk veya tehir etmek,
128- Alacaklının sıkıntıda olan borçluyu sıkıştırması,
129- Hıyanetlik,
130- Öşürcüler, öşür alanlar. (Bütün tahsildarlar ve kâtipleri, bütün zâlimlere yardımcı olanlar.) Nâsın hakkını muhafaza edenler müstesna,
131- Zenginlerin mal istemeleri,
132- Zenginlere tasadduk etmek,
133- Sualde (istemekte) muhatabı zorlamak,
134- İsteyicinin (sailin) istediği kimselere eza etmesi,
135- Gücü olduğu halde, yakınlarından, isteyenleri reddetmek,
136- Sadakayı başa kakmak,
137- Suyunun fazlasını ihtiyacı yokken vermemek,
138- Halktan gördüğü nimetleri saklamak, Hakk'tan gördüğü nimetleri saklamayı mucibtir,
139- Sailin Allah rızası için istemesi halinde bu isteğini men etmek (yani vermemek),
140- Ramazanda orucu terk etmek ve cemaatle özürsüz olarak iftar etmek,
141- Ramazandaki tutamadığı orucu ödemeyi tehir etmek,
142- Ramazandan gayrı oruçları kocasından izinsiz tutmak,
143- Bayram günleri ve Kurban bayramından sonra, teşrik günlerinde oruç tutmak,
144- Nezr ettiği itikafı terk etmek,
145- İtikafı cima ile bozmak,

146- Mescidde cima etmek,

147- Kudreti varken haccı ölüme kadar bırakmak,

148- Hacının ihramda iken cima etmesi,

149- Hacının veya umrelinin hayvan katletmesi,

150- Kocasının izni olmadan kadının ihrama girmesi, (nafile hac ve umrede),

151- Beyt-i Harem'den bir şey istemek,

152- Haremde zulmetmek ve Allah'ın haram kıldıklarına helâl demek,

153- Mekke'de taamlara (yemeklere) ihtikâr yapmak,

154- Mekke-i Mükerreme'ye ihramsız girmek,

155- Ehl-i Medine'yi (Medine halkını) korkutmak ve onlara fenalık murad etmek ve ağaçlarını kesmek,

156- Kurban kesmek üzerine vâcib olduğu halde kesmemek,

157- Kurbanın derisini satmak,

158- Hayvanların kulağını, burnunu kesmek, yüzünü dağlamak,

159- Yemek kasdı olmayarak hayvanı öldürmek,

160- Hayvanı keserken güzel bir şekilde kesmemek,

161- Kurbanı keserken Allah'ın isminin gayrisiyle kesmek,

162- Mülkün sahibi diye ad takmak (isim koymak),

163- Müskir bir şey yemek (haşhaş, afyon, anber, zaferan gibi),

164- Hınzır eti, ölü eti ve bunlara benzeyenleri yemek,

165- Hayvanı ateşte yakmak,

166- Necis ve muzır olan şeyleri yemek,

167- Hür olan insanı satmak,

168- Faiz yemek, faizi yedirmek, faizin kâtipliğini yapmak (senetler gibi), şahitliğini yapmak ve ona yardımda bulunmak,
169- Faizde hile yapmak (Şafiî ve Ebû Hanîfe'ye göre cevaz vardır),
170- Haram yerlerden ve fasit alışverişlerden kazanılan paraları yemek,
171- İhtikâr (karaborsacılık) yapmak,
172- Ana ile küçük evlâdını ayırmak,
173- Şarap yapılacağı bilinen üzümleri şarapçıya satmak,
174- Genç köle çocukları ahlâksız kimselere satmak,
175- Lehiv (çalgı) âletlerini yapan insanlara ağaç satmak,
176- Harp edenlere silâh satmak,
177- İçeceği bilinen adama şarap satmak (haşhaşlar vesaire de böyledir),
178- Necis şeyleri yemek ve içmek, (şarap, afyon ve ölmüş hayvanlar gibi),
179- Başkasının sattığını kendisi satmak istemek,
180- Başkasının alacağını kendisi almak istemek,
181- Alışverişte hıyanetlik etmek, hıyanetlik her yerde ve her şeyde câiz değildir,
182- Yalan yeminle mal satmak,
183- Ölçü ve terazide eksiklik,
184- Menfaat için borç vermek ve borç almak ki, bir nevi faizciliktir,
185- Vermemek niyetiyle borç almak,
186- Zenginin borcunu özürsüz vermemesi,
187- Yetim malını yemek,

188- Malını harama harcayan müsrife infak etmek,
189- Fıska devam edenler büyük günahlara dûçar olurlar,
190- Komşusu zimmî dahi olsa ona eza etmek,
191- Hacetten fazla gurur için bina yapmak,
192 Hıristiyan komşunun hanımı ile alâkalaşmak,
193- Veya komşusuna zarar veren yüksek bina yapmak,
194- Tarlaların hudud alâmetlerini değiştirmek,
195- Âmâyı yolundan şaşırtmak,
196- Yolları işgal etmek (satış yapmak için),
197- Caddeleri gelen geçenlere karşı zarar verecek şekilde işgal etmek, (sokakları işgal eden arabalar da buna dahildir),
198- Müşterek duvarları komşusundan izin almadan kullanmak,
199- Ortakların biribirine hıyaneti,
200- Vekillerin müvekkillerine hıyaneti,
201- Ödemesi lâzım olan şeyi ödememek,
202- Vereselerde yalandan "Ölenden alacağım var" demek,
203- Hastanın borcunu söylememesi,
204- "Ben filânın nesebindenim" demek veya nesebini inkâr etmek,
205- Ödünç aldığını menfaatin gayrine kullanmak,
206- Ödünç aldığını müddetinden fazla kullanmak,
207- Başkasının malını zorla ve zulmen almak,
208- İşçinin parasını vaktinde vermemek,
209- İşçinin işini bitirdikten sonra yevmiyelerini vermemek,
210- Arafat'ta, Müzdelife'de ve Mina'da ev yapmak,
211- Mübah olan ve boş, sahipsiz araziyi kullanmaktan men etmek,

212- Caddelerden ücret almak (evinin veya dükkânının önü ise),

213- Mübah olan suları yolculardan men etmek,

214- Vakfın şartına muhalif olarak o vakfı kullanmak,

215- Bulduğu kayıp bir şeyi ilândan evvel kullanmak, sahibi çıkarsa bildiği halde saklamak,

216- Vasiyette mirasçılara zararlı vasiyet etmek (birine çok, diğerine az),

217- Aldığı emanet eşyada veya işte hıyanetlik etmek,

218- Kudreti varken evlenmeyi terk etmek,

219- Yabancı kadınlara şehvetle bakmak, onlara değmek (dokunmak) ve onlarla yalnız kalmak,

220- Genç, güzel delikanlılara şehvetle bakmak, onlara dokunmak ve onlarla yalnız kalmak,

221- Gıybet etmek,

222- Gıybete karşı sükût etmek (yani gıybet olunanı müdafaa etmemek),

223- Birbirlerine karşı arka çevirmek,

224- Kötü lâkaplar takmak,

225- Müslümanlarla alay edip eğlenmek,

226- Söz taşımak,

227- İftirada bulunmak, (bunun keffareti de yoktur),

228- Haksız yere adam öldürmek,

229- Harpte dövüşmekten kaçmak,

230- Haksız yere başkasının malını almak,

231- Yalan yere yemin etmek,

232- Başkasının talip olduğu kadına talip olmak,

233- Kadının kocası veya kocanın karısı hakkında fesatçılık yapması (yaramaz işler, arabozuculuk gibi),

234- Kişinin neseb ve süt kardeşi olan mahremiyle nikâhlanması,

235- Boşanmış kadını başkasına nikahlayıp tekrar nikâhlandığı kimseden boşandırıp tekrar almak,

236- Kadının ya da kocanın buna razı olması,

237- Erkeğin karısı ile olan gizli şeyleri başkalarına açıklaması,

238- Erkeğin karısını arka tarafından kullanması. Bu büyük bir günahtır,

239- Başkalarının yanında hanımı ile temasta bulunmak,

240- Nikâhını (mehir) vermemek üzere niyet edip evlenmek,

241- Her ne şekilde olursa olsun, resim yapmak. Kıyamet gününde "Bu yaptıklarınızı diriltiniz!" diye bunlar azab olunacaklar.

242- Tufeyli, yani başkasının taamına izinsiz olarak yemek vakti yemek için gitmesi,

243- Misafirin doyduktan sonra fazla yemesi,

244- İnsanın kendi malından kendisine zarar vereceğini bildiği halde yemesi,

245- Yemede ve içmede israf derecesinde bolluk yapması. Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in hayatına ve yemesine dikkatinizi çekeriz,

246- İki hanımı olanın birini diğerine haksız olarak tercih etmesi,

247- Kocanın karısını vâcib olan haklarından men etmesi (mihrini ve nafakasını vermemesi gibi),

248- Müslüman kardeşi ile üç günden fazla şer'an bir garazı olmadan küsmek,

249- Müslüman kardeşinden yüz çevirmek,

250- Kadının kocasının evinden süslenip kokulanıp çıkması, velev ki, kocası izin verse dahi,

251- Kadının kocasının evinden izinsiz çıkması,

252- Kadının kocasından boşamasını istemesi,

253- Deyyusluk; üç kimse cennete girmeyecektir. Devamlı içki içen, ana-babaya âsi olan, ailesinin kötülüğünü bildiği halde ona razı olan,

254- Hanımına dört ay veya daha fazla yakın olmamaya yemin etmek,

255- Zihar, günah-ı kebiredir. Bunu söyleyen iki ay birbiri üzerine oruç tutmadan hanımının yanına yaklaşamaz. Zihar demek; karısının bazı âzâlarını anasının âzâlarına benzetmektir ki, pek büyük bir hatadır,

256- Namuslu müslüman kadına iftirada bulunmak, bunlar lânete müstahak olmuşlardır ve büyük bir azabla tehdit olunurlar.

257- Müslimin başka birisine sebbetmesi (küfür etmesi),

258- Irzına dil uzatması,

259- Lânete sebep olması,

260- Müslümana lânet etmesi,

261- Nesebinden değilim demesi,

262- Evlâdının kendisinden olmadığını söylemesi,

263- Bildiği halde babasından gayrıya intisabı, (başkasını baba edinmesi),

264- Şer'an sabit olan nesebine ta'n etmesi,

265- Kadının yabancı bir kavme gitmesi (yabancı kavmin arasına girmesi). Zinâ ve emsalinden korkulur,

266- Kocanın karısının nafakasını ve giyeceklerini vermemesi,

267- Evlâtlarını zayi etmek,

268- Valideyne veya birisine âsi olmak (her ikisi veya birisine âsi olmak),
269- Sıla-i rahim yapmamak,
270- Hür kimseyi köle diye kullanmak,
271- Kölenin efendisinin işinden imtina etmesi,
272- Kölesine takatinin üstünde iş teklifinde bulunması ve ona azab etmesi, hayvanlara vesaireye de azab böyledir,
273- Müslimi veya zımmîyi katletmesi,
274- Kendini katletmesi,
275- Müslümana kâfir demesi,
276- Muhrimin (ihramda olanın) katline yardımcı olması,
277- Müslümana "Ya kâfir!", "Ya aduvvallah (Allah düşmanı) diye ad takması, bağırması,
278- Gücü varken katlolanı kurtarmaması, tecâvüzü defetmemesi,
279- Müslümanı veya zımmiyi dövmek,
280- Müslümanı silâh ve gayrisiyle korkutmak,
281- Sihir yapmak, öğretmek, öğrenmek, sihir yapmasını istemek,
282- Kâhinlik, arraflık (falcılığın bir nevi) teşe'üm (uğursuzluk sayma),
283- Kâhinlere gitmek,
284- Falcılara gitmek,
285- Müneccimlere gitmek,
286- Zulm etmek (idarecilere karşı ayaklanmak),
287- Bîatı bozmak,
288- İmamete ve emirliğe hakkından gelemeyeceğini bildiği halde talip olmak veya hıyanetlikte bulunmak, bunun için para harcamak,
289- Zâlimin, fâsıkın, müslümanların işlerini ele alması,

290- Sâlihleri (iyileri) azletmek,

291- Sâlih olmayanları (iyi olmayanları) işe koymak,

292- İmamın, emîrin, kadı'nın maiyetlerine zulmetmesi veya onların hâcetlerini görmemesi,

293- Sultanların, ümerânın (emirlerin), kadıların vesairenin müslüman veya zımmîlerin mallarını yemesi veya dövüp sövmesi vesaire gibi, mazluma kudreti varken yardım etmemesi, zâlimlerin zulümlerine yardımcı, bâtıl işleri için yardımcı olması (gayretkeşlik yapması),

294- Kabahatlileri saklamak,

295- Cezalılara şefaat etmek,

296- Müslümanın ayıbını aramak ve onu insanlar arasında mahcup etmek. "Ey dilleriyle müslüman olup, iman kalblerine girmemiş olanlar. müslümanlara eza etmeyin ve onları ayıplamayın ve ayıplarını aramayın". Bir buna bak, bir de bizim hareketlerimize. Mevki elde etmek için birbirlerini lekelemeye çalışanların vay haline!

297- Dışarıda sâlihler kisvesi giyinip kendisini iyi insanlara benzetmek, yalnız kalınca çeşitli günahlar işlemek, doğrusu müslümana değil, hiç kimseye yakışmaz,

298- Allah Teâlâ'nın hükmünü icra etmek isteyene dalkavukluk edip kurtulmaya çalışmak ("Ahkâm-ı İlâhî'nin icrası otuz sabah, diğer bir rivayette kırk sabah yağmur yağmasından hayırlıdır", buyurulmuştur).

299- Zinâ etmek,

300- Lûtilik yapmak çok büyük günahtır. Zinâya yakın olmamak lâzımdır. Ateşle barut yan yana gelince patlar. Tecrübe edilen şeyler tekrar tecrübe edilmez; ona göre kendini koru,

301- Hayvanlara arkadan yaklaşmak,

302- Yabancı kadınlara arkalarından yaklaşmaya kalkmak, hattâ kendi hanımına böyle yapar da, helâldir derse küfre kadar gider, demişlerdir.
303- Kadınların birbirleriyle, erkeklerle yapılan cinsî muameleyi yapmaları,
304- Ölmüş olan adamın hanımına muamele-i cinsîyede bulunmak,
305- Şahidsiz, velisiz kıyılan nikâhlı kadınla cinsî muamelede bulunmak,
306- Muvakkat nikâhlı, kiralık kadınlarla cinsî muamelede bulunmak,
307- Zinâ yapmak için evinde kadın saklamak,
308- Hırsızlık yapmak,
309- Yol kesmek,
310- Yoldan geçenleri korkutmak (her ne kadar adam öldürmese ve mal almasa dahi),
311- Bir damla bile olsa şarap içmek,
312- Bunları taşımak, içenlere vermek, istemek ve satmak, satın almak, parasını yemek ve bunları satmak ve içmek için saklamak,
313- Kardeşini silâh veya bıçakla korkutmak, malını almak için üzerine atılmak,
314- Başkasının evine veya odasına delikten bakmak,
315- Başkalarının sözünü istemedikleri halde dinlemek,
316- Kadın ve erkek sünnet olmayı terk etmek. Kadın bâliğa olduktan sonra sünnet olur derler. Bizim memleketimizde bu âdet hemen hemen kalkmıştır,
317- Cihadı terk etmek. Düşman bir İslâm diyarına girince orada bulunanların hepsine cihad farz olur,

318- Emr-i ma'ruf ve nehy-i ani'l-münkeri terk etmek. Yalnız kudreti olduğu ve kendine zarar vermediği takdirde ki, buna çok dikkat lâzımdır,
319- Sözünün işlerine denk olmaması ki, bugün pek mühimdir, çok dikkat edilmesi lâzımdır,
320- Verilen selâmı almamak; hem günah, hem de çok çok ayıptır. Zira selâmı vermek sünnet, verilen selâmı almak da farzdır.
321- İnsanların kendisini sevmesi için iftihar etmek ve büyüklük göstermek,
322- Harplerde düşmandan kaçmak. Eğer düşman iki mislinden fazla olursa gerideki büyük kuvvetlere iltihak etmek üzere müdafaa için izin verilmiştir,
323- Taksimden evvel ganimet malından çalmak ve o çaldığı ganimeti saklamak,
324- Tâun hastalığından kaçmak. Bu hastalığı başka taraflara da götürmemek ve Hakk'ın hükmüne razı olup oturmak lâzımdır,
325- Büyüklük ve gurur gerektiren hayvan ve arabaları gerek koşu ve gerek iftihar için bulundurmak,
326- Müslümanların hanımlarına hıyanetlik etmek,
327- Zulüm, katil, kadrü emanda olanı himaye etmemek ve ona haksızlık etmek,
328- Silâh talimini terketmek. Çünkü düşmanların istilâsına uğramak tehlikesi vardır,
329- Yemin etmek, doğru dahi olsa çok yemin etmek,
330- Allah Teâlâ'dan gayrısına yemin etmek. Yemin, ancak yemin ettirenin teklif ettiği şeyle olur. Yani senin içinden başka bir niyetle yemin etmen câiz değildir. Putlara,

nikâhlara, küfre yâni "Kâfir olayım veya İslâm'dan uzak olayım" vesaire ile elde edilen yeminler ile peygamberlere yemin câiz değildir,

331- Yaptığı nezirleri ifa etmemek,

332- Kadılık istemek. Şahsına emniyeti olmayan veya zulmetmek, haksızlık yapmaktan kendisini muhafaza edemeyen kimseye câiz değildir, günahtır.

333- Bâtıl olan işlere yardımcı olmak veya bunlara müsaade etmek,

334- Kadıları Hakk'ın razı olmadığı şeylerle razı etmek,

335- Haklı bile olsa rüşvet almak, bâtıla rüşvet vermek. Rüşvet alanla veren arasındaki aracı da böyledir. Yâni o da rüşvet almış veya vermiş gibidir,

336- Yaptığı bir iyiliğe mukabil hediye almak,

337- Bâtıl şeylerden nâşi birbirlerine husumet beslemek,

338- Gerek ganimet taksiminde, gerekse sair mal, mülk ve servet taksiminde zulmetmek, haksızlık yapmak,

339- Yalan yere şahidlik yapmak veya bu şehâdeti hâkimlerin bildiği halde kabul etmesi,

340- Özürsüz şahidlik yapmamak,

341- Hadd'i ve zararı mucib olan yalan büyük günahtır. Yalan zaten günahtır. Zarar verici olanı ise daha beterdir.

342- İçki içenlerin ve fâsıkların meclisinde oturmak,

343- Fukahâ, ulemâ ve hâfızların fâsıklarla beraber oturması,

344- Kumar ve satranç oynamak, diğer bütün günahlar da böyledir. Bunlardan bazıları aynı zamanda haksız kazançtır ve ayrıca böyleler bu gibi yerde ömürlerini yok ederler.

345- Tef, dümbelek ve emsalini çalmak ve dinlemek,

346- Genç çocuklara ve kadınlara aşkını bildirmek, bunun için şiirler yazmak,
347- Bir müslümanı, doğru dahi olsa hicvetmek. Gene bunun gibi fuhuş ve yalan ifade eden hicivler ve şiirler söylemek, keza âlimi câhil, câhili âlim gösteren sözleri kullanmak, mübalâğa ile zemde bulunmak,
348- Kötülüğü tâatına galip olan küçük günahlar,
349- Tevbeyi terketmek,
350- Sahabe-i kiramın aleyhinde bulunmak,
351- Kendisinde olmayan hâl ile öğünmek,
352- Kölelere yediğinden yedirmemek, giydiğinden giydirmemek ve onlara güçlerinden fazla iş yüklemek.

Günahların İmamı A'zam Ebû Hanîfe'ye Göre Tertibi

1- Kadılara, ümerâya ve zenginlere ellerinde bulunan mala tamahen gitmek,
2- Büyüklere ve zenginlere mülâkat esnasında secde edercesine eğilmek,
3- Zâlimlerin ellerini ve eteklerini öpmek, onlar için ayağa kalkmak ve selâmlarını reddetmek, yâni "aleyküm selâm" demek. (Cenâb-ı Hak bunlara meyledenleri azabla tehdit buyurmuştur.)
4- Düğünlerde olduğu gibi, çok hediye alabilmek için az bir hediye vermek,
5- Bir günlük yiyeceği olanın dilenmesi. Fukara ve borçlular için olursa zarar vermez,
6- İlim talebinden gayrı yerlerde temellük etmek,
7- Malı denize, kuyuya veya ateşe atıp istifadeden alıkoymak câiz değildir, çünkü malın israfı yasaktır. Kişi kıyâmet gü-

nünde malını zâil ettiğinden mes'ul olacaktır. Mallarınızı sefih kimselere vermeyiniz. Şer'an faydası olmayan yerlere verip malınızı zâyi etmeyiniz,

8- Mahsulâtı ve ekilen şeyleri korumamak ve hayvanatı helâki mucib yerlerde bırakmak. Hizmetkârlarını soğuktan, sıcaktan, açlıktan korumamak ve yemek, elbise vesaireden mahrum etmek,

9- Malının muhafazasına dikkat etmeyerek onları kokutup atmak,

10- Yemeklerden artanları hattâ meyvaları atmak,

11- Kapları ve kaşıkları güzelce temizlemeden yıkamak. Hattâ bir rivayete göre temizlenen sahanları yemek artıklarını iyice sıyırmadan su döküp içilecek hale getirmek ve içmek sevaptır.

12- Sofradan dökülenleri ve çocukların ellerinden düşenleri toplayıp yememek, pirinç ve nohut tanelerini yıkayıp yememek,

13- Sarığı, elbiseyi, ayakkabıları çürüten, yakan veya kirleten şeylerden korumamak,

14- Sabunu aşırı titizlik yapıp çok çok kullanmak,

15- Alışverişi noksan olarak yapmak,

16- Zaruret müstesna kirayı kıymetinden fazla istemek, veya tutmak,

17- Mevtanın kefeninin sayısını sünnetten (yani üçten) fazla yapmak. Abdest ve gusülde de sünnete riayet sevabdır,

18- Haram yerlere gidenlere ve zâlimlere, onların yardımcılarına yol göstermek,

19- Bâtıl dâvalarını kazandırmak için mes'ele öğretmek,

20- Terk edilmiş zayıf kavilleri (delil) öğretmek,

21- Kur'ân-ı Kerîm okumak, zikir yapmak, duâ etmekte lâhin, tegannî yapmak veya ücret, mal vesaire almak,

22- Kur'ân-ı Kerîm'i okumayı, kunûd, teşehhüd ve diğer bilmesi lâzım gelen duâları ve ilimleri öğrenmemek,

23- Erbabının ilim ve fetvaları öğrenmeyi terk etmesi,

24- Nasihat ile ıslahı mümkün olanlara öğüt vermemek,

25- Allah Teâlâ'nın hükümlerini terk etmek, selâmı terketmek, "Ve aleyküm selâm" dememek. Dinlenmesi vâcib olan emirleri ve yasakları dinlememek,

26- Kadı, emir vesaire olmak için evkaf işlerine bakmak ve vâsi olmak için şefaat etmek, ehli olmayana imam ve müezzin olmaları için ve ilim öğretmek için şefaatçi olmak. Başkasının izni olmadan mektubuna bakmak. (Her gizli işe bakmak ihanetliktir.)

27- Hastanın yüzüne bakmak, sağına, soluna çok bakmak günahtır. (Hastanın yanından çıkınca yüzünü yıkayan âfetlerden emin olur.)

28- Müslümana korkutmak için bakmak (haksız yere). Çünkü müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu zâlime teslim etmez ve ona kötü söz söylemez. Her kim kardeşinin hâcetini görürse Allah da onun hâcetini görür,

29- Kendisine, ilim sahibi veya fukara olduğu zanniyle verilen hediyeleri, bu vasıfları taşımadığı halde kabul etmek,

30- Vakf-ı sahîhden, vakfedenin şartları hilâfına almak. (Çünkü vakıflar şeriatta nass gibidir.) Bunun gibi, beytü'l-maldan ehli olmayanın alması. Yine başkalarının, deli ve bunaklarla çocukların mallarından almak,

31- Ölü, kan, şarap, bevl, pislik gibi şeyleri almak ve bunları kedi, köpeğe vermek için taşımak,

32- Sofradan azıcık artan yemeği sünnetlemeden kaldırmak,

33- Koç, horoz, öküz, deve vesaire gibi hayvanları dövüştürmek,
34- Canlıyı hedef tutarak nişan almak,
35- Haram olan şeyleri; küfrü, yalanı, gıybet, iftira vesaire olan şeyleri yazmak,
36- Kur'ân-ı Kerîm'i cünüb olarak, hayız ve nifas olduğu halde okumak,
37- Haram ve çalınmış, gasp edilerek kazanılmış olduğunu bildiği halde hediye ve sadaka almak ve satmak,
38- Hayvan sûretlerini saklamak (karınca ve sinek gibi ufak olanlar müstesna),
39- Malın hayvanın ve nefislerin zararını mûcib mal almak kasdıyla zulmü defetmemek,
40- Haram yemek, fâsit olan alışverişten kazandığı haramları yemek,
41- Altın ve gümüş kaşıklarla yemek yemek kadın-erkek herkese haramdır. Bu haram kadın ve erkek için müsavidir,
42- Altın, gümüş millerle gözlere sürme çekmek ve altın, gümüşten divit, kalem ve emsalini kullanmak,
43- Altın ve gümüş bulunan sofralardan yemek. Keza kılıçların kınlarını gümüşten yapmak,
44- Yemek esnasında ağzında ve burnunda olan taamları çıkarmak, sümkürmek, tükürmek. Gerek mescidde, gerek başka yerlerde kıbleye karşı tükürmek (câiz değildir)
45- Su kabını, içtikten sonra sağındakinden izin almadan solundakine vermek,
46- Haram yerlerde otlayan hayvanların etini yemek,
47- Cuma günü cumaya (cuma cemaatine) gitmemek, (cuma namazına özürsüz gitmeyenlerin kalbleri mühürlüdür.)

48- İlim öğrenmek ve öğretmekten, hacdan ve farz cihaddan geri kalmak,
49- Emr-i maruf ve nehy-i ani-l münker yapmamak acizlerin hizmetlerine, ölülerin yıkanmasına, kefenlenmesine ve cenazeleri ile kabrine kadar gitmemek, hizmetlerinde bulunmamak,
50- Kâfir ve zâlim bile olsa insanları tehlikelerden korumamak; yangın, sel ve rüzgâr âfetleri ile hayvanların âfetleri (yırtıcı hayvanlar veya kuduz vesaire) gibi âfetlerden onları korumamak,
51- Malları helâkten korumamak; (batmak ve yanmak gibi)
52- Zaruretsiz; zâlimleri, ümerâyı ve kadıları ziyaret etmek,
53- Zaruretsiz, müslümana kötü lâkap takmak,
54- Birisinden yapamayacağını bildiği halde vâsi ve nezaretçi olmasını istemek,
55- Namazda sünnetle farz arasında konuşmak (gerek mescidde, gerekse dışarda),
56- Habîs maldan vâcib olan sadakayı almak,
57- Hayvânâtın sûretlerini kâğıtlar, taşlar, halılar, kaplar ve tavanlar üzerine yapmak,
58- Tef, dümbelek ve bilcümle oyun âletlerini kullanmak (yalnız zilleri olmayan tefler kadınlar için istisna olarak câizdir),
59- Güvercin uçurmak veya oynamak. (Oynayanların ve uçuranların şehadetleri kabul olunmaz,)
60- Başkasının malını, hayvanını, parasını eğlenmek kasdıyla saklamak,
61- Silâh ve emsali harp âletlerinin kullanılmasını öğrenmemek,

62- Bedene zarar veren şeyleri içmek. Zehir, öldüren otlar, sigara, kahve. Kahve ve sigara hakkında eski doktorlar demişlerdir ki: "Eğer bunlar olmasaydı insanoğlu bin sene yaşardı".

Sigara müskirdir. Bâhusus bazı nevilerinde ilk devirlerde sekir hali mevcuttur, zamanla alışılınca bu sekir hali kaybolur. Şarapta olduğu gibi.

Kahve hakkında da çok söz vardır. Helâl diyenler olduğu gibi, haram diyenler de vardır. Tamamı **"Dürr-i Muhtar"**'da mevcuttur. Safrası gâlip olanın bal şerbeti içmesi de böyledir,

63- Necis olan hayvanların etini yemek, (yılan, tiryâk, afyon, tırnaklı yırtıcı hayvanlar ve kuşlar, dâb denilen hayvan ki, kediden büyük olan ve su içmeyen pis kokulu bir hayvandır. Yabani merkep, kedi ve kedinin parası, ehlî merkepler ve at etleri gibi tabiatın hoş görmediği ve nefret ettiği şeyleri yemek),

64- Kurban bayramında namazdan evvel yemek yemek. Ramazan bayramında namazdan evvel yemek yemek caizdir,

65- Başı açık olarak veya bir yere dayanarak yemek yemek,

66- Sana kıymet vermeyen kimseyle musâhebet (dostluk) yapman,

67- Kadının kocasından izinsiz oruç tutması,

67- Yenmeyen şeyleri yâni kokmuş ve ekşimiş şeyleri miskinlere yedirmek, Allah Teâlâ tayyib olmayan şeyleri kabul etmez,

68- Yanında olmayan şeyi satmak,

69- Nefsini ve hayvan bile olsa başka bir şeyi yaralamak,

71- Yüze vurmak. (Çünkü yüz bütün güzelliği câmîdir. Kezalik hayvanın dahi yüzüne vurulmaz,)

72- Özürsüz evlenmemek,

73- Başının saçını kesmeyi kırk günden sonraya bırakmak,

74- Helâya avret yeri açık girmek (donsuz girmek),

75- Yatsı namazından evvel uyumak,

76- Dişleri güzellik ve süs için altın vesaire ile kaplamak,

77 Yatsı namazından sonra az da olsa konuşmak,

78- Her sünnet-i müekkedeyi terk etmek,

79- Vakıf işlerine bakıcı olmak,

80- Nâzırların işlerine bakmak,

81- Mümkün olursa; emîr, kâtip, muhtar, kethüda (reis, sözü dinlenen) vesaire gibi şeyler olmamak, (zira bu gibi şeyler günaha girmeye sebep olur)

82- Başkasının mülkünde izinsiz tasarruf câiz değildir. Bu sebeple tarla veya mesken hudutlarında bir karış dahi olsa yer almak câiz değildir.

83- Allah Teâlâ'nın ve peygamberlerin isimlerine ta'zimi terketmek,

84- Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in ism-i şerifini duyunca salât ü selâm getirmemek (ta'zimi terk etmek),

85- Fâsıkların yemek dâvetlerine icabet etmek,

85- Dünyaya rağbetle bağ, bahçe edinmek, (Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz, **"Yâ Âişe, zenginlerle oturmaktan sakın"**, buyurmuştur.)

87 İhtiyarlarla mallarına tamahen evlenmek. (Çünkü çocuk yapmaktan mahrumdurlar. Halbuki Peygamberimiz, ümmetinin çokluğuyla iftihar eyleyecekler,)

88- Sokaklara çok çıkmak. (Çünkü sokaklar şerli yerlerdir. Hayırlı yerlerse mescidlerdir. Bunun için sokakta namaz kılmak men olunmuştur,)

89- Gençlerle konuşmak câiz değildir (kadın olsun, erkek olsun),

90- Bir evde iki hanımı birleştirmek,

91- İşlerinde acele etmek,

92- Dünya metaına bel bağlamak,

93- İnsanları mahçup etmek için sual sormak,

94- Kadının kocasından boşanmak istemesi,

95- Mevki sahibi ve müftü olabilmek için şefaatçi aramak; (evveli pişmanlık, ikincisi nedâmet, üçüncüsü de kıyâmette azabdır,)

96- Demirden ve bakırdan yüzük edinmek,

97- Evleri kabristana benzetmek (ki, bu da zikir olunmayan ve namaz kılınmayan evlerdir,)

98- Vaizlik, kıssa nakletmek. (Bid'atçilerin vaazlarını dinlemek câiz değildir. Ancak itiraz şartiyle dinlenebilir. Zira nasihat edenin âlim ve kâmil olması lâzımdır,)

99- Cemaat huzurunda ve helâda gülmek (zira kalbi öldürür),

100- Sakaların elinden su içmek, yâni su tulumlarını ya ağzından yahut delerek içmek,

101- Nâs ile çokça muaşeret etmek. Afiyet on kısımdır. Dokuzu sükûtta, birisi de insanlardan uzak kalmadadır,

102- Nâs ile istihfaf etmek (= hafif görmek),

103- Anasının ve babasının arkasından seslenmek,

104- İrşad kasdı olmadan ehl-i hevâ ile oturmak,

105- Karısını dövene, "Niçin dövdün?" diye sormak. İnsanlara, akrabası dahi olsa, ihtiyaç göstermek! (Zira Allah

Teâlâ bütün ihtiyaçları verendir, Samed'dir, O'nu bırakıp başkalarına boyun bükülmez,)

106- Sapan (kuş lâstiği) ile veya el ile topraktan yapılmış küçük taşları atmak,

107- İftira ve bühtan etmek,

108- Mahsulü çiçekteyken veya olmadan satmak,

109- İpekle karışık kumaşı satmak,

110- Devenin karnındaki hayvanı satmak,

111- Secdede üfürmek; (içeceği şeye üfürmek de böyledir,)

112 Kedi etini satıp parasını yemek,

113- Hurmayı olmadan yemek ve satmak,

114- Çıplak olarak gezmek ve oturmak,

115- Evdeki sırları dışarıya söylemek,

116- Namazda gülmek ve iki tarafına bakınmak,

117- Parmakları çıtlatmak,

118- Sakalı siyahtan başka renklere boyamamak; (sakallarını siyaha boyayanlar cennet kokusu koklamayacaklardır. Hazret-i Osman, Hasan ve Hüseyin, Akabe, Minamir gazalarda sakallarını düşmana genç görünmek için boyamışlardır. Bu câizdir,)

119- Başkalarına ta'n etmek ve çirkin sözler söylemek. "Bu gibi ta'ncıların yeri cehennemdir". (Müjdeler olsun o kimseye ki evinde oturur ve hatalarına ağlar.)

120- Başkalarına zulüm ve zarar etmek. (Buna, bâtıl ile yenenler, rüşvet, yetim malları ve faiz mallarını yemek dahildir. Her haram da böyledir. Zulüm üç kısımdır:)
a) Şirk, b) Allah ile kendi arasındaki günahlar,
c) Kullara olan zulümdür.

121- Mezar taşlarına yazı yazmak ve mürailik yapmak,

122- Teverrük; namazda sağ ayak inciği üzerine oturmak,
123- Çalmak, bâhusus ganimetten çalmak,
124- Cümme, saçların omuza kadar inmesi,
125- Habve, cuma günü imam hutbede iken kıçı ile emekleyerek yürümek,
126- Süslenmek,
127- İşçiyi, ücretini bildirmeden çalıştırmak,
128- Kuşlardan, tırnaklı hayvanları yemek,
129- Veresiye alıp, veresiye satmak,
130- Sünbül denilen çiçeği açmadan ve meyvaları dahi olmadan satmak,
131- Altını gümüşle borç olarak satmak,
132- Mescidlerde, hadd (= ceza) sopası vurmak,
133- Koyunu et ile satmak,
134- Hurmayı hurmayla satmak,
135- Havada uçan kuşu satmak,
136- Satıcıları şehrin dışında yakalayıp mallarını almak (piyasayı bilmedikleri için kandırarak almak),
137- Köpek ve hınzır satmak,
138- Tef ve envaisini satmak,
139- Erkeğin erkekle, kadının kadınla yatması,
140- Kurbağayı şifa kasdıyla öldürmek,
141- Her can sahibi hayvanı öldürmek (eza verenler müstesna),
142- İmamın yüksek yerde oturup insanların arkasında olması,
143- Namazda sol eli üzerine dayanması,
144- Ad olarak Efla, Vesar, Nâfi, Rebah gibi uygunsuz isimler takmak,
145- Mecusîlerin kestiklerini yemek,

146- Küs olanların yemeklerini yemek,
147- Kılıncı kınsız kullanmak,
148- Hanımların ev eşyasından satması, hacıların kaybettiklerini araması, imamların daima müezzinlik yapması,
149- Kişinin giymediği şeye ellerini silmesi,
150- Abdestsizin ve uyuyanın yanında namaz kılmak,
151- İnsanlardan hayalarını çıkarmak,
152- Kadının mahremsiz yola çıkması, sefer yapması (yâni hacca gitmesi),
153- Hayvanı ölmeden yüzmek,
154- Çocukların ön safa geçmesi ,
155- Def-i hâcet ihtiyacı varken namaz kılmak,
156- İki kişinin arasına izinsiz girip oturmak,
157- Çekirge mahlûkatını her nerede olursa olsun öldürmek. Bunların yok edilmesi için meşhur olan dualar vardır. Bunları okuyup zararlarını defetmek daha evlâdır,
158- Küçük iken kuzuları kesmek doğru değildir. (Hem iktisaden zararlıdır,)
159- Gecenin evvelinde ve âhirinde kurban kesmek doğru değildir,
160- Kuyulardan (dışarıdaki kuyular) halkın istifade etmesine mani olmak ve keza vakıflardan halkın istifadesini men etmek,
161- Kölelerin, vesairin hanımlarına taarruz edenler mezmûm kimselerdir ve bu hal İslâm dinine mugayirdir,
162- Başkasının evine izinsiz girmek câiz değildir. (İzinsiz olarak çocukların babalarının odasına girmeleri bile câiz değildir,)

163- Ana-baba ve akrabalarla konuşmayı terketmek büyük günahtır. (Bu, sıla-i rahimi kesmek demektir. Sıla-i rahimi kesenler rahmet-i İlâhî'den mahrum kalırlar. İfa edenler ise sonsuz rahmetlere nâil olurlar. Zira Allah Teâlâ'nın kulundan rızası, valideynin rızasına bağlıdır. Yine Hakk'ın gadabı da valideynin gadabına bağlıdır. Valideyn, cennet kapılarının vasatıdır (= ortasıdır). Yâni onların izni olmadıkça içeri girmek mümkün değildir.)

Şimdi sen nasıl istersen öyle yap; ister haklarını gözet, cennete kolayca gir, istersen haklarını zâyi edip dışarda kal. Şu kimseler cennete giremez, ki verdiklerini başa kakarlar, ana-babalarına âsi olurlar veyahut da devamlı içki içerler.

Müslümanların Birbirlerine Karşı Halleri

Selâm vermek, dâvete gitmek, aksırıldığı vakit **"Yerhamukallah"** demek, hasta ziyaretine gitmek ve cenazeye gitmek,

Nasihat istenildiği vakit nasihat etmek, müslümanı arkadan korumak, nefsi için sevdiklerini onun için de sevip nefsi için sevmediklerini onun için de sevmemek,

İyilere yardımcı olmak, günahkârlar için mağfiret istemek, uzaklaşanları Hakk'a çağırmak ve dua etmek,

Tevbekârları sevmek, müslümanların birbirlerine karşı şefkatli ve merhametli olmaları, birbirlerinin elinden ve dilinden emin olması lâzımdır. Yine birbirlerine karşı tevazu gösterip kibirlenmemeleri gerekir. Zira Allah mütekebbirleri sevmez,

Küsenler üç günden fazla küs durmamalıdır.

Allah, zulmedeni afvedenin izzetini arttırır. Kudreti yettiği kadar başkalarına yardımda bulunmak ve hattâ ehl-i ıyâli ile başkalarını ayırmamak, aynı muameleyi yapmak lâzımdır,

Sofrayı herkese açık tutmak ve herkese güzel ahlâk ile güzel muamelede bulunmak. Meselâ câhile ilimden, okuma bilmeyene fıkıhdan, âmâya renkten bahsetmek onlara ezadır. Fakire zenginlikten bahsetmek keza böyledir.

Büyüklere ta'zim Allah Teâlâ'ya ikramdandır. İhtiyar müslimlere ikram etmeli, bütün halka karşı tatlı dil kullanmalı, güleryüz gösterip sevindirici olmalıdır. Çünkü kolaylık gösteren güleryüzlüleri Allah sever,

Verilen vaadde durmalı, insanlara ve kendi nefsine karşı adaletli olmalı ve hürmette adamına göre harekette bulunulmalı, gelenin mertebesine göre davranılmalıdır. İnsanların hallerine göre konuşmak, araları bozulanları mümkün mertebe barıştırmak ve bütün müslümanların ayıplarını örtmek lâzımdır,

Müslümanların hâcetlerine karşı kudreti yettiği kadar onların hâcetlerini görmeye çalışmalıdır.

Her müslümana sözden evvel selâm vermek ve selâm esnasında musafaha etmek, bütün müslümanların nefsini, ırzını ve malını gücü yettiğince korumak lâzımdır.

Zenginlerden uzak olmaya, miskinlere ise yakın olmaya dikkat etmeli, yetimlere ihsanda ve her müslümana nasihatte bulunmakta, onların gönüllerine sürûr vermekte, hastaları ziyaret etmekte gayretli olunmalıdır. Hastalara edep dahilinde hatır sorulup onlara dua etmek (Allah âfiyetler versin demek), girerken kapıyı usulca çalmak, az sual sormak, avret mahallerini görmemek için gözlerini yummak, elini hastanın alnına koyarak veya elini tutarak ona nasıl olduğunu sormak, "İyisin maşallah, geçer inşaallah" diye teselli vermek, hasta ziyareti âdâbındandır,

Müslümanların vazifelerinden biri de cenazelere gitmektir. Cenazeyi taşıyanların her adımında büyük günahlarından bir

günah afolunur. Üstelik çok büyük ecirler alır. Bu hususta **"İhyâ-u Ulûm"** ve diğer bazı kitaplarda daha geniş malûmat vardır, onlara müracaat ediniz.

Bir de namazdaki safların doğru olmasına dikkatinizi çekeriz. Safların doğruluğu, kalblerin doğruluğuna ve namazın kabul olmasına alâmettir. Bu husus ön saflarda ve imam efendinin arkasında yaşlı, sakallı, bilgin kimselerin bulunması, gençlerin arka saflarda ve çocukların ise en geri saflarda yer alması uygundur.

Tokluğun Zararları

Beyit:

İlzem ehal ilmi't-tağıyye
Veslû'k-kaviyye's-seyr
Veftek minhü resâleten
Lem teleffü inde'l-ğayr
Vahfaz vasiyyete Ahmed
Errih telic bi'l-hayr

Mânâsı: Müttaki ve ilim sahibi olan bu kardeşe yapış ve sağlam, doğru bir seyr-i sülûk'e giriş. Ondan, başkasının yanında asla bulamayacağın bir risale (kitap) elde et. Ahmed (Ziyâüddin-i Gümüşhânevî) 'in vasiyetini iyi tut. Ve hayırlara erersin.

Beyit:

Felâtehüm bi'l-meâsî kesre şehvetihâ
İnne't-tâmme yugavvî şehveten nehemmi.

Mânâsı: Nefs-i emmâre şehvetinin kesri ve mahvını meâsi ve günahlarda arama. Zira tokluk, tab'an (tabiî olarak) aç olan insanın şehvetini arttırır. İstediği şeyleri vermekle nefsin şehveti kesilmez.

Bilâkis tokluk, perde-i namusu yırtmaya vesile olur. Onun için tokluk hakkında, kitabının kenarına bizleri ikaz sadedinde şunları eklemişlerdir:

"Sâlik (yâni âhireti murad eden) kimseye lâzımdır ki, yemeklerini helâlden yemeye gayret etsin ve mümkün mertebe kanaate riayetle ibâdetlerine zarar vermeyecek ve sağlığını bozmayacak derecede iktifa etsin".

Mümkün mertebe tokluktan uzak kalmalı, çünkü az yemek cismin sıhhati ve okuduklarını zaptedebilmek için bir ilâçtır. Aynı zamanda da kalbin sefası, zekânın sefası, vücudun hafifliği hâsıl olur. Aza kanaatla ve artanları da fakir fukaraya vermekle hem sevaba nâil olur, hem de kardeşlerine faydası dokunur. Bu suretle unutkanlık giderek, başka gelecek birçok belâ ve musibetler de biiznillâh defolur gider.

Yine bu sayede abdestini uzun müddet muhafaza ederek başka gece namazları da kolayca nasip olur. Gece namazı deyip geçme! Her bir rekâtına yüzbin sevap olduğunu **"Hazinetü'l-Esrâr"**da görmüştüm.

Gece namazlarındaki fazilet dünyanın içindekilerin hepsinden hayırlı ve efdaldir. Yâni altın, gümüş ve yakut gibi nelerin varsa bunların hepsinden efdal olan gece kılabildiğin iki rekât namazdır. Fazla kılarsan o nisbette fazla sevap olur.

Zira bütün dünya ziynetleri fânidir, âhirete hiçbirisi gitmez. Fakat ibâdetlerin sevabı daimî ve bâkîdir. Sahibi sonsuz saadet ve selâmetlere kavuştuğu gibi birçok günahkârlara da şefaatçi olup onların da cehennemden kurtulmalarına vesile olur. Daha ne istersin?

Toklar def-i hâcet için yer ararlar. Az yiyen kanaatkârlar ise ibâdet etmek için mescidleri ararlar. Tokluğun âfetleri

hakkında birçok zararlar gösterilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Hastalıkları tevlîd eder,
2- Vücudu ağırlaştırır,
3- Uykuyu arttırır,
4- Tembellik ve gam getirir,
5- Hem kasvet-i kalp, gönül körlüğü doğurur ve ruhunun zayıflamasına sebep olur, hem de günahlardan korkusunu azaltır, fenalıklardan sakınmaz hale getirir. Bununla birlikte akıl tam iyiyi, fenayı seçemez, şükrünü yapamaz. Dolayısıyla nimetleri azalır. Çünkü nimetlerin şükrü, nimetlerin artmasına vesiledir.

İhlâs denilen can damarı da bu suretle kaybolur ve şehvet sebebiyle hayâsızlık da artar. Hem ölümü, hem de öğrendiği ilimleri çabucak unutur.

Dünyayı çok sever ve paralarını hayırlara harcamaya kıyamaz. Bu insanların artması, cemiyetlerin felâketine sebep olur. Tokluk, insanın zulümlerini de arttırır, etrafındakileri mutazarrır eder. Şeytanları sever, şeytanlar da onları sever. Bunlar hiçbir şeye sabredemeyip feryad ü figanı basar. Hikmetin başı denilen **"Mehâfetullah"**dan da mahrum kalır. Herkesle güzel geçineceği güzel bir huy yerine, başkalarına adavetler, düşmanlıklar kazanır. Bahadırlığını, cesaretini, bâhusus düşmanlara karşı cenk etme cesaretini kaybeder ve kaçar. Meselâ Mısırlıların Yahudilerden kaçışları gibi (1967'de Mısır'ın İsrail'e mağlûbiyeti kastediliyor).

Toklar, insanların yoldan çıkmalarını ve her gördüğüne gülmeyi bir zevk sayar. Bugünkü gördüğümüz, nefislerine mağlûp olan zavallılar gibi.

Aynı zamanda gönülde yaptığı ibâdetlerin zevkini bulamaz. Gönlünün cilasına değil paslanmasına sebep olur. Her eşya durunca paslanır. Bu pası giderici âletler olduğu gibi kalbin de pasını ancak zikrullah giderir. Zikir ise çok yiyenlere pek de zor gelir.

Tokluk aynı zamanda yakîn denilen o büyük nimetden mahrum bırakır.

"Yakîn"i rahmetli hocamız şöyle tarif ederdi:

"Birincisi, "İlme'l-yakîn"dir. Bir şeyin yapılış şeklini bilmek, meselâ baklavanın nasıl yapıldığını bilmek gibi.

İkincisi "Ayne'l-yakîn"dir. Tarif edilen baklavayı görerek bilmek gibidir.

Üçüncüsü **"Hakke'l-yakîn"dir** ki, öğrendiği ve gördüğü baklavayı yemekle hâsıl olan bilgidir. Sen bundan dersini al!..

Başkalarına boyun bükmesini bilmedikleri gibi Hak'ka da boyun büküp hâcetlerini istemekten âcizdirler. Bunlar İslâmda muteber edeplere riayet etmezler. Halbuki İslâmda edebin yeri pek büyüktür. Birçok şairler çeşitli dillerde bunları beyan etmeye çalışmışlardır. Bizim de bildiğimiz kısa bir manzume vardır ki, şöyledir:

"Edeb bir tâc imiş nur-u Hüda'dan
Giy ol tâcı, emin ol her belâdan."

"Ehl-i irfan meclisinde aradım, kıldım talep
İlim en gerideDir, illâ edeb, illâ edeb!"

Bundan anlıyoruz ki, her yerde ve her mevkiye mahsus edebler vardır. Bu edeblere riayet etmeyenler, birçok nimetlerden mahrum kalırlar. Konya Müftüsü Tahir Büyükkörükçü'nün

yazdığı **"İslâm'da Edeb** Risâlesi" isimli eserini bulup okumaya çalışınız.

İnsan tokluk dolayısiyle amellerini vaktinde ve güzelce yapmaya muvaffak olamadığı gibi, taharetini de lâyık-ı vechiyle beceremez. Nihayet o güzel cennet evine girmekten mahrum kalır. Bilâkis **"Sakar"** denilen cehennem çukuruna düşmesine sebep olur.

Bunları gördün ve okudun ise senden şimdi ricam, Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in yolunu tutup onun istediği gibi bir gün aç kalıp; "Sana tazarru' ve niyaz edeyim", doyduğun vakit ise, (ki, bu tokluk açlığı giderecek kadar bir şeydir) hemen, "Sana verdiğin nimetler için şükredeyim" demeyi sakın unutma. Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz de böyle yapardı, onu kendine mi'yar (ölçü) eyle. O zaman hasta olup ilâç aramaktan da kurtulursun.

Bu tokluk dolayısiyle seni "gaflet" denilen en büyük günah istilâ eder. Gaflet, zamanın boş yere zâyi olmasıdır. Kahvehane ve gazino gibi eğlence yerlerinde zâyi olan ömürler gibi.

Televizyon pek güzel bir icattır. Hayırlı yerlerde, hayırlı işler ve hayırlı bilgiler verdiği takdirde güzel bir âlettir. Fakat şer şeyleri gösterir ve öğretirse pek kötü bir âlet olur ki, o zaman bunun adına **"Ömür hırsızı"** demek münasip olur, zannederim.

Açlığın Faydaları

Tokluğa mukabil açlığın sayısız faydaları vardır. Onların bazıları şöyle zikredilmiştir:

İnsanın Allah'tan uzak kalmasına sebep olan hevâsını keser. Hevâ kesilmeden kişi pîr-i kâmil olamaz. Hevâ; nefsin

arzularına tebâiyettir, bu ise mezmûmdur. Kurtulma çaresi ancak riyâzat ve açlıkla mümkündür.

Açlıkla gönül açılır, nurlanır, sefa-yı kalb hâsıl olur ki, bunu ancak erbabı olan açlar bilir. Böylece gece uykusuzluğa tahammül edip vakti ibâdetle geçirmek imkânı hâsıl olur. İmam A'zam Ebû Hanîfe Hazretleri ve emsali gibi. Müteaddit rivayetlere göre bunlar, kırk sene gibi uzun bir zaman akşam abdestiyle sabah namazını kılmışlar ve az yemelerle bunu sağlamışlardır. Okumak, bilmek hüner değil, asıl hüner bu mübareklere tebâiyyettir. Cenâb-ı Hak cümlemize bu güzel yolları nasip eylesin. Âmin!..

Açlık aynı zamanda bize hizmet eden cesedimizin selâmetle hizmet etmesine yarar. Çünkü: "Nefsüke madiyyetüke", nefsin senin bineğindir. Ona acı ve rıfk ile muamele et. Onu besler ve şişirirsen bu sefer de o sana biner. Sen binici iken binilen olursun ki, bu çok acı bir haldir.

Açlık aynı zamanda zaiflerin ve fakirlerin halini sana güzelce anlatır. Sen de bu suretle onlara yardımcı olursun. Toklukta ise bu kapı kapanır ve hayırlardan mahrum kalırsın.

Ramazanda görmez misin müslümanların hallerini? Hele iftar vakitlerinde ne kadar güzel olur, tatlı olurlar. Lâkin bazen oruçlarımız bu safâyı vermemektedir. Sebebi ise fazla yemek yememizdir.

Onlar teravihlerde olduğu gibi gece ve gündüz namazlarına da çok devam ederler. Bunlardan birisi "İşrâk" namazıdır. Sabah namazından sonra işrâk vaktine kadar namaz kıldığı yerde bekler ve iki ile dört rekât arasında namaz kılabildiğin zaman hiç eksiksiz bir umre ve hac sevabına nâil olursun.

Öğleden birkaç saat evvel de **"Duhâ"** namazını unutma.

Akşam namazından sonra da, iki rekâttan yirmi rekâta kadar **"Evvabîn"** namazı kılınır.

Yatarken sakın abdestsiz yatma. Taze bir abdest al, en az dört rekât namaz kıl ve öyle yat. Sonra gece namazlarını da kılmaya çalış. Zira gece namazlarını kılmamak pek büyük bir gaflettir.

Bu zikredilenlerden malûm odur ki, şeytan insan için apaçık bir düşmandır. İnsandaki en şerefli şey ise, onun kalbidir. Bundan dolayı şeytan, insanoğlunun zahirini ifsat etmekle yetinmez, kalbine de musallat olur. Hattâ onun asıl maksadının insanın en şerefli uzvu olan kalbi bozmak olduğu söylenebilir. Bunun için her akıllı ve mükellef müslümana kalbini şeytanın ifsadından korumak bir **"Vücûb-i aynî"**dir (yâni bizzat her şahıs için vazgeçilmez bir mecburiyettir). Lâkin buna kolayca ulaşılamaz. Şeytanın giriş yollarını ve aldatma usûllerini iyi bilmek şarttır. Bir de bu gayeye götüren vasıtaları iyi bilmek gerekir.

Şeytanın müdahale yolları insanoğlundaki ahlâkî vasıflardır ki, sayıları pek çoktur. Haset ve hırs, bunların en büyüklerinden ikisidir. Kul bir şeye karşı haris olunca, sahip olduğu hırs onun gözünü kör, kulağını sağır eder. Nitekim Peygamber sallâllahü aleyhi ve- sellem Efendimiz,

"Hubbuke şey'e, yugmî ve yusimmu = Senin bir şeyi sevmen seni kör ve sağır eyler" buyurmuşlardır.

İnsandaki basiret nuru, şeytanın sokulma yollarını görmeye yardımcı olur. Ama basiret gözü hırs ve haset ile örtülünce o durumu göremez, böylece şeytan da ona sokulmaya fırsat

bulur. Nitekim rivayet olunmuştur ki, Nûh aleyhisselâm gemisinde şeytanı yanında görmüş ve ona, “Sen buraya niçin geldin?” demiş. O da cevaben, “Senin ashabının kalblerini çelmek ve böylece onların, senin safında değil, benim yanımda olmalarını ve senin tarafında sadece bedeni ile bulunmalarını sağlamak için geldim” demiş.

Bunun üzerine Nûh aleyhisselâm, “Defol ve çık, ey Allah’ın düşmanı! Çünkü sen racîmsin, taşlanmış ve kovulmuşsun” buyurmuş. Bunun üzerine iblis, “Beş şey vardır ki, insanlar onlarla helâk olurlar. Ben sana bunların iki tanesi hariç üçünü söyleyeceğim”. Allah Teâlâ Hazretleri, Nûh’a:

“O’na emret, ikisini söylesin. Senin o üç taneye ihtiyacın yok” diye vahiy buyurmuş. Bunun üzerine Nûh şeytana, “O iki nedir?” diye sormuş. Şeytan da şöyle cevap vermiş:

“Hırs ve hased. İşte o şu iki şeyle insanlar helak oldu. Ben hased yüzünden lânetlenip, taşlanıp kovuldum ve şeytan oldum. Ve hırs sayesinde Âdem’den elde etmek istediğim neticeyi sağladım. Nitekim Âdem’e cennetteki her şey helâl kılınmış, sadece bir ağaç müstesna kılınmıştı. O, hırsına kapılarak yasaklanmış ağaca karşı sabredemedi”.

Bu huyların en büyüklerinden diğer ikisi de **gazab** ve **şehvet**tir. Gazab (öfke) aklı zayıflatır. Böylece şeytan gazablı (öfkeli) kimse ile âdeta oynar. Küçük çocuğun topla oynadığı gibi.

Peygamberlerden birisi şeytana, “Âdemoğlunu ne ile altediyorsun?” diye sordu. Şeytan, “Onu gazablandığı zaman ve hevâ-yı nefsine uyduğunda yakalıyorum” diye cevap verdi.

Yine şeytana, “Âdemoğlunun hangi davranışı sana daha çok yardımcı olur?” diye soruldu. “Mezmûm hiddet vaktinde” diye cevap verdi.

Bu yazılan günahlarla, tokluğun zararı ve açlığın faydalarını oku, tekrar oku ve tekrar yine oku... Okurum diye sakın geçme; yüz değil, belki bin kere dahi okusan yine oku. Her tekrarda ayrı ayrı faydalar, gönüle sürür ve neşeler geleceğine inan. Bunu bilfiil tadıp kardeşlerimize de tattırmalısın. Onları günahlardan kurtarmayı bir vazife, bir ibâdet gibi bilmelisin. ki, nâfile ibâdetlerin efdali de insanlara hayrı dokunmaktır.

Doktorlara bugün çok rağbet var. Zira insanları müptelâ oldukları dertlerden kurtarmaya çalışırlar, ızdıraplarını gidermeye gayret ederler. İnsanlar da bu ızdıraplarmdan kurtulmak için varlarını yoklarını harcar, hastahaneler, tımarhaneler ve şifahaneler vesaire gibi birçok müesseseler kurarlar. Dünya kadar masraf edip insanlara bir ümit kapısı açarlar. Fakat ölümün önüne geçmek mümkün değildir, bu âleme gelen herkes gitse gerektir, kaidesince yine âhiret denen âleme gidecektir.

Bundan kurtulmak şimdiye kadar kimseye nasip olmamıştır ve olmayacaktır. Binâenaleyh gideceği bu âhiret âlemine pislenmeden, kirlenmeden, hastalanmadan, temiz bir ruh, temiz bir kalb ve temiz bir imanla gidebilmek ve âhirete inananlara, vaad olunan cennet evine selâmetle girebilmek için (nasıl hastanın mikroplardan arınması ve sıhhat kanunlarına riayet etmesi şart ise) bu günahlardan arınmak şarttır.

Bu günahlar ki, gerek büyük, gerekse küçük, bunları işlemekle ehl-i sünnet itikadınca her ne kadar kâfir olunmaz denmişse de, maalesef bu günahkârdan herhangi birisinde ısrar ve devam etmek gönüllerin kararmasına, gözlerin de görmez olup kulakların hakkı duymaz olmasına sebep olur. Ve bu sebeple hiç farkına bile varmadan gâvurluğa doğru kayıp gider. Bu sebeplerle günahlardan kaçmak her mü'min

ve müslümanın boynuna borçtur. Bunlardan korunmayan kişilerin hali, mikroplara bulaşan hastalar gibidir. Herkes bilir ki, doktorların bütün gayreti bir noktaya kadardır. Kolera, veba ve emsali hastaların yanlarına gitmek ve onlarla beraber yiyip içip oturmak ne kadar tehlikeli ise, günahlara dalan günahkârlarla düşüp kalkmak daha da büyük bir tehlikedir. Birisi bir kimsenin ölümüne sebep olurken, diğeri de iman ve İslâmiyetten mahrumiyete sebep olurlar. Zira iman bir bütündür, bölünmez ve parçalanmaz. Âhirete inanmayınca da iman elden gider. Çünkü âhirete inananlar günahlardan ve günahkârlardan arslandan kaçar gibi kaçarlar.

Günahlar yukarıda da anlatıldığı gibi evvelâ kalbi karartır, sonra küfre doğru götürür. Sellerin önüne kapılan koyun sürülerinin sürüklenip boğuldukları gibi küfrün içerisinde boğulup giderler.

Bunlardan en tehlikelilerinin başında faiz gelir. Bunun zararı hem faizciye, hem de bütün millete şâmildir. Zira bütün pahalılıkların başlıca sebebi, eşyanın üzerine koyduğu zamlarla, faiz bedelini karşıladığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Binâenaleyh, meselâ yüz lira olan şeyi (metaı) icabına göre yüzelli veya daha fazlasına satmakta, bu suretle de halkın ve fukaranın pek büyük zarar görmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı Hazret-i Allah, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın müteaddit âyetlerinde faizin haram olduğunu beyan buyurmuştur. Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz de hacdaki hutbelerinde bunu ilân buyurmuşlar ve günahı hakkında da, kişinin anasıyle zinâ etmesi gibidir demişlerdir.. Onun için faizcinin sonu iyi olmaz. Âhiretteki azabı da son derece vahimdir. Bunları Kur'an ve ehâdis-i Nebevî'de açıkça görürsünüz. Sonra faiz, müslümanım diye iddiada bulunan kimseye hiç yakışır mı?

İkinci tehlike ise mahremi olmayan kadınlarla ülfet ve ünsiyet, konuşup görüşmek ve lâubaliliktir ki, çok büyük tehlikelere sebep olur. Üstelik alışanlar bu ünsiyet ve muhabbeti bir türlü bırakmaya muvaffak olamazlar. Gençliğin verdiği kuvveti sûistimal ederek abdest ve namazlardan da mahrum kalırlar. Bundan sonra Hakk Teâlâ Hazretleri, Kur'ân-ı Azîmüşşan'da kadın ve erkeğe ayrı ayrı hitaplarda bulunarak, "Birbirlerinizi görmemek için gözlerini kapayınız" buyurulmaktadır. Zira gözler vasıtasıyla gönüller harekete geçer, şehvet uyanır ve bilâhare umulmayan, istenmeyen çirkin hâdiseler zuhur edebilir. Bundan kurtulmak için sakın kendine güvenme! Bu gibi yerlerden uzak kalmaya bak. Sonraki pişmanlığın fayda vermediği malûmdur. Zira zinânın birçok nevileri vardır. Meselâ el zinâsı, ayak zinâsı, göz ve kulak zinâları meşhurdur. Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de, "Zinâya yakın olmayın" diyor. İşte bakışlar, görüşmeler hep yakınlık alâmetidir. Neticesi zinâya kadar gider. Bunun günahı ise pek büyüktür.

Bir insan kendi aile ve efradına zinâ edilmesini katiyen istemez ve hattâ bu gibi zânileri öldürmeye kastederken, kendisinin başkalarının ailesine tasallutu hiç kabul olunur mu? Sonra en büyük felâketlerden biri de bu zinâlardan doğan çocukların halidir. Bunlar hayâ perdesinden mahrum oldukları için kendilerinden her türlü fenalıklar beklenebilir.

Binâenaleyh evlenme çağına gelen her müslümanın iman ve İslâmiyeti bilmesi ve tatbikine çalışması şarttır. Bunun için otuziki farzı bilip öğrenmeye ve tatbikine sa'y ü gayret gerektir. Zira iman ve İslâmdan uzak kalan ister kadın ve ister erkek olsun nikâhları sahih olmaz. Yâni birisinin imanlı olması kâfi gelmez. Bundan dolayıdır ki

müslüman bir kadının kâfir bir erkeğe (yâni bir dinsize) nikâhı câiz görülmemiştir. Bu sebeple anne ve babaların çok uyanık olup takvâ sahiplerini seçmeleri gerekir. Size kısaca bir hâdise nakledeyim:

Sâid İbn-i Müseyyeb denilen bir muhaddisin kızını zamanın hükümdarı gözüne kestirmiş. Bunu anlayan baba, o sabah namazına erkenden mescid-i şerife ilk giren ve geç çıkan kimseyi gözetlemiş. Onun burada ilim tahsil eden bir talebe olduğunu öğrenip:

— Kızımı sana veriyorum, deyince talebe özür dilemiş:

— Aman efendim, benim sizin kızınızı alacak hiçbir malî kuvvet ve kudretim yoktur, diyerek içtinab etmiş. Fakat kızın babası:

— Hayır evlâdım, benim senden bir şey istediğim yok, yalnız senin bunu kabul etmen kâfidir, diyerek nikâhlarını kıymış. Kızını da damadı olacak olan talebenin odasına bırakıp ayrılmıştır.

Şimdi sen bu kıssadan ne anlarsın bilmem. Hükümdarlara, şan ve şeref sahiplerine kızlarımızı vermeye can atarız da, bak hakikati gören insanlar bundan nasıl kaçıyorlar. O zamanki hükümdarlar herhalde imansız değillerdi. Fakat bu gibi kimseler zulümden hâli olamazlar. Zâlimlere gerek muavenet ve gerek muaşeret en büyük felâkettir. Bu bakımdan sen de her bakımdan uyanık ol da dinsiz ve ahlâk düşkünleri, sarhoş ve günahkârları tanı ve onlara yardımcı olmaktansa imanlı, dürüst kimseleri seçmeye bak.

Sonra seçim vaktini de fırsat bil, İslâm haricinde yaşayanları sakın seçme! Sonraki pişmanlık elbette fayda vermez.

Masonluk Münafıklıktır

Hele mason cemiyetlerine kayıtlı olanlardan son derece sakın. Zira masonluk bir yahudi şebekesi ve oyunudur. Hangi müslüman bu oyuna ve dolaba girerse artık ondan hayır ummak, zehirden şifa ummak gibidir. Bu husustaki kitapları okursan masonluğun ne demek olduğunu anlarsın.

Bizim günah kitaplarımızda masonluk hakkında hiçbir bilgi yoktur. **Masonluğun eski adı münafıklıktır.** Kur'ân-ı Kerîm'in ilk sahifesi bunları bizlere tamamen anlatmaktadır. Kısaca tarifleri şudur:

İman ve inancı olmadığı halde, menfaati iktizası kendini müslüman göstermektir. Allah Teâlâ bunların şerrinden cümlemizi muhafaza buyursun. Âmin!

Bakınız, bir müslüman erkek herhangi bir hıristiyan kadını veya kızı ile evlenir ve hanım da kendi dininde sabit kalabildiği halde nikâhları sahih olur, fakat inançsız bir Türk kızıyla evlenmede nikâh-ı şer'î sahih olmaz. Nitekim imanlı bir müslüman kızının ne bir hıristiyan erkek ve ne de hangi milletten olursa olsun inançsız bir erkekle evlenmesi câiz değildir. Nikâhları hiçbir suretle sahih olmaz. Bunu dikkatle okumanızı ve üzerinde titizlikle durmanızı sizlere tavsiye eylerim. Bu hayat arkadaşınız size ömrünüz boyunca ya saadet ve selâmet veya felâketler, azablar, buhranlar getirecektir. Onun için evlenmek isteyen müslümanların seçecekleri hanımın herhalde müslüman ve takvâ sahibi olması gerekmektedir. Zenginlik, güzellik ve şeref çabuk geçip giden birer hayâl gibidir, sakın onlara aldanma! İçlerinden istisnaları çıksa bile sen yine dindarları ara, bul ve ömrünün sonuna kadar rahat yaşa, vesselâm!..

BÜYÜK GÜNAHLARIN BURSALI İSMAİL HAKKI HAZRETLERİ'NE GÖRE TERTİBİ

Şimdi size Bursalı İsmail Hakkı Hazretleri'nin, büyük günahlar hakkında telif ettiği eseri de yazmaya çalışacağım.

Bu İsmail Hakkı'nın, evliyâ-i kiramdan olduğundan hiç şüphemiz yoktur. Kendi ismiyle müsemmâ tekkesinin şeyhidir. Tekkesinin bahçesindeki kabristanda medfundur. Yüzden fazla eseri vardır ki, on cilt olarak basılan **"Ruhü'l-Beyân"** tefsiri pek meşhurdur. Tasavvufta çok ileri gitmiş bir zât-ı muhteremdir. Dergâhındaki çilehânesinde birçok seneler riyazete devam etmiş olan, bu ehl-i hakikatin tekkesi, Bursa'nın Yunan işgali faciasında her türlü tecâvüzden mâsun (mahfuz ve emin) kalmıştır.

Maalesef Yunan kovulduktan sonra yüzbinlerce eser ile birlikte bu mübarek mescid bir zaman sporcuların talimgâhı olmuş, tahtalar kırılmış, mülevves bir halde uzun süre bu bedbaht çocukların elinde kalmıştır. Yabancı milletlerin yapmadıkları bu cinayeti, kendi ellerimizle yaptığımız bu vahşeti, nasıl tarif ederiz bilmem.

Bu şuursuz gençler spor yapacak başka hiçbir yer bulamadılar mı ki, ecdadlarının yaptığı bu mübarek mescidi talimgah yaptılar? Eğer bu vahşeti Yunanlılar yapsaydı haklı olarak kıyametleri koparırdık, fakat kendi evlâtlarımızın kendi mescidlerine yaptıkları bu hakaretâmiz cinayetlere karşı, hiçbir ses çıkarmamamız doğrusu çok taaccüp edilecek bir şeydir. Allah'a hamd olsun ki, mescid bunların elinden kurtulmuş, Kur'an kursu olarak yeniden ihyâ edilmiştir.

Bu zat-ı muhteremin Avrupa'da bile ismi hayırlarla anılmakta ve eserleri okunmaktadır.

Tefsirinde, İbrahim aleyhisselâmın, "Yâ Rabbi! Beni ve zürriyetimi putlara tapmaktan uzak eyle" şeklindeki duasındaki put kelimesi hemen her tefsirde put olarak tercüme edilmektedir. Bu zat ise bu âyetin tefsirini çok genişletmiş ve ne peygamberler, ne de onların zürriyetleri putlara tapamayacaklarından, buradaki putun para olmasını daha uygun görerek, "Beni ve zürriyetimi paralara tapmaktan uzak eyle. Çünkü insan zenginliği bulunca tuğyana gider, âsi olur ve günahlara boğulur" diye izah etmiştir.

Profesör M. Ali Aynî Beyefendi, Amerika'daki bir konferansında İsmail Hakkı Hazretleri'ni her ne kadar çok övmüş ise de, oradaki ecnebi profesörler bunu çok az görmüşler ve, "İsmail Hakkı Hazretleri sizin söylediğinizden çok fazla övülmeye lâyıktır, müstehaktır" demişlerdir.

Muhterem zatın menâkıbı ve kerametleri pek çoktur. Hatırımda kalan iki hâdiseyi zikretmem kâfidir, zannederim.

Birisi bir hadîs-i şerif hakkında Bursa Camii Kebiri'nde hoca efendilerin ihtilâfa düşmesi ile ilgilidir. O zaman muhterem Zat-ı şerif, "Ben bu hadîs-i şerifi fem-i Resûlüllah'tan (= Resûlüllah'ın ağzından) böyle işittim" diye ihtar-ı keramet etmişlerdir.

İkincisi, onlar da, her tarikatta olduğu gibi kırkar günlük bir riyazeti her sene tekrarlamak suretiyle nefislerine hâkimiyeti temin ederlerdi. Bizim rahmetli hocamız Mustafa Feyzi Hazretleri'nin de bu halvetlere ve riyazetlere yirmi dört sene devam ettiklerini bizzat kendilerinden dinlemiştim.

İsmail Hakkı Hazretleri de riyazeti mescidinin yanındaki penceresiz, oldukça dar bir yerde ifa ederdi. Yine bir seferinde, mutadı veçhile halvete girmiş ve Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı orada

yazmaya başlamış. Hanımı her nedense kapı deliğinden içeri bakmış ki, ne görsün! Kırk tane İsmail Hakkı, hepsinin elinde kâğıt ve kalem Kur'ân-ı Kerîm'i yazmakla meşguller. Hayretlere düşen hanımefendi bu gördüğü hâdiseyi şaşkın bir şekilde etrafındakilere anlatmıştır. ("Acaba böyle bir şey olabilir mi?" diye zaif ruhlu insanlar her ne kadar tereddüde düşerlerse de kadîr-i mutlak Allah (celle ve âlâ Hazretleri) onun kıyafetinde yüzlerce değil, sayısız miktarda İsmail Hakkılar yaratabilir) .

Mekke-i Mükerreme'de hem dinlediğim ve hem de okuduğum bir hâdiseyi de burada kısaca nakledeyim:

Hicretin 200. senesinde Horasan taraflarına gelen bir mücahid ordusundan, ismini unuttuğum bir hanımın kocası da şehid düşmüş. Çok sıkıntıda kalan bu hanım bir gece rüyasında kocasını şehid arkadaşlarıyla birlikte çok güzel bir yerde yemek yerken görmüş. Kocası da hanımını görünce yemeğe çağırmış; o gelip yemekten bir lokma almış ve o sırada uyanmış. Bundan sonra kadın otuz sene daha yaşadığı halde dünya taamından ağzına bir lokma koymadan ömür sürmüş. Bu hale inanmayanlardan bazı büyükler kadını hapsedip başına da gözcüler koymuşlar. Aylarca süren bu gözlemelerde kadının kuvvet ve kudretine zerre kadar zarar gelmediği görülmüştür.

Cenâb-ı Hak'kın gücü ve kudreti hiçbir zaman hesaba ve kitaba gelmez. Nitekim, ateşin yakıcı olduğunu herkes bilir ama Hazret-i İbrahim aleyhisselâma Nemrud'un yaktırdığı o muazzam ateş hiçbir şey yapamadı. Bunu elbette okumuş ve duymuş olacaksın. Ama bu niçin böyle oldu, diye hiç düşündün mü?

Bıçak kesici bir şey olduğu halde İsmail aleyhisselâm, niçin kesmedi, kesemedi?

İnsanı boğduğu herkes tarafından bilinen su Mûsâ aleyhisselâmı ve kavmini niçin boğmadı ve onlara oniki yerden yarılarak yol verdi de Firavun geçerken hepsini birden boğuverdi! Bunların emsali pek çoktur.

Kudret-i İlâhiye sonsuzdur. Bizim ufacık aklımızın bu gibi esrarı çözmeye kâfi gelmediği, her irfan sahibi için malûmdur. Bize düşen vazife, ancak mülkün sahibi Allah Teâlâ'nın emirlerine inkıyad edip, yasaklar ve günahlardan kaçmaya çalışmaktır.

"Künûzü'l-Hakâyık fi Hadîs-i Hayri'l-Halâik" adlı eserin. 56. sahifesinde şöyle bir hadîs-i şerif yazılıdır: **"Haramdan on arpa ağırlığındaki bir şeyi terk etmek, seksen bin nâfile hacdan efdaldir".**

Bunu diğer hadîs-i şerifler de te'yid etmektedir. Binâenaleyh gerek haram, gerekse sair günahlardan kaçmanın ne kadar lüzumlu olduğu anlaşılmaktadır.

İsmail Hakkı Hazretleri'nin el yazısıyla yazdığı büyük günahları şerh eden kitabını, biiznillâhi Teâlâ yazmaya çalışacağız. Yalnız şunu sakın unutma; bu evliyâların hallerine asla itiraz etme! İnsanlık bizim bildiğimiz gibi değil, hayalimizin alamayacağı kadar çok yüksektir. Hazret-i Ali (r.a.) Efendimiz'in sözleri bunu ne kadar canlı anlatır. Der ki:

"Sen kendini küçük bir şey mi sanırsın? Hayır, belki sende büyük âlem gizlenmiştir". Yâni şu gördüğün koca âlem dürülmüş bu insanın içine konmuştur. Sen kâinatı içine alan bir atomsun. Kâinat insanda olunca, artık insanın gücünü, kıymetini ona göre takdir etmek gerekir.

Bugünkü bütün inkişaflar hepimizin gözü önünde. Bunlara itiraz etmek nasıl mümkün değilse, evliyâların el ve

dillerinden sâdır olan ahvalleri de olduğu gibi kabul etmek, hürmet ve saygı göstermek insanlığın iktizasıdır.

Her müslüman eserine başlarken, evvelâ Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâ etmeyi, arkasından Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'e salavât-ü selâm getirmeyi, âlü ashabına ve bilcümle müminlere dua etmeyi bir borç bilmişlerdir; hattâ besmele, hamd ü senâ ve salât ü selâmları, eserlerinin başına koymayanların kitaplarında hiçbir hayır yoktur, denilmiştir. Buna binâen İsmail Hakkı Hazretleri de, kitabının başına Besmele-i şerife ve Allah Teâlâ'ya hamd ü senâyı, Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz'e ve âl ü ashabına salât ü selâmı koymayı ihmal etmemiştir. Bundan sonra eserine başlar.-

"Bu fakir Şeyh İsmail Hakkı der ki: Muhammedi's-Sâfi ismindeki zat, benden Türkçe olarak büyük günahları açıklayan bir kitap yazmamı rica etti. Ben de Allah Teâlâ'nın rızasını taleb ederek kabul eyledim. Hak Teâlâ Hazretleri bizi ve bütün mü'min kullarını, hatâ ve günahlara düşmekten korusun. Ve yine hepimizi hidayette ve doğru yolda daim eylesin: Hepimizi hakikî tevhid ziynetleriyle ziynetlendirsin ve İslâm'ın şan ve şerefini kat kat arttırsın.

Birinci Büyük Günah, Allah Teâlâ'ya mahlûkatından bir nesneyi ulûhiyyette şerik kılmaktır. Gerek o şirk ettiğine **"Vâcibü'l-vücud"** ve gerekse **"İbâdete lâyık"** desin. Vakıa müşriklerin çoğu, şerik ittihaz ettikleri nesneye **"vâcibü'l-vücud"** dememişlerdir. Belki Allah Teâlâ'nın ulûhiyet ve hâlıkiyetini ikrâr edip, putlara ibâdeti, Hakk'a takarrüp için sebeb-i karîb kılmışlardır. Âyet-i kerîmede, **"Gözünü** aç, **halis din Allah'ındır. Onu bırakıp da kendilerine birtakım dostlar edinenler** (derler ki:) **Biz, bunlara ancak bizi Allah'a daha fazla yaklaştırsınlar diye tapıyoruz...".** (ez-Zümer: 3) buyurulmaktadır.

Pes, şirk ile kâh murad odur ki, mutlak küfür murad olunur. Gerekse, orada ibâdet edilecek put bulunmasın. Zira küfür şirkten hâli değildir. Âyet-i kerîmedeki şirkten murad, küfürdür.

Eğer böyle olmasa, Yahudi, Nasarâ ve emsalinin de mağfur olması lâzım gelir. Zira ehl-i kitap olduklarından müşrik denilmez, belki kâfir denilir.

Müşrik ve müşrikin gayrı mutlaka kâfirdir ve mağfur değildirler. Bazen de müşrikten putlara tapanlar kast olunur. Elhâsıl burada şirkten murad mutlaka küfürdür. En büyük günahtır. Şu kimseden ki, küfür kelimesi veya küfrü mucip bir fiil sâdır olursa buna dahildir. Meselâ puta secde etmek, Mushaf-ı şerifi mezbeleye koymak veya üzerinde oturmak ve emsali gibi.

Zira şeriat sahibi bu gibi ma'siyetleri alâmet-i tekzib (inkâr alâmeti) kılmıştır. Pes, bunu işleyenin içinde tasdiki varsa da itibar olunmaz, belki küfrüne hükmolunur.

Küfrün hükmü beştir:

Birincisi: Bütün hayırlı amelleri bâtıl olur. Yalnız bunu bir zor ile yaptıysa müstesna. Haccını kaza eder, diğer ibadetleri kaza olunmaz. Zira hac ömürde bir kere farzdır. Vakti ölünceye kadar bâkidir.

İkincisi: Nikâhı fesh olur. İmamı A'zam ve İmam Yûsuf buna nikâhın feshi derler, talâk demezler. Hattâ üç kere sâdır olsa bunlara göre **"hülle"** lâzım gelmez. İmam Muhammed rahimehullah bu nikâhın feshine talâk der. Onun için erkekden üç kere küfür sâdır olursa hülle vâcib olur. Avretten küfür sâdır olduğu takdirde tevbe ve nikâh üzerine zorlanır. Eğer erkekden sâdır olursa tevbeden sonra kadın muhayyerdir.

Kadın eğer nikâhı kabul ederse, evvelki mehrinin üzerine on dirhem gümüş ziyade edilir.

Üçüncüsü: Kestiği haram olur. Zira, mürtedin boğazladığı murdardır. Ondan yememek lâzımdır.

Dördüncüsü: Mürtedi katletmek helâldir. Katleden kimseye diyet lâzım gelmez.

Beşincisi: Tevbe üzerine zorlanır. Tevbeden murad söylediği sözden rücûdur. Yalnız kelime-i şehadet getirmek değildir.

Bir kâfire iman telkin olunsa, "Din-i İslâm'ın mâadası olan bütün bâtıl dinlerden berî oldum" demesi lâzımdır. Eğer mürted irtidadını inkâr ederse, tevbeden sayılır. Eğer tevbe ve rücû etmezse katli vâcib olur. Cehennemde ebedî kalır. Hadîs rivayetleri, vakıfları bâtıl olur ve eğer mürtedlik üzerine ölür veya katlolunursa kelp gibi bir çukura atılır, hiçbir milletin mezarlığına gömülmez.

Bundan sonra şirk ikidir:

Birincisi: Şirk-i celî (aşikâr şirk) ki murad küfürdür.

İkincisi: Şirk-i hafî' ki, murad riyâdır. Mürâi olana müşrik dediler. İbâdeti Allah celle celâlühu için eylemez ve halktan tenha olunca namaz kılmaz, halk ile olunca kılar. Oruca ise riyâ girmez.

İkinci büyük günah, haksız yere adam öldürmektir. Eğer kısas tarikiyle katlederse helâldir. Katl; hayatı izaledir. Pes (bu sebeple), bundan başkasının işi muteberdir. Mevt ise hayatın zevali yâni yok olmasıdır. Bu sebeple bunda başkasının işi muteber değildir ve bundan anlaşılır ki, mevt ve katl nefs-i nâtıka üzerine vaki olur. Kur'ân-ı Kerîm'de, **"Her canlı ölümü tadacaktır"** buyurulmuştur. Lâkin bu dünya ve âhirette olan elem ve azabın her ikisine de elem-i azab-ı

cismânî ve ruhânî derler. Berzah'da olana ise, sadece elem-i azab-ı ruhânî derler. Lezzet ve sevap da böyledir. Binâenaleyh Berzah'da yâni dünya ile âhiret arasında hâil olan âlem-i misâle ruhânî derler. Zira ruhların karar kıldığı yerdir.

Pes, orada olan naîm ve cahîm lefifiyet üzerinedir. Nitekim hadîs-i şerifte, **"Kabir, cennet bahçelerinden bir bahçe yahut cehennem çukurlarından bir çukurdur"** buyurulmuştur. Yâni bu hadîs-i şeriften ehl-i cennetin bilfiil cennete ve ehl-i cehennemin bilfiil ateşe girmeleri lâzım gelmez. Zira bilfiil duhûl etmek haşr-ı cismânîden sonradır. Belki ruhâniyetleriyle cennet nimetlerinden lezzet alır, cehennem ateşiyle elem duyar. Elhâsıl (hulâsa), bilfiil duhûl cismâniyete bağlıdır. Meğer ki, ruhâniyet dahi fiilde dahil olsa. Velâkin buna duhûl-i müteâraf demezler. Nitekim bir kimse rüyasında ya bostana veya zindana girse, her ne kadar ruh lezzet veya elem duysa da uyanıkken girmesi gibi olmaz.

Bundan sonra kişinin kendi nefsini katletmesi de buna dahildir. Fakat bu mes'ele aşağıda hususî olarak gelecektir.

Üçüncü büyük günah, müslüman anne ve babaya sözle veya fiille âsi olmak.

Ukûk kelimesi, bir'rin, yâni itaatin zıddıdır. Yâni üzerine hakkı vâcib olan kimsenin emrine itaat etmemektir. Binâenaleyh sözün mânâsı müslûman anne ve babaya sözle yahut fiille eziyet etmektir. Eğer onlara isyan, hakları zâyi etmeye sebep olursa bu günahtır. Aksi halde, "Allah'a isyan olan işte mahlûka itâat yoktur" mucibince, mahlûkun rızası için Hakk'ın rızasını terk etmek yoktur. Meselâ, namaz kılmaya, oruç tutmaya, haccetmeye mâni olsalar, böyle hususlarda onlara muhalefet etmeye isyan ve ukûk demezler. Eğer anne ve baba kâfir iseler, şirkle ilgili

olan işlerde onlara dahi itâat etmemek gerekir. Zira Kur'ân-ı Kerîm'de, "Eğer onlar sence ilimde (yeri) olmadık herhangi bir şeyi bana eş tutman üzerinde seni zorlarlarsa kendilerine itâat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana dönenlerin yoluna uy. Nihayet dönüşünüz ancak banadır. (O vakit) ben de size ne yapıyordunuz, haber veririm" buyurulmuştur. Binâenaleyh ma'siyet (günah) olmayan işlerde hizmet ve itâat lâzımdır. Hattâ demişlerdir ki, onları kiliseye götürmek yoktur, fakat kiliseden evlerine dönüşde yardım câizdir. Bundan anlaşılıyor ki, müslüman talebelerin kâfir olan hocalarına şarap vermesi câiz değildir. Zira fiska yardım etmiş olur. Diğer günahlar da buna kıyas olunmalıdır. Demişlerdir ki: Nâfile namazı kılarken annesi çağırsa, namazı koyup ona cevap vermesi gerektir. Zira validesine icâbet etmek, nâfile ibâdetten efdaldir. Çünkü icabet farzdır. Onun için zaman-ı evvelde râhip Cüreym'in, namaz kılarken annesi çağırdığında cevap vermemesi, bazı zâni kadınlarla itham olunmasına sebep oldu.

İmam Gazâli rahimehullah buyurur ki, ulemânın çoğu bunun üzerinedir ki, şer'an şüpheli olan işlerde anne ve babaya itâat vâcibtir. Haramlığı açıkça bilinenlerde ise vâcib değildir. Zira şüphelileri terk etmek verâ babındandır, anne ve babanın rızası ise vâcibdir. Yine bir kimse, namaz câiz olacak kadar Kur'an bilse, anne ve babanın rızası olmadıkça ilim talebi için çıkması câiz değildir. Zira Kur'an'ı hatmetmek nevâfildendir. Sâir zarurî olmayan ilimler dahi buna kıyas oluna. Amma zarurî olanda itâat lâzım değildir; ahkâm-ı zâhire ve ahlâk-ı bâtına gibi. Ve kezalik meâsi-i zâhire ve meâsi-i bâtıneyi öğrenmek gibi. Meâsi-i bâtıneden murad; hased, kibir, riyâ, sû-i zan ve emsalidir.

Ve anne-babaya vâcibtir ki, kötü muamele ve zulüm ile çocuklarının âsi olmalarına sebep olmayalar. Aksi takdirde onlar dahi günahkâr olurlar. Zira böyle yerlerde sebep olmak muteberdir. Hattâ bir kimse, başka bir kimsenin ana-babasına sövüp, diğer adam da onun ana-babasma sövse, sebep olduğu için kendi ana-babasına sövmüş gibi olur ki, bu da ebeveyne isyandan sayılır.

Bundan sonra, onları isimleriyle, meselâ; Ya Abdullah, Ya Ali yahut Ya Âmine, Ya Fâtıma diye çağırmak söz ile isyandır. Yine hoşlanmadıkları şeyi onlara söylemek de onlara âsi olmaktır.

Hulâsa, gerek huzurlarında, gerek gıyaplarında onları hürmetle anmalı ve rahatsız olacakları sözü söylememeli. Hayatlarında ve ölümlerinden sonra onları hayır dua ile anmalı.

Fiil bile isyandır ki, onların önünden yürüye. Meğer ki, yürümesi, yolu düzeltmek, eziyet verecek şeyi gidermek veya muhafaza için ola. Hoca ve talebe, metbu ile tâbi dahi böyledir. Onun için Ebû Bekri's-Sıddîk Hicret gecesinde bazen lüzumu halinde Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellemin önlerince yürürlerdi. Aynı şekilde yeme, içme, oturma ve konuşmada daha öne geçmemek gerekir.

Ve bir kimsenin valideyni, her ikisi veya birisi kâfir olsa hidayet ve tevfikleri için dua ede. Nitekim Hazret-i İbrahim aleyhisselâm, pederi Âzer için dua ederdi. Sonra küfr üzere öldüğü ortaya çıkınca duayı terketti. Zira, kâfire vefatından sonra hayır dua etmek yoktur.

Bizim Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in pederi Abdullah ve validesi Âmine gerçi câhiliyet üzerine vefat ettiler. Amma bazı ahbar-ı âhad ile sabittir ki, Resûlüllah on-

ları Hacc-ı Vedâ'-dan dönüşte Allah Teâlâ'nın izniyle diriltip imân telkin eyledi. Amcaları Ebû Talib'e dahi ihyâ ve onlara dahi telkin eylediler. Nitekim İmam Kurtubî, **"Tez-**kiretü'l-Mevtâ"'da ve nice ulema-yı kibâr dahi zikredilen rivayetlerin doğru olduğuna hükmetmişlerdir. Pes, bu mânâ Resûlüllah aleyhisselâmın makamının yüceliğine delâlet eder. Zira, dünyada Hızır ve İsa aleyhimüsselâm nice ölüleri diriltmişlerdi. Halbuki Resûlüllah, İsa'dan efdaldir. Binâenaleyh bu mânânın meydana gelmesi onların şan-ı âlilerine nisbetle uzak değildir/ Nitekim tefsirimiz **"Ruhü'l-Beyân"**'da ve **"Muhammediye"** kitabı üzerine olan şerhimiz **"Ferâhu'r-Rûh"**'da genişçe yazılmış ve anılan hususa delâlet eden sahih haberlerin cümlesi toplanmıştır.

Li-Muharririhi:

Dedi Mevlâ Haberi Kudsî'de;
"Sebekat rahmeti alâ gadabî"
Gadab etmez bu ümmete zirâ,
Rahmet-i mutlaktır Zât-ı Nebî

.....

Dördüncü büyük günah, düşmanla harp etmekten kaçmaktır. Bunun Arapçası olan zahf, zâ-i mu'ceme ve ha-i muhmele ile, emeklemek ve âheste âheste gitmek, sürtünmek ve karnı üzerinde sürünmek mânâlarına gelir. Kâmus'ta gelir ki: Zahf = Ordu düşman üzerine yürüyor.

Müfredat'ta gelir ki, zahf'ın asıl mânâsı, ayağı çekerek yavaş yavaş hareket etmektir. Yürümeden önce küçük çocuğun emeklemeye başlaması, devenin yorulduğu zaman

ayağını sürterek yürümesi ve askerin çok olduğu zamanda hareketinin güçleşmesi gibi.

"Şehr-i Ramazan"'da gelir ki, zahf, çokluğundan dolayı ağır ağır hareket ettiği zannedilen ordudur.

Kâmuslardan nakledilenler burada bitti.

Pes, burada "Firavun minezzahf"dan murad, harpte düşman askerinden kaçmaktır. Velâkin misil ile veya zaifle mukayyettir. Yâni firar ettiği kâfir harbî, bir kimse veya iki kimse olursa; kaçması kebâirden (büyük günahlardan) olur, ama eğer düşman ikiden ziyade olsa ol vakitte bir müslümanın üç adet kâfirden kaçması, firar etmesi kebâirden olmaz. Belki insan takat getiremediği yâni gücü yetmediği nesneden firar etmek gerektir. Nitekim Hazret-i Mûsâ aleyhisselâm nübüvvetten önce, Mısır'da Kıbtîlerden firar eyledi. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de gelir: **"Sizden korkunca da hemen içinizden** (bırakıp) **kaçtım. Nihayet Rabbim bana bir hüküm verdi ve beni peygamberlerden yaptı"** (eş-Şuarâ: 21),

Demişlerdir ki: "Güç yetirilmeyen şeyden kaçmak peygamberlerin sünnetlerindendir".

Bundan anlaşılır ki, mü'min ne kadar zayıf olsa yine kâfirin kuvvetlisinden kuvvetlidir. Zira şecâat, fıtrat-ı asliyyenin selâmetine bağlıdır. İman ise fıtrat eseridir. Bu sebeple kâfir korkaktır. Zira küfürle fıtrat-ı asliyyeyi değiştirmiştir. Ve mü'minin kendi nefsinde iki düşmanı vardır ki, biri tabiat ve biri nefistir. Veyahut biri nefis ve biri dahi şeytandır. Ve bunların sıfatları küfürdür. Nitekim ruhun ve kalbin sıfatları imandır. Bu yüzden mü'min kendi nefsinde sıfat-ı kalb ve ruhla muttasıf olup zikrolunan nefis ve şeytan düşmanlarına galip olunca, âfakta dahi bu iki düşmanın hükmünde olan

harp eden kâfire dahi galibtir. Zira iman ve takvâ nur, küfür ve ma'siyet zulmettir. Zulmet ise nurla yok edilir. Onun için Kur'ân-ı Kerîm'de, **"Biliniz ki Allah müttakîlerle beraberdir"** buyurulmuştur.

Bu sebeptendir ki, bazı vakitlerde zikr-i cehrî ederler. Zira düşman ve hırsızla karşılaşıldığında korkutmak için tekbiri açıkça söylemek meşrudur. Nefis ise (düşman), şeytan ise (hırsızdır). Bu sebepten tekbiri açıktan söylemek, bu düşman ve hırsızı defetmek içindir. Yoksa Allah Teâlâ'nın yanında açık ve gizli söylemek beraberdir. Onun için tezkiye-i nefs edenler çoğu zaman gizli yaparlar veyahut zikr-i kalbî edip görünüşte sessiz otururlar.

…..

Beşinci büyük günah bid'attir. Malûm ola ki, bid'at, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem ve ashabından radıyallahü anhüm, maruf ve mahud olan yâni öğrenilen tarikat-ı meslûkenin (gidilen yolun) hilâfı üzerine ihdas ve icad olunan nesneyi itikad etmektir. Velâkin bu ihdas olunan nesne inad ve mukabele yolu ile küfürdür. Ve eğer bir nevi şüphe yâni bâtıl delil ile olursa küfür değildir. Yâni ehl-i bid'atin delili sabit delile benzer, velâkin hakikatte sabit değildir. Zira cümlesi medhûldür. Ve delillerin Kur'an'dan olması bir şey ifade etmez. Zira Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmuştur: "... Allah onunla bir çoğunu şaşırtır, yine onunla bir çoğunu yola getirir. Onunla fâsıklardan başkasını şaşırtmaz" (el-Bakara: 26). Yâni "Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîmle nicelerini idlâl ve nicelerine hidâyet eder". Binâenaleyh ehl-i sünnet vel cemaat gibi gerçek hidâyete mazhar olanlar Kur'an'ı hakikati üzerine anlamışlardır. Bunun için delilleri müddeâlarına (iddia ettikleri şeye) mutabıktır (uygundur).

Dalâlete (sapıklığa) yakın olanlar ise fırka-i dâlle (sapık fırkalar) dır ki, yetmiş iki fırkadır. Onlar kötü anlayış ehli oldukları için delilleri müddeâlarına mutabık değildir. Bu sebepten bunların itikatlarında bozukluk ve noksanlık vardır. Velâkin bazı itikat küfre götürücüdür. Mutezile, Cehmiyye ve Felâsife itikatları gibi ki bunlar Hak'kın birliğini itiraf edip Hak'kın yüce sıfatlarını inkâr ederler. Meselâ Allah Teâlâ bizatihi Âlim'dir ve bizatihi Kâdir'dir derler, Hak'kın zatıyla kaim başka ilim sıfatı ve kudret sıfatı ispat etmezler. Bunun için bunların imanları muteber bir iman değildir. Bazılarının itikatları küfür cinsinden değildir. Bu sebeple kebâirden sayılan bid'at bu taifenin bid'atidir. Yoksa küfür olan bid'at değildir.

Demişlerdir ki, Mutezile tâifesi ehl-i kıbledir ve ehl-i kıbleyi kâfir saymamak ehl-i sünnetin bir kaidesidir. Bunlar ise Kur'ân-ı Kerim'e mahlûktur ve Allah'ın görülmesi imkânsızdır, derler. Rafızîler, şeyheyne (Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer'e) söverler ki, bunların cümlesi küfürdür. Bundan dolayı hemen ehl-i kıble tekfir olunmaz, hem bu sıfatları küfürdür, denemez; ikisi bir yerde toplanmaz. Nitekim **"Şerh-i Akaid"** de açıklanmıştır.

Ve yine demişlerdir ki, "elmaellü lâ yükeffir". Yâni bazı insanlar te'vil ile halâs olur ve kâfir olmaz. Zira, kâfir küfrü kabul edendir. Tekfir edilen değil, vakıa her nesne te'vil götürmez. Bunları iyi anla!

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem ve ashabı radıyallahü anhüm zamanlarında olmayan bid'at iki nevidir ki, bid'at-ı kabîha ve biri dahi bid'at-ı hasenedir. Bid'at-ı kabîha odur ki, sabit sünnete aykırı olarak ve bir şer'î emrin illeti bâki iken onu ortadan kaldıra. Amma bir nesne ki, sünen'de ihtiyat

üzerine muayyen ola, onu işlemek müstahsendir. Nitekim **"İhyâ-u Ulûm"**da açıklanmıştır.

Ve bid'at-ı hasene odur ki, Allah Teâlâ'nın emrettiği tâat cinsinden ve ibâdette ziyade kabilinden ola ve şeriat tarafından o hususta nehiy varid olmaya. Nitekim **"Şerh-i Garibü'l-Hadîs"**de yazılıdır.

İmam Deylemî "Firdevs-i Alâ" adlı kitabında Enes bin Mâlik radıyallahü anhden, Enes de Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellemden nakleder ki: "Her bid'at dalâlettir. Ancak ibâdetde olan bid'at dalâlet değildir". Böyle olunca Şir'atü'l İslam kitabının baş taraflarında ibâdette olsa da bid'at çıkarmak câiz değildir, diye yazılıdır.

Zira yukarıda geçen nass'a (dinî delile) muhaliftir. Yine **"... Onların** (yeni bir âdet olmak üzere) **ihdas ettikleri ruhbanlığa** (gelince.) **Onun üzerlerine biz farzetmedik. Ancak** (onlar bunu sırf) **Allah'ın rızasını aramak için yaptılar. Fakat buna hakkiyle riayet de etmediler. Biz de içlerinden** (gerçek) **iman edenlere mükâfatlarını verdik. Onlardan birçoğu ise** (doğru yoldan) **çıkanlardı"**, âyetinden alınan mânâya muhaliftir. Zira Allah Teâlâ, ruhbaniyeti hıristiyanlar muhafaza etmedikleri için zemm ve tevbih (azar) eyledi. Ruhbaniyetten murad, dağlarda, mağaralarda tenha oturmak ve nefis yemekleri, güzel elbiseleri ve benzeri şeyleri terk etmektir.

Hadîs-i şerifte şöyle buyurulmuştur: **"Bir kimse İslâm'da güzel bir çığır açarsa, o yaptığı işin ecri ve kendisinden sonra onunla amel edenlerin ecri – kendi ecirlerinden de hiçbir şey noksanlatılmaksızın - o adam içindir".**

Böyle olunca, bu nevi bid'at-ı haseneye sünnet denilmesinin şerefi ümmetin kâmillerine kıyâmet gününe kadar kâfidir.

Bu sebeptendir ki, ümmetin kutuplarından Şeyh Ebû Medyen-i Mağribî (kuddise sirruh) Hazretleri yemekten sonra iki rekât namazı sünnet kıldı. Hâlâ etbaı arasında sünnet kılınmış bir iş olarak kalmıştır.

"İhyâ-u Ulûmi'd-Dîn"de yazılıdır ki: **"Her mubah** olan nesne sahabe radıyallahü anhden nakledilmiş değildir. Binâenaleyh bir kimse gerçek vecd ehli olup başından vecd halinde sarığı düşse, ehl-i vecd olmayıp orada bulunanlar ona muvafakat için başlarından sarıklarını uzaklaştırsalar, mübahtır. Gerçi bu çeşit şeyler sahabeden sâdır olmamıştır. Dikkat et ki, ashab-ı kirâm hazretleri, Resûlüllah'a kıyam etmezlerdi. Zira onun bu hareketten hoşlanmadığını bilirlerdi. Velâkin bir şehirde hürmet edilmek ve kalbi hoş edilmek istenen kimseler için ayağa kalkmak o memleket halkının âdeti olsa beis yoktur".

Yine ilmi ile âmil âlimlere ve adaletle idare eden hükümdarlara hürmet için elini göğsüne koyup ve biraz eğilmekte bir sakınca olmadığı **"Kitabü'l-Evrad"**da açıklanmıştır.

Ve bazı hakkında nehiy vârid olan nesneleri işlemek dahi mekruh değildir, savm-ı visâl gibi. Zira, savm-ı visâl hakkında gelen nehiy, nehy-i tahrîm değildir, belki nehy-i terfih ve şefkattir. Zira bir nesne ki, bize faydası olsa, zararı olmasa anın terki ve yapılması kerahetsiz sahihdir. Nitekim, **"Sizden iki adalet sahibini şahit kılın"** (et-Talâk: 2), nazm-ı kerîminde olan şahit kılma emri, bu işi vâcib kılmak için değildir, belki terfih ve şefkattir. Böyle olunca bir kimse şahit tutmayı terketse günahkâr olmaz ve mekruh dahi değildir.

Ehlullahın işlemiş oldukları ve doğruluğunu haber verdikleri işleri yapmak güzel görülen işlerdendir. Hattâ

nice sâdık irade ehli yanında faziletli işlerdendir. Zira İmam Şa'rânî kuddise sirruh, **"Kitabü'l-Cevâhir"de** yazar ki, sâdık velîlerin sözleri içtihad delillerinden daha kuvvetlidir. Zira müçtehidin yanılması veya râvinin yalan söylemesi veya yanılma ihtimali vardır. Sâdık velîlerin hali böyle değildir. Zira onlar Cenâb-ı Hak'dan vasıtasız olarak ilim almaya kâdirdirler. Onun için bazen **"Ahberenî Rabbî = Rabbim bana haber verdi"** derler.

Hazret-i Şeyh Sadreddin kuddise sirruh, **"Hadîs-i Erbâin Şerhi"**nde diyor ki: "Her varlığın Hakk'a iki cihetten irtibatı vardır:

1. Vasıta ile,

2. Vasıtasız.

Pes, vasıtasız olan irtibat ve ilim ve feyz almayı inkâr etmek felsefecilerin yoludur. Bu makamda olan delillerin tamamı için nevâfil hakkında yazdığımız risâleye bakılsın.

Bundan sonra; yetmişüç fırkanın biri ehl-i sünnet vel cemaat ve kalanları ehl-i bid'at oldukları sahih hadîste yazılıdır. Lâkin bunlar zâhir ehline göredir. Tasavvuf erbabına göre dahi başka ehl-i bid'at vardır. Zira demişlerdir ki, sûfiyye tâifesi oniki fırkadır ki, biri ehl-i sünnet, diğerleri ehl-i bid'at ve sapık yolun yolcularıdır. Böyle olunca bir kimse ki, içte itikadı ve dışta ameli ehl-i sünnetin, ehl-i zâhir ve ehl-i bâtının ameline muvafık olursa makbuldür, değilse merduddur. Nitekim zamanın iddiacılarının çoğu bu kâbildendir.

Allah bizim ve bütün müslümanların halini, Nebiyy-i Emin, Kitab-ı Mübin ve Melâike-i Mukarribîn hürmetine ıslah eylesin.

Li-muharriri:
(Yazarı tarafından)

Bid'at ile bu cihan doldu ahi
Neler olsa gerek cihanda dahî

Münhedim oldu binâ-yı Sünnet
Anı hedmedene olsun la'net

Kim ki haric olsa Şeriatten
Duymaya şemme bu tarikatten

İdegör ışkı kendine pîşe
Nice bir zühdle bu endîşe

Kim ki bula sülük içinde fena
İrişe menzile bî renc u anâ

"İhyâ-u Ulûm"da deniyor ki: "Bid'atçı bir vaizi va'zından menetmek vâcibtir ve onun meclisine hazır olmak dahi câiz değildir. Meğer kim ya **kendini** veya gücü yeterse hazır olanların bir kısmını reddetmek niyetiyle ola. Aksi halde bid'atı dinlemek câiz değildir. Kur'ân-ı Kerîm'de, **"Âyetlerimiz hakkında** (münasebetsizliğe) **dalanları gördüğün zaman - onlar Kur'an'dan başka bir sözle meşgul oluncaya kadar - kendilerinden yüz çevir. Eğer şeytan seni unutturursa, o halde hatırladıktan sonra artık o zâlimler güruhu ile beraber oturma"** buyurulmaktadır.

Ve **"Eşbah"**da yazılıdır ki, ehl-i bid'ate zekât vermek câiz değildir. Pes, verse iade lâzımdır. Ehl-i sünnet ile ehl-i bid'at arasında nikâhlanma dahi dürüst değildir. Bu sebeple ehl-i bid'attan ziyade sakınmak lâzımdır.

.....

Altıncı büyük günah, ilhaddır. Yâni Harem-i Mekkî Mekke, Haremullahdır. Onda büyük olsun, küçük olsun günah işlemektir. Pes, Harem-i Şerifte küçük günah, büyük günah hükmündedir. Ve makamın hürmetinden ötürü, bir büyük günah iki büyük günah yerindedir. Hattâ demişlerdir ki, bir günah, yüzbin günah yazılır; bir iyilik yüzbin iyilik yazıldığı gibi.

Demişlerdir ki, eğer bir kimse Harem-i Şerif'ten hariçte bir günahı düşünse ve bilfiil yapsa bir günah yazılır, yapmazsa yazılmaz. Amma Harem-i Şerif'te günah işlemeyi düşünse, bilfiil yapmasa dahi günah yazılır.

Onun için müfessirlerin sultanı, Kur'an'ın tercümanı İbn-i Abbas radıyallahü anh, Mekke'den hicret edip Tâife yerleşmeyi ihtiyâr etti. Nur saçan kabirleri de oradadır; insanların ziyaretgâhıdır.

Demişlerdir ki, bir kimse Harem-i Şerif'te hizmetkârına sövse, yiyecekleri karaborsa yapsa ve bunun gibi şeyler ilhaddandır.

Kur'ân-ı Kerim'de buyuruluyor ki: **"Kim orada zulm ile ilhada yeltenirse biz ona pek acıklı bir azab tattırırız"**, (el-Hac: 25).

Hattâ İbn-i Mes'ud'dan rivayet edilmiştir ki, bir kimse Yemen'de Adn vilâyetinde iken, Mekke'de bir kimseyi katletmek kastedse azab-ı elime mübtelâ olur.

Ve demişlerdir ki, Harem'de ilhad etmek, halkı onun tamirinden men etmektir. Haccetmek de imaretten (Kâbe'yi mamur kılmaktan) sayılır. Bu sebeple hacıların yolunu kesen bedevi Araplar, eğer bunu helâl sayarlarsa kâfir olur. Helâl saymazlarsa büyük günah işlemiş olurlar.

Haremeyn-i Şerîfeyn'in (Mekke'deki Kâbe-i Muazzama ile Medine'deki Ravza-i Mutahhara'nın) şanı ziyade yüce olmakla bazı âlimler mücâveretini (yurdunu terkederek Haremeyn-i Şerîfeyn'de ibâdetle geçirmeyi) mekruh addetmişlerdir. Zira hakkına riayet güçtür. Belki ziyaret edip vatanına dönmek gerektir. Meğer ki ziyade ehl-i diyânet ve riayet ola. Bu surette ruhsat verilmiştir.

Pes bu anlatılanlardan anlaşıldı ki, ilhaddan murad, itikad cihetiyle olan meyil ve sapma değildir. Zira bu mânâ bid'atte vardır. Bunun için tekrara hâcet kalmaz. Gerçi bid'ate de ilhad ve ehl-i bid'ate de ehl-i ilhad derler. Zira ehl-i sünnetin yollarından sapmışlardır ve dalâlet yoluna sapıp gitmişlerdir.

Ebû Cafer nakli üzerine Harem-i Şerif'in doğu tarafından sınırı altı mil, kuzeyden sınırı iki veya dört veya üç mil, batı tarafından on sekiz mil, güneyden yirmi dört mil yerdir. Bu sınırlamanın sebebi şöyledir: Esved, cennet yakutlarından nûr saçan bir yakut idi, yerine konulduğu zaman nûru nereye de ulaştıysa ol muhterem mahal Harem itibar olundu (kabul edildi).

Bazıları dediler ki: Allah Teâlâ'nın hitabına ilk defa icâbet eden Harem'in yeridir (toprağıdır). Onun için muhterem oldu.

Ve bazıları dediler ki: Harem'in hududu Cebrâil aleyhisselâmın tâyini ile hâsıl olmuştur. Bunun üzerine Cebrâil'in tayin ettiği yerlere İbrahim aleyhisselâm taşla nişan koydu. Bu âna kadar miller ile sınırları tesbit edilmiş ve bildirilmiştir.

Bazıları da dediler ki: Allah Teâlâ yedinci kat gökte olan Beyt-i Ma'mur'u, Âdem aleyhisselâm için indirip Kâbe-i Mükerreme'nin yerine koyunca onun nuru doğu ve batı arasını aydınlattı. Bu sebepten şeytanlar hava yüzünden

âlemin etrafına bakıp ol nuru Mekke-i Mükerreme tarafında gördükleri zaman ona yakın olmak istediler. Allah Teâlâ dahi melekler gönderip Harem'in etrafında işaretler olan yerlerde durup şeytanları Beyt-i Ma'mur'a yaklaşmaktan men eylediler, onun için Harem denildi.

Bundan anlaşılır ki, insan-ı kâmilin kalb-i müniri (nur saçan kalbi) Harem-i İlâhî'dir ki, ona şeytan yakın olamaz. Zira Zât'ın nuru ile yanar. Ve bundan şu mânâ alınır ki, Nefs-i Kâbe, Makam-ı Zât'a işaret olmakla içine şeytan girmeye. Vakıa sıfatlar âlemine nâzır olan Metaf (tavâf edilecek yer) da pervasızca gezer ve tavâf edenleri sapıtır.

Rivayet olunur ki, Hazret-i İsmail'in koyunları Harem-i Şerif'ten taşraya çıkmazlar, belki daima dahilinde otlarlardı. Ve hududa yakın olsalar yine Harem'e dönerlerdi.

Amma bu şeriatta halen Harem'in avı, ağacı ve izhır dedikleri ottan başkası haramdır, ondan faydalanılmaz. Nitekim yerinde beyan edilmiştir.

…..

Yedinci büyük günah; hamr, şarap içmektir. Yâni üzüm suyu ki, çiğ olup kaynasa ve keskinleşse onun azını ve çoğunu içmek büyük günahlardandır. Fıkıhda **"tılâ"** dedikleri dahi haramdır. Tılâ odur ki, üzüm suyu pişirilip üçte ikisinden azı kalır. Acemler buna **"bâde"** derler.

Nitekim **"Manzume Şerhi"**nde gelir ki, üzüm suyu bir miktar kaynatılsa, sonra keskinleşse azı ve çoğu haramdır. **"Hamr"** diye isimlendirildi. Zira aklı örter veya karıştırır. Hadîs-i şerifte gelir ki: **"Gubeyradan sakının, zira o herkesin içkisidir".** Hadîs-i şerifteki **"gubeyra"** lâfzı, Habeşlilerin darıdan yaptıkları sarhoş edici şaraptır. Hümeyra veznindedir.

Bütün insanlar arasında bilinen hamr (şarap) gibidir ki, ikisinin arasında fark yoktur. **“el-Muğrib”** adlı kitapta böyledir.

“Gubeyra yemek fesâhata sebep olur”, hadîs-i şerifinde geçen “gubeyra” dan murad Acemlerin **“sincez”** dediğidir ki, onun da yemişidir.

Ebû Ali Sinâ’ya mensup rubaiyattandır:

Rûz-i Nevrûz heft sîn horden
Merdî efzâyed u cihan u hüner
Sîn-i sümmâk u sîn-i senbûse
Sincez u sîb-i dûsîr u sîr ki u ser

Alâeddin-i Türkistanî, manzumesinde **“ban otu”** denilen uyku verici **“benc”** otunu dahî büyük günahlardan addetmiştir. Velâkin “benc” de ihtilâf vardır, nitekim fıkıh kitaplarında yazılıdır.

“Hazidetü’l-Acâib”de yazar ki, hamr’ı ilk önce Acem meliklerinden Cemşîd adlı padişah çıkarmıştır. Kavgaya sebep olduğu için bu ümmet üzerine haram kılınmıştır. Zira şerrin anahtarı ve bütün kötülüklerin aslıdır.

Hadîs-i şerifte buyuruldu ki: **“Adam eline bir bardak şarabı aldığı zaman göklerdeki ve yerdeki melekler ona lânet ederler. Eğer onu içerse kırk gece namazı kabul olmaz. Şayet ona devam ederse artık o putlara tapan gibidir”.** Nitekim **“Kuhistanî”**de de böyledir.

Bazı fetva kitaplarında der’ ki: Bir kimse hamr içmeye alışkın olup sonra tevbe edip hasta olsa, hastalığı defetmek için tekrar içmesi câiz değildir. Eğer içmeyip o hastalık sebebiyle vefat ederse günahkâr olmaz, belki sevap kazanır.

Hamr’e kahve dahi derler. Zira yemek şehvetini yok eder.

Küpte devamlı durduğundan veya devamlı içildiğinden dolayı **“müdâme”** de derler.

Devamlı beraberliklerinden ötürü hamr ile küpe **“ukâr”** da derler. **“Hediyetü’l-Mühtedîn”**de gelir ki; bir kimseye deseler ki, ihtiyar oldun, hâlâ şarap içersin, niçin tevbe etmezsin?”. Ol dahi, “Hiç kimse anası sütünden sabredebilir mi?” dese kâfir olmaz; eğer muradı çocuk anasının südüne sabredemediği gibi ben de şarap içmemeye sabredemem demek ise. Ve eğer muradı süt gibi helâldir, demek ise kâfir olur. Zira günahı helâl saymak, küfürdür. Nitekim, afyon yemek sünnettir, diyen kâfir olur.

…..

Sekizinci büyük günah, zinâdır. Zinâ lâfzı med ve kasr’la okunur. Zinâ, yabancı bir kadını şer’î akid olmaksızın vatı’ etmektir. Meğer ki, bir kimse, yabancı bir kadını kendi hatunu zannedip vatı’ etse ona zinâ demezler. Zira şüphe-i milk vardır. Onun için hadd (ceza) lâzım gelmez.

Şehvet ile helâli olmayan bir kadına bakmak dahi zinâdandır (zinâya mülhaktır). Zira zinânın mukaddimatındandır (öncülerindendir).

Hadîs-i şerifte buyurulur ki: **“Zinâ etmek tâuna sebeptir. Zira zinâda mânevi helâk vardır”.** Onun için Hak Teâlâ dahi helâk-ı sûrî (görünürde olan yok olma) ile mübtelâ eyler. Zira her amelin kendi cinsinden muvafık ve münasip bir cezası vardır.

“Belâgat-ı Zemahşerî”de der ki: “İzâ keserettâğutü erselâllahü ettâgune” yâni, kaçan (her ne zaman) dünyada zulüm ve isyanda ileri gidenler çok olsa, Allah Teâlâ onların ve gayrilerin üzerine tâun gönderir. Onun için, toplanıp tâunu

ref için dua etmek yoktur. Zira tâun diğer felâketler gibi değildir. Her ne kadar İbn-i Nüceym **"Eşbah"** adlı kitapta biraz tecviz ederse de velâkin essah olan evvelkidir. Nitekim **"Taşköprüzâde"** risâlesinde iyice açıklanmıştır.

…..

Dokuzuncu büyük günah, livâtadır. Livâta Lût aleyhisselâmın kavminin çirkin işidir ki, bunu yapan peygamber diliyle lânetlenmiştir. Ve katle (öldürülmeye) veya yakılmaya veya üzerine duvar yıkmaya müstehak olmuştur.

"Envârü'l-Meşârık" adlı kitapta gelir ki, livâtada, İmameyn'e göre hadd (ceza) vâcibtir. Zira İmameyn livâtayı, zinâya ilhak etmişlerdir.

İmam A'zam radıyallahü anh kavli budur ki, Lût olan (livâtayı yapan) kimse ta'zir olunup, tevbesi açıkça belli olununcaya kadar zindanda hapsolunur.

Amma bunun sırrını "Şerh-i Ekmel"de beyan edip der ki: Zahir olan budur ki, İmam A'zam'ın görüşü, o çirkin işi büyük gösterme yoluyladır. Zira onun kötülüğü ol mertebede değildir ki, katil ve zinâya tertip olunan ceza gibi ona dahi ceza tertip olunsun. Belki ta'zir etmek fitneyi teskin etmek içindir. Nitekim yemîn-i gamûsta İmam A'zam'ın mezhebi keffâretin vâcib olmamasıdır. Zira büyüklüğünden ötürü keffâretle örtülecek nesne değildir.

Sual olunursa ki, gerçi gulâm (köle oğlanı) mahalli hars ve tevellüd değildir. Lâkin kaza-i şehvet ve istifa-i lezzete mahaldir. Böyle olunca aklın gerektirdiği odur ki, mâlik olan kimse mülkünde dilediği gibi tasarruf edebilir. Cevap budur ki, şer-i şerif ol mahalde tasarrufa izin vermediği çünkü bu iş gayet-i gabâhat ve nehayet-i habasettendir. Bir kimse

kendi nikâhlısına ve câriyesine veya kölesine livâta etse hadd (ceza) lâzım gelmez; yabancıya livâta etse İmam A'zam'dan hadd mervidir. Bu gibi fiiller livâtadan addolunur. Bir kimse kendi hatunu ile livâtayı helâl dese kâfir olmaz, deyu **"Şerh-i Akaid"**de mesturdur. Lâkin hayız halinde hatununa vatı' helâl dese üstünde ihtilâf olmuştur. İlm-i usûlde hayzı vatı'ı helâldir diyen kâfir olur. Zira haramlığı icmâ-ı ümmet ile sabit olmuştur. Genç bir köleyi fiil-i şeni' edeceğini zannettiği insana satmak da mekruhtur. Zira ma'siyete yardım etmiş olur.

Üzüm suyunu şarap olmazdan evvel satmak da mekruhtur. Zira bunda da ma'siyete yardım vardır. müslümana lâyık olan üzüm suyunu ve üzümü kâfire bile satmak takvâdan değildir. Çünkü bunların hepsi ma'siyete yardımdır.

…..

Onuncu büyük günah, gasfü'l-muhsanîne ve'l muhsenatı bizzinâ. Gazif; aslında uzaklara atmaktır. Onun için uzak yerlerde olan evlere gazif, şehirlere de gazüf derler. Sonra sövme ve ayıp için kullanıldı. Gasfü'l-muhsânâ demek, namuslu kadını zinâya nispet etmek demektir. Namuslu bir kadını hor ve âkil bâliğ olmuş kimseyi "zinâ ve fuhuştan korunan kimse" diye tarif olunmuştur. Târifatta şöyledir: Âkil, bâliğ, hür, müslüman kişinin bâliğa, âkile, hür, müslime bir kadına nikâh-ı sahih ile evlilere yapılan fiille iftiraya derler ki, günah-ı kebâirdendir. Bu sıfatlarla muttasıf olan gerek erkek, gerek kadını ya zâni veya zâniye, veled-i zinâ veya orospu ve bunların emsalini söyleyenlerin âzâsına seksen sopa vurulur. Zinâda ise bekârlara yüz sopa vurulur. Bir kimse diğer bir kimseye "Ya zâni!.." dese, o da "Sen zânisin!.." dese ve dahi bir kimse diğer bir kimseye "Ya Lûti" dese İmameyn indinde hadd (ceza) lâzım gelir.

Bir hıristiyan erkek bir hıristiyan kadınla zinâ etse tarik-i şer'î ile sabit olsa, dövülmekle cezalanır. Bir hıristiyan içki içmekle hadd olunmaz demişlerse de Hasan İbn-i Ziyâd hadd lâzım olur, demiş ve bazı ulemâ bu fetvayı güzel görmüşlerdir. Ve bir kimse mü'minin mahal-i iman ve Kur'an olan ağzına sövse bazı ulemâya göre kâfir olur. Ve bazıları ta'zir ve istiğfar lâzım gelir, demişlerdir.

.....

On birinci büyük günah; yetim malı yemek (zulüm ile). Yetim diye, bülûğdan evvel babasından ayrılan çocuğa denir. İnsanın yetimi, babası olmayandır. Hayvanların yetimi de anası olmayandır. Bugün anası ve babası olmayana yetim deriz. Bu yetimin malını haksız yere yemek büyük günahtır. Eğer vâsi olan yetim üzerine ve malına yaptığı hizmet kadar ücret alsa beis yoktur demişlerse de bundan sakınmak evlâdır. Çünkü yetim malını zulmen yiyenin karnına ancak ateş yediği zikredilmektedir ki, ateş, insanı nasıl yakarsa, yetim malı da insanı öylece yakar. Bilâhare cehennem azabına da düçar olur. Rivayet olunur ki, yetim malı yiyen kimse, kabrinden kalkarken ağzından ateşler saçarak kalkar. Diğer bir rivayette ise kabrinden; ağzından, burnundan, kulaklarından, gözlerinden cehennem dumanı çıkar ve bu alâmetle mahşer ehli onun yetim malı yediğini anlarlar. Dünyada iken yediği yetim malı hakikaten ateş idi, fakat gaflet ve hicapların kalınlığından onu anlayamamıştı. Şimdi ise o hicaplar kalkmış olduğundan azabı en acı bir şekilde tadarlar. Diğer iki kötü huyları da, azabları huylara göre meydana çıkacaktır.

Onun için sıfat-ı hamîde sahibi olan ve şehit olarak ölenlerin kanları misk rayihâsı olarak zâhir olur. Dünyada iken bu kadar misk rayihâsı var idi, fakat gafletimizden bunu idrak edemiyorduk. Âhirette ise gaflet kalkıp uyanıklık hâsıl olur, o zaman da iyi ve kötü haller aynen meydana çıkar.

Ortaklık ile yenilen yemek vesaire her ne kadar câiz ise de bilâhare helâlleşmek iyi olur. Çünkü bazısı az yer, bazısı da çok.

Hac yolunda olan ortaklıklar da böyledir. Yetimi ücretsiz kullanmak haramdır, hocası ve kardeşi dahi olsa. Annesi müstesna.

"Zağire" adlı kitapta "Bir köle veya sabî bir havuzdan biraz su alıp sonra artanını o havuza dökseler, o havuzun suyundan içmek kimseye helâl değildir. Zira aldıkları su kendilerinin malı oldu, bunu havuza karıştırmakla iki suyu birbirinden ayırmak mümkün olmadığı için o su da içilmez oldu. Keza, bir sabî bir havuzdan su alsa; anası, babası dahi zengin iseler o çocuğun suyundan içmesi câiz olmaz", diye yazılıdır.

…..

On ikinci günah; şehadet-i zûr; yalancı şâhitliktir.

Puta dahi zûr derler. Zira yalan ve haktan meyldir, günah-ı kebâirdendir. Yalan-ı mutlak ve yalancı şahitlik kabâyih-i zünûb ve fâhiş-i uyûbtandır (yâni kabahatlerin en kötüsü ve ayıpların en fenasıdır).

Cenâb-ı Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem, günahları zikrederken yalancı şâhitliğe gelince, oturduğu yerden kalkıp bunu üç kere tekrar ettiler. Yalanın merâtibi çok ve değişiktir. Meselâ, namuslu bir kadını zinâya nispet

etmek diğer yalanlar gibi değildir. Allah ve Resûlü'ne yalan ve iftira elbette diğerleri ile ölçülemez, bu daha büyük günahtır.

…..

Onüçüncü günah; faiz ile faydalanmak, ki günah-ı kebâirdendir. Gerek yemek, gerek başka yerlere harcamak câiz değildir. Her ne veçhile tasarruf olunursa olsun haramdır. Meselâ, faiz ile alınan esvap, odun, sabun ilh... cümlesi haramdır. Câbir radıyallahü anhden rivayet olunur ki, Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri, faiz yiyene ve yedirene ve kâtibine, şâhidine lânet eylemiştir.

Bir kimse faiz verdiği kimseye, "Ben bunu sana faiz olsun diye vermem, belki helâl ederim" demekle haram olan nesne helâl olmaz. Allah Teâlâ'nın haram ettiği nesneyi, "Ben helâl ederim" demek küfürdür. Abdullah İbn-i Selâm radıyallahü anhden rivayet olunur: **"Faizin yetmiş iki günahı vardır. En ednâsı kişinin kendi anası ile zinâ etmesi gibidir".** Faiz için hile etmeye, **"Nihâye"** denilen kitapta der ki: Bir hîle ki halka zarara müeddî (sebep) olmazsa, onunla amel etmek câizdir ve sahibi günahkâr olmaz. Faizden de halâs olur. Eğer o hile bir kimseye zarara müeddî olursa; fetvâen câiz olsa dahi diyâneten câiz değildir. Onun için zekâtta hîle etmemek gerektir, zira fukara hakkıdır. Fukara mutazarrır olur.

GÜNAHLARDAN KAÇMANIN LÜZUMU

Pek aziz ve muhterem kardeşim,

Şu nefs-i emmârenin beşincisi olan günahları pek çok tekrar tekrar okumanızı rica edeceğim. Çünkü bütün felâketlerin başı olan bu günahların herbirisi birer amansız mikrop gibidirler. Bu mikroplardan herbirisinin vücudumuzdaki tahribatı hemen herkesce malûmdur. Bunun için birçok hastaneler ve birçok doktorlarımız bunlarla meşgul olmaktadırlar. Hastahane kapılarında, **"Bir can kurtaran, bütün canlıları kurtarmış gibidir"** levhasını asmışlardır.

Tabiî belki sevap cihetinden demek isterler. Fakat biz insanoğulları netice itibariyle hep ölüme mahkûm mahlûklarız. Bundan asla kurtuluş yoktur. Bu zavallı, ölüme mahkûm insan eğer imansız ise vay haline!.. Yeri ebediyyen cehennem çukurudur. Böylesinin hayatını kurtarmak hüner değil, asıl mühim olan bunun imanını kuvvetlendirip canını cehennemden kurtarmaktır. Fakat maalesef bu taraf ihmal edilmiş, var kuvvetimizle doktor mektepleri, hastahaneler, dispanserler meydana getiriyor ve birçok masraflar yapıyoruz. Halbuki bugünkü hastalıkların çoğu gayrımeşru yollarda bulunmaktan ileri gelmektedir.

Benim tanıdığım niceleri var ki, bunlar, hep içkinin kurbanı olarak âhirete göçmüşlerdir. Bâhusus kış günlerinde; içilen içkilerle vücudun kızdığı ve uyku hali gelince de soğuk havada sızıp kalma neticesinde birçok kimsenin vereme müptelâ oldukları da görülmüştür.

Diğer günah yollarında olanların hepsi de böyle birer felâketle karşı karşıya kalmaktadır. Bizim yazdığımız bu günahlardan sıyrılmak her mü'min-i muvahhidin başlıca

borcudur. Çünkü, mikroplar o canım cesedi nasıl yiyip helâk ediyorlarsa, bu günahlar da mazallah insanı yiyip onu âhiret ve cennet nimetlerinden mahrum ederek, ebedî hüsran evi olan cehenneme sürüklemeye vesiledirler. Bu sebepten son derece şâyan-ı dikkattirler. Aman kardeşim, bu nefs-i emmâre, levvâme ve mülhimeden mutlak ve mutlak kendini kurtarmaya çalış, nefs-i mutmainne sahibi olmaya gayret et. Zira rahatlık, huzur, sükûnet hep bundan sonradır. Nefis mertebelerini iyi oku ve dikkatle tekrar et. En mühimi nefs-i emmâre denilen başlıca insanlık düşmanı ki, en azılı canavarlardan daha korkunç ve şiddetlidir. Meselâ, arslan ve emsali tarafından parçalanan bir insana ne kadar acırız ve acımak da hakkımızdır. Fakat bu insan eğer imanlı ve ihlâslı bir zat ise ne mutlu ona ki, hem şehid olmuş, hem de cennetteki yerini bulmuştur.

Eğer bu insan bir de imansızsa, felâket üstüne felâket!.. Dünyada cezasını bulmuş, âhirette de cehennem cezası onu bekliyor.

Aman ya Rabbi!.. Sen bizleri ve bütün mü'min kullarını bu acı âkıbete düşmekten koru. Âmin...

Bu yazılan günahların üçyüz elli iki kadarı Gümüşhaneli Şeyh Ahmed Ziyâeddin Hazretleri'nin eserinden iktibas edilmiştir. Diğer kısmı ise **"Ruhü'l Beyân"** tefsirinin sahibi ve yüzden fazla eseri olan meşhur Halveti dergâhı Şeyhi Bursalı İsmail Hakkı Hazretleri'nin kendi el yazısıyla yazdığı kitapta yer alan bir kısım günahlardır ki, onların da başlıcaları 13 tanedir. Bu günahların bir kısmı kanser gibi öldürücü ve ocak söndüren günahlardır ki, sagâir olanlar yüzyirmi beş tanedir. Bazı eserlerde bunlar daha ziyade ve bazılarında daha az gösterilmiştir. Fakat ne olursa olsun, azı da, çoğu da birdir, hepsi öldürücü ve mahv ü perişan edicidir.

Malûmdur ki, insanların bu günah hastalıklarından tedavisi hem müşkül, hem de çok masraflıdır. Bugün kurtulsa dahi bir müddet sonra yine kendini gösterecek ve vücudu bir anda sarıp, sahibini helâk edecektir. Bilmem bunu anlatabilmek mümkün olacak mıdır? Çünkü bir dert başa gelmedikçe, onun acı âkıbetlerini idrak herkese nasib olmaz. Biz, bir "vah vah!" deriz, geçeriz. Lâkin asıl o derdi çekene bir sorsak, ama yine faydası yok. Zira ekseriya bir kulaktan girip öteki kulaktan çıkar. Ne zaman ki başa gelir, ancak o vakit anlar. Tabiî o zaman da iş işten geçmiş olur. Allah (celle ve âlâ) cümlemizi korusun.

Ey aziz kardeşim, işte bu günahların her birisi birer ejderha, birer canavar gibidir. Mikroplar maddî varlığımızı (vücudumuzu nasıl yok ederlerse, günahlar da bizim hakiki mâneviyatımızı böylece mahv ü perişan ederler. Malûmdur ki, insan cesediyle değil, ancak ruhuyla, mâneviyatıyla insandır. Çünkü ruhu ve maneviyatı olmazsa, diğer mahlûklardan ne farkı kalır. Zira insan denilen bu muhterem ve mübarek cisim on maddeden müteşekkildir. Bunun beşi içinde bulunduğumuz dünya âleminin suyu, havası, ateşi, bürûdeti ve balgamıdır. Bunlarla cesedimizin heykeli teşekkül eder. Fakat, bu teşekkül bir mânâ ifade etmez. Meselâ, geri zekâlı diye ad verilen bazı hasta kişiler vardır ki, bunlar hem ailelerine, hem de cemiyete büyük bir külfettir. Deliler de böyle değil mi? Ceset itibariyle tam, fakat akıl nimetinden mahrum oluşlarından naşi, hiçbir işe yaramadıkları gibi, ayrıca zararları da malûmdur. Binâenaleyh, insan hem bu dünya âleminin, hem de melekût âleminin, yâni dünyadan hariç olan melekler âleminin mahlûkudur.

Meselâ, **ruh iki kısımdır: Birine ruh-ı hayvani** derler; her hayvanda ve her canlıda olduğu gibi. Onun yemesi,

içmesi, çalışıp dinlenmesi vesaire hep bu ruh-ı hayvani ile kaimdir ki, bu nevi ruh sahipleri de geri zekâlıların başka bir nevidir. Ancak dünyalarını bilirler ve bütün gayeleri de dünyalarıdır. Gökte uçsalar da, bütün fenleri icat etseler de, yine maksatları, gayeleri hep dünyadır. Dünyanın dışındaki âhiret âleminden haberleri yoktur ve onun için de hazırlanmazlar. Âhiret hazırlığı ve Allah Teâlâ'yı bilmek ve O'nu tanımak ve O'na emrolunduğumuz vech ile ibâdet ve kulluk vazifelerini yapabilmek için, bize beş şey daha lâzımdır. Bu beş şey olmadıkça ve yine bu beş şey tekemmül ve tezahür etmedikçe, bizim hakikî müslüman ve hakikî insan oluşumuza imkân yoktur. Bu beş şey de ancak 2'nci kısım olan ruh-ı insanîde tezahür eder, meydana gelir. Bunları şöyle sıralarlar:

1- Kalb,

2- Ruh,

3- Sır,

4- Hafî,

5- Ahfâ'dır.

Kalb denilince vücudumuzdaki vücud makinesini çalıştıran et parçasından müteşekkil olan kalb anlaşılmamalıdır. Bu bahsettiğimiz kalb, vücudumuzun haricinde lâkin vücudumuzla irtibatı bulunan mânevî bir varlıktır. Vücudumuzdaki kalbin istidadı nisbetinde ona feyz-i mânevî, o kalbin dışındaki kalb-i hakikîden gelir. İşte bu günahlarla mülevves olan kalb, âdeta ölü mesabesindedir. Zira mâneviyattan hiçbir nesnenin kendisine erişmesine imkân yoktur. Diğer mahlûklar gibi yaşar ve ölür. Fakat ne yazık ki, diğer mahlûkların ölümüyle hayatları sona erer. Fakat insan olarak yaratılmış olan bu kimsenin, ruhsuz ve mâneviyatsız, daha açık bir dille imansız oluşu,

doğrusu çok acıklı olacaktır. O beka âlemine ister inansın, ister inanmasın âhiretteki yeri ebedî cehennem olacak ve orada bitmez, tükenmez bir azab, içerisinde kıvranacaktır. Bundan daha acı, daha kötü bir felâket tasavvur olunabilir mi? Onun için Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerîm'de, **"Hakikat, kitaplılardan olsun, müşriklerden olsun** (bütün o) **küfredenler cehennem ateşindedirler, onun içinde ebedî kalıcıdırlar..."** buyurmaktadır. Bunları, yâni ehl-i küfrü, mahlûkatın en şerlisi olarak zikretmektedir. Öyleyse şimdi bizlere düşen en mühim vazife, kendimizi ve çocuklarımızı, dostlarımızı, hattâ elimizden gelse bütün insanlığı, bu pek acı âhiret felâketinden kurtarabilmeye çalışmaktır. Bu da evvelâ kendimizin İslâmiyeti, İslâmın istediği şekilde yaşamamıza bağlıdır. Bizler İslâmı tam mânâsıyle yaşamadıkça, başkalarına sözlerimiz elbette tesir etmeyecektir.

Bakınız, bugünkü o koca Çin'deki müslümanlar, ancak oraya ticaret maksadıyla giden iki örnek müslümandan ders ve ibret alarak, onların dürüstlüğüne hayran kalarak müslüman olmuşlardır. Kafkasya ve Türkistan da ilim sayesinde müslümanlığı kabul etmişlerdir. Endonezya adalarına hangi ordular gidip oradakileri müslüman yaptı? Bugün yüz milyon müslüman var orada; hem de pek nazik ve pek de kibar müslümanlar.

Maalesef bugün ise, bizler, evlâtlarımız dahil olmak üzere her halimizle âdeta müslümanlıktan kaçar duruma düştük, bunu saklamaya hacet yok. Çünkü her türlü günahları evlâtlarımızın gözleri önünde işlemekte, onlara kötü örnek olmaktayız. Emr-i ma'ruf denilen ibâdetleri de yapanlarımız pek az. İşte bu sebepten galip ihtimalle, varlık içinde darlık, sükûnet içerisinde huzursuzluk hükmünü sürdürmektedir.

Gençlerimizin ve hattâ yaşlılarımızın bile, dinlerini iyi bilmediği esefle görülegelmektedir. Hele hele tesettürden ve içkiden bahsetmenize hiç de razı olmazlar. Ticaret çarkı faizle döndürüldüğü için, onun günahından bahsetmeye de hiç dayanamazlar. İşte bizim müslümanlar...

Birçok tasavvuf kitapları okumaktayız. Herbiri çeşitli usûllerle bizleri ıslaha çalışırlar. Fakat bugün onların gösterdiği hususları tatbik edecek müslümanı bulmak çok zordur. Çünkü dünyanın şekli değişmiş; hemen herkeste debdebe-i saltanat, zevk ü sefa hüküm sürmektedir. Artık öyle bir lokma ve bir hırkaya kanaat edecek kimseyi bulmak mümkün değildir. Dünyaya talib olanların ise, âhireti istemeleri gülünç olur. Zira dünyayı isteyenlerin, kendilerini günahlardan kurtarması pek kolay olmaz. Günahlardan kurtulmadıkça da nur-i iman parlayamaz. Artık sen ne kadar sofuluk taslarsan tasla.

Kalb dediğimiz, o melekût âleminden gelen cevherlere, feyizlere ise yollar kapalıdır. Ne ruh-ı insanîden, ne de sır, hafî ve ahfâdan haberi olur. Vâkıa bu dersleri yapanlar yok değil, çokturlar. Fakat kendi kendilerini aldatmaktan başka ellerine bir şey geçmez. Çünkü günahlardan henüz kendilerini kurtarmış değillerdir. Bununla beraber, herhalde diğer ibâdetsiz günahkârlar gibi değillerdir. Herhalde zikrullahın feyizlerinden feyzyab olurlar. Fakat bu feyz kâfi değildir. Çünkü feyz başka, insanlık ise bambaşkadır.

Hep insan kılığında mahlûklarız. İnsanda ise, olgunluk denilen kemâl vasfı lâzımdır. Bu kemâle ulaşmak ise öyle lâflarla mümkün değildir. Evvelâ alışageldiğimiz bütün çirkin ve fena huyların terki lâzımdır. Bundan sonra da, kitaplarımızda gösterilen iyi huyları birer birer elde etmeye çalışma-

lıdır. Meselâ, yalana alışan bir kimse için evvelemirde gelen yalanları tamamiyle bırakmak, sonra da doğruluktan zerre miktarı ayrılmamaktır. Kibirli bir insan için kibri bırakmak ve onun yerine tevazu sahibi olabilmek pek büyük bir devlettir.

Fakat bunlar, yâni kötülükleri atmak ve yerlerine iyi ve güzel huyları koymak, öyle kendi kendine kolayca olacak şeylerden değildir. Devamlı riyazetler ve devamlı çok zikirler ve bol nâfile ibâdetlerle meşgul olmak; oruçlar, namazlar, sadakalar ve çeşitli yardımlara, hayırlara koşmak suretiyle kulluk vazifelerini yerine getirmelidir. Bunlardan maada bütün şer ve günah yerlerden, işlerden ve kötü arkadaşlardan tamamiyle sıyrılarak ayrılmak ve bunların yerine, dindar, sofu, din bilgini âlimleri bulup, bunlarla dinî sohbetlere devam etmek gerektir. Bâhusus, tasavvuf kitaplarında gösterilen dersleri okumalı, sahib-i selâhiyet ve yed-i sahih sahibi, yaşlı-başlı, âlim, fâdıl mürşidleri bulup, onlara teslim-i tam ile teslim olup, emirlerine büyük bir titizlikle riayetkâr olmak da kemâl için şarttır.

Daha mühimi Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı her gün okuyup, emirlerini dinlemek ve nehyettiği yasaklardan korkup kaçmak ve daima Hakk'ın rızasını hedef edip gözlemek, razı olduğu her işi yapmaya gayret edip, razı olmadığı her şeyden son derece uzak kalmaya çalışmak lâzımdır. Bunlarla beraber "bid'at" denilen Peygamberimizin istemediği şeyleri de terketmek ve sünnet-i seniyyesinden de kıl kadar ayrılmamak; sözü yerinde söylemek ve az konuşmak da senin âdetin olsun. Sakın **kimseyi incitme, kınama,** aleyhinde kat'iyyen konuşma ve iyi bil ki, Allah Teâlâ Hazretleri hepimizi ve her şeyi pek iyi görmekte ve bilmektedir. Her sözümüzü ve hattâ içimizden geçirdiklerimizi de pek güzel bir şekilde bilmekte ve işitmektedir. O'nun ilmi her şeyi muhittir (kuşatıcıdır),

her nerede olursak olalım daima bizimle beraberdir. Yarınki kıyâmet gününde bunları bizler yakînen bileceğiz.

Onun için, ey aziz ve muhterem kardeş! Günah yerlerden, günah işlerden ve günah işleyenlerden son derece uzak ol. Küfür ehliyle, müşriklerle, günahkârlarla ne konuş, ne görüş. Onların yüzünü görmek bile insanın feyzine manidir.

Hele göz, kulak ve dil gibi âzâların günahları o kadar büyüktür ki, tarifi ve izahı o nisbette de müşküldür. Bunlar zinâ vesaire gibi günahların elçileri mesâbesindedir. Her ne kadar kişi zinâ yapmasa bile, insanın o güzel nur gönlünün yavaş yavaş kararmasına ve bilâhare hayrı ve şerri seçemeyecek bir hale gelmesine de sebeptirler. Onun için bilhassa bunların muhafazası hakkında, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın Nûr sûresinin 30 ve 31'inci âyetlerinde gayet açık bir şekilde gözlerin yabancı kadınlara bakmaması, kadınların da yabancı erkeklere bakmaması tavsiye edilmektedir. Âyet-i kerîmelerde şöyle buyurulmaktadır:

"Mü'min erkeklere söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için çok temiz** (bir hareket) **dir. Şüphesiz ki Allah,** (kullarının ne) **yapacaklarından hakkıyle haberdardır",**

"Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) **sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Zînetlerini açmasınlar. Bunlardan görünen kısmı müstesna. Baş örtülerini, yakalarının üstünü** (kapayacak suretde)**, koysunlar. Zînet** (mahal)**lerini kendi kocalarından, yahud kendi babalarından, yahud kocalarının babalarından, yahud kendi oğullarından, yahud kocalarının oğullarından, yahud kendi biraderlerinden, yahud kendi biraderlerinin oğullarından, yahud kız kardeşlerinin oğullarından, yahud kendi kadın-**

larından, yahud kendi ellerindeki memlûkelerden, yahud erkeklerden yana ihtiyacı olmayan (yâni erkeklikten kalmış bulunan) **hizmetçilerden, yahud henüz kadınların gizli yerlerine muttali' olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizleyecekleri zinetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Hepiniz Allah'a tevbe edin ey mü'minler. Tâ ki korktuğunuzdan emîn, umduğunuza nâil olasınız".**

Öyleyse, ey aziz kardeş, sen de bu tavsiyeye dikkat et de, yabancı kadınlarla münasebette bulunma. Bu emir aynı zamanda hanımlara da şâmil olduğundan hanımlarımız da kendilerine haram olan erkeklerle ne görüşsünler ve ne de konuşsunlar. Ve bunun içindir ki, kadınlarımızın çarşı ve pazarlara gidip hıristiyan kadınları gibi kendilerini teşhir edip göstermeleri, hiç câiz değildir. Onun ve evin bütün ihtiyaçlarını erkeklerin temin etmeleri mecburîdir. Bunları kadınlara terkedip kendisi işine gider; işinden gelince de hazır yemek ister. Tabiî bu da hiçbir müslüman erkeğe yakışır bir şey değildir. Erkek hakikî erkek ise, hem hanımını koruması, hem onu sokak hizmetçisi yapmaması lâzımdır. Çarşaf giymesi veya manto giymesi kifayet etmez. Onun yüzü, sözü, gözü, endamı; her şeyi alt-üst eder.

İnsana Allah'ın verdiği şehvet kuvvetiyle oynamaya gelmez. Bu şehvet nice **"benim!.."** diyen insanları bile baştan çıkardığı her zaman görülen hâdiselerdendir.

Binâenaleyh, sen aklını başına al da, Allah Teâlâ'nın yasaklarından son derece kork ve kaç. Tabiî bunun için kişiye kuvvetli bir iman lâzımdır ki, Allah Teâlâ'dan her yerde ve her zaman korksun da, emirlerini iyi tutsun. Bu sebepten olsa gerek, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz, **"Hikmetin başı Allah korkusudur"** buyurmuşlardır. Bu korku olmadıkça, bütün sözler ve bilgiler hiç bir mânâ ifade etmez. Bu hususta

Konyalı Mehmed Vehbi Efendi'nin **"Ahkâm-ı Kur'aniyye"** isimli eserinde bu kadınların yabancı erkeklerden kaçmaları hakkında geniş tafsilât vardır, okunması tavsiye olunur.

İlk devirlerdeki müslümanların gerek zaferleri ve gerekse müslümanlara karşı nasihatları ne kadar tesirli idi. Halbuki onlar öyle fazla bilgiye sahip değillerdi. Amma bugünkü müslüman sözde çok biliyor. Lâkin sözlerin tesiri maalesef pek az mı pek az. Meselâ Ebû Zer el-Gıffarî denilen, henüz altıncı müslüman olarak bilinen muhterem zat, İslâmiyeti kabul eder etmez hemen müslümanlığını ilâna teşebbüs etti. Kâbe-i Muazzama'da yüksek sesle kelime-i şehâdeti getirdi, müşriklerin ve kâfirlerin cefalarına, dayaklarına katlanarak memleketine kadar gitti. Orada hem kendi kabilesi olan Gıffar'ı ve hem de komşusu olan Eslem kabilesini müslüman yapmaya muvaffak oldu.

Bu ve bunun emsali hâdiseler bizlere gösteriyor ve anlatıyor ki, bizim de hiç olmazsa onlara yakın, kuvvetli bir imana sahip olmamız gereklidir. Böyle kuvvetli bir iman olmadıkça, ne kendimize ve ne de başkalarına faydalı olabilmemiz mümkündür. Onun için evvelâ Allah Teâlâ'nın ve Resûlü sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in emirlerine sımsıkı yapışmak, ibâdetlere son derece önem vererek, bilhassa gece ibâdetlerine haris olmak; diğer nâfile ibâdetlerle birlikte çok tefekkür etmek, Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerine karşılık, kusurlarımızı sayarak, elden gelirse, biraz da ağlayabilmek ne kadar güzel olur.

Şimdiye kadar benim kendime hitaben ve sen kardeşime de seslenerek yazdığım bu satırları, hep o nefs-i emmârenin elinden kurtulabilmek ve sonra da insanlığa doğru adım adım ilerleyebilmek için çarelerdir. Çünkü insanlık çok kıymetli olduğundan, öyle ucuz ve kolayca ele geçirmek mümkün olmaz.

Altınlar da öyle değil mi? Ne kadar zahmet ve meşakkatle toprak altından çıkarılmakta ve ne kadar masraflarla meydana gelmektedirler. Binâenaleyh, eğer biz de insanlığımızı meydana getirebilmek için hiç olmazsa bu maddî kazançları, fanî kazançları elde etmek için çalışanlar kadar çalışmamız ve hattâ onlardan çok daha fazla çalışmamız iktiza etmektedir. Bunun için gerek sahabe-i kirâm hazerâtının ve gerekse ondan sonra gelenlerin; Bayezid-i Bistamî, Cüneyd-i Bağdadî, Abdülkadir-i Geylânî, Nakşibend Muhammed Bahaeddin ve emsali zevat-ı muhteremelerin yaptıklarının, hiç olmazsa birazını yapmaya çalışsak, elbette ve şüphesiz biz de onlar gibi hem Hakk'm rızasını kazanmış, hem de ümmet-i Muhammed'e pek hayırlı hizmetlerde bulunmuş oluruz. Nihayet bizim de isimlerimiz onlar gibi asırlarca hayırlarla yâdolunur. Yüzlerce değil, belki binlerce sene hayır dualar almış oluruz ki, bu da bizim için pek büyük bir bahtiyarlıktır. Cenâb-ı Hakk cümlemizi afvetsin de sevdiği hakikî kullarının arasına kabul buyursun. Âmin... İşte o zaman tam bir saadet ve selâmete nâil olmuş oluruz. Kanun-i İlâhî, nizam-ı İlâhî, âdet-i İlâhî, sünnetullah odur ki, kulun bütün saadet ve selâmeti, kişinin sa'y ü gayretine bağlıdır. Tevfikat-ı samedâniye, hidâyet-i İlâhiyye bu sa'y ü gayretin neticesidir.

Malûmdur ki, sûre-i Feth'in son âyeti ki, İmam A'zam Hazretleri'nin de virdidir; onu çok okurlardı. Bu sûrede Cenâb-ı Hakk, evvelâ bizlere, sallâllahü aleyhi ve sellemin Resûlüllah olduğunu bildirmekte ve sonra onunla beraber olan ashab-ı kirâmının halini beyan etmektedir. Resûlüllah Efendimiz ve O'nun ashabı hakkında, **"Eşiddâü alelküffâri"** buyurmaktadır. Acaba bu küffar kimlerdir diye, akla bir sual gelir zannederim. Çünkü hepimizin hatırına hemen:

bugünkü Avrupa devletleri, Amerika, Rusya, Çin ve Japonya gelmektedir. Evet bunlar bilinen belli kâfirlerdir. Ecdadımız asırlarca bunlarla uğraşmış, taharetten, nezafetten bihaber olan bu insanlara hem insanlık, hem de nezafet ve temizliği öğretmişlerdir. Bugün onların gözleri açılmış, bütün fenleri icad etmekte!.. Bizler ise ecdadımızın yolunu bırakıp, zevk u sefa cinnetine tutulmuş olduğumuzdan, bugün maalesef onlardan yardım bekler duruma düştük. İşte buna başlıca sebep, dost ve düşmanımızı iyice tanıyamadığımız gibi, Allah'ı bırakıp münkir dinsizleri de dost edinerek başımıza taç yapmışız.

Geçenlerde, Çin diyarından gelen Suudî tebâlı bir Türkistanlının anlattığı faciayı dinledim. Yürekler acısı bir hal. İbret olur diye yazmayı da uygun gördüm. 1963 senesinden 1973 senesine kadar Çin'de Allah diyen ve herhangi bir dine mensub kimse kalmamış. Bugünkü neslin, hele müslümanların arasında kelime-i tevhidi söylemesini bilen bile yok. Bunları anlatan zavallı adam 25 yaşındaki torununu nasılsa memleketimize getirebilmiş. Fakat beş günden beri bir kelime-i şehâdeti dahi doğruca söylemesine muvaffak olamamış. Şimdi Çin'de camileri açmışlar, fakat içeriye girip ibâdet edecek adam yok. Çünkü, Kur'ân-ı Kerîm'i okumasını bilen de hiç yok. Ne yazık ki, oradaki ulemâ da dinlerine sahip olamamışlar. Halka nasihat etmişler, fakat kendileri tutmamışlar ve bunun cezasını da acı bir ölümle görmüşler. Cenâb-ı Hakk bizleri korusun. Âmin...

Bizim halimiz de hemen hemen onlara benzer gibi. Bütün kuvvet çenelerimizde; "Edebiyat, fesahat, belâgat ile söz söyleyeyim, herkesin takdirini toplayayım!". Böyle olunca da sözlerin tesiri sadece camilerde kalıp kimsenin içine bir şey işlememiştir.

Abdülkadir-i Geylânî'nin mahdûm-ı âlîlerinin yaptığı nasihati dinleyen halk, uyumaya başlayınca, çok üzülmüş ve babasına hali arz edince, babası, "Oğlum, öyle kitap okuyup söz söylemekle işler hallolsaydı, çok iyi olurdu. Amma, insanın evvelemirde kendini ıslah edip düzeltmesi; gözünü açıp gönlünü uyandırması, sonra da halka nasihat edip yol göstermesi lâzımdır ki, dinleyenlere tesir etsin de, onun dediklerini yapsınlar. Kör adama kim inanır; rengi sorsan bilmez, sen anlatmak istesen anlatamazsın. Ondan nâşi, Hakk'a uymayanlara ve dinlemeyenlere sağır, Hakk'ı söylemeyenlere dilsiz; hak yolunda gitmeyenlere de kör denmiştir" demiştir.

Aziz ve muhterem kardeşim, bu günahların en büyüğü şirkle küfürdür. Hakk Teâlâ da bizlere bunlarla her hal ü kârda mücadele etmemizi ve bunun için de her zaman onlardan üstün kuvvetlere sahip olmamızı Kur'ân-ı Kerim'de sûre-i Enfâl'in 60'ıncı âyetinde pek açık bir şekilde bildirmektedir. Bu âyet-i kerîme şöyledir:

"Siz de onlara (düşmanlara) **karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve** (cihad için) **bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki bununla** (bu hazırlanma ile) **Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanınız** (olanlar)**ı ve bunlardan başka sizin bilemeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini korkutasınız. Allah yolunda ne harcarsanız** (ecri) **size eksiksiz ödenir ve siz asla haksızlığa uğratılmazsınız".**

Bu kâfirler Hakk'a inanmayarak ve bu kâinatın bir tabiat eseri olduğunu iddia ederek Allah, peygamber ve kitab filân tanımazlar. Bunun için milliyet, kavmiyet aramaya lüzum yoktur. İsimlerin de bir kıymeti olmaz. Zira nice müslüman isimlerini taşıyan dinsizler vardır ki, sayılarını bilmek de mümkün değildir. Çünkü, Çin ve Rus gibi kâfirler malûmdurlar.

Fakat Ali, Veli gibi isimleri olan kâfirleri bilmek pek de kolay değildir. Bunlar bazen camiye de gelir, namaz da kılarlar. Ama ne abdestleri vardır, ne de niyetleri. Yalnız gösteriş olarak veya görmek için gelirler. Yine bunlar arasında va'z eden, hutbe okuyan, dualar yapan hilekârlar da yok değildir. Binâenaleyh, müslüman denilen zat, gönlündeki nur-ı iman ile bunları tanır, fark eder ve bunlarla mücadele ve mücahedeyi de borç bilir. Kızılbaşlarla, Tahtacılar da bunlardan olsa gerektir.

1319'dan (1914) 1324 (1918) senesine kadar süren büyük harpte, Rus, Romanya, Galiçya, Çanakkale, Filistin, Gazze, Medine-i Münevvere, Bağdat ve Basra cephelerinde yaptığımız harplerde, tam üç milyon kadar şehid verdik. Zâyiatın ise hesabı yoktur. Bu fedakârlık, ırz ve namusumuzun ve mukaddesatımızın çiğnenmemesi içindi. Mehmetçik şehid olmak için can atardı.

Bak bugün memlekette at oynatan Rus komünisti, Çin komünisti ve daha adlarını bilmediğimiz din aleyhtarı komünistler maksatlarına erişebilmek için bilfiil silâhlı mücadeleye girişmişler ve her gün üç beş yavrumuz da gözler önünde kurban olup gitmekte. Okullardaki facia ise bir dert ki, tam tedavisi hâlâ mümkün olamamış.

Çin'deki dinsizlik, Rusya'daki dinsizlik için, birer kıyamet alâmeti dense yeri var. Şu dünyamızda gördüğümüz çeşitli eserlerden acaba yapıcısı olmayan bir varlık var mıdır? Bunları görünce, bunu kim yapmış, bu kimin eseridir, diye sorarız da, şu koskoca kâinatın bu kadar intizamla hareketini görüp de, sahibini inkâr etmek hiç olacak bir şey mi? Buna olsa olsa delilik demekten başka bir söz bulamayız. İşte bu küfür ehli olan delileri başıboş bırakacak olsak, hepimizin başına belâ kesileceklerinden, Cenâb-ı Hakk bunlarla mücadele ve muha-

rebeye son derece hazır olmamızı ve hattâ onları korkutacak derecede kuvvetli bulunmamızı bizlere tavsiye etmekte iken, bizim bu tavsiyeleri unutup, zevk u sefaya dalıp, paraların peşinde hayatımızı zâyi etmemiz doğru olur mu?

Onun için ey muhterem kardeş, düşmanını iyi tanı ve ona memleketimizde göz açtırma. Bu sözlere kulak ver, zira işin kökü kuvvetli bir imana sahip olmaktır. Zayıf iman sahipleri böyle zor, meşakkatli ve tehlikeli işlere hiç girerler mi? Onların derdi, imanı olan dünyaları temin olunca, artık kulakları tıkanır, gözleri de görmez hale gelir. O zaman bunlara "gezer ölüler" denmektedir ki, koyun sürüsü gibi, hemen herkes bunları istedikleri tarafa sürükleyip götürebilir. Mazallah, işte nefs-i emmârenin acı bir âkıbeti...

Onun için müslüman kişilerin nefisleriyle mücadeleleri farz-ı ayn'dır, denmiştir. Evet, namaz da farz-ı ayn, oruç da, öyle değil mi? Bu farzları yapmayan müslümanların böyle zor bir mücadeleye girebilmeleri mümkün müdür? Tabiî hep birden hayır diyeceğiz. O halde halimiz ne olur? Şüphesiz her bakımdan hüsran üstüne hüsran... Kurtulmak için çare ise yalnız Allah'a, Hakk'a, dine tam dönüşle mümkündür. Bu da yine mücâhedeye bağlanır. Bu mücâhedesiz, hiçbir şey olmaz. Hidâyet-i İlâhiyye, yardım, nusret bundan sonra başlar. "Vellezîne câhedu fînâ lenehdiyennehûm sübulenâ" âyet-i celîlesi bunu ne güzel açıklamaktadır. Bunun için her müslümana daha yedi yaşında iken bu mücâhede yolları öğretilir. On yaşından sonra şayet tembellik yaparsa dövülür diye de tavsiyelerde bulunulmuştur ki, bu da bizlere mücâhedenin ehemmiyetini pek güzel anlatmaktadır. Zira ağaç yaşken eğrilir. Sonra hakkından gelmek mümkün olmadığı gibi, küçük yaşlarında dinlerine bağlanamayan

kimseleri, yaşlandıktan sonra ve bâhusus, evlendikten sonra yola getirmek çok müşküldür. Bazı kimselerin sonradan yola gelmeleri bir mânâ ifade edemez. Çünkü mânevî hastalıklar yüzünden mücâhedelere imkân bulamaz. İşte bu kişinin nefs-i emmârenin şirk, küfür, gaflet, cehâlet gibi marazlardan ve günahlardan kurtulup da iyi, olgun, kâmil bir müslüman olması, âdeta muhaldir. Zira günahların her birisinin başlı başına birer felâket yuvası olduğunu da unutmamak lâzımdır.

Öyleyse, ey aziz ve muhterem kardeşim, sen de çocuklarını daha küçük yaşlarında iken, onları hem dindar yetiştir, hem de İslâm ahlâkı ile ahlâklandır.

Onları zevk-u sefaya, refaha, debdebe-i saltanata alıştırma. Hayatın daha ilk devrelerinde onları açlığa, acılara, zorluklara, meşakkatlere alıştırmalı, sabır ve tahammülü öğretmelidir. İmam Gazalî'nin bu husustaki tavsiyeleri şâyan-ı dikkattir. Çocukları her zaman yeni ve temiz, güzel, kıymetli elbiselere ve israfa alıştırmamalı. Sonra dünyanın çeşitli cilveleri vardır. Darlık zamanlarında çok sıkıntı çekerler. İşte nefs-i emmâreyle mücâhede daha çocukluktan başlayacaktır.

Bakınız Harunü'r-Reşid gibi bir hükümdarın oğlu olan Ahmed Sebtî, ancak ve yalnız cumartesi günü çalışır ve o gün kazandığı para ile bir hafta idare edermiş. Diğer günlerini ise tamamiyle ibâdet ve taatle geçirmekte olduğu, Şeyh Muhyiddinü'l-Arabî Hazretlerinin **"Adâbü'l-Mürid"** adlı eserinin 15'inci sahifesinde geniş bir malûmatla anlatılmaktadır. Bu eseri mutlaka okumanızı rica edeceğim. Çünkü çok güzel nasihatleri şâmildir.

Abdullah Tüsteri daha üç yaşında iken dayısından öğrendiği, "Allah benim Rabbimdir, Allah her zaman benimledir, Allah benim şâhidimdir, Allah beni daima görür" zikrine devamla

birlikte, daha küçük yaşında başladığı riyâzatı o kadar arttırmış ki, gençlik devrelerinde elli beş günde bir kere yemek yermiş, İhtiyarlayınca da bu riyâzatını terk etmemiş. Fakat yirmi beş günde bir kere yemekle iktifa ettiğini rivayet etmektedirler.

Bayezid-i Bistamî'yi unutma; tam otuz bir sene nefsiyle mücâhede ve mücadele ederek, nefsinin istediklerini vermemiş.

Hele Cüneyd-i Bağdadî'ye bak; her gün dört yüz rekât namaz kılmadan dükkânını açmazmış. Bazen de altı yüz rekât namaz kıldığını rivayet ederler.

Abdülkadir-i Geylânî'nin Bağdat çöllerinde tam yirmi beş sene riyâzatla dolaştığı; Muhammed Bahaüddîn-i Nakşibendi Hazretleri'nin ise sokakları temizlemek, hasta hayvanları tedavi etmek, fukara-yı müslimînin üst ve başlarını temizlemek gibi çok ağır hizmetlerde bulundukları rivayet edilir.

Hele Hâlid-i Bağdadî Hazretleri, Şam'dan kalkıp Delhî şehrine kadar gittiği zaman oradaki şeyh efendi hangi dersi verdi dersiniz: "Ona söyleyiniz, dergâhın helâlarını temizlemeye memur ettim" demiş. Bir rivayette iki, diğer rivayette ise dokuz sene kadar bu hizmeti seve seve yapmaktan kat'iyyen kaçınmamış ve bunu kendisine bir vazife saymıştır. Halbuki Hâlid-i Bağdadî Hazretleri son derece mükemmel bir âlim ve aynı zamanda ders veren, umumi malûmatı sebebiyle yed-i tulâ denilen ulema-yı kirâmdır. Şeyh efendinin, bu muhterem zata böyle ağır bir hizmet vermesi, her halde bu zatı tecrübe mahiyetinde olsa gerektir. Bakalım ilmine mağrur olup da verilen hizmeti yapmaktan istinkaf mı edecek? Yani bu iş, bu hizmet bana yakışmaz, ben bu hizmeti yapamam mı diyecek? Tabiî öyle bir şey olsa, o zaman da dergâha kabul olunmayacaktır.

Evvelki devirlerde dergâha talib olanlar, yâni derviş olmak isteyenler birçok hizmetlerden ve tecrübelerden geçtikten sonra alınırmış. Meselâ, paraları sevenler için, paralarını getir, derler ve onu bir keseye koyup denize atmasını tavsiye ederlermiş. Bunu yaparsa dergâha kabul olunur, yapmadığı takdirde, huzura alınmazmış. Bazılarına, evvelâ dergâha gelen zevat-ı kirâmı karşılamak, ayakkabılarını çevirip temizlemek, dergâhı silip süpürmek vazifeleri verilirmiş. Bunlarda muvaffakiyet gösterebilirse, dergâhın yemekhanesinde aşçıya yamaklık yaptırılır, orada bulaşık kaplarını yıkar ve mutfağı temizlermiş. Eğer bunda da muvaffakiyet gösterir, aşçıbaşından diploma alabilirse, o zaman Şeyh Efendi'nin huzuruna götürülür; bir âdab dairesinde merasim-i mahsusa ile kabul olunup, kendisine lâzım gelen dersler verilirmiş. Dervişlik, eski devirlerde bugünkü gibi kolay ve ucuz değildi.

Bazen şeyh efendiler de bazı emanetleri, uzaktaki dostlarına, talipler vasıtasiyle yollarlarmış. Bu suretle onların emanete olan riayetine ve sadakatine bakarlar, ona göre hizmet ve vazife verirlermiş. Meselâ, uzak bir yerdeki dostuna, bir Şeyh Efendi taliple üç tane halı seccade yollamış. Bunu götüren zatın paraya ihtiyacı olmuş; yolda birisini satmış. İkisini şeyh efendiye teslim edince, "Evlâdım, bu üç olacaktı" demiş ve pencereyi açıp gönderen şeyh efendiye, "Halılar kaç taneydi" diye sormuş. O da, "Üç taneydi" diye cevap vermiş. Derviş de bu sesi duymuş. Zavallı şaşkınlığından, "Madem ki bu kadar yakın idiniz, niçin beni bu kadar yordunuz" diye kapıyı örtüp kaçmış. Bir diğerinde şeyh efendi, tâlibe, içinde fare bulunan bir kutu vermiş. "Bunu falan yerdeki efendiye götür, ver" demiş. Zavallı adam da yolda, acaba kutuda ne var, diye merak edip kapağı açınca, fare kaçmış. Şeyh efendi bu talibe,

"Evlâdım, sana verilen bir sırrı muhafaza edemedin. Bu esrâr-ı İlâhiyeleri nasıl muhafaza edebilirsin; haydi kısmetini başka yerde ara" demiş.

Şimdi bir de bizim halimize bak: Saç baş dağınık, külhanî kılık, "Efendim ben derviş olmak istiyorum" diye gelir. "Haydi, şu kadar tesbihe devam eyle", denir; artık yardım Allah'tan.

İşte, insan terbiyecilerinin gösterdikleri titizlik sayesinde, bu dergâhlarda yetişen muhterem zevat-ı kirâm, aldıkları feyizler sayesinde ve tatbik edilen seyr-i sülûk dairesinde çok mükemmel kimseler olarak yetişmişlerdir. Ahlâk-ı hamide sahibi olabilmek için sadece okuyup bilmenin kâfi olmadığı birçok tecrübelerle sabittir. Meselâ tıp kitaplarını okumakla, hemen doktor olmak, mühendis kitaplarını okumakla hemen mühendis oluvermek nasıl mümkün değilse ve sırasıyla ilkmektep, ortaokul, lise, üniversite, bir de ihtisas ve doktoradan sonra ancak ehliyet sahibi olunduğu dikkatle alınırsa hakikî insanlık için daha zor ve daha meşakkatli çalışmalar icap ettiği takdir edilir.

Öyle bir kapıdan girip öteki kapıdan çıkan bugünün dervişleri de, hemen evliyâ olup uçmak isterler. Heyhat ki, o sebepten şöhret sahiplerinin, çeneleri kuvvetli söz sahiplerinin başlarına toplanırlar. Amma insanlıktan bir şey elde edemezler. Bazı gazete ve mecmualarda dervişlik ve seyr-i sülûk hakkında yazılar yazılmaktadır ki; bunları okuyan erbab-ı ilim, hem güler, hem de ağlarlar. Bazı doktorlar da bazı hastalıklar hakkında biraz malûmat verir ve sonunda hemen başka bir doktora müracaat-ı tavsiyeyi de unutmaz. Meselâ, kabız olan kimselere hintyağı tavsiye ederler. Lâkin, eğer hastada ayrıca kalb hastalığı varsa, hemen zavallının kalbi sıkışır ve ölür gider. Bunun için, bu gibi tavsiyeleri hemen erbabına bırakmalıdır.

Nefs-i emmâre sahibi çok kötü bir insandır. Onun ıslahına hemen şu kadar tesbih ve şu kadar da ibâdet ve okumalar kâfi değildir. Mutlaka dergâhlarda tatbik olunan tedavi usullerine, kişi ıslah-ı nefs edinceye kadar devam etmek şarttır. Nasıl ki, hasta hastanede yatmaya mecbur ise!..

Bizim şeyhimiz Mustafa Feyzi Efendi Hazretleri tam yirmi dört sene dergâhta halvete devam etmiş. Biraz mercimek çorbasıyla iftar edilir, biraz ekmek ve yirmi bir üzüm tanesiyle de tam kırk gün oruç tutulur. Bu esnada da verilen derslere, hatm-i hâcegâna ve kırâat-i Kur'an'a da devam edilirdi. Bütün bunlar yapılırken de asla altı saatten fazla uykuya müsaade edilmezdi. Oradan çıkan insan, âdeta bir melek gibi nurlara gark olmuş olarak çıkardı. Artık ondan sonrası dervişin kabiliyetine ve muhafazakârlığına kalmıştır. Eğer halini korur ve dünyaya dalmazsa, ne mutlu o bahtiyara. Çünkü bu günahlardan sakınmak daima şarttır. Dünya işlerine dalanların ise, bu günahlardan tamamı ile kurtulması mümkün olmaz.

Ey aziz kardeş, bu nefs-i emmârenin beşincisi günahlar olduğundan, üzerinde son derece titizlikle durmuşlar ve "Bu günahların yazılı olduğu kitabı bin kere dahi yine oku" demişler. Zira, hâfızlarımızın Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı ezberlemek için ne kadar tekrarladıkları malûmdur.

Kur'ân-ı Kerîm'in emirleri iki şeyden ibarettir: Birisine **"emr-i bi'l-ma'ruf"** derler ki, bütün ibâdetleri ve hayırları tavsiye eder. Diğeri de **"nehy-i ani'l münker"**dir ki, bu da bütün günah ve yasakları câmidir. İşte bu nehy-i ani'l-münker olan günahların, mekruhlar da dahil, üç yüz kırk iki adedini bu eserde yazdık. Bunları bellemek için hemen okuyup geçmenin kâfi olamayacağı hepimizin malûmudur. Onun için

fırsat buldukça, tekrar tekrar okuyup bunlardan hangisine müptelâ isek, birer birer terk etmeye gayret etmek başlıca vazifelerimizdendir.

Bazı hanımlarımız çarşaf giymek mevzuunda titizlik yapmakta ve bunda pek de ileri gitmektedirler. Lâkin erkeklerle konuşmaktan ve sokaklarda, çarşı ve pazarlarda gezmekten ve hattâ akraba diyerek, amca ve dayı çocuklarıyla ve daha bunlara yakın olanlarla ülfet ve ünsiyetten hiç de geri kalmazlar. Sanki çarşaf giymekle her şey hallolmuştur. Halbuki memleketimizin gerek şark taraflarında, gerek orta kısımlarında, hele Karadeniz sahillerinde, Rize, Trabzon gibi vilâyetlerimizle Konya, Adana, Bolvadin, Kütahya, hattâ Çanakkale ve Kastamonu, Kayseri gibi ulemâsı bol vilâyetlerimizde dün de, bugün de müslüman hanımların giydikleri esvaplar malûm. Bol şalvar, üstüne bir örtü, böylece gezerler. Bizim gençlik devirlerimizde, hanımlarımız hem çarşaf giyer, hem de peçe kullanırlardı. Küçük Hamdi Efendi (Elmalılı M. Hamdi Yazır) ise tefsirinde bunları yazarken, bir de şemsiye kullanır olduklarını söyler. Bir erkek görünce hemen şemsiyelerini önüne açar ve kendilerini tamamı ile saklarlardı. Bizim tramvay ve otobüslerde de hanımların yerleri ayrı ve perdeliydi. Heyhat ki; bugün birtakım çarşaflı hanımlarımız çarşı-pazarları doldururken, bir kısım dervişe çarşaflı hanımlar da beylerine karşı kendilerini beğenip, itaatlerindeki hata ve kusurları hiç görmezler. Bilmezler mi ki; kocaya itaat ana ve ve babaya itaat gibidir.

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellemin zaman-ı saadetlerinde bir genç gurbete giderken, hanımına evden çıkmamasını tavsiye etmiş. Bir müddet sonra hanımının babası hastalanmış; Resûlüllah'tan hanım izin istemiş. Resûlüllah Efendimiz de ona, hanımefendiye, kocasına itaati tavsiye etmiş. Bir müddet

sonra da babası ölmüş. Hanımefendi yine Resûl-i Ekrem'e babasının cenazesini görmek için izin istemiş. Cevaben, kocasının emrine itaat tavsiye edilmiş.

Hele bugün, hacca giden hanımefendilerin, evlerinden çıkmamaları te'kîden tavsiye edildiği halde, bazıları hem çarşaf giyerler, hem de yalnız başlarına, erkeksiz hacca da giderler. Üstelik bir başörtüsüyle herkese de çıkarlar. Cenâb-ı Hakk cümlemizin muini olsun. Âmin...

Sakın sen bizleri çarşaf aleyhtarı sanma. Çarşafı giymeli; fakat anaya, babaya ve sonra da kocasına karşı, son derece hürmetkar olmalı, çarşı ve sokağa çıkmaktan da vazgeçmeli, bâhusus kaç-göçe son derece riayetkâr olmalı, vesselâm...

Şunu da hatırlatmak her halde yerinde olsa gerekir. Resûlüllah Efendimizin zevce-i muhteremeleri bütün ümmetin analarıdır. Öyle iken ashab-ı kirâm onlarla konuşmak ve bir mes'ele-i diniye sormak istedikleri vakit, öyle yüz yüze gelmemeleri için, perde arkasından, onları görmeden konuşmayı tavsiye eden Hâlık-ı Zülcelâl Hazretleri, bunu herhalde boşuna söylememiştir.

Şimdi sen, bir o günkü sahabe-i kirâm dediğimiz muhterem zatları -ki, bugün onların ayaklarının tozu bile olmak, bizler için şereftir- bir de bizim halimizi göz önüne getir de, hanımların iffetlerini ve gönüllerini koru. Bu ise, bugün onların yalnızca evlerinde oturmaları ve ev işleriyle meşgul olmalarıyla mümkündür.

f- Kibir

Nefs-i emmârenin on iki başından altıncısı kibirdir. Nefs-i emmârenin ilk beş sıfatı ise şunlardır:

1- Şirk,

2- Küfür,

3- Gaflet,

4- Cehalet,

5- Günahlara dalmak.

Kibir, haddi zatında hiç kimse tarafından sevilmeyen çirkin bir huydur. Çalışılırsa ıslahı mümkündür.

Her huy gibi, bu da insana doğuşta verilir, ayrıca sonradan da kazanılır. Çocuk büyüdükçe, bu huy da büyür. Okudukça ve muvaffak oldukça kibri de artar. Sonra sahib-i selâhiyet bir memur veyahut servet sahibi olursa, artık onun yanına bile varmak mümkün olamaz. Mâdûnu, yâni kendinden aşağı seviyede gördüğü kimseleri haşlamak, dünyalarını zindan etmek onun için âdeta zevktir. En nihayet, maazallah bunlar firavunlara eş olarak kendilerinden başkalarını kat'iyyen beğenmezler ve imkân bulurlarsa, Firavun'un yaptığını da yapmaya kalkarlar. Bunların ellerine düşen kavim, millet, cemaat perişan olurlar. Ellerinden gelen ancak ölmeleri için dua etmektir, bu suretle ellerinden kurtulabilirler.

Tarih bunları ibret levhası olarak her zaman gözlerimizin önüne sermektedir. Fakat ne yazık ki; huylu huyundan vazgeçmez derler ya, işte bunlar da, bu huylarıyla iftihar ederler. Bu büyük hatalarını da ölünceye kadar bırakmazlar. İnsanların umumiyetle bütün çektikleri zahmet ve meşakkatler hep bu ve emsali yaramaz huylara sahip olan kimseler yüzündendir.

Bunun içindir ki, bu gibi mezmum huylarımızın ıslahına çalışıp, mütevazı, alçak gönüllü bir kimse olmaya gayret etmek, üzerimize farz ve borç olmuştur. Hastalıklardan kurtulmaya

çalışmak nasıl borç ise, bu fena huylardan kurtulmaya çalışmak da öylece borçtur.

Bu mezmûm huyların hepsi de ayrı ayrı birer âfettirler. Başlıcaları kibir, hased, ucûb, gazab, şehvet, kin, hırs olup, bunların da en korkuncu kibirdir.

Kibir iki nevidir: Bir kısmı Allah Teâlâ'nın kullarına karşı böbürlenmektir. Bunlar lâzım gelen dersi kullar tarafından alırlar ve cezalarını bulurlar. Bu gibileri kullar sevmediği gibi Allah Teâlâ Hazretleri de hiç sevmez. Bir kul ki, Allah Teâlâ Hazretleri sevmez, o ne kadar kendini beğenirse beğensin sonu helâktir. Girdiği yol da çıkmazdır. Çünkü insanoğlunun evveli adî bir damla su, sonu da toprağa gömülen bir cife değil midir? Evveli ve âhiri bu olan insan nasıl olur da büyüklenir bilmem.

İnsana yakışan huylardan birisi tevazû, diğeri de sadakattir. Binâenaleyh, bu iki nimetten mahrum olan kimselerden ne beklenebilir? Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri gibi, bütün peygamberlerin ve bütün evliyâların huyları ve sıfatları tevazû ve sadakatte toplanmıştır. İnsanoğlunun nâil olduğu bazı nimetlerden nâşi, kendinden küçük gördüğü kimselere karşı büyüklenmesi, böbürlenmesi, doğrusu çok taaccüb olunacak bir çirkinliktir. Hakikî insan olmak isteyen muhakkak ki düşünmeli ve bu halinden utanmalıdır. Sonra da mahviyyet sahibi olmaya çalışmalı, ayrıca da kimseyi incitmemeye gayret edip herkese karşı hürmetkâr bulunmalıdır.

Kibrin ikinci nevi ise, Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı büyüklenmektir. Bunlar tevhidden, "Lâ ilâhe illâllah" demekten ve mescidlere girip fukara ve zuafa ile birlikte namaz kılmaktan kaçınırlar. Ayrıca evlerinde de, Hakk'a secde etmez, O'na boyun bükmezler ve emrolundukları ibâdet ve taat yapmaktan kibirlerinden nâşi istinkâf ederler. İşte

bunlar bu sebepten büyük bir vebal altındadırlar. Bununla beraber kudretleri olanların, halka karşı zulümleri son derecededir. Kibir hakkında İmam Gazâlî'nin **"İhyâ-u Ulûm"**'unun üçüncü cildinde **"Tenbihü'l-Gâfilîn"** kitabının kibir faslında pek geniş malûmat olmakla beraber **"Tasavvufî Ahlak"**ta da oldukça mühim malûmatlar yardır.

Nefs-i Emmârenin on iki başından yedincisi hırs, sekizincisi buhl, dokuzuncusu şehvet, onuncusu gazab, on birincisi hased, on ikincisi de kindir.

Bu nefs-i emmâre ve arkadaşları ne kadar fena ise, nefs-i mutmainne de o kadar güzel ve o kadar tatlıdır. Bütün sükûn, huzur, neş'e, selâmet, saadet hep nefs-i mutmainne sahipleri içindir. Çünkü nefs-i mutmainne de Allah Teâlâ Hazretleri'ne tam mânâsiyle tevekkül eden tâlibe tefekkür, ibâdet, riyâzet kapıları açılır.

Bu kapılar açılınca gönül âlemi uyanır. Meselâ rüyada Kur'ân-ı Kerîm-i Azîmüşşan'ı okumak, peygamberleri, evliyâları ve mübarek yerleri görmek gibi, insanın nâmütenahi denecek kadar Cenâb-ı Hakk'ın çeşitli lûtuflarına mazhar olmasına sebep olur.

Bu insanoğlunu açıkça tarif etmek lâzım gelse, yedi mertebeye ayrılmıştır:

Birinci mertebede nefs-i emmâre sahipleri bulunur ki, bunlara hayvan-ı nâtık, yâni konuşan hayvan adını vermek câiz ise de, Cenâb-ı Hakk buna da razı olmamış, "Belhüm adall = Hayvandan aşağı", âyet-i kerîmesi ile bunların hayvanlardan daha aşağı olduklarını açıklamıştır.

İşte böyle olunca, bu nefs-i emmâre sahiplerinin düştükleri çukurdan kurtulabilmeleri, başkalarının da bu bataklık çukuruna düşmemeleri için, yazılmış olan nefs-i emmârenin oniki huyundan ve bunların teferruatı olarak yazılmış olan

günahlardan da sıyrılıp çıkmaya çalışmak, her insan, bâhusus; "Ben mü'minim ve müslümanım" diyen her bahtiyara en büyük bir vazifedir.

Bunları yazmak ve okumak çok zor bir şey değildir. Asıl hüner sahipleri, yazdığını ve okuduğunu tatbik edebilen bahtiyarlardır. Şu kadar var ki; bu fena huylara alışan zavallıları bunlardan kurtarmak kadar da zor bir şey yoktur. Çünkü nefisler hiç bir zaman alışageldiği âdetleri kolayca terk etmeye muvaffak olamazlar.

Nefs-i Mutmainnedeki gönül açılış yolları olan tefekkür, riyâzet, ibâdet ve açlık aynı zamanda, bu nefs-i emmâreden de kurtulmanın çareleridir. Nasıl ki doktorlarımız hastalarına ilâç verirken bazı şeyleri yapmamaya ve bazı şeyleri de yememeye dikkat çekerler. Eğer hasta bu sözleri dinlemez ve ilâçlardan da bir fayda bulamazsa, kabahat doktorun değil, onun tavsiyesine uymayandadır.

Hakk celle ve âlâ bize bu varlığı vermiş, hem de tam teçhizatı ile. Geçen peygamberler ve evliyâlar bu nimetlerin nümûnelerindendir. Bizler peygamberler gibi olamayız, ama onun sevgili dostları ve velileri gibi nefs-i mutmainne sahibi olarak huzur, rahatlık ve tam bir asayiş içinde hem kendimiz, hem de mensup olduğumuz cemiyet için rahat ve huzurlu bir hayat sağlayabiliriz. Zaman-ı saadette ashab-ı Resûlüllah'ın yaşadıkları gibi...

Öyle ise ey aziz kardeş, eğer sen de bu büyük nimetlerden biraz olsun nasib almak istiyorsan herhalde aklını başını toplayıp nefsinle mücahedeye çalışmalısın. Bu mücahedeyi bize emreden sevgili Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellemdir.

Bir muharebeden dönüşlerinde sahabe-i kirâma karşı, **"Ey ashabım! Biz şimdi küçük harpten döndük, amma**

bunun arkasında bir büyük harp daha var" ve ona hazırlanmalarını tavsiye sadedinde, **"Reca'nâ mine'l-cihâdi'l-asgar ilel cihâdi'l-ekber"** buyurmuşlardır.

Sen de kulağını aç da bu pek kısa, lâkin çok veciz ve geniş mânâları ihtiva eden söze uymaya çalış. Çünkü, kısa da olsa, Cenâb-ı Hakk'ın bize lütfettiği bir hayat müddetimiz var. Bu kısa müddet içinde mühim, hem de en mühim vazife; insanlığın yüksek mertebelerine ulaşabilmek için elden gelen gayreti sarf etmektir.

Bunun için nefs-i emmârenin dördüncü sıfatı olan gafleti izale etmek gerekir ki, bunun için de Kur'ân-ı Kerîm ve sünnet-i seniyyeye uymak lâzımdır. Bu da henüz çocukken ebeveynin ikaz ve gayret sarf ederek çocuğundan gafleti kaldırması ile olur. Eğer çocuk bu yolların dışında yetişmiş ise onu uyandırmak artık ancak ve ancak Allah Teâlâ'nın lûtfuna kalmış bir şeydir.

Birinci nefis mertebesindeki mahlûka insan dememize Allah Teâlâ razı olmamıştır. Bu kadar acı ve korkunç bir şekilde, nefsin esiri olarak yaşamaya insanoğlunun vicdanı nasıl razı olmaktadır? Onun için ne yap yap, yakanı şu nefs-i emmâreden kurtarıp mutmainneye ulaştırmaya bak. Halbuki nefs-i mutmainneye ulaşmak için arada iki mühim berzah daha vardır. Ancak bunlardan da kurtulduktan sonra insan adını taşımaya hak kazanılır.

Birinci mertebedeki kimseye, hayvan-ı nâtık dendiği gibi, ikinci mertebedeki nefs-i levvâme sahibine de insan adını takmak doğru değildir. Çünkü sebatsızdırlar. Bir iner, bir biner takımından oldukları için kendilerine itimat câiz değildir. Üçüncü mertebedeki insan ise mülhime derecesinde olmakla beraber henüz yeni olgunlaşmış olduğundan daima düşme tehlikesi karşısındadır. Ve

bu makamları atlayabilmek herkesin kendi kendine yapabileceği bir şey olmadığından, mutlak ve mutlak, kemâle ulaşmış bir zatın taht-ı terbiyesine girebilmek için aramak lâzımdır. Nasıl ki, her san'at, her hüner ve her bilgi, hep sahiplerine lâyıkı vechile yapılagelen hizmetlerin mükâfatı olmuştur.

Sana ufacık bir misal; İznik denilen memleketimizde yatmakta olan Eşref-i Rumî Hazretleri tam on sekiz şeyhe hizmet etmiş bir bahtiyardır. **"Müzekki'n Nüfûs"** adlı eserini gençlik devirlerimde okudum ve çok faydalandım, sana da tavsiye ederim. Oku ve üzerinde dur.

Yûnus Emre, o da bu memleketin evlâdı. Bak ne güzel sözleri var. Mübarek Ramazan aylarında iftar sofralarında okunan kasideleri:

Ne varlığa sevinirim,
Ne yokluğa yerinirim,
Aşkın ile avunurum;
Bana seni gerek seni!

Bor'lu Şeyh Kuddûsî Hazretleri'nin divanı da insanların uyanabilmesi için hem yeter, hem de artar. Vaktiyle Beykoz'daki Yûşa aleyhisselâmın ziyaretine sık sık giderdik. Rahmetli kardeşimiz Hacı Aziz Efendi de Kuddûsî Hazretleri'nin menâkıbını yanından hiç eksik etmezdi. Vapurla giderken biz de bir kamaraya girer onları tatlı tatlı okurduk. Okudukça da zevkimiz o kadar artardı ki... Sen de bu büyüklerin ve hak yolcularının eserlerini, divanlarını, menkıbelerini okumaya ve hattâ aile efradına duyurmaya çalış. Herhalde hem zevk-i mânevîye, hem de Hakk'ın gizli sırlarına nâil olursun. Evliyâlar menâkıbını okumayı da ihmal etme. Herkes ne derse desin, İbrahim Edhem gibi, Yûnus Emre gibi bahtiyarların arasına

katılmaya çalış. Dünyan da senin arkandan gelir, merak etme. Şunu da iyi bil ki; Hak'ka hizmet edenleri Hâlık-ı Zülcelâl asla boş bırakmaz.

Sana canlı bir misal: Kâbe'ye geldik. Parasız, pulsuz Allah Teâlâ'nın lûtuf ve keremi ile Kâbe'nin başına gelenler geldi. Öyle bir devletteyiz ki, buna yüz binleri olanlar kolayca erişemez. Bundan sen de dersini al da Mevlâ'ya sımsıkı yapış. Bir gün onun emrinden çıkma, yasaklarından da son derece korun. Çünkü yasakların öldürücü birer zehir olduğunu evvelce de söylemiştik. Hakk Celle ve Âlâ cümlemizin yardımcısı olsun da hepimizi şu nefs-i mutmainneye erişen, hattâ onu da geçip râdiyye, mârdiyye mertebelerine erişen bahtiyarların arasına kabul buyursun. Âmin!..

Niyazi merhumun şu beyitleri benim çok hoşuma gittiği için size de hediyem olsun:

Bir göz ki olmaya ibret nazarında
Ol düşmandır sahibinin baş üzerinde.

Bu mısralar çok derin mânâlar ifade ettiğinden tafsilâtını size bırakıyorum. Diğer beyitleri de şöyle:

Bir kulak ki öğüt almaya her dinlediğinden
Akıt kurşunu hemen sen deliğinden.

Bir el ki olmaya hayr u hasânâtı;
Verilmez ona cennet ehlinin derecâtı.

Artık sen bunları kendin incele.

Şimdi, dersimiz nefs-i emmâre olduğundan, Cenâb-ı Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellemin, **"Küçük harpten geldik, büyük harbe hazır olmak üzere"** sözüne geliyoruz.

Bu büyük harp nefis ile mücâhededir. Düşmanlarla dövüşmek için hazırlanmamızın lâzım olduğunu bilmeyen kimse yoktur. Hazırlıksız olanlar, netice itibariyle düşmanlarına mağlûp ve onların tahakkümü altında yaşamaya mecbur olurlar. Fakat bir gün uyanıp düşmanlarını kovmaları ve hürriyetlerini sağlamaları da mümkündür. Nitekim emsâli her yerde görülmektedir. Fakat Hacı Bayram-ı Velî'nin mânevi evlâtlarından Lala Dede'nin söylediği gibi, "Gönüle giren çirkinlikleri ve günahları çıkarmak kadar zor bir şey yoktur". Onun için, **"Aduvvüke nefsukelletî beyne cenbeyk"** yâni, **(senin baş düşmanın nefsin olduğunu unutma.)**

Bak görüyorsun ya, bugün dünyanın her tarafında müslümanlar var. Bunlardan ehl-i iman olan kardeşlerimizin kulluk vazifelerini güzel, hem de pek güzel bir şekilde yapmakta oldukları müşahede edilmektedir. Buna mukâbil İslâm diyarında ve hattâ camiilerimizin dibinde oturup da namazdan, niyazdan haberi bile olmayan ne kadar zavallılar vardır. Binâenaleyh, senin asıl düşmanın dışarıda değil, içindedir. Öyle ise, sen, şimdi Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri'nin dediğine dikkat et de baş düşmanın olan nefsinle mücadeleye çalış.

Silah ve cephanesi olmayan askerin hâli ne ise, zikrullahdan nasibi olmayanların hâli de öyledir, hattâ daha beterdir. Çünkü bu asker ölürse şehiddir, kalırsa da esirdir. Fakat iman ve ihlâstan mahrum olanların yerinin, ebedî cehennem olduğunu hatırlatmak herhalde boynumuzun borcudur.

Nefs-i emmârenin elinden kurtulmak için iki yol vardır. Birisi riyâzet yoludur ki; her babayiğidin harcı olmayan zor ve meşakkatli bir yoldur. Abdülkadir Geylânî'nin Bağdat

çöllerindeki yirmi beş senelik riyâzet hayatını yaşayabilecek bir arslanı görmek çok, pek çok müşküldür; âdeta muhaldir. Hele Bayezid-i Bistamî'nin otuz iki senelik nefsi ile mücâhedesine tahammül edebilecek bir fert bilmem ki, bulunabilir mi?

Nakşilerin riyâzeti ise ancak M. Bahaeddin ve Halid-i Bağdadî gibi muhterem, mübarek zevât-ı kirâmın işidir.

İkinci yol zikrullah yoludur ki, kalbin nurlanması, gönül gözlerinin açılması ve hidâyet-i İlâhiye'ye ulaşmaya vesiledir. Fakat bugün bu zikrullahı da yapabilecek ve devam ettirecek bahtiyarlar pek azdır. Binâenaleyh Hak yolcularına ve rızâ-yı İlâhiye'yi isteyenlere muhakkak hem riyâzet, hem de devamlı zikrullah lâzımdır.

Fakat günahlardan kaçmadan ve korunmadan ne riyâzet ve ne de zikrullahdan matlûp olan faydayı temin etmek mümkün değildir. Riyâzet ve zikrullahla beraber Allah'tan korkmayı da borç bilmek gerekir. Bu korku gönüle girmedikçe yapılagelen riyâzet, zikirler boşa çıkar. Çünkü bütün hikmetlerin başı Allah korkusudur. Zikrullah ise bu korkunun gönüle girmesindeki başlıca âmildir. Onun içindir ki Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın müteaddit yerlerinde ehl-i imana, **"Allah'ı çok zikrediniz"** buyurmaktadır. Münâfıkları ise Allah Teâlâ'yı az zikrettiklerinden dolayı zemmetmekte ve, **"Velâyezkürunallahe illâ kalîlâ"** buyurmaktadır. Onun için biz mü'minlere lâyık olan âdâb ve usûlüne riayetle hemen her yerde O'nu lâyık-ı vechile zikretmektir. O'nun bizleri her yerde ve her halde bütün harekâtımızı bilmekte, işitmekte olduğunu sakın hatırından bir an bile çıkarmamaya çalış.

Bunları okumak, yazmak, bilmek hüner değildir; belki bunları okumaktan gaye, bildiklerini tatbik etmeye çalışmaktır.

Dünya işleri de öyle değil mi? Nefs-i emmârenin beşinci sıfatı olan, irili ufaklı beş yüzü mütecâviz günahların başı; dünya sevgisidir.

Hepimiz bu âleme gelmiş birer âhiret yolcusuyuz.

Hani bu mülkün eski sahipleri? Çalıştılar, çabaladılar fakat burada kalamadılar; kimi genç, kimi yaşlı, kimi bilgin, kimi câhil; hepsi bırakıp gittiler. Bizim de onların peşinden gideceğimize elbette hiç şüphe yoktur. Ne mutlu o bahtiyarlara ki, Hakk'ın emirlerini tutmuş, ibâdetlerini yapmış, günahlardan kaçmış ve bütün mahlûkatın hakkına riayet ederek bu dünyaya gözlerini kapamıştır. Ne yazık o gafil ve bedbaht kimseye ki, mülkünde yiyip, içip yaşadığı mülkün sahibini tanımadan, O'nun kitaplarına ve Resûlüne inanmadan, her türlü çirkin ve günah işleri işleyip dinsizler gibi gözlerini yumup bu dünyadan ayrılır.

Ey aziz kardeş, kimseye kalmayan dünya sana mı kalacak? Dinsizlere benzeyerek, imansız âhirete göçmek mi iyidir, yoksa peygamberlere ve evliyâlara, sâlih ve zâhid kimselere benzeyerek gitmek mi? Sana sözümü tekrar ediyorum, iyi dinle! Senin baş düşmanın şu veya bu değil, **"Adüvvüke nefsükelleti beyne cenbeyk"** olduğunu sakın unutma. O düşmanını ıslah et ki, seni cehenneme değil, cennete sürükleyen bir yardımcı olsun! Bunları yazmaya sebep seni sevdiğim içindir.

Bu kadar nasihat şimdilik kâfi gelsin de biraz da bu nefs-i emmârenin altıncı huyu olan kibri kaldığımız yerden anlatmaya devam edelim.

Kibir hadd-i zatında kimsenin sevmediği bir huydur. Musannif rahimehullah, günahları, içlerinde kibir de olduğu

halde zikrettikten sonra, onu ayrıca ele almaktadır ki, verdiği öneme delâlet eder.

Ahlâkçılar, kibirden çok korkmuşlar ve güçleri yettiği kadar kibrin fenalığını bizlere duyurmak için birçok kitaplar yazmışlardır. İmam Gazâlî'nin kibir bahsi hem çok geniş, hem de çok güzeldir. Diğer tasavvuf ehlinden İmam Şa'ranî'nin ve Ebû Talib-i Mekkî'nin eserlerini de okumanızı hem tavsiye, hem de rica ederim.

"Tasavvufî Ahlâk"'ta da bir miktar zikredildiğini hatırlatarak okumanızı tavsiye ederim.

Kibrin küçük kardeşi ucûbdür; mühlikâttandır. Zira, **"El-ucûbü ricâi üttevfik"** buyurulmuştur. Bunu şöyle anlatmak daha kolay olur zannederim. Meselâ, gayet güzel bir un fabrikanız var; ya suyla, ya da elektrikle çalışacaktır. Eğer su gelmezse veya cereyan olmazsa o fabrika neye yarar? Tevfikât-ı İlâhiye'ye erişmeyen insanların hali de bu çalışmayan değirmene benzer. Onun içindir ki, kibirden zerre miktarı kendisinde bulunan kimsenin doğrudan doğruya cennete girmeyeceği bildirilmiştir.

Hiçbir kibirlinin işlerinde muvaffak olduğu görülmemiştir. Her ne kadar kendi yaptığını beğense de netice itibarı ile yıkılır ve perişan olur. Bunu bugün müşahede etmekte olduğumuz da meydandadır. Acem Şahı'nın kuvvetli ordusu, pek çok parasına rağmen yıkılışı hepimizin gözü önündedir. Daha buna benzer nice insanlar vardır ki, bunun acısını görmekte ve çekmektedirler. Buna binâen herhangi mevkii de olursan ol, maiyetindeki insanlara karşı kibir ve gururla değil, tevâzu ve hilmle muamele etmek vazifendir. Saadet ve selâmet kibir ve gururla değil! Belki asıl saadet ve selâmet sabır, tevâzu

ve hilmdedir. Çünkü Cenâb-ı Hakk Sübhânehu kibirlileri kat'iyyen sevmez; bundan daha büyük belâ olur mu dersiniz?

Hakk'ın sevmediği insanlar, her devrin firavunları gibi yıkılıp gitmişlerdir. Bu da sizlere ve bizlere yetmez mi?

Dünya toptan bu kibirlilerin olsa dahi ne fayda; âkıbetleri cehennem çukuru olduktan sonra!

Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellemin hayatı hepimiz için en güzel bir örnektir. O, hiçbir zaman büyüklük taslamadığı gibi fakir ve miskinlerin de dâvetlerini reddetmez ve bazen onları da taltif makamında, **"Allahümmağşurnî fi zümreti'l-ve sâkin"** buyururlardı.

Yine buyurmuşlardır ki, tevâzu sahiplerini Allah celle ve alâ yükseltir. Kibir sahiplerini ise alçaltır ve düşürür. Onun için kibir ve gururdan son derece sakınmak gerekir. (Temiz giyinmek kibirden değildir).

54 Farz'ın içerisinde de kibrin terki zikredilmektedir. Binâenaleyh, 54 Farz hakkında Gerede Müftüsü'nün yazdığı "54 Farz Şerhi" adlı eserini okumanızı ayrıca tavsiye ederim. Bunlar, müslümanlık taslayan kimseler için çok mühim ve elzemdir. Zira 54 Farz Şerhi adlı eser müslümanlığın tam can noktalarına temas etmektedir. Meselâ kibrin âkıbeti ve ana-babaya âsi olmanın ne büyük felâketler olduğu pek açık bir dille bildirilmektedir. İş böyle olunca, ne sofuluk ve ne de bilginliğin hiçbir faydası olamayacağı âşikârdır,

"Tasavvufî Ahlâk"'ın 5. cildinin 116. sahifesinden 124. sahifeye kadar kibir hakkında mâlumat vardır, sonunda söylenenleri şuraya da yazalım:

"O kul ne kötü kuldur ki, kibir ve gururla büyüklenir de büyük olan Allah'ı unutur. Yine o kul ne kötü bir kuldur

ki, zulmedip haddi aşar da Cebbâr-ı A'lâ olan Allah'ı unutur. Yine o kul ne kötü kuldur ki, Hakkullah'tan gâfil olup oyunlara ve günahlara dalar; yarın gireceği mezarı ve çürümeyi unutur. Yine o kul ne kötü kuldur ki, tuğyan edip kibirlenir de mebdeini ve müntehâsını unutur.

Nereden gelip nereye gideceğini de düşünmeyen zavallılara ne demek lâzım olduğunu artık sen söyle.

Musibetlerin nevileri, adetleri pek çoktur; baş ağrısından, diş ağrısından tut da, insanları ıstıraba düşüren, çoluk çocuk gâilesi, geçim sıkıntılarına kadar. Bir de böyle kibir ve gurur ile vakitlerin boşa geçmesi kadar büyük felâket tasavvur olunamaz.

Yukarıdan beri anlatılagelen nefs-i emmârenin kötü huylarından kurtulabilmek için insanın sa'y-ü gayreti kâfi gelmez; ne kadar riyâzet ve zikirlerle meşgul olsa dahi. Zira her işte olduğu gibi bu kötü ahlâklardan kurtulabilmek için de mutlaka mülkün sahibi olan Allah Teâlâ'nın yardımını ve hidâyetini istemek mecburiyetindeyiz. Cenâb-ı Peygamber'in Hazret-i Muâz radıyallahü anha ta'lim ettiği bir dua vardır ki, bu dediklerimizi te'yîd eder. Dua şu:

"Allahümme einne alâ zikrike ve şükrüke ve hüsnü ibâdetike" yâni Allah Teâlâ'nın yardımı olmadan hiçbir işte muvaffak olmak mümkün değildir. Kur'ân-ı Azîmüşşan'daki bütün dualar bunu göstermektedir.

g- Hırs

Şimdi de nefs-i emmârenin yedinci huyu olan hırstan bahsedeceğiz. Hırs, haddi zatında hayatın tekâmülüne hizmet eden bir nimettir! Hırs olmasaydı bugün görülen terakkilerin hiçbirisi olamazdı. Binâenaleyh bugünün insanı da Âdem aleyhisselâm devrini yaşamak mecburiyetinde kalırdı.

Fakat her şeyin bir hududu var; bunu geçince iş çileden çıkar, artık önüne geçmeye imkân kalmaz. Binâenaleyh teraziyi denk tutmak mecburiyetindeyiz.

Hırs o kadar fena ve mezmumdur ki, insanın gözünü doymaz hale getirir. Artık insan gecesini gündüzünü dünyayı kazanmak için harcar. İbâdât-ü taatlardan uzak kaldığı gibi kazandığı servetler de hiçbir işe yaramaz. Yardım isteseniz vermez veya pek az bir şey verir, o da işe yaramaz.

Onun için Cenâb-ı Peygamber buyurmuştur ki; **"Harîs olan adamın iki dere dolusu altını olsaydı, üçüncüsünü isterdi".**

Yâni ne gözü doyar, ne karnı. Bundan dolayı âdemoğlunun karnını ancak toprak doyurur. Tevbe edenlerin tevbesini de Allah kabul eder.

Bu bize anlatıyor ki, bir kişi kendisini hırsa kaptırdığı takdirde ondan hayır gelmez. Eğer tevbe edebilirse ne mutlu ona...

h- Buhl (Cimrilik)

Nefs-i Emmârenin sekizinci huyu buhl, yâni cimriliktir. Cimrilik de kötü ahlâklardan biridir. Cimri kimseyi kullar sevmediği gibi Allah celle celâlühu da sevmez.

Cimrilik insanın Allah Teâlâ'yı tam bilmemesinden ileri gelir. Zira Allah Teâlâ Hazretleri, cömert, atâ ve ihsan sahibi olup sayısız nimet ve rızıkları verendir, ihsanının sonu yoktur. Lûtuf ve ihsanı sayıya gelmez derecede çok olduğundan hesapsız verir, vermiştir. En aşağı mükâfatı ise, bire ondur.

Allah Teâlâ'ya yakın olmak isteyenlerin de cömert ve sehâvet sahibi olmaları lâzımdır. Eğer bütün insanlar bu

güzel huylarla amel etmeyip, paralarını sevip hayırlara cân-ü gönülden iştirak etmezlerse, şüphe yok ki, meydana getirdikleri cemiyetler pek çabuk yok olurlar, çökerler. Başkalarının esiri ve kölesi durumuna düşerler.

Mü'min önce iyi ahlâk sahibidir. Sonra âbiddir, zâhiddir. İyi ahlâkın en mühim sıfatlarından biri de cömertliktir. Çünkü, **"Cömert insan hem Allah'a yakın, hem cennete yakın, hem de insanlara yakındır; cehennemden de uzaktır. Bahîl** (cimri) **ise aksine; Allah'tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak; cehenneme yakındır"** buyrulmuştur.

Bunun için cömert kişi câhil dahi olsa, bahil olan âlimden, âbidden, zâhidden daha makbul ve Allah'a yakındır. Cennetin cömertler evi olduğunu da unutmamak lâzımdır. "İbrahim aleyhisselâmın Allah Teâlâ'nın Halil'i oluşunun sebeplerinden birisi de cömertliğidir," denmiştir.

Cömert insanların rızıklarının pek çabuk ve sür'atle geleceğinden şüphe yoktur. Cenâb-ı Hak cömertleri hıfz-u emânında bulunduracağından onların aleyhinde bulunmamak da ayrıca tavsiye olunur.

Cömert, Allah'ın ve insanların haklarına hürmet ve riayet edip malını ve hattâ canını Hakk yolunda fedadan çekinmez. Cimri ise Allah'ın ve insanların haklarına riayet etmediği gibi, malını da infâk etmekten korkan ve kaçınan kimsedir.

Haram yerlerden kazanıp haram yerlerde parasını israf edenlere cömert denemeyeceğini de bilmek gerekir.

Cimriliğin tedavisi ancak ilim ve iman kuvvetine amelce cömertliğe doğru atılan adımların, ihsan ve ikramların, mürüvvet icâbı sadakaların bol bol verilmesine, bunun için de cömert kimselerle dost olup, onların hareketlerini

taklit ve tatbik etmek veya bunlara benzer ameller işlemekle mümkündür.

1- Gazab

Nefs-i emmârenin kötü huylarının dokuzuncusu da gazaptır. Bu da dinimizde günahtır ve dünyamızda bizi felâketlere sürükleyen bir âfettir. İnsanların, bâhusus müslümanların kemâle erişmelerine engel olan başlıca mânialarındandır. Allah Teâlâ gazabı kullarına; haklarına tecâvüz eden dinsizlere karşı kendilerini müdafaa etsinler, düşmanlarına karşı çok şedîd, yılmaz bahadırlar olarak mücâdele ve mücâhede etsinler ve kat'iyyen gözlerini kırpmasınlar diye vermiştir. Fakat müslümanlar, birbirlerine karşı son derece merhametli, saygılı, şefkâtli kimselerdir.

Gazapsız insan olmaz, ama onu yerinde kullanmasını bilmek gerekir. Yerinde kullanmasını bilmeyenler hem kendilerine, hem cemiyetlerine zararlı olabilir. Şeytan gazaplı insanı çok sever, çünkü onunla bir çocuğun topla oynaması gibi oynar. Gazabın kötü, mezmum olan ahlâkların hemen hemen başı olacağına dair Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in pek çok hadîsleri vardır. Nasihat isteyen kimselere daima gazabı terketmelerini, terketmeyen kimseye de gazabın terki lâzım geldiğini söylemişler ve müteaddit hadîslerle bizlere gazabın mezmum, kötü, fena huy olduğunu ve terkinin elzem olduğunu bildirmişlerdir.

Evet gazap, malûm olduğu üzere ateşin mahsûlüdür. Şeytan da ateşten yaratıldığı için olsa gerek gazablı insanı çok sever. Binâenaleyh, kızdığı zaman hemen bir abdest almalı veya soğuk suyla yıkanmalı ve burnuna su çekmeli, ayakta ise oturmalı, oturuluyorsa yatmak sûretiyle gazabı söndürüp şerrinden kurtulmaya çalışmalıdır. Zira unutmamalıdır ki,

“Gazabını yenip affedenler, kıyamet gününde pek büyük nimetlere nâil olacaklardır” buyurulmuştur.

Allah Teâlâ’nın gazabı ise hiçbir zaman kulların gazabına benzemez. Çok şediddir. İntikamı dehşetlidir, elinden kurtulmaya kat’iyyen imkân yoktur.

Hazret-i Ebû Bekir radıyallahü anh, ve Hazret-i Ömer ve emsali büyükler radıyallahü anhüm, kendilerine dil uzatanlara karşı vakarlarını muhafaza etmişler, gazaplarını yenmişler ve ceza vermek gerekirken üstelik affetmişler, bazen de kendilerini bolca hediyelerle taltif ederek kinlerinin sevgiye tebdiline sebep olmuşlardır.

Hased, kibir, ucûb, kin, iftihar, gurur, alay hep gazabın yavrularıdır. Yâni bunlar hep gazabtan ileri gelir.

Gazabın en büyük zararlarından birisi de imanı ifsad etmesidir. Maazallah insanın imansız olarak âhirete göçmelerine de sebep olabilir. Bir anlık gazaplarını yenemeyerek birbirlerini vurup öldürenler, katledenler, anaya babaya âsi olanlar işte hep bunlardır.

Allah’tan korkmadan bu adilikleri işleyenler, ya mezara, ya hapishaneye giderler ki; ölen de öldüren de cehennemliktir. Zira ölen de, öldüreni öldürmek için çalışıyordu.

Pehlivan veya başpehlivan hasmını yenen değil, gazab halinde nefsini yenip kendisine hâkim olup hilmini gösterebilendir. Hilm, gazabın aksidir. Câhiller bundan pek hoşlanmazlar. Zira kıymetini bilmezler. Hilm, insan için bir ziynettir ki, kendisine baha biçmek kâbil değildir. Ahmak adam hemen kızar, akıllı adam sabreder, affeder, mukâbele etmez; gazabtan korkar ve sakınır.

Zira gazab imanı ifsat eder, imanın tadı tuzu kalmaz. Acı biber gibi bir ot vardır, Arabistan'da yetişir. O ot bala karıştırılınca nasıl balın tadı tuzu kalmazsa, fesada uğrayıp yenilmez olursa, iman da böyle işe yaramaz olur. Bunun için böyle her şeye kızıp bağırıp çağırmak veya vurup kırmak, hiçbir zaman akıllıca bir iş değildir.

Şu da var ki, İmam Şafiî rahmetullahi aleyh, "Kızılması gereken yerde kızmamak hayvan işidir" buyurmuştur. Meselâ hayvanı döversin, söversin, hayvan olduğu için aldırmaz. Fakat asıl kızılması lâzım gelen, dinine zarar verilen, namusuna zarar gelen yerlerdir.

Hanımını, kızını çıplak gezdirip iftihar eden kimsenin, şunun bunun sözlerine kızması ahmaklıktan başka bir şey değildir.

Gazab, aklın düşmanıdır. Hazret-i Ömer radıyallahü anh bir gün hutbesinde; tama'dan, hevâ-yı nefsinden ve gazaptan kendisini muhafaza eden kimsenin felâh bulacağını bildirmiştir. müslümanlık alâmeti olarak söylenen çok söz vardır. Bu da onlardan birisidir.

Abdullah İbn-i Mübârek kaddesallahü sırrehu Hazretleri'ne, "Hüsn-i ahlâkı bize kısaca tarif eder misiniz?" diye ricada bulunmuşlar. O da, "Gazabın terkidir" diye cevap vermiştir. Demek ki, gazab o kadar fena bir şeydir. Onun terki de kolay bir şey olamaz. Çok uzun mücadele ve riyâzatlara katlanmak ve devam etmek lâzımdır ki, yumuşaklık kendisinde bir huy haline gelebilsin. Bu da her babayiğidin kârı değildir. Onun içindir ki, büyüklerimiz, "Fena huyları ancak teneşir temizler" demişler. Yine "Can çıkmadan huy çıkmaz" diye eklemişler.

Velîlerin kitaplarında bazen çok câzip hâdiselere, kerametlere rast gelinir de insan âdeta mest olur. Ama o kerametlerin

nasıl tahakkuk ettiğini bir düşünecek olursak görürüz ki, o mübareklerin, hep nefisleriyle mücâhede ve mücadelelerinin muvaffakiyetli neticelerinden ibarettir.

Cenâb-ı Hakk cümlemizin muîni olsun da, nefsin ve şeytanın şerlerinden kurtarsın. Âmin!.. Bi hürmeti seyyide'l-mürselîn, ve'1-hamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn.

i- Hased

Nefs-i emmârenin onuncu kötü huyu haseddir. Hased, ahlâk-ı mezmûmelerin en fenası ve en şerlisidir. Kalbe zarar veren bir derttir. Hakk Teâlâ Hazretleri, şeytanın şerrinden sakındığımız gibi, hasûdların şerrinden de sakınmayı **"Felâk"** sûresinde emir ve ferman buyurmuştur. Habib-i Ekrem sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri de, **"Ateşin odunu yediği gibi hased de hasenatı, sevapları yer, mahveder"** buyurmuştur.

Hased, bir azab-ı elimdir ki, bütün faziletlerin tam aksine, bir ahlâk-ı rezîledir. Hasedçilerin kalbi buğz ve adâvetle doludur ve Allah Teâlâ'nın üns ve huzurundan kovulmuştur. Muhabbet-i İlâhî'den ve ma'rifet-i Sübhanî'den mahrumdur. Hased aynı zamanda Cenâb-ı Feyyâz-ı Mutlak'ın taksimine razı olmamaktır.

Bundan dolayıdır ki, iman ile hased bir arada birleşemez. Hakikî iman sahipleri Allah Teâlâ'nın taksimine razıdırlar. Kendisinin hiçbir şeyi olmasa bile diğer mü'min kardeşinin hesapsız malı, mülkü olsa zerre kadar onda gözü olmaz ve onun elinden çıkmasını istemez. Bunun adına gıpta diyoruz. Hased ise bir din kardeşinin elinde olan ve kendisinin sahip olamadığı dinî ve dünyevî nimetlerin onun elinden gitmesini istemesidir.

Böyle hasûd birine demişlerdir ki: “Bak senin bir ineğin var, komşunun ise hiç yok. Sana da, ona da birer inek verelim; seninki iki, onunki bir olsun”. Razı olmamış. Hasûd, komşusunun biri iki olmasın, hattâ o bir de elinden gitsin, diyen kimsedir. “Hasetten sakınınız”. Zira hased muhakkak surette hasenatı, sevapları, iyilikleri yer bitirir, mahvedip yok eder.

Yâni akşama kadar çalışıp kazandığınız paraları düşürüp veya çaldırıp zâyi etmeniz ne kadar acı ise, hasedin hasenatı mahvetmesi daha çok acıdır. **“Hasedçiler, lâf götürüp getirenler** (nemmamlar), **kâhinler, benim hakiki ümmetimden değildirler”** buyrulması ne kadar mânâlıdır...

Bundan dolayıdır ki, iman ile hased bir arada birleşemez. Allah için gazâlara giden gazilerin ayak tozları ile cehennem dumanının birleşemeyeceği gibi.

Hasedin on çeşit zararını saymışlardır. Onlar da şunlardır:

Birincisi, Allah Teâlâ’nın ve Resûlü’nün **“Hased etmeyin”** emirlerine muhalefettir.

İkincisi, kalbinde hakikî iman barınamaz. İmanla hased birleşmez. Bundan büyük zarar olur mu?

Üçüncüsü, ateşin odunu yediği gibi, hasenatı defterinden silinir.

Dördüncüsü, hasedin, zararından başka hiç bir kârı yoktur.

Beşincisi, hased sahibi kâmil, imanlı müslüman değildir.

Altıncısı, hasedinden nâşi uykusu kaçar, rahat ve huzur bulamaz, başı daima dertli kalır.

Yedincisi, sahibinin cehlinin en bâriz delilidir.

Sekizincisi, hasedsizlik, sahibinin istikamet ve hidâyet üzere olduğuna alâmettir. Hased ise bilâkis o kimsenin dalâlette olduğuna işarettir.

Dokuzuncusu, hasedin terki, sahibinin cennete girmesine sebep olur. Fakat hasedçi bundan mahrumdur.

Onuncusu, hasedden kaçınmak ahlâk ve tabiat güzelliğine, soy sop ve neslinin temiz olduğuna işarettir. Hasûdun ise bilâkis, huyunun ve tabiatının bozuk, belki neslinin de bozuk olduğuna işarettir[1].

Cenâb-ı Feyyâz-ı Mutlak Hazretleri cümlemizi bu mânevi necâsetlerden emin ve muhafaza buyursun. Âmin!.. Bi hürmeti seyyide'l-mürselîn ve sallâllahü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ecmâîn.

j- Kin

Nefs-i Emmârenin kötü huylarından onbirincisi kindir. Mezmum ahlâklardan ve necâset-i mânevîyelerden biri de kindir. Kin, bir kimsenin, kendisine yapılan bir hareketi ve davranışı kötüye çekerek, unutmayıp intikam hırsıyla yanıp tutuşmasıdır. Hayvanî bir histir; ancak deveye yakışır. Çünkü hayvandır. Faydayı ve zararı, sevabı ve günahı bilmez. Mes'uliyeti bilmez, zaten mes'uliyeti de yoktur.

Halbuki eşref-i mahlûkat olan insana, kin yerine hoşgörü ve bağışlama, affetmek yakışır. Her ne kadar dinimiz, birisi yüzüne bir tokat vurursa diğer yüzünü de çevir, diyen hıristiyanlık gibi değil, kısasa kısas yâni sen de onun yüzüne aynı şiddetle vurabilirsin, diyorsa da affetmenin ayrıca bir fazilet olduğunu da ilâve ediyor.

1 Bkz. et-Tergîb ve't-Terhîb, c. I, sh. 544.

Memleketimizin bazı bölgelerinde görülen kan dâvası da bu kinin en kötü örneklerinden birisidir. Bu yüzden pek çok aile ocağı sönmüş, bir kısmı da yurdunu yuvasını terk edip gitmiş, böyle olduğu halde yine canını kurtaramamıştır. Çünkü küçük bir çocuğa her gün kanlı bir gömlek gösterip, “İşte, babanın veya ağabeyinin intikamını almalısın, bunu ancak kan temizler” diyerek kinlerini ona da aşılarlar. Şüphesiz sû-i zanlar ve yanlış anlamalardan dolayı pek çok haksızlıklar da olur. Ne olursa olsun bir kimse müslüman kardeşinin canına kıyamaz.

k- Şehvet

Nefs-i Emmârenin kötü huylarından onikincisi de şehvettir. Şehvet diğer kötü huylar gibi, sahibini cehenneme sürükleyici âfetlerden sayılmıştır. Bununla beraber şehvet, hadd-i zâtında insan ve hayvan neslinin bekasına hizmet için Cenâb-ı Hakk’ın verdiği nimetler içerisindedir. Yalnız şu kadar var ki, bu şehveti Cenâb-ı Hakk’ın emrettiği doğru yolda kullanmayı bilmelidir. Şehvet erkeklerde on üç ilâ on sekiz yaş arasında tahakkuk eden bir kudrettir. Bunun sû-i istimali (kötüye kullanılması) her ne vech ile olursa olsun sıhhate zararlı olduğu malûmdur. Bazen tedavisi müşkül olan büyük hastalıklara yol açtığı da muhakkaktır. Onun için şehveti mucib hallerden sakınılmasını Cenâb-ı Hak, Kur’ân-ı Kerîm’inde bizlere emir buyurmuştur. Göz görmekle, kulak işitmekle, dil söylemekle, el de temasla bu şehveti tahrik eder ve insanın büyük günahlara girmesine sebep olurlar. Bundan dolayı gözleri korumak için önümüzden başka taraflara bakmamayı büyüklerimiz bizlere tavsiye etmişlerdir.

Gerek el teması ve gerekse bu husustaki konuşmalar da aynı neticeyi verir. Ondan dolayıdır ki, Cenâb-ı Hakk, Kur’ân-ı

Kerîm'inde, Ezvâc-ı Tâhirat validelerimizle (Peygamber Efendimizin tertemiz hanımlarıyla) yüzyüze görüşmeyi, konuşmayı men buyurmuşlardır. **"Min verâ-i hicâb"**. Halbuki Ezvâc-ı Tâhirat, bizim validelerimizdir, başka kimselere nikâhları câiz değildir. Öyle olduğu halde yine bizlere edep ta'lim buyurularak, onlarla örtü arkasından ve onları görmeden, göz göze bakmadan konuşmak gerektiği bildirilmiştir. Çünkü gözler ve el temasları şehvetin öncüleridir. Bir erkeğin, Allah korusun, gayr-ı meşrû böyle bir hareketi eğer bekârsa yüz değnek, evli ise recm olunmasına yol açar.

Pekiyi, bu halden kurtulunsun ve sakınılsın. Şehvet, ufak temaslarla bile bazen abdestin bozulmasına sebep olur da insan bilmeyerek, abdestim var zannıyla namaz kılmaya kalkar. Bazen de guslü icap ettirir haller zuhur eder. Bu sefer hem abdesti, hem de orucu fesada gider. Uyku halinde iken meydana gelen geceki ihtilâmlar, yalnız guslü icâbettirir, oruca zarar vermez.

İmam Şafiî Hazretleri bu sebeple kadınlarla el sıkışmayı yasaklamıştır, bazen abdest ve bazen de guslü icâb ettirir hallerden nâşi. İmam A'zam Hazretleri ise bu hususta daha müsamahakâr davranmışsa da, herhalde mü'mine yakışan, bunda daha ziyade ihtiyatlı olmasıdır. Zira söylendiği gibi abdest, hattâ guslü icâbettiren haller bir temas veya bir bakmak suretiyle dahi ortaya çıkabilmektedir. Bâhusus gençlerin buna daha ziyade ihtimam göstermeleri tavsiyeye şâyandır.

Nakşibend Mehmed Bahaeddin Hazretleri'nin dervişlere olan dokuz tavsiyesinden biri, **"Nazar ber kadem"**dir. Yâni yürürken ve diğer hallerde dervişin gözünün başka şeylere kaymaması için daima önüne bakarak yürümesi ve oturmasıdır.

Tosbağa (kaplumbağa) denilen o kabuklu mahlûk, yumurtalarını, ancak gözlerini onlara dikerek olgunlaştırır ve yavrularını çıkarır. Gözün bakış tesiri, telsiz, telgraf ve mektuplardan daha kuvvetlidir. Ondan dolayı gözün muhafazası için Cenâb-ı Hakk, göze kapak koymuştur ki, icabında gözlerini kapayarak insan bu gibi hallerden kendini koruyabilsin.

Bugünün gençliği ise, kadınlarla sohbeti hoş görür ve bunun âfetlerinden kendini emin zanneder. Neticede büyük günahlara müptelâ olurlar ki, bir daha kendilerini bu felâket ve bâdirelerden kurtarmaya imkân bulamazlar. Bunun neticesinde Allah Teâlâ'nın diğer emirlerini de unutarak namazdan, oruçtan ve zikrullahtan da mahrum kalırlar. Bu ise felâketlerin en büyüğüdür.

Zira Allah Teâlâ, kendisini unutanlara kendi kendilerini de unutturur. Artık ne olduklarını bilmez bir hale gelirler. Ve insanlık adını taşımalarına da Cenâb-ı Hakk müsaade etmeyerek onların hayvanlar mertebesinde, "Kel en'ami belhüm edall" olduklarını buyurmuştur. Yâni hayvan bile değil, belki onlardan dahî aşağıdadır. Çünkü hayvanlardan pek çok faydalar vardır. Fakat kendini yaratan Allah'ı tanımayan ve O'nu unutanın hali çok gariptir ki, "belhüm edall" buyurulmuştur. Bugün de bu insanların birbirlerinin mallarına ve canlarına kastedişleri bu unutulmanın neticesidir. Bu hususta daha fazla malûmat almak isteyenlerin İmam Gazâlî'nin bu mevzudaki yazılarını okumaları tavsiye olunur.

Yine bu şehvet, yetişme tarzına; çocuğun her istediğini yemesi, giymesi ve yaşamasına da bağlıdır. Bunlar diğer şehveti tahrik eden âmiller olduklarından, nefse hâkimiyet temin etmek için, bunların da terki emir buyurulmuştur.

Bu şehvet felâketi, alışkın olanlar için çok acı bir vakıadır ki, ölünceye kadar bunu içlerinden söküp atmaya muvaffak olamamışlardır.

3- İki Kurtuluş Yolu

Bu ve emsali on iki huydan kurtulabilmek için iki yol vardır:

Birincisi, Kadirîler'de ve diğer tarikatlerde olduğu gibi riyâzet yoludur. Bu yol hem çok zor, hem de çok uzundur. Bazen insanın ömrü bile yetmez ve olgunlaşmadan âhirete göçer.

İkincisi ise, zikrullah yoludur, teşbih lâzım gelirse düşman ordusu arkasına indirilen hava kuvvetleri gibi, orduyu muhasara edip, teslim almaktır. Bu da ancak zikre devam ile elde edilebilir. Bugün ise bu iki yolun talipleri de yok denecek kadar azdır. Ve bugünkü insan doğuşundaki huyu ne ise, öylece gider. Zira halvetlerde görülen ders ve telkinler oradan çıkıncaya kadardır. Çıktıktan sonra yine eski tas eski hamam; lâyıkiyle yeme, içmesine riayet pek azdır.

Binâenaleyh insanların tekemmülü hayvanlara hiç benzemez. Meselâ avcı, köpeğini ve atmaca denilen büyük kuşu terbiye ettikten sonra o hal onlarda kalır. Fakat insan daimî surette; nefis, şeytan, şehvet, aile hayatı, çocukların istikbali dâvaları, din ve ahlâk düşmanlarıyla her zaman karşı karşıya olmak... vesaire gibi şeylerle karşı karşıya kalmakta olduğundan bozulmaya mahkûmdur. Bozulmamak için de halvette gördüğü riyâzet ve dersleri, her ne pahasına olursa olsun bırakmamak gerekir. Bıraktığı takdirde yükseklerden düşen cisimlerin haline döner. Onun için matlûp, halvete girmek

değil, halvet halini muhafazadır. Bu da herkese nasip olmaz zannederim.

Bazen halvetlerin de, o kaideye riayet etmeyenler için zararlı olduğu görülmektedir. Evvelâ, kendini beğenme hassası doğar, ben bu kadar halvet gördüm, diye övünür durur.

İkincisi ise evvelkinden daha acıdır. Çünkü onun çirkin hareketleri, herkesin nefretini mucip olmakla, birçok kimselerin de tarikatler aleyhine sû-i zanlara düşmelerine sebep olur.

Binâenaleyh tarikat sahiplerinin çok uyanık olmaları ve halkın hüsn-i zannını mucip hallere riayetkâr olmaları şâyan-ı tavsiyedir. Bayezid-i Bistamî, Abdülkadir Geylânî, İmam Rüfaî, Hasan Şâzelî ve emsâli zatlar bulmak bugün mümkün müdür?

Bayezid-i Bistamî'nin otuz iki senelik riyâzetini, Abdülkadir Geylânî'nin yirmibeş senelik çöl hayatını yaşayabilecek bir bahtiyar daha var mıdır, bilmem!

Nakşibend Mehmed Bahaeddin Hazretleri'ne gelince, onun sülûku ise bambaşka. Yolları temizlemek, hayvanları tedavi etmek, fukara ve mesâkine bakmak acaba kolay bir şey mi?

Hele son pirimiz Halid-i Bağdadî Hazretleri'nin, Delh şehrindeki Gulâm Abdullah ismi ile maruf şeyh efendinin terbiyesine girmeleri hemen her insaf sahibinin aklını durduracak kadar mühimdir. İlmine erişmek imkânı olmayan Halid-i Bağdadî Hazretleri'nin, Delh'teki hanegâhta yaptığı ağır hizmetini yazmaya ne elimiz, söylemeye ne de dilimiz varır.

Sen ve ben bugün, bunların ayağının tozu bile olmadığımız halde çalımımızdan yanımıza varılmıyor.

Bu kadar çalışmanın gayesi Cenâb-ı Hakk'ın hidâyetine mazhar olmaktır ki; fiyatı elbette pahalı olacaktır. Onun için bir

taraftan ibâdet ve riyâzatlarla birlikte Hakk Teâlâ Hazretleri'ne can ü gönülden yalvarıp, ağlayarak hidâyet istemek ve bu hidâyetin de devamını dileyerek Kur'ân-ı Azîmüşşan'daki dualara ve Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in tavsiye buyurdukları dualara devam etmek lâzımdır. Bir yandan da dilden ve gönülden istiğfar çekmenizi ve bizim için de dualarınızı eksik etmemenizi rica ile sözlerimize son veririz.

Kusurlarımız varsa onların da bağışlanmasını ve tashihini rica ederiz.

4- Nefs-i Emmâre Sahibinin Rüyası

Nefs-i Emmâre sahibinin kendisini bilmesi için şunlara da dikkati tavsiye etmişlerdir: Meselâ, rüyasında hınzır görmek haram işlerle meşgul olduğuna, fil görmek kibir sıfatında, köpek görmek gazab ve şer sıfatında, yılan eza ve cefa, akrep lisan ile azab, fare sû-i zan, bit, pire mekruh olan şeyleri irtikap, katır emre itaat etmezlik ve amelde ihlâs olmama, merkep ziyade şehvete tâbi olmak sıfatında olduğuna delâlettir. Kaplan, fil gibi kibir, kurt hased ve tâatte hırsızlık, ayı ve pars gadab, karınca hırs, maymun lâf taşımak, tilki nekir ve tezvir, azgın deve şehvet, hırs ve kin, azgın öküz sıkılık ve emre itaatsizlik, eşekarısı ve sarıcaarı faydası olmayan şeye mübâşeret sıfatlarına; kedi şeytanın vesvesesi, sansar gaflet, tavşancıl kuşu cehil ve hırs sıfatlarına; netice itibariyle eti yenmeyen ne kadar hayvan varsa, bunları rüyada görmek nefs-i emmârenin itâatsizliği ve şehvani sıfatlarına delâlettir.

Eti yenilen ne kadar hayvan varsa, azgın olanları nefs-i emmârenin sıfatı ile tâbir olunmuştur. Rüyada sarhoşluk verici şeyleri içmek, haram işi işlemek sıfatıdır. Eğer içmezse yine tâbi olmak sıfatıdır. Sigara, nargile, enfiye kullanmak

kötü iş işlemek sıfatıdır. Meyhane, bozahane, kahvehane ve emsallerini görmek ve içine girmek, kalbini ve efkârını fesada sarfetmek sıfatıdır. Çöplük ve necis mahalleri görmek şehvaniyete ait sıfattır. Korkulu, zahmetli, sıkıntılı rüyalar, ruhu zahmete koşmak ve nefse tâbi olmak sıfatıdır. Oyun âletleri ve çalgıları görmek nefsin harama ve hevâya tâbi olduğuna, mevta ve ölmüş bir şey görmek nefsin cehli ve gafletine, döşemesiz yer, meyvesiz ağaç ve bulanık sel suları, alevsiz ateş ve duman cehennem azabına, sıcaklık ve soğukluk, karanlık ve siyah renk, çıplaklık hep keyifsizliğe, çiğ et ve çamura düşmek şehevât-ı nefse dahil olan şeyler ve dünyalığa mütedair nesneler; şehevât-ı nefsaniyesine tâbi ve âhiret amellerinde ihlâsı olmadığına delâlet eden sıfatlardır.

Haram ve menhî olan şeyleri düşlemek, haram işi işlediğine alâmettir. Bunun gibi rüyalar herhalde usta ve erbabı, hâzik muabbirler tarafından tâbir olunur. Bunları zikirden maksat herkesin kendisini bilmesi içindir. Eğer tâbirci usta değilse rüyayı söylememek daha iyidir. Kötü rüyaları bile iyi olarak tâbir etmek, Allah Teâlâ'nın lûtfuna güvenmek daha doğrudur. Yaramaz rüyalar sahibinin istiğfar etmesine ve sadakalar vererek mümkün mertebe kötü huylarından uzaklaşması tavsiye edilir.

Bunları oku ve kendini tart. Eğer güzel halde isen şükrünü arttır. Şayet yaramaz halde isen onlardan da kurtulmak için mutlaka bir kâmil zat bulup emirlerine uy. **"Lâ ilahe illallah"** zikrine devamla inşaallah nefs-i emmârenin bu yaramaz hallerinden kurtulmanı ümid ederiz.

B- NEFS-İ LEVVÂME

İkinci mertebe nefis, nefs-i levvâmedir. Bu nefis de hemen hemen nefs-i emmârenin biraz ıslah olunmuş şeklidir. Küfür ve şirkten ne kadar kendini kurtarmışsa da diğer kötü huylar üzerinde bulunduğundan, fırsat bulur bulmaz hemen emmâreliğe düşüverir. Onun için bu nefis mertebesinde olan zevât-ı muhteremin çok uyanık olup, nefsin arzularına muhalefetle, hemen mülhimeye atlamaya çalışmaları gerektir. Biraz gevşeklik, maazallah derhal emmâreliğe düşüverir.

Nefs-i levvâme öyle bir nefistir ki, ruhun nuru ile bazı kere nurlanıp ruha mutî olur ve bazı kere de isyan edip âsi olur. Bu isyandan sonra. "Niçin bu işi işledim" diye pişman olur. Bu nefis, mü'minlerden isyan edenlerin ve câhillerin nefsidir.

Bu nefs-i levvâmenin huylarını da şöylece sıralamışlardır: Birincisi fısk tâat-i İlâhiye'den her bakımdan hurûc; ikincisi cehil, emmârede oldukça anlatılmıştı; üçüncüsü ucûb, insanın helâkine sebep olan kendini ve re'yini beğenmektir. Dördüncüsü uykuyu sevmesidir, yâni çok uyumasıdır; vakitlerini zâyi etmek demektir. Beşincisi yemek ve içmeye merak ve düşkünlüktür ki, hayvanat sıfatıdır. Altıncısı hırs, aç kurdun koyun sürüsünü perişan etme arzusundan daha fenadır. Yedincisi kahr-ı nedâmettir, yâni yaptıklarına hemen pişmanlık duymasıdır.

Sekizincisi giyim ve mefruşatına merak yâni süse ve saltanata hevestir. Dokuzuncusu da geçimsiz olmaktır.

Bu dokuz sıfattan ve emsalinden Allah Teâlâ'nın lûtfu ile geçebilen kimse, bu nefs-i levvâme dairesinden çıkmış olur.

"Allahümme ya muhavvile'l-kulûb, sebbit kulûbe-nâ, alâ dînike ve tâatike: —Ey benim kalbleri tasarrufunda bulunduran Allah'ım! Bizim kalbimizi de dinin ve tâatin üzerinde sabit kıl".

Bunların hepsi de insan olana yakışmayan sıfatlardır. İnsanın kendisini bunlardan kurtarmaya çalışması mecburidir.

Bu sıfatlardan geçebilmek için şeyhin müridine teveccühüyle beraber, müridin Lâfza-i Celâl olan Allah ismine devamı lâzımdır. Nakşî tarikatinde ise "Letâife-yi Hamse" (beş duygu) üzerinde ve nefsi ıslah ve murakabeler telkin ve ta'lim olunur. Herkesin hülyasında hangi nefsin dairesinde bulunduğunu veya galip veyahut mağlûp ya da müsavi olduğunu anlaması için bu kadarcık beyanda bulunulmuştur.

Bu fena huylar hem mânevi pislik, hem de birer zehirli mikropturlar. Bunun için tasavvuf kitaplarını ve evliyâ menkıbelerini çok okumak faydalıdır. Bu ahlâk-ı rezîle sahipleri ibâdet ve tâatte mümkün mertebe kusur etmemekle beraber Allah celle ve âlâ'ya fazlaca yalvarmalıdırlar. Bu kötü huylardan kurtarması için O'ndan yardım, tevfik ve hidâyet istemekle beraber, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve selleme de çok salât ü selâm getirmelidirler. Allah Teâlâ'nın inâyetiyle bu huylardan kurtulurlarsa Cenâb-ı Hakk'a çok şükretmelidirler. Tekrar eski hale düşmemek için de Hakk Teâlâ'nın emirlerine ve Peygamberimizin sünnetlerine sımsıkı sarılmalıdırlar. Çünkü biraz gevşeklik, hemen emmâreye düşmeye sebep olur, maazallah.

Allah Teâlâ Hazretleri hemen cümlemizin muini olsun da gerek emmâre ve gerek levvâme nefislerinin elinden cümlemizi

halâs eyleyip kâmiller zümresine ilhak buyursun. Âmin!.. Bi hürmeti seyyîdi'1-mür-selîn.

1- Nefs-i Levvâme Sahibinin Rüyası

Yüklü deve görülürse ruha sıkıntı sıfatıdır. Yüksüz olursa ruha meyil sıfatıdır. Koyun, keçi ve sığır ile emsali helâl ve menfaat sıfatıdır. Balık görmek helâl nesne kesbetmek sıfatıdır. Tavuk, güvercin vesair eti yenilen kuşlar helâle haris olmak sıfatıdır. At, beygir azgın olmazsa sadakat, azgın olursa nefs-i levvâmenin galebe sıfatıdır. Arslan dinde salâbet sıfatıdır. Fakat adamına göre nefsin galebe sıfatı ile de tâbir olunur. Bal arısı ahlâk-ı hamide kesbetmek, kurbağa ruhun nefisten nefreti sıfatıdırlar. Vahşî hayvanlardan ne kadar hayvan görülürse böyledir. Eti yenilen hayvan amel-i sâlih işleme, vahşî kuşlardan yakalarsa, ziyade meşakkatli amel-i sâlih işleme sıfatıdır. Bu meşakkatlere sebep nefs-i levvâmenin galebesidir. Pişmiş et ve yemekler nefsin ruha tâbiiyetidir. Helâl şerbetler kolayca ve az emekle nefsin ruha tebaiyetidir. Yeni elbise giymek ve ev döşemek amel-i sâlih işlemek sıfatıdır.

Yanmayan mumlar, fırınlar nefsin gaflet sıfatıdır. Meyvalı ağaçlar ve yeşil çayırlar, olmuş meyvalar amel-i sâlih; döşemeli ev, saraylar, ekmek ve dükkânlar, gemiler bir miktar nefsin sükûnet sıfatlarıdır. Yağlar, ballar ve süt ruha bir miktar kuvvet vermek ve safâ bahşetmek sıfatıdır.

Bazı harap ve bazı da ma'mur yerleri görmek ruhu ile nefsine itâatte müsavat sıfatıdır. Pederi ve validesine sarılmak itâatle birlikte rızalarında bulunmak, muâşeretin güzelliğine işarettir. Helâline sarılmak nefsin ruha tâbiiyetine, nâmahremle kucaklaşmak nefsin ruha itâatsizliğine işarettir. Sarı renk görmek nefs-i emmârenin galebe sıfatıdır. Üzerinden veya başka bir yerden necâseti gidermek haramı terketmeye, kan aldırmak

nefsi ıslaha, diş çektirmek ruha ağır gelen şeyi gidermeye, tıraş olmak ruhun nurunun ziyade olmasına işarettir.

Hububattan helâl olan şeyleri yemeyi görmek, nâfile sa'ye işarettir. Mezhebimiz olan Ehl-i sünnet ve'lcemaate muhalif adamları kitap dolu dolapların yanında, mescitlerde, medreselerde, tekke ve ziyaretgâhlarda vesair mübarek mahallerde görmek, mezhebinin ve tarikatinin dışında bulunduğuna işarettir. Eğer bunları bu mübarek yerlerden çıkardığını görürse nefsini terbiyeye ve akidesini temizlediğine işarettir. Eğer çıkaramazsa nefs-i hevâsının galebesine işarettir, çaresine bakmak lâzımdır. Zira mübarek yerler görmek kişinin kalbi ile tâbir olunur. Şüpheli şeyler ve mekruhlardan her ne görülürse cümlesi nefs-i levvâmeye uygunluk sıfatıdır. Bu nefs-i levvâmenin hallerine muttali olmak için usta bir tâbirciye ihtiyaç vardır. Çünkü Bursalı Mehmed Muhyiddin Üftâde Hazretleri, “Rüya tâbiri kitaplarla olmaz, o bir ihsan-ı İlâhî'dir” demiş. Ahmed-i Faruk Serhendî Hazretleri de, “Rüyalardan hüküm çıkarmak doğru bir şey değildir” demiş.

Malûmdur ki, insan bazen iyi işler yapar da güzel rüyalar görür. Bu da onun iyiliğine ve güzelliğine işaret olamaz. Nitekim bazı ahlâksızlar ve hattâ dinsizler de iyi rüyalar görebilirler. Bu da onların iyiliğine ve güzelliğine elbette işaret olamaz. Asıl olan, nefsinin günah ve mezmum olan huy ve ahlâklarından uzak olup olmamasıdır.

2- Bazı Fena Huyların Kısaca İzahı

İnsan da iki şeyin arasında bir zavallıdır. Bazen aklı başına gelip iyi olmaya çalışır ve bazen de nefsinin galebesiyle kötülüklere ve fenalıklara sapar. Bu nefs-i emmâre ve levvâmenin kötü huylarından -ki, dokuz tane idi - fısk, cehil, ucûb, uykuya ibtilâ, yeme ve içmeye düşkünlük, harislik, kahr ü nedâmet,

güzel giyinme merakı ve geçimsizlik bırakılmadıkça ne kadar güzel rüya da görsen boştur zannederim.

Cenâb-ı Hakk cümlemizin muini olsun da, bu kötü huyları bırakıp, yerine güzel ameller işlemek nasib ü müyesser eylesin. Âmin. Bunların fenalıklarını da kısaca şöylece izah ederiz:

Kur'ân-ı Azîmüşşan'da, Sûre-i Bakara'da: **"Elhaccu eşhurun ma'lûmât (Hac** (ayları) **bilinen aylardır. İşte kim onlarda** (o aylarda) haccı (kendine) **farz eder** (ihrama girer)**se artık hacda kadına yaklaşmak, günah yapmak, kavga etmek yoktur...)**" âyet-i kerîmesinde, Cenâb-ı Hakk haccı murad eden kimselere şu üç şeyden son derece sakınmalarını tavsiye etmiştir.

Bunlardan birisi **"felâ rafese"** kelimesidir. Refs, cimâa müteallik sin, kaf kelimesi ve buna müteallik diğer bilcümle fena ve çirkin sözleri ifade eder. Malûmdur ki, bu kötü kelimeleri kullananlar mukabelesiz kalmazlar. Binnetice, kavgalara ve hattâ ölümlere ya da zindana girmelere yol açar. Bu gibi hallere maruz kalmamak için, ağzı daima iyi ve güzel sözlere alıştırmak hepsinden iyidir. Büyüklerin nasihatlarından birisi de; kişinin dilini tutması hakkındadır. Dil iyi olunca bütün âzâlar da iyi olurlar. O kötü olunca tabiatiyle diğer âzâlar da yoldan çıkmış olurlar.

Her gün bütün âzâlar dile yalvarır: "Aman kendini iyi tut, çünkü senin iyiliğin bizim de iyiliğimize sebeptir".

Bunu Lokman Hekim şu misal ile çok güzel anlatmıştır: Daha kölelik devrinde iken, efendisi, kendisini ziyarete gelen yüksek misafirlerine bir koyun kestirmiş ve, "Bunun en iyi yerlerinden misafirlere lâyık yemekler hazırla" diye tenbih etmiş. Lokman Hekim de dilden yaptığı taamı önlerine koyunca taaccüben, "Bu nedir?" demişler. O da dili methederek, "Bu dil iyi olunca her şey iyi olur" diye cevap vermiş". Kıssa uzun, bu kadar yeter zannederim.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'nin **"Marifetnâme"**sinde bu hususta geniş tafsilât vardır.

Yukarıda âyette geçen üç şeyden ikincisi **"fısk"** kelimesidir. Burada da bize fâsıklıktan son derece sakınmak tavsiye edilmektedir. Fısk, tâat-ı İlâhiye'den hurûç, yâni uzak kalmaktır.

Kişi bazen ibâdet ve tâat edip kötülüklerden mümkün mertebe sakınır ve bazen de yanlış yollara ve tâatsızlığa sapar ki, işte o zaman fâsıkın mânası sıfatına uygun düşer.

Sûre-i Haşr'ın son sahifesinde Cenâb-ı Hakk, **"Allah'ı unutanlar gibi olmayınız, sonra Allah Teâlâ size kendinizi de unutturur. O zaman akılsız ve şuursuz insanlar gibi, ne yaptığınızı ve ne yapacağınızı bilemez bir hale gelirsiniz"**, buyurmuşlardır.

Bu gibi insanlar için "fâsikûn" tâbiri kullanılmıştır. Binâenaleyh bu fâsık adından kurtulabilmenin yegâne çaresi ibâdetlere devamla birlikte, yukarıda yazılan üç yüz kırk küsur menhiyattan sakınmak ve lâfza-i Celâl olan Allah ism-i şerifine son derece riâyetle zikrine devam etmek lâzımdır ki, adede lüzum yoktur. Ta ki vücudun bu zikrullah ile müstağrak olsun. Her âzan Allah Teâlâ'yı zikreylesin.

Bunun ölçüsü gerek ibâdetlerde ve gerekse menhiyâtta son derece titizlik gösterebilmekle anlaşılır. Yâni kişinin tam bir takvâ sahibi olabilmesine işarettir. Cenâb-ı Hakk hemen cümlemizi fisk-ü fücurdan koruyup kâmiller zümresine ilhak buyursun.

Âmin!..

Yalnız vücudun zâkir olması seni aldatmasın. Mühim olan, büyük-küçük bütün günahlardan kaçabilmektir. Zaten vücud zâkirdir, senin duyup duymaman şart değildir. Asıl hüner Cenâb-ı Hakk'ın nehyettiği ne kadar günah varsa mekruhlar da dahil onlardan kaçmaktır. Mekruhların ölçüsü

de iki şeydir: Birisi helâli dahi olsa kadınlarla fazla meşguliyet, diğeri de paraya olan hırstır ki, bunların adına "dünya sevgisi" denilmektedir. Dünya sevgisi ise bütün günahların başıdır.

Âyet-i kerîmedeki üçüncü kelime de **"cidâl"** kelimesidir. Yâni kardeşlerle mücadelede bulunmayı Cenâb-ı Hakk menetmiştir. Efendimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri de, **"Ve in kâne muhikkan"** diyerek bunun vahametini bize duyurmaktadır. Yâni, haklı olduğun halde bile, sükûtu ihtiyâr edip mücadeleyi terk etmektir. Her ne kadar düşmanları teskit etmek ve onları susturabilmek için İbrahim aleyhisselâmın yaptığı gibi mücadelelere izin verilmişse de gerek enbiyânın ve gerek fukahânın ve gerekse ulemânın bu husustaki mücadeleleri Hak'kı izhar içindi. Bugün ise bunların hepsi olmuş ve bitmiştir. Bugünkü mücadeleler umumiyetle nefsanî olup, kendi üstünlüğünü göstermek içindir ki, bu da mukabelesiz kalmayıp netice itibariyle birçok dargınlıklara, küskünlüklere, ayrılıklara ve hattâ işin adâvete kadar gittiği görülegelmektedir.

Binâenaleyh, nefs-i levvâmenin başı olan fisktan Cenâb-ı Hakk cümlemizi kurtarsın ve kâmiller zümresine ilhak eylesin. Âmin!..

Bu levvâmenin asıl adı, hamlıktır. Ham yiyecekler nasıl makbulümüz değilse, ham insan da böyledir. Kâmillik olgun insanların sıfatıdır. Ona erişmeye çalışmak da insanların başlıca vazifesidir.

Düşmanlara karşı daima hazırlıklı ve kuvvetli olmamızı bizlere tavsiye eden Allah Teâlâ'dır. Asıl düşman ise, insanın kendi nefsidir. Bu aynı zamanda hem bineğimiz ve hem de hayatımızın idâmesine yarayan bir varlık olduğundan bunu itidâl haliyle kullanabilmek pek büyük bir hünerdir.

3- İbretli Bir Kıssa

Şu kıssayı da bu vesile ile anlatmak daha faydalı olacaktır:

Cenâb-ı Peygamber (s.a.v.), Mekke-i Mükerreme'den gelen muhâcirlerle, Medine-i Münevvere'de sâkin bulunan ehl-i Medine müslümanlarını, Ensârı, kardeş ilân etmişti. Bu kardeşliği, Buharî-yi şerif pek güzel izah etmektedir. Okumanızı ayrıca tavsiye ederim. Bu kardeşliklerden birisi de Selman-ı Farisi ile Ebû'd-Derdâ arasında yapılmıştı. Bir gün Selman-ı Farisî ziyaret için kardeşinin evine gitmişti. Kıssa uzun.... Ebû'd-Derdâ odun'dan geldi, kardeşine yemek ikram etti. Kendisi ise oruçlu olduğu için sofraya oturmamıştı. Akşam olunca misafirini yatırıp kendisi ibâdet edecekti. Fakat Selman-ı Farisî buna razı olmayıp onu da yatırdı. Bundan canı sıkılan Ebû'd-Derdâ sabahleyin Resûlüllah Efendimiz'e Selmân'dan şikâyet etti. Cenâb-ı Peygamber Efendimiz de, **"Selman haklıdır"** diye uzunca bir hadîs-i şerif söylediler. Yâni demek ki kemâl-i insaniyet yalnız ibâdet ile olmaz. İnsanoğlu birçok hakların boyunduruğu altındadır. Vücudumuzu muhafaza için birçok ihtiyaçlarımız vardır ki, yeme, içme, giyme, uyku ve aile ihtiyaçlarını temin etmek bunlardandır. İnsan bunları yapamadığı takdirde, vücud hakkına riayet etmediğinden mes'uliyet altına düşer.

İkincisi, ana-baba, komşu, evlât, aile ve cemiyet haklarıdır. Bunlardan da geri kalamayız. Bunlara riayet ise hep Kanun-u İlâhî dahilinde yaşamaya muhtaç olduğumuzu bildirmektedir. Bu husustaki hadîs-i şerifleri Ana-Baba Hakları kitabında yazmıştık, okumanızı tavsiye ederim.

Cehâlet (cehil), ucûb, uykuya, yemeye, içmeye ve giymeye düşkünlük, hırs ve muaşeret hakkında kitabın diğer kısımlarında izahat verildiği için tekrarına lüzum kalmamıştır.

C- NEFS-İ MÜLHİME

Şimdi nefsin üçüncü kısmı olan mülhimeden bahsedeceğiz. Bu nefis, Hakk Teâlâ Hazretleri'nin sahibine ilim ihsan ettiği nefistir. Bu nefis için mü'minlerden âlim olanların nefsidir, denilmiştir.

Üçüncü nefis ise mülhime denilen nefistir ki, huyları da şunlardır:

Birincisi ilim; makbul-i ilâhî olan ilim, yâni âhirette de kendisine fayda verecek hayırlı ilimdir.

İkincisi tevâzudur ki kibrin zıddıdır; sahibini Allah Teâlâ yüceltir.

Üçüncüsü tevbedir ki, Allah Teâlâ'nın hem emridir, hem de günahlarımızın afvına sebeptir.

Dördüncüsü sabırdır ki, Allah Teâlâ'nın sevdiği gayet güzel bir huydur ve Allah Teâlâ Hazretleri daima sabırlılarla beraberdir. Sabır ibâdetlere devamla hâsıl olur.

Beşincisi şükürdür ki, nimetlerin artmasına vesiledir ve gayetle memduhtur. Efendimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri çok ibâdet etmekten mübarek ayakları şişer idi de, ashab-ı kirâm hazretleri, "Ya Resûlâllah, sizin bütün gü-

nahlarınız afvedilmiş olduğu halde neden bu kadar kendinizi yoruyorsunuz?" dedikleri vakit, **"Efelâ abden şekûrâ == Şükreden bir kul olmayayım mı?"** buyurdu.

Altıncısı ise cömertliktir; bu da son derece makbul bir huydur.

Yedincisi ise kanâattir ki, tükenmez bir hazinedir. Bu nimetten mahrum olanlara acımaktan başka elimizden bir şey gelmez. Çünkü zıddı israftır. Allah ise elbette müsrifleri sevmez.

Sekizincisi ise tahammüldür. Bu, sabrın bir eşidir ki, eş, dost ve düşmanlardan gelen ezâ ve cefalara mukâbele etmeyip sabır, tahammül etmek pek büyük fâideleri câmidir.

Bir büyük zatın komşusu yahudi imiş. Her nasılsa yahudinin lâğımı da bu müslümanın evinden geçiyormuş. Lâğım patlamış, pis bir koku etrafa yayılmış. O sırada yahudi, komşusu müslümanı ziyarete gelmiş. Kokuyu duyunca, "Bu koku nedir?" diye sormuş, müslüman zat da, "Sizin lâğım patlamış da ondandır" demiş. Yahudi, "Öyleyse niçin bizi haberdar etmediniz?" deyince müslüman zat, "Bizim Peygamberimiz Hazret-i Muhammed Mustafa sallâllahü aleyhi ve sellem bizlere sabır ve tahammül ile emretmiştir" diye cevap verir. Bunun üzerine yahudi, "Sizin peygamberiniz ne güzel peygambermiş" deyip hemen kelime-i şehadet getirerek iman etmiş, müslüman olmuştur.

Görülüyor ki, bunların hepsi pek güzel huylar olmakla beraber, daima üzerinde tehlike olup, biraz gevşeklik, hemen levvâmeye, oradan da emmâreliğe düşmeye sebep olur. Çünkü bunlara erişmek, gayet sarp bir dağa tırmanmaya benzer. Bulunduğu mevkide eğer kendini

emniyete alıp da mutmainne denilen düzlüğe çıkabilirse ne mutlu o bahtiyara. Bu güzel huylarla beraber, mülhime devresinde kalmak da kemâl-i insaniyete ulaşmaya mânidir. Her hâlükârda mutmainne nefse erişebilmeye gayret etmek şarttır.

Bu daireden yukarıya çıkabilmek için şeyh tarafından telkin edilen şey **"Hû"** ism-i şerifidir. Ve buyurulmuştur ki, bir adamın aklı şehvetine galip gelirse, o adam melek gibi olur. Belki melekten de efdal olur,. Ve yine bir adamın şehveti aklına galip olursa, o da hayvanat kabilindendir, hattâ belki daha da aşağıdır.

1- Nefs-i Mülhime Sahibinin Rüyası

Şeytan görmek, şeytana uyma sıfatıdır. Avâmı ve câhili görmek, onların hallerine meyletmek sıfatıdır. Kadın görmek, tedbirde noksanlık ve dünyaya meyletmek sıfatıdır.

Çıplak görmek amelsizliğe; eşkıya görmek nefsin tuğyanlığına, ehl-i sünnetten olmayanları görmek, farz namazlardaki tenbelliğine işarettir. Mülhid görmek, nasihat kabul etmediğine; müslümanlardan gayriyi görmek, dünyaya meylettiğine; sakalı kırpık şekilde tıraşlanmış görmek, şeriatte noksanlığına; topallık, hak yolunda az bulunmaklığına; kötürümlük, Hak olan nesneye varmadığına; kör görmek, Hakk'ı görüp de görmemezliğe geldiğine alâmettir. Sağırlık, Hakk'ı işitip amel etmemek; dilsizlik, Hakk'ı söylememek; köselik, sünneti terketmek sıfatıdır.

Siyahi görmek ayıbı yüze vurmak sıfatıdır ve sür'atle maksuduna erişmekle de tâbir olunur. Hizmetçi görmek, tâate devam; harami görmek, ibâdetini saklamak; sarhoş ve güzel sesler görmek, aşk-ı mecâzîden geçmemek; cambaz,

hokkabaz, güldürücü görmek, ibâdetlerini terk edip haramla mübâşeret sıfatıdır.

Tellâl, yalancılık; tellâk (hamamda yıkayıcı), gözünü korumadığına işarettir. Şaşı görmek, Hakk'ı bırakıp bâtıla meyletmek; kasap, merhametsiz olmak; ayıcı (ayı oynatan), gadab ile hırsda olan kuvvetine işarettir. Maymuncu, nefsin nemimelik (lâf getirip götürmek) meylidir. Hamamcı görmek, nefsin günahtan temizliğine işarettir. Tuzcu, nefsin sâlih olmasına; kavun ve karpuzcu, ilim ve marifet kesbine; ağaç dikip tohum saçmak, hayra işarettir.

Avcı, insafsızlığa; beyaz renk, nefs-i mülhimenin galebesine; mahbûb (sevgili), ruhun safâsına; kız çocuğu, dünyaya meyle; oğlan çocuğu, amel-i sâlihe; abdest ve gusül, günahlardan temizlenmeye; namaz kılmak, takvâya; kıbleye dönmek, iş yerinde istikamete işaret; kıbleden sapmak, hayırdan şerre dönmeye işarettir. Allah muhafaza etsin!

Hayr u hasenat, ruhun nefse galebesine; balcı, tatlı söz söylemeye ve işitmeye; kavgacı kişi, ruhun nefs ile geçinemediğine işarettir. Nihayet mübah olan şeyleri görmek nefs-i mülhime sahibi olmakla tâbir olunur.

Bu nefs-i mülhime sahibinin rüyaları bir miktar anlatıldı. Tafsili olgun tâbircilere aittir. Kişiye lâzım olan, gece ve gündüz sa'y edip bu nefsin dairesinden mutmainne derecesine çıkmaya bakmaktır. Bu nefs-i mülhimede ilim, tevâzu gibi güzel sıfatlar varsa da, amelsizlik ve ihlâssızlık korkusu da mevcuttur. Cenâb-ı Hakk cümlemizi ilim, amel ve ihlâsla kâmilin zümresine ilhak etsin. Âmin!..

D- NEFS-Î MUTMAİNNE

Dördüncü nefis mertebesi nefs-i mutmainnedir. Altı güzel sıfatı vardır:

1- Amel,

2- Tevekkül,

3- Açlık,

4- Riyazet,

5- İbâdet,

6- Tefekkür.

Bunlar, sıfat-ı kâmiledirler, yâni olgunluk alâmetidirler.

Bu altı huy sayesinde insanoğlu orta bir kemâle erişmiş olur ki, rahat ve sükûneti ancak bu nefs-i mutmainneye eriştikten sonra bulabilir.

Bundan evvelki lâflar hep boşadır; duvara atılan top gibi geri gelir, aksi tesir yapar. Onun için tasavvuf ilmine ehemmiyet verip gösterdiği yol üzerinde yürümeye çalışmak ve gayretli olmak elbette her müslümana hem farz, hem sünnet, hem de borçtur.

Cenâb-ı Peygamber'in dâvet ettiği cihâd-ı ekber hangi cihaddır? Düşmanla muhârebeye cihâd-ı asgar (küçük harp)

buyurdular. Çünkü düşmanla mücadele pek mühim değil, herkes elbirliği ile düğün-bayram yaparak gider. Fakat nefisle mücâhede yalnız başına olduğu için elbette pek kolay değildir. Bu yüzdendir ki, nefisle cihada cihad-ı ekber diye ad verilmiştir.

İşte bu cihadda muvaffakiyet, insanı süfli mertebe olan emmârelikten ulvî mertebe olan mutmainneliğe ulaştırır ki, rahat, huzur ancak bu mertebede bulunur.

İnsan maddeten çok zengin olabilir, fakat hakikî rahat ve huzuru kat'iyyen bulamaz, paraların hesabı daima onu rahatsız eder. Amma mutmainnelikte olan zenginlik ise böyle değildir. Maddî zenginliğin varlığı ile yokluğu indinde müsavi olur ve o paraları hemen Hakk yolunda harcamaya bakar, gönlünde servetinin zerre kadar tesiri kalmaz. Zira nefs-i mutmainne sahibinin gönlü zikrullah ile dolu olduğundan, oraya başka bir nesne koymaya imkân olmaz. Bu ise öyle lâflarla ezberlenmiş tasavvuf sözlerini tekerlemekle kat'iyyen olacak bir iş değildir. Bu bir haldir ki, onu Allah Teâlâ Hazretleri ancak sevdiği kullarına ihsan eder. Öyle günahlarla mülevves kişilere elbette nasip olmaz. Bugün, bu günahlardan kendini koruyabilen bahtiyarlara doğrusu gıbta olunur.

Fakat nefs-i emmârenin sıfatlarından olan şehvet öyle korkunç bir âfettir ki, onu zabtetmek çok zordur. Bu ancak Râbiatü'l-Adeviye gibi meczuplara veya İbrahim Edhem gibi tâc ve tahtını terkedip bir hırka bir lokmaya tenezzül ve kanaat ederek, bir erbâb-ı kemâle hizmetle kendisini tam mânâsiyle Hakk'a veren bahtiyarlara mahsustur. Şehvet bir ateştir, onu ancak evlilik söndürebilir. Ondan dolayı olsa gerektir ki, Cenâb-ı Peygamber Efendimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri **"Esrârüküm uzzâbüküm"** buyurmuş;

yâni **“Sizlerin en şerlisi bekârlarınızdır”**. Bazı şârihler buna ilâveten, “O bekâr her ne kadar sâlih kimse dahi olsa...” demişlerdir. Tabiî bu şerli bekârlar, şartlar elverdiği takdirde evlenmeyenlerdir. Gerek sıhhat bakımından ve gerekse fakirlik sebebiyle evlenmeyenler müstesna olsa gerektir. Yine bu şehvetin âfâtı dolayısıyla olsa gerektir ki, Cenâb-ı Hakk imkân ve ihtiyaç sahiplerine dört kadınla evlenmeye izin vermiştir. Çünkü genç, kudretli kimselerin şehvetin âfetinden başka türlü kurtulmasına imkân yoktur.

Bunları yazmakta iken, Bangladeş denilen İslâm memleketinden beş kişilik bir grup geldi. Birisi âlim bir zat, güzel Arapça biliyor. Selâmdan sonra, ziyaret sebebi olarak “dua talebine geldik” dediler. Biz de memleketlerinin halinden sorduk. “Çok güzeldir, herkes namaz kılar ve müslümanlığın ahkâmını tatbik eder. İçki yasaktır. Hanımlar mestûredirler. Senede bir gün, büyük bir sahrada, her taraftan gelen müslümanlar toplanır, sayıları hemen iki milyonu bulur. Bunlar cemiyet tarafından idare olunur. O sahraya seyyar havuzlar yapılır, yemekler yenir. Büyük bir cemaatle namaz kılınır ve buradan tebliğ cemaati için binlerce kişi ayrılır” dedi. Dünyadaki İslâm ve Hıristiyan memleketlerinde İslâmı anlatan bu tebliğ cemaatinin güzel nasihatlarda bulunup pek çok faydalar elde ettiklerini anlattı. Daha sonra, “Kaç seferdir Rusya’ya giderdik. İlk devirlerde müslümanların vaziyeti çok müşkül idi. Fakat şimdi, elhamdülillâh çok gelişme olmuş. Yalnız Taşkent’te yedi adet yeni cami yapılmış, eskileri de tamir olunmuş” dedi. Bu Ramazan bayramında (1979 Ağustos) onbin kişinin bulunduğu bir mabedde bayram namazı kıldıklarını, mektep ve medreselerin açıldığını, birçok talebenin

dinî tedrisat yaptıklarını söyleyince, doğrusu çok sevindik. İnşaallah sonları da hayırlı olur.

Sonra sözü bize intikal ettirerek, namaz kılanların maalesef pek az olduğunu, buna mukabil haram ve günâhların serbestçe işlendiğini söyledi. Kadınların çıplaklığından ve bâhusus yalanın haram olduğu halde bol bol söylendiğinden de ayrıca şikâyette bulundu. İdarecilerin iyi kimselerden olabilmesi için, halkın evvelemirde kendilerinin iyi olmasının şart olduğunu Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellemin **"Yüvellî aleyküm kemâ tekûnû"** hadîsiyle söyleyiverdi. Bizim de herhalde evlâtlarımızı müslümanca yetiştiremeyişimizin cezasını çektiğimizi açıklayıverdi. Tabiî haklı olduğundan hiçbir şey diyemedik. "İçilen içkiler, oynanan kumar vesâire sefahet yerlerinde harcanan paralara yazık değil mi? Bu günah, israf değil mi? Allah Teâlâ da müsrifleri, haddi tecâvüz edenleri sevmez değil mi? Öyle ise bunlara karşı, sizler ne yapıyorsunuz?" deyince, susakaldık. Hakikaten Bangladeş denilen memleketten kalkıp İslâmı tebliğ maksadıyla âdeta dünya turuna çıkmışlar. Bâhusus bu vazife Rusya ve Çin gibi memleketlerde ne kadar müşküldür. Fakat bu bahtiyar müslümanlar, bunun da yolunu bulmuşlar. müslüman kisvesiyle gezip selâmlaşan ve bulundukları mahalde ibadetlerini yapan bu tebliğ cemaati gövde gösterisinde bulunmak suretiyle büyük fâideler kazanıyorlar. Nitekim Rusya'ya eski gittikleri günlerle şimdiki arasındaki fark, bunu açıkça ispat etmektedir.

Din nasihatle kaim olduğuna göre, herhalde nasihatler faideden hâlî olamaz. Tekrarında da ayrıca faideler vardır. Onun için işin peşini bırakmamak lâzımdır.

Eğer sen hayatında rahat ve huzur istiyorsan, nefs-i emmâre, levvâme ve mülhimenin elinden yakayı kurtarmaya bak. Yalnız şu kadar var ki, bazı kimselerin görülen rüyalara itibar edip, "Mâşâallah, haydi şimdi sen şu nefistesin, zikrin de şu olsun" diye atlatmalarına kulak asma. Sen kendi nefsinin hâkimi ol, onu bütün kötü yollardan ve kötü işlerden uzak eyle ve günah işlere meyl ve muhabbet bırakma, kendini de kat'iyyen beğenme. Evvelin, yâni ilk hilkatin neden idi, sonra da neye munkalib olacaksın? Bakalım ind-i İlâhî'deki halimiz nasıl olacak? Akıbet meçhûldür.

Allah Teâlâ'ya yalvarıp yakarmaktan başka çaremiz yoktur. İnsanı kendi kendisi veya etrafındaki dalkavuklar ve yardakçıları uçururlar da uçururlar, kutub yaparlar, kutbu'l-aktab yaparlar. Eğer o zatın ind-i İlâhî'de bir kıymeti yoksa, halkın uçurmasından ona ne fâide olur? Belki dünyasında şöhreti artar ve bazı nimetlere nâil olabilir. Amma neticede hüsrana dûçar olur.

Ey muhterem kardeşim, biz herkese hüsn-i zan eder, kimsenin aleyhinde bulunmayı sevmeyiz. Rahmetli babamdan aldığım ders şudur: **"Oğlum, herkes iyi, ben yaman; herkes buğday, ben saman' de ve öylece kabul et"** diye bizlere nasihat eder ve böylece kibir, gurur, ucûb ve kendimizi beğenmekten bizleri korumuş oluyordu.

İşte nefs-i emmâre ve levvâme sıfatları olan kibir, gurur ve ucûbten, hattâ hased, gazab, şehvet, hırs ve kinden kendimizi ve etrafımızdakileri ve bâhusus çoluk ve çocuğumuzu korumak, hıfz ve himaye etmek boynumuza borçtur. Buna da daha çocukluk devresinden başlanır.

Hidâyet ve tevfîk daima ve her zaman, her yerde ve her işte Allah Teâlâ'dandır. O'nun tevfîki olmazsa ne kadar uğraşsanız

neticede muvaffak olamazsınız. Onun için mü'minin yegâne şiârı, Allah Teâlâ Hazretleri'ne tam mânâsiyle sığınmak ve O'na ilticâdır. Allah Teâlâ Hazretleri lûtf u keremiyle bizleri de kapısından ayırmasın. Âmin...

Nefs-i Mutmainnenin birinci alâmeti, bilgisiyle ameldir. Yâni ilmi de vardır, ameli de vardır. Bizim gibi değillerdir. Nefs-i Mülhimede ilim var, fakat amel olmadığı için makbul sayılmamıştır, bu sebeple de nefse huzur ve rahat gelmemiştir. Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri de, **"Ya Rabbi, fâide vermeyen ilimden sana sığınırım"** buyurmamış mı idi?

Bugün ilim var, çeneler kuvvetli, edebiyat, fesahat, belâgat istediğin kadar bol; lâkin ne yazık ki, ameller çok az!

Halkımızın birçoğu, din mesleğinde vazifeli olmadıkları halde sakal bırakmakta, sarık sarmakta; cübbe, uzun paltolar giymektedirler. Buna karşılık din adamlarımızın kıyafeti bugün görüldüğü gibi hiç de müslümanlığa uygun değildir. Ekserisi sakaldan mahrum, medeniyet kisvesi diyerek giydikleri o hıristiyan adât ve an'anesi olan frenk işi ceket-pantollar, gömlekler, kolalı yakalıklar... Bir de üstüne canım kıravat yok mu(!) ya ne kadar dinimizle taban tabana zıd. Aman Allah'ım, sen bizlere hidâyet ihsan buyur. Âmin...

Bu ilmiyle amel mes'elesi o kadar basit bir şey zannedilmesin. Zira çok mühimdir. İlmin içerisinde o kadar amel vardır ki, onları tamamiyle yapmaya ancak kâmil insanlar muvaffak olabilir.

Zira farzlar, vâcibler, sünnetler, bir de müstehablar vardır ki, hepsi birbirinden üstün ve âlâdır. Farzlar terk olunamadığı gibi, ehl-i Hakikat ne sünnetleri ve ne de müstehabları

terk edebilir. Sünnet ve müstehablar, onların indinde farzlar gibidir. Meselâ, gece namazları sünnet olmakla beraber kat'iyyen terk etmedikleri gibi, sabah namazından sonra işrâk vaktine kadar ve ikindi namazından sonra da akşam namazı vaktine kadar olan vakitleri kat'iyyen zâyi etmezler. Hele akşamdan sonra evvâbîn namazını pek çok kılarlar ve rekâtlarda uzun sûreler okurlar, hem okur, hem de ağlarlar. Biner rekât kılanların sayısı çok olmakla beraber, Cüneyd-i Bağdadî rahmetullahi aleyh, erbâb-ı ticaretten olduğu halde, dörtyüz ve bazen de altıyüz rekât namaz kılmadan dükkânını bile açmazmış.

Bu fazla ibâdetler ki, sahibi bundan mes'ul değildir. Fakat rızâ-yı İlâhiye'yi elde etmenin en güzel yolunun, ibâdetlere son derece ehemmiyet verip durmadan, yorulmadan ve bıkmadan devam etmekle olacağını iyi bildikleri için böyle yaparlardı. İbâdetlere bu kadar haris olmakla beraber yemek ve giyim hususunda ve ev işlerinde de hemen hemen Cenâb-ı Peygamberi ve O'nun ashabmı taklid edip, bid'atlerden son derece sakınırlardı. Zira ilmiyle amelin iktizası böyledir.

Dünyaya ve dünya ziynetlerine meyl-i muhabbetle bu dostluk hem hakikî olmaz, hem de devam etmez. Sakallarında ve bıyıklarında tam sünnet-i seniyye üzere hareket ederler. Süse ve ziynete hiçbir zaman rağbet etmezler. Hanımlarına da Efendimiz sallâllahü aleyhi ve sellem gibi yardımcı olurlar idi. Resûlüllah Efendimizin yapmadığı bir şeyi yapmak, onlar için mümkün değildir. Çünkü hedefleri hep Hakk Teâlâ'nın rızasını kazanmaktır. Bunun da tabiî, Resûlüllah Efendimiz'e tam bir mütabeatla hâsıl olacağında zerre kadar şüphe yoktur. Onun için onlar, amellerinde daima Resûlüllah'ı hedef tutarlar

ve izinden hiç ayrılmamaya çalışırlardı. Zamanımızda sakalsız, hattâ bıyıksız, öğlenlere kadar da leş gibi uyuyup, sonra da kürsülerde süslü püslü kılıkları ile arz-ı endam eyleyenlerin sözleri hiç tesirli olur mu? Bir de parmaklarındaki parlak yüzükleri, boyunlarındaki kıravatları ile edebiyat taslayanların lâf ebesi misali konuşmaları ne kadar güzel olursa olsun boştur, yere atılan lâstik top gibi hemen geri döner. Sahibi söyleyeceğim diye yorulur, terler, cemaatin de kulağına bir şey girmez. Yine herkes bildiğini okumaktadır. Bak Resûlüllah'ın zaman-ı saadetlerinde içki yasağı ilân edildiği vakit, ashab-ı kirâm nasıl emre uymuş, bütün şaraplarını dökmekle beraber, kaplarını da nasıl kırmışlardı. Ne polis vardı, ne de jandarma, fakat bir ilân kâfi geliyordu.

Bugün bu kadar bilgiye ve bu kadar kuvvete rağmen hep tavsiyelerin tersi yapılagelmektedir. İçki ile mücadele cemiyeti kitaplar neşreder, resimler basar, broşürler dağıtır, amma hepsi beyhûde.. Emeklere yazık! Yine her gün sarhoşların sayısı çoğalmakta, artmakta, içkinin satışı artmakta, hattâ bu da yetmemektedir. Vukuat dosyaları da o nisbette kabarmakta ve suçlular bir anlık zevkleri sebebiyle zindanlara düşmektedirler. Hele aile perişanlığı ve bunların çocuklarındaki anormallikler doğrusu yürekler acısıdır. Aile reisi tatlı ağzını içkiyle zehir yapar, bir tarafta sızar kalır; aile ise evde babayı bekler. Çocuklar bu halleri göre göre, bir zaman sonra kötü yola sülûk ederler. Ondan sonra ne iffet, ne hayâ, ne de sadakat kalır ailede. Sonra müslümanlar arasında bulunması lâzım gelen sehâvet, muâvenet ve samimiyeti görmek âdeta muhal oldu. Artık herkes birbirinden müşteki.

Bu içki ve emsali, günahlar en korkunç hastalıklardan daha beterdir. Ve hastalıklar nasıl bulaşıyorsa, bu sarhoşluk illeti de öylesine yayılıyor ki, neticede umumî bir felâketten korkulur. Çünkü vücuddaki kanların daimî zehirlenmesi, giderek vücudun âhengini bozar.

Bir kere evvelemirde, o kalb denilen cevher nurunu kaybedip, peyderpey, karara karara artık simsiyah olur. Sonra da doğru ile eğriyi, hak ile bâtılı seçemez olur. Zaman zaman küfrü mucib sözleri de söyleyerek neûzübillâh dinden de çıkar vesselâm. Ondan sonra ayıkla pirincin taşını!

Binâenaleyh, İslâm dini daima tekemmülü emreder. Bu ise ancak Allah Teâlâ Hazretleri'nin emirlerini tutmakla olur. Bir taraftan ibâdât, tâat, hayr ü hasenat yapma gibi evâmirine yapışmakla birlikte, diğer taraftan, yine Allah Teâlâ Hazretleri'nin yasak ettiği, yapmayın dediği şeyleri yapmamak ve bu yasaklardan son derece sakınmak, kaçmak, hem de arslandan korkup kaçar gibi kaçmak lâzımdır. Bundan sonra da iki cihan serveri, başlarımızın tâcı, sevgili Peygamberimiz'in sünnet-i seniyyelerine tam mânâsiyle sarılınmalıdır. Bu arada hem zikrullaha ve hem de salâvat-ı şerîfelere devamla, nefs-i emmârenin, levvâmenin, mülhimenin ellerinden yakayı kurtarıp nefs-i mutmainneye erişmeye çalışmak gerektir. Hattâ orada da durmayıp nefs-i Râdiyye'ye geçebilmeye sa'y ü gayret etmelidir. O nefs-i râdiyye ne büyük devlettir, ne büyük. Öteki devletler hep fâni ve daima tehlike içerisindedir.

Bak padişahların başına gelenlere! Yine bak, o kadar kuvvet ve kudreti olan Şah'ın başına gelenlere... Bu dünya

nimetlerinin dışı süslü, tatlı, ballıdır. Amma içyüzü zehir zemberek; bir de üstelik ebedî âhiret felâketi.

Saçı bitmeyen yetimin, beli bükük ihtiyarın, hak ve hukuklarına riayet ve adaletle idâre-i hükümet edebilmek ne kadar müşkül ve zordur. Onun için idareciliğe özenmek ve imrenmek, doğrusu hiçbir akl-ı selim sahibine yakışmaz.

Sen imreneceksen, Hakk katında, Allah indinde makbul ameller işleyen kullara imren de onlar gibi olmaya gayret eyle. Böylece dünyan da, âhiretin de mâmur olsun, saâdet-i ebediyyeye nâil olasın.

Bunun için yegâne çare, Allah Teâlâ'nın bütün emirlerine itaat ve bütün yasaklarından, sırf Allah sevgisi ve Allah korkusundan ve O'nun rızâ-yı şerifini kazanabilmek maksat ve gayesiyle, hem de ihlâs ile kaçabilmektir. Bu nimetin üstüne başka nimet tasavvur olunamaz. Bak bütün peygamberlerin yollarına ve büyük müctehidlerin ve evliyâların yollarına... Onların izlerinden, yollarından gitmeye çalış, vesselâm.

Aziz ve muhterem kardeşim, bu dünyada en iyi yol, İslâm yoludur, peygamberlerin gittikleri yoldur. Fâtiha-i Şerife'yi çok oku; bak orada, peygamberlerin yolu olan İslâm yolunu istemekle beraber, Yahûd ve Nasârâ yâni hıristiyanların yollarından da uzak olmayı temenni ediyoruz. Fâtiha'yı her gün en aşağı kırk kere okuduğumuz halde mânâsını pek az düşünmekte ve maalesef gittiğimiz yolu hiç de tetkik etmemekte, âdeta körü körüne yürümekteyiz. Halbuki, bu nefs-i mutmainneye nâil olabilmeye hevesli olan kardeşlerimizin, evvelâ bu günah yollardan, hıristiyan âdet ve an'anesinden son derece sakınmaları gerektir.

Meselâ nişan ve nikâh merasimlerinde yapagelmekte olduğumuz çirkin âdetler, hattâ düğünlerimizdeki günah hareketler ve hele sünnet düğünlerindeki aşırı merâsimler, kadın-erkek karışık sohbetler, hep bizim mânevi terakkimize mâni ve süflî bir dereceye düşmemize sebep olan işlerdir. Nerede kaldı nefs-i mutmainne!

Binâenaleyh, nefs-i mutmainne sahibinin ilk önce dinini iyi bilip ona göre hareket etmesi ve bütün farz, vâcib ve sünnetler üzerinde titizlikle durması, sonra da yasaklardan, bid'atlerden, hıristiyan âdât ve an'anesinden de son derece kaçınması gerekir. Hattâ giyim-kuşamda ve yemek yemede sünnet-i seniyyeden kat'iyyen ayrılmamak şarttır. Bundan sonra bütün işlerde Hakk'a tevekkül edip bel bağlamalıdır.

Çünkü, Hakk Teâlâ'ya bağlanan ve O'na tevekkül edip dayananların muini, yardımcısı, imdatçısı Allah Teâlâ'dır. O'nun yardımı gibi yardımı kimse yapamaz. Rızkını ummadığı yerlerden, hem de bolca ihsan eder ve korktuklarından da himaye ve muhafaza eder, emin kılar. Ayrıca düşmanlarının gönlüne de korku verir. Kendine tevekkül eden kulunu her bakımdan memnun eder. Dualarını da kabul eder. Kur'ân-ı Kerîm'de tevekküle ait pek çok âyet-i kerîme vardır. Tevekkülle alâkalı ehâdîs-i nebeviyeler dahi mebzûldür.

"Tasavvufi Ahlâk"da bu hususta epeyce malûmat verildiğinden, burada tekrarına lüzum görülmemiştir. Sonra, büyüklerin yazdıkları kitapları da okumaktan hâli kalmayınız. Onların da ruhaniyetlerinden istifade edersiniz. İmam Gazâli Hazretleri'nin **"İhyâ-u Ulûm"**'unun üçüncü cildindeki tafsilât pek geniştir. Okumanızı tekrar tekrar rica edeceğim.

Zira tevekkülde pek çok faideler vardır. Kur'ân-ı Kerîm'i okudukça "Ve men yetevekkel alâllâhi fehûve hasbühü" âyeti gibi nice âyet-i kerîme gözlerimizin önünde bir nur levhası şeklinde geçmektedir ki, bu her zaman müşahede olunmaktadır.

Terakki ve teâlîde gözü olan mü'min-i muvahhidîn, bundan sonraki hizmeti daha ağırlaşır, açlığa ve susuzluğa sabır ve tahammülü artar. Çünkü açlık melekler sıfatıdır, peygamberler sıfatıdır, velîlerin şiârıdır. İnsandaki kesafetin, ağırlığın, zulmetin gitmesine sebep olur ve onların yerlerine nuraniyet ve hafiflik gelir, göz ve gönül açılır. O mü'minler, kalb gözü ve kulaklarıyla bizim göremediğimiz ve duyamadığımız şeyleri, esrarları hem görür ve hem de duyarlar.

Hazret-i Ömer radıyallahü anh, Medine-i Münevvere'de, cuma namazı esnasında hutbe îrad ederken, Acemistan'a yolladığı İslâm ordusunun kumandanı olan Sâriye'nin, düşman tarafından muhasara edilmek istendiğini kalb gözüyle görmüş ve ordu kumandanına, derhal arkasını dağa vererek muhasaradan kendisini kurtarabilmesi için **"Ya Sâriye, ilel cebeli, ilel cebeli" (Ya Sâriye, dağa, dağa!)** diye emir vermişti. Sâriye de bunu duymuş, ordusunu bu suretle hem kurtarmış, hem de zafere nâil olmuştu. Bu bizlere yetmez mi?

Bunların emsalini, evliyâ menkıbelerini yazan **"Tezkiretü'l-Evliyâ"**yı vesair kitapları oku da bak, nelere rastgeleceksin. Hele Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'yle Abdülkadir-i Geylânî'nin menkıbelerini okudukça hayretten hayrete düşeceksin. Bu suretle senin de iç âlemin değişecek ve tüylerin ürperecek,

inşaallâh tevbekâr olup Hakk yola düşmeye kendini mecbur hissedeceksin.

Bu büyük zatlara verilen kerâmetlerin yirmialtı nevi olduğunu ayrıca açıklamışlardır. Hele bunların arasında öyle muhterem kimseler vardır ki, bunlar halk tarafından kat'iyyen bilinmezler, bazen de tahkire bile uğrarlar. Amma o tahkir edenler az zamanda bir sille yerler, mahv ü perişan olup giderler. Meselâ, Veysel Karânî Hazretleri'ni tanımayan birisi onu, o perişan kılığında görse, ona hem hiç kıymet vermez, hem de belki onu incitebilir. Lâkin bunlar meczub-ı ilâhîdirler. Bunlara dokunmaya hiç gelmez.

Evliyâların büyükleri ne güzel insan numunesidir. Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellemin huyu ve âdet-i seniyyeleri tamamiyle taklid etmiş olduklarından, doğrusu bunlardan ve bunların sohbetlerinden ve hattâ bunların yüzlerini görmekten bile insanlar öyle feyz ve bereket alırlar ki, bunu senelerce çalışsalar elde etmelerine imkân olamaz. Öyleyse sen de böyle birisini bulursan, hemen sohbetine devam eyle. Sakın kendini beğenen şarlatanlara kapılma, uyanık ol. Kimseyi de incitme. Herkese hüsn-i zan edip âdâb-ı muâşerete riâyet eyle. Büyüklere hürmet ve saygıyı, küçüklere de şefkat ve merhameti elden bırakma.

Bâhusus anne ve babana, amca ve dayılarına karşı son derece saygılı ol. Hala ve teyzelerin de böyledir. Bunların çocuklarına karşı da akrabalık haklarını yerlerine getir.

Kimsede kusur, kabahat arama; insanların kendi kusur ve kabahatleri kendisine hem yeter, hem de artar. Başkalarında kusur ve kabahat görmeyi büyükler noksanlık alâmeti

saymışlardır. Zira, peygamberlerden başka hemen herkesin hatâsı vardır. Beşeriyet itibariyle kişinin bazı çirkin ve günah halleri bulunursa da, bazen pek müstesna güzel huy ve amelleri olur. Binâenaleyh, sen bu güzel huyları gör de, onu o cihetten takdir eyle. Öteki cephesini de Mevlâ'ya bırak ve o kardeşine hayır dualar eyle.

Nefs-i Mutmainneye erişmek kolay olmadığı gibi, orada tutunabilmek için de, tevekkül ve amelle beraber, bir de açlığa alışmak ve nefs-i emmârenin oniki huyunu da tamamen terketmiş olmak şarttır.

Öyle hem huysuzluk, hem evliyalık bir arada cem olmaz; bal ile zehirin bir arada cem olmadığı gibi. Günahlar ve kötü huylar en zehirli yılandan ve en korkunç hayvandan daha fena ve daha tehlikelidir. Böyle olunca, taliplerin bu günah ve çirkin huyların hepsinden vaz geçmeleri ve bunları yerine en güzel huyları kendilerinde toplamaları şarttır.

1- Nefs-i Mutmainne Sahibinin Rüyası

Kur'ân-ı Kerîm görmek ve okumak, tasfiye-i kalbe ve matlûba erişmeye işarettir. Lâkin okuduğu sûreyi bildiği takdirde böyle tâbir olunur. Peygamberleri görmek, dinde kuvvet ve bunlara uyma sıfatıdır. Evliyâ görmek, korktuğundan emin olmak ve umduğuna nâil olmak sıfatıdır. Şeyhleri görmek, nefsini irşada işarettir. Padişah görmek, vücuda tasarruf; doktor görmek, nefsinin isyanını amel-i sâlihle ilâçlamak; vüzerâ, vükelâ ve ümerâ görmek, akılda kemâl ve maksada takarrüp; müftü görmek, nefsin hayra delâleti sıfatlarıdır.

Kadı görmek, kalb ve âzâsına Allah Teâlâ'nın hükümlerini icra suretidir. Eimme, hutebâ, ulemâ ve şühedâ görmek ve sâlih insanları görmek, Allah'ın emirlerine tâbi olmak; Mekke-i Mükerreme, Medine-i Münevvere, Kudüs-ü Şerîf, cami ve medreseleri ve bunlara benzer ne kadar mübarek mahal varsa bunları görmek, hepsi kalbin temizliği alâmetidir. Sancak, alem, ok, kılıç, top, tüfek vesaire, şeytan vesvesesinin azlığı sıfatıdır. Tesbih, matluba erişmekle; din kitapları, mübarek kitapları ve güzel kokuları görmek, güzelliklerle tâbir olunur. Yâni nefs-i mutmainneye işarettir.

Hattatlık, işin çokluğuna işarettir. Yeşil renk görmek, mutmainnenin alâmet sıfatıdır. Mevsimin gayrinde yeşil ham meyvayı ağaçtan koparmak, ihlâssızlığı giderir ve ihlâsa meyle işarettir. Mevsiminde olmadık yeşil meyvayı ağaçtan koparmak ihlâssızlığa işarettir.

Mutmainne haline dair görülen rüyalarla kişi az çok kendini bilmiş olur. Bunların asıl tâbiri tâbir ilmine vâkıf olan kâmiller tarafından olur. Bu daire içinde her ne kadar amel ve güzel sıfatlar varsa da ihlâssızlık korkusu dahî mevcuttur. Bu nefs-i mutmainne sahipleri, ruhlarını verdikleri zaman, mekândan münezzeh olduğu halde, cânib-i mâneviyesine ve yevm-i kıyâmette Hakk'ın cennetine dâvet buyurulurlar. Nitekim Kur'ân-ı Azîmüşşan'da, esteizübillâh, "Ya eyyetühennefsül mutmainne..." lâfzı celîli buna işarettir.

Fakat kula lâyık olan, korku ile rica, arasında bulunmaktır. Cenâb-ı Hakk cümlemize hüsn-i hâtime ile âhirete göçmeyi nasip eylesin. Âmin...

Bursalı Üftâde Mehmed Muhiddin Hazretleri der ki: “Rüyalar kitaplarda yazılan tâbirlerle hallolunmaz. O bir gizli ilimdir, ancak o ilim sahiplerinin tâbiri muteberdir”. Bu nefs-i mutmainneyi tamamlayanlar huccâcın “Mina”da hac farizasını yerine getirmek için kurbanlarını kestikleri gibi nefislerini kurban edip beşinci mertebe olan nefs-i râdiyyeye yükselmeye müstaidd olmuş olurlar. Cenâb-ı Hakk cümlemize, bu nefs-i râdiyyeye ulaşabilmek devletini ihsan buyursun. Âmin...

E- NEFS-İ RÂDİYYE

Bu nefis evliyâ-i kirâmın nefisleridir. Şeyhler bu nefis mertebesini sâliklerine, dervişlerine **"Hayy"** ism-i şerîfiyle telkin ederler. Lâkin Nakşî tarikatlerinde bu rüyalara iltifat olunmadığı gibi, İmam Rabbanî'nin tertibi üzerine onbir mertebe üzerinde riyâzetle beraber ders telkin olunur. Bunlardan beşi dünya âleminde; su, toprak, sıcaklık, soğukluk ve balgam gibi maddeler olup bunlardan vücudumuz teşekkül eder. Diğer beşi ise tamamiyle mânevî olup bu dünya ile irtibatı da mânevîdir. Bunlara da kalb, ruh, sır, hafî, ahfâ denilir. Bunların vücuttaki yerleri de şöyle izah edilmiştir:

Kalb malûm olduğu üzere sol memenin iki parmak altındadır, demişler. Ruhun yeri ise sağ memenin iki parmak altı olarak gösterilmiştir. Sır'ın yeri sol memenin iki parmak üstü; hafî, sağ memenin iki parmak üstü ve ahfânın yeri de göğüs ortasıdır.

Bunların iki türlü zikri vardır. Evvelâ Allah ism-i şerifi ile şeyh efendinin vereceği tarif üzerine ve duaları ile birlikte ayrı ayrı dersleri vardır. Sonra da nefs-i nâtıka denilen mahalde onbirinci ders tâlim edilir. En nihayet fenafillâh, bekâbillâh zikirleri ve tefekkür telkin buyurulur. Fakat bunlar yalnız

lâflarla değil, hallerle ölçülür. Bunun arkasından tevhid zikri yâni, **"Lâ ilâhe illâllah"** zikri ile bu mertebelerde ayrı ayrı Kur'ân-ı Kerîm'deki âyet-i kerîmelerin telkini yapılır. Bunlar ise kırk günde tamamlanır. Bu esnadaki yiyecekler şöyledir:

Bir kere, her gün oruçlu olmak şarttır. Bu orucu da bir parça ekmek ve yirmibir üzüm tanesiyle tutmak mecburiyetindedir. Akşam, iftarda ise ancak bir mercimek çorbası ile iktifa edilir. Bu arada her gün hatm-i Kur'an, hatm-i hâcegân yapılır. Bunu da en aşağı iki sene tekrar ile beraber mümkün olursa her senede bir kere daha yapmak evlâdır.

Rahmetli şeyhimiz Mustafa Feyzi Hazretleri bu riyâzete yirmidört sene devam ettiklerini söylemişlerdir. Cenazesi Kanunî Sultan Süleyman'ın türbesi civarında iken görülen lüzum üzerine nakl-i kubur yapıldığı zaman mübarek cesedlerinin hiç bozulmamış olduğunu gördük. Vefatından takriben otuz sene geçmişti.

Cenâb-ı Hakk cümlemize hayırlı ömürler ve rızâsına muvafık sâlih ameller nasip eylesin. Âmin...

Bunları, bugünkü insanların da o geçen güzel insanlara imrenerek, onlar gibi olmaya çalışmalarına vesile olması için yazdık. Fakat, insanların özenip de bunları kendi kendilerine yapmaya kalkışmaları çok tehlikeli olur. Çünkü herhangi bir san'at ve mesleği elde etmek için erbabına senelerce hizmet edildiği malûmdur. İş yalnız zikirlere devam etmekle olmaz, mutlaka ve mutlaka erbabının göstereceği hizmetlerde muvaffakiyet de şarttır. Meselâ Nakşibend Mehmed Bahaeddin Hazretleri'nin hizmetleri ne kadar ağır idi. Bugün onları yapabilecek bahtiyarları bulmak âdeta mümkün değil. Hâlid-i Bağdâdî gibi ilimde son noktaya varmış bir bahtiyarın, kendisini irşad edecek zat için Şam'dan kalkıp Delhi'ye git-

mesine ve orada şeyh efendinin gösterdiği çok ağır hizmetleri bilâ-tereddüt kabul etmesine -rivayetlere göre dokuz ay ile iki sene arasında - ne dersiniz? Hele Abdülkadir Geylânî'nin Bağdat çöllerindeki yirmibeş senelik hizmeti, riyâzeti ve akla durgunluk verecek hallerine acaba bugün kim erişebilir?

Onun için sen tarikati sadece şu kadarlık zikirden ibaret zannetme! İnsanlık bu kadar ucuz olsa herkes üstün insan olurdu. Meselâ, **"âdâb-ı muâşeret"** denilen, insanlarla güzel geçinebilmek, herkesin sevdiği, istediği, söylediği bir şeydir. Fakat tatbiki o kadar müşküldür ki ancak bu, beşinci nefis olan nefs-i râdiyye mertebesine erişebilen bahtiyarlar için mümkündür. Diğerleri hep söz ebeliğinden ibarettir. Bu mertebedeki insanların sıfatları da şunlardır: İhlâs, boş sözleri terk, zikr-i dâimî, zühd, verâ ve kerametlerdir.

1- İhlâs

Her şeyin başında lâzım olan bu ihlâs insanın hemen kendi ameli ile olacak şey değildir. Her ne kadar çalışsak, çabalasak bu kabiliyeti ihraz etmeden, ele geçirilmesi mümkün değildir. İhlâs hakkında ulemânın birçok sözleri olmuşsa da asıl olan şudur ki ihlâs, Allah Teâlâ'nın sevdiği kullarının kalbine ihsan ettiği bir nurdur.

Bu hususta şu hikâye de bize bir dereceye kadar fikir vermiş olur. Üç arkadaş dağda gezerlerken bir fırtınaya tutulup, oradaki bir mağaraya iltica etmişler. Fakat fırtınanın şiddetinden kopan koca bir kaya gelip mağaranın ağzını kapamış. İçerideki zavallılar her ne kadar uğraştılarsa da taşı yerinden kaydırmaya muvaffak olamayıp ümidi kesmişler ve Allah Teâlâ'ya ilticadan başka çareleri kalmadığı için, "Hepimiz, yaptığımız amellerle Allah Teâlâ'ya yalvaralım" demişler.

İçlerinden birisi, koyunlarından sağdığı sütü getirir, çok yaşlı olan ana-babasına içirip onları doyurmadan kendi çoluk çocuğuna bir şey vermezmiş. Bir gün her nasılsa geç kalmış ve ana-babası da bu esnada uykuya dalmışlar. Sütü getiren çocuğu, ta sabaha, onlar uyanıncaya kadar başlarında beklemiş. Adamın kendi çocukları, "Baba bizim sütümüzü ver!" diye bağrıştıkları halde, onlara iltifat etmeyip ana-babasının uyanmasını beklemiş ve nihayet sabahleyin onlara sütlerini içirip, karınlarını doyurduktan sonra kendi çocuklarını doyurmuş.

İşte bu amelini hatırlayan adam, "Ya Rabbi, eğer benim yaptığım bu hizmetim senin makbulün oldu ise bizi buradan kurtar!" diye yalvarmış. Duanın sonunda taş biraz kımıldamış ise de çıkmaya imkân bulamamışlar, ikinci arkadaşlarına, "Sen de yalvar bakalım!" demişler.

O da bir kadına sû-i muamelede bulunmak üzere birçok para verdiği halde, kadının, "Allah'tan kork!" sözüne karşı bu fena fikrinden vazgeçip, verdiği paraları da ona hediye eylemiş olduğunu hatırlayarak, "Ya Rabbi! Eğer benim bu hareketim senin rızana muvafık ise bizi buradan kurtar!" diye yalvarmış. Taş biraz daha açılmış ise de yine çıkmak imkânı bulunamadığından üçüncü arkadaşlarına "Sen de yalvar bakalım" demişler.

Bu zat, çok işçi kullanır zengin bir zat imiş. Adamlarından birisi her nedense darılıp yevmiyesini almadan gitmiş. Bu zengin adam onun yevmiyesi ile bir koyun satın almış, üretmiş, bir sürü haline getirmiş. Aradan bir süre geçtikten sonra giden işçi, "Şu adamdaki yevmiyemi gidip isteyeyim" demiş, geri gelmiş. O zengin adam da hiç düşünmeden üreyen sürüyü gösterip, "İşte bunlar senindir, al git" demiş. Şimdi bu amelini hatırlayarak, "Ya Rabbi! Ben bu adama yevmiyesini

verseydim razı olacaktı. Fakat senin rızan için o koca sürüyü o fakir adama verdim, eğer bu senin razı olduğun bir amel ise bizi buradan kurtar" deyince koca taş Allah'ın izniyle yuvarlanıp gitmiş.

Bu kıssada, hulâsa olarak üç mühim hâdise ile karşı karşıya kalmaktayız. Birincisi, ana-baba hakkıdır ki, bu hususta gerek Kur'ân-ı Kerim, gerek ehâdîs-i Nebevilerde pek geniş telkinler vardır. Ana-baba deyip de geçme! Evvelâ, bizim bu dünya âlemine gelmemizin vesilesi olma haklarını bir türlü ödeyemeyiz. İkinci olarak, bizim iyi bir evlâd olarak yetişmemiz için geceli gündüzlü çektikleri zahmet, emek ve masraflar az mıdır dersiniz? Hattâ ölünceye kadar da evlâtlarının üzerinden duaları kesilmez. Bunları kim inkâr edebilir?

Binâenaleyh, sen de dünya ve âhiret saadet ve selâmetini istiyorsan ana ve babana karşı son derece saygılı ve hürmetkâr ol! Onlar her ne kadar fakir ve câhil de olsalar, bize düşen vazife, onlara lâyık oldukları hizmeti yapabilmeye çalışmaktır. Ana-baba hakları hakkında yazılan eserleri okumayı da ihmal etme!

İhlâsa ikinci misal, Allah Teâlâ'nın yasaklarına karşı çok hassas olup, korkup kaçmak... Bu hikâyede bir misal olarak fuhuş mes'elesi zikredilmiş ise de, buna bütün günahlar da dahildir. Onun için burada üçyüzkırk küsur, büyük küçük günahları tekrar tekrar oku. Bir kere okuyup da sakın, ben okudum deyip geçme! Zira, her tekrarda birçok yeni faydalar bulacaksın.

Onun için Gümüşhaneli Ziyaeddin Ahmed Hazretleri, bin kere okumayı tavsiye etmiştir. Zira, gönül aynasının temizlenmesi, parlaması ve ziyâsının etrafa aksi hep bu günahlardan sıyrılıp kurtulmaya bağlıdır. Onun için senden ricamız, bu günahları tekrar tekrar okumandır.

İhlâsın üçüncü misali de insanların haklarına son derece itina gösterilmesidir. Haklar pek çoktur.

Evvelâ, bize bu hayatı hiç noksansız ihsan edip, akıl, zekâ, tefekkür ve emsali nimetleri bahşeden Allah Teâlâ 'ya kulluk borcumuzu elimizden geldiğince yapmaya çalışmalıyız. En büyük kibir de ibâdetten uzak kalanların kibridir, Allah korusun!

İkinci hak olarak ana-baba hakkı gösterilmiştir. Bu husustaki kitapları okumaya çalış, tekrar yazmaya lüzum yok...

Üçüncü hak da, kullar arasındaki haklardır. Bunların başında da komşu hakkı gelmektedir. Komşu kâfir bile olsa, yine hakkını muhafaza etmek gerektiğini belirtmek için şunu da zikretmeyi uygun bulduk: Büyüklerden birisi bir kurban kesmiş ve evdekilere, "Yahudi komşunun hakkını unutmayın" diye tekrar tekrar tenbihte bulunmuş. Geri dönünce de, "Yahudi komşunun hakkını verdiniz mi?" diye sormuş. Bu da bize güzel bir ders olmaz mı?

Biz bugün, bir vatanın evlâtları olduğumuz halde düşmanları öldürür gibi birbirimize tecâvüz edişimizin sebebini bir türlü izah edemiyor, anlayamıyoruz. Hem deriz ki: Fikirlere hürmet ve saygı lâzımdır. Diğer taraftan kendi fikirlerimize muhalif olanları öldürmekte hiç tereddüt etmiyoruz. Bu iki zıt şeyi cemetmek mümkün mü? Allah Teâlâ hepimize kâmil, olgun akıllar ihsan etsin. Âmin!..

Hakları yazmaya lüzum yok. Haklar üzerinde yazılmış birçok eserler vardır. Okumanızı tavsiye eder, bu kadarla iktifa ederiz...

İhlâsta eksik kalan şu kelimeleri de yazmakta fayda vardır: Malûm olduğu üzere, bizim sütçüler hâlis koyun sütü, yağcılar

hâlis inek yağı, zeytinyağcılar hâlis zeytinyağı diye satarlar. Eğer bunların içerisine herhangi bir yabancı madde ilâve edilirse bunlar hâlislikten çıkar. İşte bunun gibi, yaptığımız ibâdetin içerisine de herhangi başka bir niyet girse tabiatiyle bu da ihlâslıktan çıkar. Meselâ, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in zaman-ı saadetlerinde bir mücahid düşman karşısında çok cesurâne dövüşüyordu. Nihayet bir yara aldı ve acısına dayanamayarak intihar etti. Bu mücahidin şehid sayılması lâzım gelirken böyle intihar ederek ölmesi çok garip değil midir? Kendini göstermek ve mutlaka zafer kazanmak için yapılan dövüşlerde böyle ihlâssızlık kokusu mevcuttur. Bu hususta yazılması icâbeden daha pek çok incelikler var ise de biz onları yazınca okuyanları herhalde sıkacağından erbabından öğrenmelerini tavsiye ederiz.

2- Boş ve Faydasız Sözleri Terk

Nefs-i râdiyyenin ikinci sıfatı boş ve faydasız sözleri terketmektir. Bu da çok mühimdir. Bir kere ömrün boşa gitmesine sebeptir. Halbuki ömür öyle bir cevherdir ki, zâyiatı kat'iyyen telâfi edilemez. Meselâ yüzbin veya bir milyon liranız kaybolsa onu telâfi etmek mümkün olabilir. Yangınlarla, zelzelelerle her şeylerini kaybeden nice yoksullar az zamanda kendilerini toparlayıp büyük servetler elde etmişlerdir. Fakat ömür hiç de böyle değildir. Onun zâyiatı kadar acı bir zâyiat yoktur. O, televizyon ve radyolarda neşr edilen birçok şeyin, zararlı oldukları bilindiği halde, halkın binlerce saat vaktini zâyi edip onları hem gaflete düşürmesi, hem de ibâdetten alıkoyması doğrusu çok acıdır.

Hastalarımıza, ameliyat esnasında acı duymamaları için morfin yapıldığı malûmdur. Bu morfinlerin bir de ruhlar

üzerinde tesiri vardır ki, bizim bu güzel ömrümüzün boşu boşuna zâyi oluşunun acısını bize duyurmamaktadır. Yine bu gaflettir ki, bir millet ve memleket evlâtlarını muhtelif akidelere bölerek parçalamıştır. Bu acı hiç ameliyattaki bıçak acısına benzer mi? Doktorun morfininin arkasında sağlık ve âfiyete kavuşmak vardır. Halbuki ruhlara vurulan morfin bir milletin mahv ve inkırazına sebeptir. Onun için, "Cemaat rahmet, ayrılık azabtır" denmiş. Sen şimdi kafanı boşalt ve sâlim bir kafa ile düşün. Kur'ân-ı Azîmüşşan'da Cenâb-ı Hakk bütün ehl-i imanı bir kardeş olarak vasıflandırırken, bizim bunları bölmemize, ayırmamıza hiç cevaz olur mu?

Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz, mü'minleri tarif ederken, **"Kel cesedil vâhid"** buyurmuşlardır. Yine mü'min ve müslümanı tarif ederken, "Elinden ve dilinden insanların selâmette olduğu kimsedir" buyurmuşlardır ki, bu gibi kırk tane hadîs-i şerif vardır. Bu konuda **"Tasavvufî Ahlâk"**'ın dördüncü cildinde geniş tafsilât vardır, okumanızı tavsiye ederim.

Şimdi; bir cesedin âzâları birbirinden ayrılırsa o cesedin artık ölüme mahkûm olduğu anlaşılırken, müslümanları sırf menfaatları için bölenlere ne dersiniz? Sen ne dersen de, ben sana şunu açıkça söyleyeyim ki, bu ayrılıkları yapanların hakikî müslüman olmadıklarını bilmek lâzımdır. Hizmetleri her ne kadar inkâr edilemez derecede yüksek dahî olsa, yukarıdaki ihlâsla ölç! İhlâs nasıl katkı kabul etmezse din de böyledir. Bunun ötesini sizin vicdanlarınıza havale ederiz.

Mâlâyânî denilen boş ve faydasız lâfları herhalde sen de bilirsin. Gazino, kahvehane ve emsali yerler bu boş sözlerin kaynağıdır. Buralara alışanları kurtarmak her halde bir hastayı ölümden kurtarmak kadar faydalıdır. Onun için gece gündüz

Hâlık-ı Zülcelâl'e yalvarıp bu gibi uygunsuz hallerden ve boş, faydasız sözlerden bizi kurtarmasını dileyelim.

Bize düşen vazifelerin başında zikrullaha devamla birlikte, biraz da boğazımıza sabrederek, bu kötü huylardan kurtulmaya çalışmaktır. Bizim en büyük düşmanımız ne şu devlet ve ne de bu devlettir; asıl düşmanımız kendi nefislerimizdir. Bunların ıslahına çalışmak başlıca vazifemizdir. Çünkü Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri, "Adüvvüke nefsü-kelleti beyne cenbeyk" buyurmuşlardır.

Binâenaleyh, bunun ıslahına çalışmak en büyük mücâhededir. Çünkü, düşmanlarla dövüşmek birçok mücahid kardeşlerle birlikte olur? Bu da insana o kadar zor gelmez. Fakat nefisle mücadele tek başına yapılacağından, zorluğu âşikârdır. Allah Teâlâ'nın yardımını, lûtfunu isteyelim de bizleri de kâmil, olgun ve râzı olduğu insanlar mertebesine yükseltsin. Âmin!.. Boş ve faydasız sözleri terk etmek nasıl lâzımsa, boş ve faydasız sözleri dinlememek de öyle bir vazifedir. Topluluklara iştirakte bunlardan son derece sakınmak lâzımdır. Böyle topluluklarda gıybet, nemime, iftira gibi büyük günahlar işlenmekte olduğu görülegelmektedir. Eğer bunları terk ettirmeye ve yaptırmamaya gücünüz yeterse ne âlâ! Gücünüz yetmediği takdirde böyle topluluklara gitmemek evlâdır.

Boş sözlerin konuşulması ve dinlenmesi nasıl mezmum ise gözlerin de aynı şekilde boş bakışları pek büyük zayiattandır. Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın birçok âyetlerinde gözün kıymeti anlatılarak, Allah Teâlâ'nın yer ve gökteki eserlerine bakıp Hakk'ın varlığına ve birliğine alâmetler araması, bâhusus **"Tebâreke"** sûresinde ehemmiyetle belirtilmiştir.

Bir âyette yer'in, ölüm halinden sonra nasıl hayata nâil olduğu pek güzel bir şekilde açıklanmaktadır. Bugünkü bil-

gilere nazaran dünya, güneşten kopmuş bir ateş, nihayet bir kor parçası iken bak bugün insanlarla ve mahlûkata karargâh olmuş. Yanan bir şeyde hayat sona ererken, bak şu kudret-i İlâhî'ye, bunu nasıl diriltmiş ve bugün muhtaç olduğumuz bütün yiyecekleri de o ölen topraktan halketmiş.

Bunlara bakıp ibret almak ve o kuvvet ve kudret sahibi olan Allah Teâlâ'ya dönmek, emirlerine tam mânâsiyle inkıyad etmek için bu bakışları boş yere harcamamak da, boş sözleri terketmek gibi pek mühimdir.

Eşref-i Rumî Hazretleri **"Müzekki'n-Nüfûs"** adlı eserinde şöyle söylemektedir:

Bir göz ki olmaya ibret nazarında
Ol, düşmandır sahibinin baş üzerinde.

Bu mısra ne kadar canlı ve kıymetli bir sözdür ki, gözün kıymet ve ehemmiyetini beyan ile birlikte, bunun, sahibine dost olması, düşman olmaması gerektiğini de anlatmaktadır. Bu da bakışları daima ibret verici, ders alıcı ve kendini uyarıcı fikirlere sevkeden bir âmildir. Bunu boşa harcamak elbette cezayı müstelzim olacaktır.

Bir habere göre insan kâinatın zübde'sidir. Kendine bakarsan elbette Allah'ı bulur ve O'na teslim olursun. Bunun için, vücuddaki intizam ve âhengi birazcık düşünmek bile kâfidir. Ondan dolayı, bir miktar tefekkürün bin senelik nâfile ibâdetten hayırlı olduğunu söylemişler. Bunlardan ileri, insanda bir de tefekkür, hâfıza, hayâl kuvvetleri vardır ki, bunlarla da Hakk'ın varlığı ve birliği pek güzel bir şekilde idrak edilebilir. Hâfız olan çocuklarımıza o hâfıza kuvvetinin nasıl verildiğini düşünürsen başka bir öğüde

ihtiyacın kalmadan Hakk'a dönersin. Zaten, Cenâb-ı Hakk bütün bu kuvvetleri bize, yesinler, içsinler, sevk u safâda yaşasınlar diye değil; asıl saadet ve selâmet yeri olan Allah Zülcelâl'in sevgili kullarına bahşettiği sonsuz nimetlere nâil olunacak olan Cennet-i Alâ'ya erişebilelim diye vermiştir. Bu da ancak Hakk'ı bulup, bilmek ve O'na teslim olup rızasını kazanabilmek ve bunun için de bütün günah yollarından kopmaya çalışmakla olur. Bu satırlarımızda; boş sözleri söylememek, boş lâkırdıları dinlememek ve boş bakışları bırakıp her şeye ibret nazarı ile bakmak ve hattâ fikir ve hayâlâtımızı da yine boş yere harcamamak için güzel dersler verilmektedir.

Cenâb-ı Hakk cümlemizi bu nefs-i râdiyye mertebesine ulaşmaya çalışan ve hattâ, bunun üzerinde olan nefs-i mardiyyeye erişebilmek için sa'y ü gayret sarfeden ve muvaffakiyet bulan kullarından eylesin. Âmin!..

3- Zikrullah

Nefs-i râdiyyenin üçüncü sıfatı, zikrullahtır. Bunun da izahını yapmaya çalışalım inşaallah...

Kâinatta hiçbir mevcut yoktur ki, canlı olsun da Allah Teâlâ'yı zikretmesin. Bunların zikirleri tabiatıyla bizim zikirlerimize benzemez. Her canlı mahlûkun kendi lisan-ı hâli ile Cenâb-ı Hakk'ı zikretmekte olduklarını Hakk Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'inde bizlere bildirmiştir. Yalnız şu kadar var ki, onların tesbihlerini bizim anlayamayacağımız sadedinde; **"Velâkin lâ tefkahûne tesbihahüm"** buyurulmuştur.

Bizim, Mevlid sahibi merhum Süleyman Çelebi de Mevlid'inin başında;

Allah adın zikredelim evvelâ,
Vâcib oldur cümle işte her kula,

Allah adın her kim ol evvel ana,
Her işi âsân eder Allah ana (ona).

Bir kez Allah dese aşk ile lisan,
Dökülür cümle günah misli hazan.

İsm-i pâkin pâk olur zikreyleyen,
Her murada erişür Allah diyen.

demektedir. Bu mısralar ne kadar canlı birer ders ve ibret levhasıdır. Eşref-i Rumî Hazretleri de buna benzer çok canlı bir mısrasında şöyle söylüyor:

Bir dil ki olmaya Hakk'ın zikriyle mûtad,
Urma ol et pâresine dil diye hiç, ad!

Bunlar bize anlatıyor ki, insanlık vazifesinin başında Allah Teâlâ'nın zikri gelmektedir. Nasıl gelmesin ki, bizi ve bütün varlıkları yoktan yaratan ve âlemin boşlukları içerisinde göz kamaştırıcı bir hızla milyonlarca seneden beri seyreden varlıkları her gün görüp hayran olduğumuz şeyleri var eden O'dur. Bunları bildiğimiz halde Hakk'a dönmemek ve O'nu zikretmemek mümkün müdür?

Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın birçok âyetlerinde Cenâb-ı Hakk'ı zikretmemiz emir buyurulmakta iken, bizim hâlâ gafletlere dalıp, dünyanın fâni olan nimetlerini elde etmek için geceli gündüzlü çalışmamız, netice olarak da ebedî olan âhiret saadetinden mahrum kalmamızdan daha acı ve büyük bir felâket olabilir mi? Bu hususta **"Tasavvufî Ahlâk"**'ın birinci cildinde yeter derecede malûmat olduğundan bunu okumanızı tavsiye ederim.

Zikrullahın fezâili hakkında pek çok eserler vardır. Namaz, zekât, oruç, hac, cihad, Kur'ân-ı Kerîm okumak, tesbihler çekmek ve envâı çok olan ibâdetler hep zikrullahdan ma'duddur (sayılır).

Şuna dikkatlerinizi çekerim; gece herkes uyurken, kalkıp iki rekât namaz kılmak, **"Hayrün mineddünya ve ma'fia"**dır. Bunun ne demek olduğunu muhakkak sizler de idrak edersiniz. Demek ki, gece vakti kılınan ve nâfile olarak zikredilen bu namaz, bulunduğumuz dünya ve dünya içindeki bütün cevherlerden daha kıymetli olarak zikredilmektedir. Halbuki bugün bir sarı altına nâil olabilmek için, biraz da mazot ve benzin elde etmek için nasıl yorulmakta olduğumuz cümlece malûmdur. Gece vakti kılacağımız iki veya dört rekâtlık namaz pek ziyade olsa ancak yarım saatimizi alır. Buna mukabil dünyanın bütün ziynetlerinden daha hayırlı ve kıymetlidir. Çünkü bütün ziynetler ve nimetler hep fâni, ibâdet, tâat ve zikirler ise bâkidir. Bâkiyi bırakıp da fâniyi tercih edenlere ne dersiniz bilmem. Bunu tavsif için; altını bırakıp boncukları tercih eden çocuklar gibidir, demişler. Çünkü çocuk henüz tekâmül etmediğinden altının kıymetini bilmez ve bunda da mâzurdur. Halbuki insanların insanlıkta tekâmülleri de Allah Teâlâ'nın zikrine bağlıdır. Zira değirmen ne kadar güzel olursa olsun onu döndürecek su veya cereyan olmazsa neye yarar. Suyun ve cereyanın evlerimize gelmesi nasıl bir mukaveleye bağlı ise ve bu mukavele mucibince paraları ödenmeyince nasıl kesildiği cümlemize malûmdur.

Cenâb-ı Hakk'ın doksandokuz Esmâ-i Hüsnâ'sı vardır. Bunların herhangi birisi ile Kendine yalvarılmasını Cenâb-ı Hakk bizlere tavsiye etmektedir. Ondan feyz gelmedikçe insanın hiçbir şeyde muvaffak olmasına imkân yoktur. Bu

“Esmâ-i Hüsnâ”yı ezberleyip mûcibi ile amel edenlerin ehl-i cennet olacağını Cenâb-ı Peygamber müjdelemiştir. Onun için biz de sizlere tavsiye edelim ki, Esmâ-i Hüsnâ’yı hem ezberleyin ve her gün okuyun ve hem de mûcibi ile amel edin! Sonra şunu da unutmayın ki insana maddî ve mânevi bütün yardımlar, nimetler, tasarruflar hep Hakk’tan gelir. Gerek zikrullah ve gerekse sair ibâdât ü tâatler kul ile Allah arasındaki irtibatı temin eder. İbâdâttan ve zikrullahtan mahrum olanlar ise irtibatı kesilmiş boşlukta kalan zavallılara benzer. Salâvat-ı şerîfeler de Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem ile olan irtibatı temin eder.

Zikrullahın faydalarından en mühimi, âhiret âleminde zuhur edecek saadet ve selâmetlerin kazanılmasını temin etmesidir. Bunlardan birisi ki, çok hoşumuza gitmektedir. O kıyâmet günü herkes dehşet ve korku içinde kıvranırken bu muhterem zâkir kul, Arş-ı Âlâ’da nurlara garkolmuş olduğu halde ve selâmetle kıyâmet halkının acı manzaralarını seyredecektir. Ve ehl-i mahşer soracak:

— “Bu kim yahu? Bak bizim şu halimize, bu ne bahtiyar! Acaba bir peygamber mi?”.

Cevaben, “Hayır” denilecek; “Yoksa bir melek midir?”. Buna da “hayır” denmiş. “Belki şehidlerden biridir” denilmesine de “Hayır!” denilecek. “Öyleyse bu kim olabilir?” diye sorulunca;

— “Allah Teâlâ’nın dünyada iken zikri ile ömrünü geçiren bir bahtiyar”, denilecek.

Bu zâkirlerin ind-i İlâhî’deki derecelerinin ne kadar yüksek olduğuna bir misaldir. Cennetteki dereceleri de buna göre kıyas oluna!

Hattâ bu bahtiyarlardan bazıları cenneti kâfi görmeyerek: “Bize Sen lâzımsın, biz Seni isteriz!” gibi fevkalâde sözler söylemişlerdir. Çünkü cennet nimetleri ne de olsa nefsin hoşlanacağı güzel nimetlerdir. Fakat Hakk’ın müşahedesi yanında, güneşin önünde kaybolan yıldızlara benzer. Onun için Yûnus Emre Hazretleri’nin Ramazanda iftar esnasında söylenilen sözleri ne güzeldir:

Ehl-i dünya dünyada,
Ehl-i ukbâ ukbâda,
Her biri bir sevdada!
Bana seni gerek seni.

Bu sözler bu müşâhedenin ne kadar kıymetli olduğunu bize göstermektedir. Onun için siz kardeşlerimden ricam şudur ki, bu fâni âlemin fâni nimetlerine aldanıp da, bâki olan âhiretin sonsuz nimetlerini kaybetme gafletine düşmeyin! Cenâb-ı Hakk cümlemizi, imanda kâmil, ahlâken olgun, Allah Teâlâ’yı hatırından çıkarmayan ve dilinden de bırakmayan sevgili ve razı olduğu kulları arasına fazl u keremiyle kabul buyursun. Âmin!.. Bihürmeti Seyyîdi’l-Mürselîn.

4- Zühd

Nefs-i râdiyyenin dördüncü sıfatı ise zühddür. Yâni dünyaya iltifatsızlık... Dünya için, dünyada olan ihtiyaçlarımız kadar, âhiret için de, ahirette olan ihtiyacımız kadar çalışmaktır.

Tabiî dünya ihtiyaçlarında fânilik var. Âhiret işlerinde ise ebediyet ve daimîlik olduğu gibi herbir noksanlıktan âzâdelik de vardır. Dünyada ne kadar zengin ve müreffeh olursanız olunuz, sizleri rahatsız edecek pek çok düşmanlar da bulunur. İşte size bir nümûne; bakın Acem Şahı’nın haline! O kadar

servet kendisine hiçbir saadet ve selâmet sağlamadığı gibi, dünya dahi kendisine zindan olmuştur. Bunlar bize, acı da olsa birer örnektir.

Mekke-i Mükerreme'de Şübrâ otelinde Faslı bir futbolcu ile karşılaştık. Kendisine şunu anlatmak istedik: Komşumuz olan yahudi, bizim gözümüzün önünde san'at, ziraat ve ticarette bunca gayret ile çalışadururken, buna mukabil biz zavallıların bütün bunlardan mahrum oluşumuzdan başka gençlerimizin de böyle oyunlarla vakitlerini kayıp ve zâyi etmelerine ağlamamak elden gelmez.

Bugün muhtaç olduğumuz tank, tüfek, top, tayyare ve deniz kuvvetleri gibi şeyleri düşmanlardan satın alarak, memleketin müdafaasına çalışmak mı, yoksa bunların, ecdadımız gibi bilfiil kendimizin yapması mı daha iyidir? Rahmetli Sultan Fâtih, gemisini denizde değil, karada bile yürütürken, onun evlâtları olan bizlerin bu malzemeleri düşmanlardan almaya çalışmamız kadar yanlış bir şey olamaz.

Spor herkes için lâzımdır. Fakat memleket müdafaası ve hürriyet başta gelir. Yoksa bütün kuvvetimizi verip baş sporcu olsak bile neye yarar? Hele oyun günlerinde, oyuncuları seyretmek için daha geceden sıraya girip bilet almaya çalışan zavallılara bilmem ne demek lâzım? Allah celle ve âlâ hepimize idrâkler versin de, mâlî ve iktisadî dengemizi düzeltip, bugünkü içine düştüğümüz buhranlardan kurtulalım.

Ekmek kadar muhtaç olduğumuz benzin, mazot, elektrik ve emsali nesnelerin yokluğuna dayanmak kolay bir şey mi? Topu oyna, fakat bunların da çaresini ara ve bul! Halbuki, topçu kafası bunlarla meşgul olmaya hiç müsait değildir. Gençlik bu sebeple selâmete değil, felâkete sürüklenmektedir. Bunların ibâdetten ve zikrullahtan bihaber olarak günün

birinde gözlerini yumup gitmeleri, hem kendileri ve hem de millet için ne kadar acıdır.

Eski devirlerde ve bahusus vakt-i saadetteki zaferleri elde edenler, hep zâhid kimselerdi. Hiçbir kuvvetleri yoktu! Hattâ, Bedir mevkiinde müslümanların ancak yedi kılıncı varmış. Sa'd İbn-i Vakkas'ın koca Acem imparatorluğunu imana dâvet ederken ordusu ancak sekiz bin kişiden ibaretmiş. Acem şahı bunları çağırıp muazzam ordusunu, servet ve erzakını göstererek, "Bakın! Üstünüzde başınızda bir şeyler yok, fakir kimselersiniz. Bizimle harp edecek hiçbir gücünüz yok. Karnınız da aç... Siz ne istiyorsanız verelim de kendinize yazık etmeden gidin!" demiş. müslümanlar da:

"Evet bizim karnımız aç, ama biz yine sizinle dövüşmeye geldik. Ya iman edersiniz veya dövüşürsünüz" diyerek üç gün mühlet vermişler.

Nihayet dövüş başlamış. Arap atları hiç tanımadıkları, görmedikleri fillerden ürküp kaçmaya başlamışlar. Bunun üzerine süvariler atlarından inip piyade olarak savaşmışlar. Önce filleri gözlerinden yaralamak, sonra da bugünün tankları gibi askerleri muhafaza eden fillerin üstündeki deriden yapılmış odaların kolonlarını kesmek suretiyle bu koca hayvanları ürkütmeye muvaffak olmuşlar. Gözlerinden yaralı filler bu sefer kendi ordularını çiğnemek suretiyle kaçmaya başlamışlar. Bu halden müteessir olan ordu da bozularak ric'ate başlamış.

Bak Allah Teâlâ'nın kuvveti, kudreti ve hikmeti onları nasıl kendi elleriyle perişan etti. Yoksa bugünkü bilgilere nazaran, sekizbin kişilik bir kuvvetin, fillerle mücehhez ikiyüzbin kişilik bir orduyu dağıtmasına imkân yoktur. Fakat Allah Teâlâ'nın nusretinin, kendisine mutî ve yasaklarından kaçan bahtiyarların üzerine olduğunu unutma!

Evvelki ordularımız her seferinde muhasara ettikleri milletin bağ ve bahçelerindeki meyvaları yemek istedikleri vakit, bunlar için takdir olunan kıymeti de, çıkınlara asar ve kıymeti kadar akçe bırakmadan gitmezmiş. Bu adaleti gören düşman teslim olmaktan başka ne yapsın!

Zühd ü takvânın insanları hem dünya ve hem âhirette büyük saadetlere nâil edeceğine hiç şüphe etme! Hattâ, Kur'ân-ı Kerîm'de, Allah Teâlâ'dan korkanların rızıklarının ummadıkları yerlerden ihsan edileceğine dair işaretler vardır. Binâenaleyh, sen de saadet ve selâmet istiyorsan, zühd ü takvâ sahibi olmaya bak. Bunun arkasından verilecek olan sayısız kerametlere nâil olursun. Bu da senin için hem yeter, hem de artar. Cenâb-ı Hakk hepimizin muini olsun da, bu devletleri bizlere de ihsan buyursun. Âmin...

5- Nefs-i Râdiyye Sahibinin Rüyası

Nefs-i râdiyye sahiplerinin görecekleri rüyaları kısaca şöyle beyan edelim: Melekleri, hurileri, cenneti burak, (cennet hayvanlarını) cennet elbiselerini ve kevser şarabını görmek, aklın kemâline ve marifet-i İlâhiye'yi tahsil sıfatıdır.

Suları yüzüp geçmek, havalarda uçmak, gemiye binip geçmek, ateşte yanıp sefalanmak -İbrahim aleyhisselâm gibi- yüksek âhiret derecelerine nâil olmak ve nurlanmak nefs-i râdiyyenin galebesini ve kalbin kesâfetinin gidip letâfet kesbi sûretidirler.

Buna benzer rüyâlar da insanın insanlığını gösterir. Asıl tâbir ancak tâbircilerin işidir. Bize düşen, bu nefs-i râdiyyeden de kurtulup, nefs-i mardiyye denilen altıncı nefis mertebesine yükselmeye çalışmaktır.

F- NEFS-İ MARDİYYE

Bu mertebede Hakk Teâlâ kulundan razı olduğu gibi, kul da Allah Teâlâ'dan razı olur. Bu nefis âriflerin nefsidir. Cenâb-ı Hak cümlemize nasip etsin.

Bu nefs-i mardiyyeden olanların sıfatları da şöylece bildirilmektedir:

1. Allah Teâlâ'dan gayriyi terk,
2. Allah Teâlâ'nın mahlûkuna lûtf ile muamele,
3. Tekarrüb-i illâllah,
4. Cenâb-ı Hakk'ın masnuâtını tefekkür,
5. Allah Teâlâ'nın taksimine rıza,
6. Marifetullah'ın kesbi.

Bunları kazanmak sadece kulun gayreti neticesi değil, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına olan lûtf u ihsanı neticesidir. Bizim "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh" deyişimiz de buna delâlet eder.

Şunu bir kıssa ile anlatmaya çalışalım:

Sahabe-i kirâmdan meşhur Avf'ın oğlu düşmana esir düşmüş. Zavallı baba üzülerek vak'ayı Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve selleme anlatmış. O da kendisine, hem teselli, hem de Hakk'ın kudretini müşahedeye vesile olsun diye "Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh"'a devamını tavsiye etmiş.

Yüreği yanan muhterem baba, kim bilir nasıl heyecanla bu zikre devam etmiştir. Günlerden bir gün ansızın kapısı çalınmış, bir de bakmışlar ki esir olan oğul bir sürü koyunla kapının önünde bekliyor. Oğlunu içeri alan baba:

"Nasıl oldu da kurtulup geldin?" diye sorunca, çocuğu vak'ayı şöyle anlatmış:

"Baba, ben esir olunca bir çadıra koydular; ayaklarıma zincir vurdular. Bir gün her nasılsa bu zincirleri ayağımdan sökülmüş buldum. Bir de baktım ki bizi bekleyen muhafız asker uyumuş. Askerin atını alarak kaçmaya başladım. Çölde hayvan gütmekle meşgul çobanları görünce nâra attım; onlar da baskına uğradık diyerek kaçtılar. Ben de hayvanları önüme katarak geldim".

Bu hayvanların kendilerine helâl olup olmayacağını da Resûlüllah Efendimiz'den sormuşlar, o da, "**Ganimetinizdir**" diyerek helâllığına işaret buyurmuşlardır.

Bunlar öyle esrârdır ki, akılla çözmek mümkün olmaz. En büyük hüner, Hakk'ın taksimine razı olup emirlerine uymak ve yasaklarından da son derece sakınıp kaçmaktır. Bu bizim için ne büyük mükâfattır. Cenâb-ı Hakk cümlemizi, nefs-i mardiyyeye ulaşan bahtiyarlar zümresinden eylesin. Âmin...

1- Nefs-i Mardiyye Sahibinin Rüyası

Şu rüyalarla da insan kendini anlamaya çalışabilir:

Yedi kat gökler, ay, güneş ve yıldızlar, yıldırım, alevli ateşler, yanan mumlar ve kandiller, gök gürültüleri, hareket-i arz, dağlar, tepeler ve buralarda yalnız bulunduğunu görmek hep nefs-i mardiyyeye alâmettir.

Asıl tâbir, tâbir ilmine vâkıf olanların tâbiridir. Cenâb-ı Hakk hepimizi fazl ü keremi ile afvedip râzı olduğu kullarının arasına kabul buyursun. Âmin...

G- NEFS-Î KÂMİLE (Sâfiye)

Yedinci mertebe peygamberlik mertebesidir ki, ondan bahsetmeye hakkımız yoktur. Cenâb-ı Hakk cümlemizi Peygamberimiz'in şefâatine nâil ve müstehak olan kullarından eylesin. Âmin...

Bu nefse nefs-i sâfiye, nefs-i kâmile, nefs-i sâlih de denilmiştir. Bu makamda bütün vücut, akıl, ruh, nefis hep nur olur. Onun için Efendimiz Sallâllahü Aleyhi ve sellemin gölgesi olmamıştır. Zira onun gölgesi yoktur.

Âdem aleyhisselâm bu nur sayesinde bütün eşyayı bildi. Her çocuğuyla ayrı lisan ile konuştu. Melekler ise eşyayı bilemediler de, aczlerini itiraf ettiler.

Bu makamın ahval ve evsafı; esrâr-ı İlâhi'den olup tarif ve tahriri mümkün olmadığından başka bir söz söyleyemez. Yalnız Cenâb-ı Hakk'dan, bu esrârlardan bazılarını bize tattırmasını niyâz ederiz.

1- Nefs-i Kâmile Sahibinin Rüyası

Bu nefs-i sâfiyede görülen rüyalar şöyle izah edilmektedir:

Kar ve yağmurlar rahmet-i İlâhî'dir. Dolu görmek esrârların zevkinde mübalâğadır. Irmaklar, çeşmeler, kuyular ve deryâlar ile kaynaklar kalbin kemâli ile fâni sıfatıdır.

Nefs-i râdiyyede zâkirin zikri **"Hayy"** ism-i şerifi; mardiyyede ise **"Kayyûm"** ism-i şerifi; nefs-i sâfiyede ise "**Kahhar**" ism-i şerifi ta'lim olunur. Bu dairede mahviyet, acayip ve garib olup, havf-ı hayret vardır. Asıl maksat ise, vüsûl-i ilâllahtır. Yâni Hakk Teâlâ'nın kemâli ile rahmetine takarrüb etmektir.

Bu usuller, Tarik-i Halvetî'de ve benzerlerinde "cehri", Nakşibendî tarikatlerinde ise sülük denilen halvetlerde riyâzet ile beraber oruçlu olarak kırkar gün devam ile olur. Bu devam esnasında şeyh efendi, sâlike derslerini telkin ile beraber gördüğü rüyaları da sorar fakat derslerin değişmesini rüyalara göre değil, derse olan gayretine göre ayarlar, telkin eder.

I- TARİKATLARIN GAYESİ

Gerek "cehri", gerekse "hafi" olan tarikatlarda asıl olan gaye; sâlikin nefsini ıslah edip iyi bir insan olmaya çalışmasıdır. Bizim baş düşmanımız nefsimizdir ki yetmiş şeytana bedeldir. Şeytan-ı aleyhillâ'ne önce bir vesvese ilkâ eder, muvaffak olamazsa başka bir hileye müracaat eder, vesvesesinde ısrar etmez. Oyunları pek çoktur. Bazen de hak tarafında görünerek sâliki aldatmaya çalışır.

Nefis ise hiç de böyle değildir, yaptığı vesvesede ısrar eder durur. Sâliki bu yoldan alıkoymaya çalışır. Muvaffak olamazsa hırsından patlar. Gerek şeytanın ve gerek nefsin birçok yardımcıları vardır ve bunlar sâliki yoldan çıkarmaya çalışırlar.

Bu yardımcıların birisi göz, birisi dil, birisi de kulaktır. El, ayak da bunlara mecburen uyar. Binâenaleyh sâlikin önce bu nefsin yardımcılarından kurtulması gerekir ki, buna, Hâlık-ı Zülcelâl'e sığınıp O'nun yardımını temin etmedikçe gücü yetmez. Zira bir duasında Peygamber Efendimiz, **"Beni nefsime bir an olsun bırakma! Hiçbir zaman, bir göz açıp kapama zamanı kadar dahi olsa beni nefsime bırakma ya Rabbi!"** diyerek bizlere ilticanın yolunu göstermiş olmaktadır.

Göz hakkında, Nakşibend Mehmed Bahâeddin Hazretleri'nin nasihatleri içerisinde **"Nazar ber kadem"** tâbiri vardır ki, bununla, sâlikin gözünü ayaklarının ucundan başka yere kaydırması menedilmiştir. Zira etrafı seyreden göz, her gördüğünden ayrı ayrı hisler duyan kalbini mülevves eder. Bu telvis ise sâlikin mahvına kâfidir. Zira maksat kalbin pâklığıdır. Kalbe inen şeyler eğer mülevves ise artık o kalbden ne hayır beklenir!

Gözlerin muhafazası hakkında Cenâb-ı Hakk, Kur'ân-ı Azîmüşşan'da pek derin mânâlar taşıyan âyet-i kerîmesi ile bizleri uyarmaktadır.

Gözlerine sahip olabilenler sülûklarında muvaffak olurlar. Dil ve kulak da gözden aşağı değildir. İnsanların kalbi hep duydukları veya söyledikleri sözlere göre ya güzelleşir veya berbat olur. Göze olduğu kadar dile de hâkim olmaya ve onu daima zikrullah ile meşguliyete alıştırmaya çalışmalıdır. Bunun için Eşref-i Rûmî Hazretleri;

"Bir dil ki olmaya Hakk'ın zikriyle mûtâd
Urma ol dil paresine dil diye hiç ad."

demiştir. Bu ne kadar yerinde bir sözdür.

Dilin iki mânâsı vardır: Biri konuştuğumuz dildir, diğerinden maksat ise gönüldür. Gönül aynasının pâklığı; göz, dil ve kulağın pâklığına bağlıdır. Dili ve gözü pâk olmayanın gönlü hiçbir zaman pâk olamaz. Şimdiki insanların; "Sen benim gönlüme (kalbime) bak!" demeleri ne kadar yanlıştır. İbâdet ve tâattan mahrum olanların gönülleri hiçbir zaman pâk olamaz. Her ne kadar şu veya bu gibi hayırları olsa dahî...

Onun için Nakşibendî tarikatinde gönlün temizliğine son derece ehemmiyet verilerek, sâlikin beş hassa âzâlarına sahip

olabilmesi ve bunların Hak yolunda kullanabilmesi, Hakk'ın razı olmadığı işlerden korumaya çalışması tavsiye edilmektedir.

Çünkü; bu beş havas; göz, kulak, dil, el, ayak doğrulukta olmadıkça, sâlikin yaptığı zikirler kendisine lâzım gelen feyzin gelmesine mâni olurlar. Bunun için sâlik ve zâkirin bin şu kadar zikretmesi, geceleri pek az uyuyup ibâdetle meşgul olmasına aldanıp, kendi kendisine bir kıymet ve pâye vermesi hatâdır. Asıl bu beş âzânın doğruluğuna, düzgünlüğüne bakması lâzımdır.

Eğer dil, boş sözler söylüyor, hele bir de yalan şeyler irtikâb ediyorsa vay o sâlikin haline! Göz de böyle. Eğer gözüne sahip olup onu günahtan alıkoymuyorsa, o zâkire "yazık!" deriz. Kulak da böyle. Eğer boş ve günaha taallûk eden şeyleri, hele televizyon ve radyolarda hanımların şarkı ve gazellerini ve diğer sözlerini dinliyorsa ona da "Vah, yazık!" deriz.

Derviş olmayı, hemen şu kadar zikri ve tesbihi yapmaktan ibaret sananlar çok aldanırlar. Bu tesbih ve zikirler, sâliki ancak Hakk'ın razı olmadığı fena işler ve günahlardan korumak için birer yardımcıdır. "Allah!" demek büyük bir fazilettir; söyleyeni günahtan koruması şartıyle! Bir taraftan günah işlerken, diğer taraftan zikir etmenin mânâsı anlaşılamaz.

İnsanların yetişme devirlerinde alışageldikleri iyi ve kötü huylardan tâ yaşlılığa kadar kurtulamadıkları görülmektedir. Arabanın ön tekeri nereden giderse arka teker de onu takip eder. Onun için, gençliğinde, istikametten ayrılmamak azminde olan bahtiyarlara ne mutlu! Bu gençlik devirlerini cahilâne bir şekilde günahlarla geçirenlere de ne yazık!

Öyle ise ey aziz kardeş! Sen de, ben de Allah Teâlâ'nın hep âciz kullarıyız. İşin sonu ölümle bitmektedir. Bu ölüm halinde iman ve İslâm içerisinde olabilmek ne büyük bir hünerdir.

Bunun için bir taraftan Allah celle ve alâyı zikretmemiz, diğer taraftan da Allah Teâlâ'ya gözyaşları ile yalvarıp muhafazamızı rica etmemiz lâzımdır. Diğer taraftan da nefislerimize hâkim olabilmek için Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellemin sünnet-i şerîfesinden zerre kadar ayrılmamak lâzımdır. Bunu başarabilmek için de evvelâ Allah Teâlâ'yı zikri, sonra da Peygamberimize bol bol salâvat-ı şerife getirmeyi ve her gün Kitab'ımız olan Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı lâyık-ı vechiyle okumayı ihmal etmemek lâzımdır.

Bugün biz müslümanların, Kitab'ımızı bile okumaktan âciz olduğumuzu inkâr edemeyiz. Bir yahudi çocuğu Tevrat'ını okusun da bir müslüman çocuğunun Kitab'ından bile haberi olmasın! Bu ne kadar acıdır. Bu acı, dünyâ acılarının en acısı olmaktan başka âhiretimiz için de ne büyük zarardır.

Binâenaleyh, hem Allah'ı zikret, hem Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve selleme salâvat getir, hem de Kitab'ımız olan Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı oku ve okuyanlara yardım eyledikten başka çocuklara bunu muhakkak öğret.

Dünya istikbali için ne büyük fedakârlıklar yapılır, bir memuriyet elde edilmeye çalışılır da diğer taraftan asıl önemli olan dinimize ilgisizlik afv edilir mi? Halbuki memuriyet; bir bakıma insanların hürriyetini kısmen de olsa başkalarının eline vermek değil midir? Hürriyet ise insanların en kıymetli haklarındandır.

Onun için, senin gayen Allah olsun ve O'nun emirlerine tam mânâsiyle uy! Bak, sana ilk müslümanlardan Selman-ı Farisî hakkında kısacık bir haber vereyim:

Bu zat ateşperest bir babanın oğlu iken, bunu beğenmeyip hıristiyanlığa kaymış ve sonra da müslüman olmuştur. müslü-

manlığa birçok yararlıklarından sonra Bağdad'a vali olmuştu. Fakat kendisine tahsis edilen vilâyet konağını istememiş, bir göz oda kiralayıp orada oturmuş ve esnâ-yı idaresinde devlet maaşını kat'iyyen kabul etmemiş. Halk arasında, mümtaz ve üstün bir kılıkla da dolaşmamış, kendi eliyle yapıp sattığı zenbillerin parasıyla geçinmiş.

İşte sana bir insan ve müslüman nümûnesi! Sen de sakın paralara ve memuriyetlere aldanıp da âhiretini yıkma. Bu dünyanın ucunu bulmak mümkün değil! Milyonlarca seneden beri akıp giden bu dünya, ay ve güneş silsilesi hâlâ bir uca erişemediler, erişmelerine de imkân yoktur. Çünkü semayı yaratan Allah Teâlâ onu devamlı genişletmektedir. Bu hudutsuz mülkün içinde bizim de bir payımız var; onu kazanırsak ne mutlu! Ve onu kaybedersek ne yazık bizlere! demekten başka çaremiz yok.

İşte bu sonsuz mülkü yaratan Allah Teâlâ'nın, bir de ölümden sonra sâlih kullar için yâni nefislerine hâkim olan mü'minler için hazırladığı bir evi var ki, adına cennet denir. Sekiz kat üzerine yapılmıştır. Her kim, derecesine göre bunlardan birine girmeye muvaffak olursa ne âlâ! Bu cennet evlerinde; hâtır u hayâle gelmedik, göz ve kulakların görüp işitmedikleri ve akıllarından bile geçirilmeyen nice nimetler vardır ki, bunlar hep Allah Teâlâ'ya inanıp iman eden ve imanları mucibince yaşamaya çalışan bahtiyarlar içindir.

Bu cennetin güzelliklerini vasfetmeye kimsenin gücü yetmez! Yalnız Cenâb-ı Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Mi'raç'ta iken cenneti de gördü ve bize oraya girecekleri haber verdi. Cenâb-ı Hakk bizleri de iman ve islâm dairesinde yaşayıp, dünyada iken Hakk'ın rızasını kazanmaya ve âhirette de cennet evlerine girmeye lâyık olan bahtiyarlardan eylesin. Âmin...

Âhiret âleminde, yine hazırlanmış bir azab evi vardır ki, o da yedi kattır. Dinsizlerin, imansızların, ahlâk ve fazilet düşmanlarının gireceği yerdir. Cenâb-ı Hakk bizleri bu kötü eve girmekten korusun, cennet evlerinde cümlemizi mes'ud ve bahtiyar eylesin! Âmin...

Bu Selmân-ı Fârisî ölürken çok ağladı da etrafındakiler:

— "Ölümden korkuyorsun da mı ağlıyorsun?", dediler. O da:

— "Hayır, ben biraz sonra Resûlüllah'a kavuşacağım, O'na dünya metaı edinmeyeceğime dair söz vermiştim. Şimdi gözümün önüne gelen şu eşyalarla Cenâb-ı Peygamber'e ne cevap vereceğim, diye düşünmekteyim. Üzüntüm ondandır", diye cevap vermiş.

Baktılar gördüler ki, dünyalık dediği şeyler birçok zarurî eşyadan ibaret idi. Allah cümlemize bunları şefaatçi kılsın da, o cennet evlerinde onlarla birlikte olmayı nasib etsin! Âmin...

Eğer sen de bu cennet evine girmeye talipsen şu beş şeyi bırakma.-

1- Hiç olmazsa günde yüz sefer istiğfar eyle.
2- Yüz kere "Lâ ilâhe illâllah" de.
3- Yüz kere de "Allah celle celâlühu" ismini candan söyle.
4- Yüz kere Peygamber Efendimiz'e salâvat-ı şerife getirmeyi unutma.
5- Yüz kere de "Kulhüvallahü ehad" sûresini besmeleyle beraber oku; Kur'an'a da devam eyle.

Bizlerden de hayır duanı eksik etme. Ve sallâllahü aleyhi ve sellem ve âlihî ve sahbihî ecmâîn. Velhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn...

İ- KISACA NEFS MERTEBELERİ

Muhterem ve pek aziz kardeş,

İnsan olabilmek kadar güç bir şey yoktur. Kişi, zengin olabilir, âlim olabilir, yüksek makam sahibi olabilir. Fakat insanlık bambaşka bir şeydir. Diğerleri her ne kadar güzel şeylerse de "insanlık" yanında hiç kalırlar. Şimdi sana şu yazdıklarımın bir hülâsasını yapayım:

1- Nefs-i Emmâre

Nefs-i Emmâre denilen bedbaht nefis, zenginleştikçe şımarır. Bilgisi arttıkça kibri, gururu da artar. Hele bir de makam sahibi olursa artık onun yanına varmak, sokulmak ne mümkün!

Bu nefs-i emmâre denilen habis nefsi bir çocuğun haline benzetirsek, pek hatâ yapmayız zannederim. Çünkü çocuk, aklı ermediğinden dolayı her canının istediğini yapmaya çalışır. Haram bilmez, helâl bilmez, her bulduğunu yemekten çekinmez.

Bu nefs-i emmâre oniki kötü huydan teşekkül eder. Başı "küfür", arkası "şirk", "gaflet", "cehâlet" ve bir de aslı, esası,

kendini yaradana karşı kulluk vazifesi yâni ibâdeti yapmamak olan "büyüklenme"dir. Diğer kibir alâmetleri bu esasın yavrularıdır. O büyüdükçe bu yavrular da kendisi ile beraber büyür. Eğer ıslahına çalışmazsa böylece ölür gider. "Can çıkmayınca huy çıkmaz" dedikleri budur.

2- Nefs-i Levvâme

Bu oniki kötü huyun ikisi olan "şirk" ve "küfür"den ilim ve amel ile Hakk'ın hidâyetine mazhariyetle kurtulabilen kişi "nefs-i levvâme" ye geçer. Nefs-i levvâme ise diğer on kötü huyu üzerinde bulundurduğu için hiç de makbul bir nefis değildir. Kişi, arasıra kendisine gelen nedâmet ve pişmanlıklarla biraz intibah etse bile bu kötü huylar öyle kolayca atılabilmesi kabil olan şeyler değildirler ki, hemencecik iyi bir insan olsun. Bu huyların herbirisini atmak; uzun riyâzetler, zikirler, ilme devam ve bir de Hakk'ın lûtfuna mazhariyetle mümkün olur ki, buna muvaffak olan bahtiyarlar nâdirâttandır desek câizdir.

3- Nefs-i Mülheme

Eğer Hak'kın izni ile yakasını bu nefs-i levvâmeden ve onun çirkin hallerinden kurtarabilirse "nefs-i mülhime" ye geçmeye muvaffak olabilir. Nefs-i mülhime ise; ilim, tevâzu, sabır, tevbe, şükür, cömertlik, kanaat ve tahammül gibi sekiz büyük esasa bağlıdır.

İlimsiz olmaz. Tevâzu denilen şey, o da kendiliğinden olmaz. Her ne kadar tevbe etse de tevbesinde duramaz. Sabır denilen nimet kolay mı zannedersin? Herkesle geçinebilmek ve kimseyi incitmemek bu sabra bağlıdır. Sabrı olmayan kişi hemen herkesle kavga, gürültü yaparak ortalığın huzurunu kaçırır. Şükür de nimetlerin büyüğüdür. Cenâb-ı Hak'kın

sayısız verdiği nimetlere mukabil şükredebilirse **"(Elbette sizi** (n nimetinizi) **artırırım)"** (İbrahim: 7), sırrına mazhar olarak, nimetleri arttıkça artar.

Sehâvet ise -ki, biz buna cömertlik diyoruz- bir meşiyyet-i İlâhiyye'dir. Öyle ki, sahibi fakir de olsa yemez yedirir; bu da ona yeter de artar. Kanaat da ayrı bir devlettir. İnsanın geliri çok olabilir. Fakat kanaat sahibi ise kanaati elden bırakmayarak artanları fakirlere verebilir. Bu suretle zengin ile fakir arasında bir köprü kurulmuş olur. Fakirin gözü zenginin malında olmayacağı gibi, bu suretle ona hayır dua etmekten de kendini alamaz. Bu da o zengine yetmez mi? Halbuki bugün zengin ile fakir arasında aşılmaz bir uçurum vardır. Sebebi ise kanaatsizlik ile fakirleri gözlememektir. Bunu yapmadıkça da iptilâlardan kurtulmak mümkün değildir.

Sekizinci huy ise "tahammül"dür. Yâni başkalarından gelen ezâlara sabırla mukabele edip, eziyet edenleri mahcup duruma sokmaktır.

Kendisini zemmedip kerih ve çirkin sözler söyleyen birine, Hasan Basrî Hazretleri gayet mümtaz hurmalardan bir tabak dolusu hurma ikram eder. Bunu alan o zavallı da yaptıklarına pişman olur ve özür diler. Eğer Hasan Basrî Hazretleri, kuvvet ve kudret sahibi bir bahtiyar olduğundan ona cezalar verseydi bu nedâmet ve pişmanlık olmazdı.

4- Nefs-i Mutmainne

Bu nefs-i mülheme, oldukça mühim güzel huyları câmi ise de ehl-i insaf, bunları da olgun insanlar arasına sokmamışlardır. Çünkü bunların ilmi var ise de amelleri kusurlu olduğundan olgun insanlar arasına sokulmamıştır. Eğer Allah Teâlâ'nın yardımı ile bunu da atlayabilirse - ki çok riyâzet ve ibâdete muhtaçtır -

nefs-i mutmainneye muafık olur. Nefs-i mutmainneye de ilim yanında amel de vardır. Sonra her hususta Hak'ka tevekkül eder, açlığa ve riyâzete devamla beraber ibâdetini de arttırır. Derin düşüncelere dalar ve bu dalma ile envâ-ı çeşit elmas ve yakut misilli cevâhirleri toplar ve etrafındakilere de serper. Bu kadar güzel huy sahibi ve nefs-i mutmainne derecesine ulaşmasına rağmen, işin canı olan ihlâssızlık korkusu burada da mevcut olduğundan, her ne kadar kemâl mertebesine yaklaşmış ise de, kurtulup nefs-i râdiyyeye kavuşmaya çalışması lâzımdır.

5- Nefsi Râdiyye

Nefs-i râdiyye sahibi ihlâslı, boş konuşmaz, zikirle meşgul, zühd sahibi ve verâ denilen şüpheli şeylerden de son derece kaçıcı olur. Bu suretle de Cenâb-ı Hakk'ın sayısız ve çeşitli kerametlerine mazhar olur. Bu nefsin sahibine "ehl-i kemâl" demek yaraşır. Cenâb-ı Hakk cümlemize bu güzel huyları nasib eylesin. Âmin...

6- Nefs-i Mardiyye

Bundan sonraki nefis mertebesine, nefs-i mardiyye derler ki bu derecede, kul Allah'tan, Allah da kuldan razıdır. Bu mertebede olanlar Allah'tan gayriyi düşünmezler ve Allah'ın mahlûkuna lûtf ile muamele ederler. Gayeleri Allah Teâlâ'ya yakın olmaktır. O'nun yarattığı bütün eşyalardaki hikmetleri düşünür ve O'nun taksimine daima razı olduklarından, marifetullah kapısı da kendilerine açıktır.

7- Nefs-i Sâfiyye

Nefs-i Kâmile ve Sâliha dahî denir. Bu makam Hak'kın kulu ile olan makam-ı esrârdır, Peygamberler makamıdır. Yâ Rab, şefâatlerine cümlemizi nail eyle.

İkinci Bölüm

TARİKAT ERBABINA GÖRE NEFSİ TERBİYE METODLARI

A- TARİKAT SAHİPLERİNİN YOLU

Kardeş, iyi bil ki, sâlik, yâni tarikat sahiplerini matlûba vâsıl edici en güzel yol, Hak'kı zikirde fenâ-yı külliye erişip, varlığından bilküllîye geçip, enâniyetten yâni benlikten yok olmaktır. Cümle mücâhede ve riyâzetten maksûd budur. Her ne zaman sâdık bir mürid bu kemâli tahsil eylerse, o sâlik için bir vücud-ı mânevi hediye olarak verilir ki, bu vücud-ı mânevi ile matlûba vüsûl ve müşâhedeye müstaid olur. Lâkin bu vüsûl, âlem-i mahsusta yâni bu âlemdeki yakınlık gibi değildir. Bu vüsûl ancak bir istiğrak ve teveccüh-i külliyeden ibarettir ki, sâlik o halde cemi' mâsivâdan fâni olup hemen idrakinde, Hakk celle ve âlâdan gayrisi kalmaz. Bu hâle meşâyıh, vüsûl ve müşâhede derler. Tarikat büyükleri bu hâli, "Fenâ, mahv ve ma'dûm" ile tâbir ederler. Müşâhede ve vüsûl ile de tâbir olunur. Her ne zaman ki mürid-i sâdık bu devlete nâil ola, işi âsân olup saadet-i kübrâya yol bulur. Cenâb-ı Hakk cümlemizi bu nimetle şerefyâb eyleyip bunu da dâim eylesin. Âmin... .

Kardeş, tarîkimizde nisbetin muhafazası ve ehlinin kemâli hakkında bütün büyüklerimiz, bâhusus Hâce Ubeydullahi'l-Ahrar kuddise sirruh Hazretleri birçok sözler sarfetmişlerdir.

Hazret, nisbetin muhafazasının vâcib olduğunu ve ehlinin kemâl ve şerefi hakkında buyururlar ki:

"Cenâb-ı Hak'kla huzur ve âgâhlık -yâni uyanıklık- nisbetini muhafazada, meşgûliyeti ve ihtimamı şol vasıfta ola ki, sâlik nefesinin giriş ve çıkışında hazır ve uyanık olsa, tâ ki huzur-ı maallah nisbetinde kusur ve fütur vâki olmaya... Gide gide bir mertebeye yetişe ki, bu nisbetin muhafazası kalbinde tekellüfsüz olup, tekellüfle bu hâli içinden çıkarmaya kâdir olmaya.

Bazen olur ki, esnâ-i huzurda kendini kendinden bilküllîye alırlar. Şöyle ki: Ne kendinden, ne maksûdundan şuurunda haberi kalmaz. Lâzımdır ki, bu habersizlikten sonra vâkta ki kendini kendine bildirirler, tarikimiz üzere âgâhlık nisbetinin muhafazasında kemâli ile sa'y ve içtihadı yerine getire, ki nefsin arzuları ve gaflet gönlüne yol bulmaya...

Şimdi Hakk Teâlâ Hazretleri'ne devam-ı iftikâr ve inkısâr ile kemâl ve ümid ve niyâz ü ricâ etmek bu nisbetin devamına sebeb-i kavidir. Gerektir ki kişi daima Hakk Sübhânehu ve Teâlâ'dan bu nisbetin beka ve devamını isteye ve yalvara. Eğer ömrü nihayete kadar bunun muhafazasına sarf olunup ona sa'y olunsa hakkı gene ödenmez.

Pes, bu makamda kalbe temkîn ve itmi'nan hâsıl ola. Şöyle ki:

Bizzarure Hakk Teâlâ Hazretleri'ni hâzır ve nâzır bile. O sâlikin sûret-i hâli ferah ve neş'eli olmaktır. Sâlik Hakk yolunda bu sıfatı gönlüne yerleştirmekle müstakim ve müstedâm ola. Hakikat-i iman ki, O'ndan ihsan ile tâbir-i nebevi vârid olmuştur. O, kalbin hâl-i lâzimesi ve vasf-ı dâimesi olur. Bazı müridler bu mertebenin husûlüne müşâhede ve vüsûl demişlerdir.

Bu makamda, sahib-i temkin olan sâlik bu vech üzere sâbit olursa, dış çalışmaları iç hâline mâni olmaz ve o zaman kâmil ve bulûğa ermiş olanlar cümlesinden addedilip, kendisine icâzet verilir. Eğer bu rütbeden sonra onun kalbinin bakışı bunun üstüne vâsıl olmadığı bazı merâtibe olursa, onun hâli daima şevk ve merâtib-i seniyyelere meyl ü iştiyâk üzere olur. Bu iştiyâk, enbiyâdan, evliyâdan, hiçbir kâmilden zâil olmaz. Büyükler her makamda - her cihetten teselli bulmayarak- “Rabbi zidnî ilmen... duasını tekrar tekrar söyler, kerem-i zülcelâl-i ikrâmdan herhalde ilimlerin ziyâdesine ve maarif-i Rabbanî’ye talib olurlar. Cenâb-ı Hakk cümlemizi işbu şevk ve iştiyâktan muvaffak ve dâim eyleye... Âmin...

Bu nisbetin muhafazasını murad eyleyen kimse, kendini Hakk Sübhânehu ve Teâlâ’nın yaratmasıyla vücud bulmuş bir mahlûku bilip, bütün varlığıyla Allah Teâlâ’nın ibâdeti içinde olup, hem de ehl-i sünnet itikadı üzere kitap ve sünnet-i Nebeviyye yolunda vücudunu mahv ve ifnâ edip, onun hilâfına gitmekten nefsine ruhsat vermeyip men ede... Bütün varlığı ile Hakk Teâlâ’ya kul ve köle olmak gerektir ki, kendinde kulluktan gayri nesne kalmaya.

Hakkin ubûdiyyetinde fâni olduktan sonra da “Lâ ilâhe illâllah” kelime-i tevhidini, taş gibi olan kalbine o kadar vura ki, bu tevhid içinde gizli olan muhabbet ateşi zâkir olup, vücudunu yağmaya verip, Hakk Teâlâ’dan başka hiçbir nesne bırakmaya. Ve bu mertebede yine ibâdetten geri kalmaya, Hakk yolunda ibâdette durucu, tâat yolunda bekleyici ola.

O anda bu gibi zevâtı Hak Teâlâ, verdiği cezbelerden bir cezbe ile sevindirir, onların kendi varlıklarını pâk ve temiz edip nurlara, nur-ı ilâhîlere müstağrak eder. Bu da Allah Teâlâ’nın lûtf u keremidir.

Bu nisbetin muhafazasında sekiz şart koymuşlardır ki, şunlardır:

1- Hoş Der Dem:

Her nefes ki kalbe girer ve çıkar, bu çıkış ve girişte kalbte gaflet bulmaya. Büyüklerimizden Hâce Ubeydullahi'l-Ahrar Hazretleri buyurmuşlardır ki: "Meşâyıh-ı kirâm nefsi gafletten muhafaza etmeyi çok mühim saymışlardır".

Hâce Bahaeddin Hazretleri buyurmuşlardır ki: "Bu yolda mühim vazife nefsi gafletten muhafaza etmektir. Şöyle ki: Bu mühim vazifeden nâşi ne geçmişi, ne de geleceği düşünmek ve bunlarla meşgul olmaktan gönlü saklamalıdır".

Bu mühim vazifeyi yapabilmek öyle kolayca, lâflarla olmaz. Bunun için büyük mücadelelere, sabırlara ve kanaate son derece riayetkâr olup, azminde sebat etmek lâzımdır. Bak, bizim pirlerimizden Ebû'l-Haseni'l-Harkanî Hazretleri -ki, Kars vilâyetinde yatar - ümmî olmakla beraber, mülâki olup göremediği Bayezid-i Bistamî Hazretleri'nin kemâline âşık ve vâkıf olduğundan, tam onbir sene mezarını ziyaret edip, "Yâ Rab, bu Bayezid kuluna vermiş olduğun feyizlerinden bir nebze de bana lûtf u ihsan eyle" diye yalvarmıştır. Nihayet onbir seneden sonra kendisine de Cenâb-ı Hakk'ın lûtufları erişip meşhûr büyüklerin arasına dahil olmuş, onlara bile sözünü geçirmiş ve onları da kendisine hizmet ettirmiştir. Bugün dahi onun kabr-i şerifine varıp, bir Fâtiha üç İhlâs okuyarak ruhuna gönderdikten sonra, "Yâ Rab, şu sanduka içerisinde yatan zatın hürmetine benim şu dileğimi ver" derse mutlaka muradına nâil olur, demişlerdir.

Sen de nefsini gafletten korumakta bundan aşağı kalmazsan biiznillâhi Teâlâ bu büyüklerin arasına girersin.

2- Nazar Ber Kadem:

Gözün muhafazası, gidip gelirken gözü uygunsuz, günahı mucip yerlere bakmaktan ve gönlü karartmasından men etmek için, gözlerin ayakları ucuna bakması demektir. Gözlerini muhafaza edemeyenler, kalblerini, gönüllerini muhafazaya imkân bulamazlar denmiştir. Çünkü gerek göz, gerekse kulak, dil ve diğer âzâlardan hâsıl olan iyi ve kötü sözlerin hepsi gönle dökülen şeylerdir. İnsanın gözleri ile baktığı günah şeylerden gönle akan pislikler, Hak'kın nazargâhı olan güzel gönlü perişan eder. Nihayet gönül karara karara simsiyah olur. Neticede artık Hak ile bâtılı ayıracak gücü kalmaz. Nitekim, zifirî karanlık bir yerde ak ile karanın seçilmesinin mümkün olmadığı gibi. Bu sebeplerle gözün muhafazası çok mühimdir.

İznik'te yatan meşhur Eşref-i Rûmî Hazretleri demişler ki:

"Bir göz ki olmaya ibret nazarında,
Ol düşmanıdır sâhibinin baş üzerinde".

Bu ne kadar mânâlı bir sözdür. Allah sevgisi ve korkusu taşımayan kimselerin kalbleri, gözlerini günahlardan koruyamadıkları için, tabiatıyla taş gibi kapkaradır. Artık ne söz, ne nasihat onlara tesir etmez. Tâ ki tevbe edip Hak'ka döneler...

Meşhur şairimiz Âkif'in şu beyti hepimize bir ders-i ibret olmalıdır:

"Ne irfândır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda, Allah korkusundandır.
Yüreklerden çekilmiş farzedilsin havfı Yezdan'ın
Ne irfanın kalır te'siri kat'iyyen ne vicdanın.
Hayat artık behimîdir. Hayır ondan da alçaktır".

Sûre-i A'raf (179)'da, **"Andolsun ki biz cin ve insden bir çoğunu cehennem için yaratmışızdır. Onların kalbleri vardır, bunlarla idrâk etmezler; gözleri vardır, bunlarla görmezler; kulakları vardır, bunlarla işitmezler. Onlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Hattâ daha sapıktırlar. Onlar gaflete düşenlerin ta kendileridir"**, buyurulduğu gibi kalbleri olup da ölüymüş gibi hiçbir şey anlamayan, gözü olduğu halde bir şey görmeyen, kulakları olup da Hak'kı dinlemeyen bu gibiler hakkında çok acı ifadeler kullanılmakta, hayvanlardan daha aşağı oldukları pek açık bir beyan ile belirtilmektedir. Bunlara "gafiller" ismini de takmaktadır. Merhum şair Âkif Bey de bu âyetten ilham almış olsa gerektir ki şiirini böyle söylemiş.

Eski, yeni, birçok şairin pek çok şiirinde gözün güzelliği, renklerin efdali, kaşların, kirpiklerin şekli hakkında medhiyeler yardır. Hele âşıkların göz hakkındaki sözlerine doyum olmaz. Bu sebeptendir ki Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Azîmüşşân'da, gerek erkek ve gerekse kadınların kendilerine yabancı olan kadın ve erkeklere bakmamalarını emretmiştir.

Hazret-i Âişe validemize, mes'ele-i diniye sormak için gelenlerin onunla yüz yüze konuşmamaları için hicap perdesi veya kapı arkalarından sormaları emrolunmuştur. Her ne kadar kötülük ve fenalık tasavvur olunamaz ise de, edebe riayeten yüz yüze gelip konuşmamaları emredilmektedir ki, bu, bizler için pek büyük bir ders-i ibrettir.

Gözleri haramdan korumak bütün müslümanların vazifesi ise de, Nakşî tarikatında derviş isen, gönlünü perişanlıktan korumak için her yerde ve daima önüne bakmaya çalış! Çünkü gönül etrafta gördüğü her çirkin halden müteessir olur. Hattâ göz zinâsı, dil zinâsı, el ve ayak zinâsı gibi günahları da mûcib

olur. Bundan dolayı gözlerin, kulakların, dilin muhafazası pek mühimdir. Onun için gözlerini korumayanların dervişlikten nasipleri olmasa gerek.

Düne kadar hanımların sokağa çıkarken peçe ile yüzlerini örttükleri malûmdur. Çünkü en kıymetli âzâları, yüzde, gözde ve dildedir. Güzel gözlere ve yüzlere bakmakla doyulmaz. Hele güzel seslerle sadâlara hayran olmamak elden gelmez. Hattâ develerin bile güzel seslere kendilerini kaptırdıkları meşhurdur.

Bir arap köle, sesi gayet muhrik olduğundan develere iki günlük yolu bir günde aldırmış ve develer de ölmüşler. Develerin sahibi köleyi bir ağaca bağlayıp cezalandırmış. Bir gün gelen bir misafire müracaat eden köle, efendisinin kendisini afvetmesini rica etmiş. Çünkü misafir ricası kırılamazmış. Misafir köleye kabahatinin ne olduğunu sormuş. O da okuduğu kasidelerle develeri aşka getirip iki günlük yolu bir günde aldırmak suretiyle neticede hayvanların ölümüne sebep olduğunu söylemiş.

Misafir, "Biraz da bana okuyun, dinleyeyim" demiş. Fakat köle okumaya başlayınca, "Aman aman, dur!" demek zorunda kalmış, dayanamamış.

Tabiat-ı beşeriyenin bu gibi hallerden müteessir olduğu cümlece malûmdur. Gözlerdeki mânâlı bakışlarla yazılan mektupları hiçbir kalem ifade edemez. Onun için ey aziz kardeş, sen de gözüne hâkim olup gönlünü parçalatma ve Hak'kın rızasını kazanmaya çalış.

Mevzuun başında belirttiğimiz birinci şarta **"Hoş der dem"** derler ki, nefesi alıp verirken gafil olmamaktır. Nefesi almak nasıl bir devlet ise, nefesi çıkarmak da öyle bir nimettir. Bu yapılamazsa tabiatıyla insan için yaşamak da kabil olmaz.

Hayatımızın idâmesine sebep olan, nefes alıp vermedeki gaflet afvolunmayacak kadar büyüktür. Bu nasıl bir vebal ise gözlere hâkimiyetsizlik de öyle bir vebaldir.

3- Sefer Der Vatan:

Bu, beşerî sıfatların, ahlâk-ı hayvaniyenin - ki kötü huylardır- melekî sıfatlara ve ahlâk-ı hamîdeye çevirilmesi demektir. İnsan dünyayı dolaşsa, hattâ Mekke-i Mükerreme'de ve Medine-i Münevvere'de dahî olsa, huyu ne ise öyle gelip gider. Kötü huyları atmak veya değiştirmek kadar zor bir şey yoktur. Meselâ sigaraya, içkiye, kumara müptelâ olanların halleri hepimizce malûmdur. Onlar bildikleri halde bu kötü huylarını bir türlü bırakamazlar. **"Sefer der vatan"**dan murad, bu kötü ve hayvanî sıfatları bırakıp, iyi huyları ve melekiyet sıfatlarını kazanmaya çalışmaktır. Bunu da insanın yalnız başına yapması mümkün değildir. Bu ancak kâmil ve olgun kişilerin izlerine takılıp, onlardan iyi huyları öğrenip almaya çalışmakla olur. Nisbetin muhafazası ancak bu iyi huyları kesbetmekle mümkün olur. Bu da ancak, bu hususta yapacağı mücâhede ve riyâzetlerle olur.

4- Halvet Der Encümen:

Kişinin, zâhirde halk ile olurken bâtınıyla Hak ile olmaya gayret etmesi şarttır. Bu da kolay bir şey değildir. Birçok seneler devam edeceği mücâhedelerin muvaffakiyetine bağlıdır. Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Azîmüşşan'da övdüğü kişiler, ticaret ve alışverişin kendilerini Allah'ın zikrinden hiçbir zaman alıkoyamayan insanlardır. İşte bu, dışı halk, içi ise Hak ile olmaya **"Halvet der encümen"** denir. Ancak böyle olanlar bu nisbeti muhafaza ederler. Bu da öyle lâf ile

olmaz. “Sen benim içime bak!” demek boş lâftır. Dışı Hak ile olmayanların içinin Hak ile olması mümkün değildir. Yâni Allah Teâlâ’nın emirlerine itaat etmeyenlerin içlerinin de bozuk olduğu anlaşılır. Bundan dolayı, içinin doğru olmasını isteyen zatın, evvel emirde dış harekâtını düzeltmesi gerekir. Meselâ namaz, oruç, hac, zekât gibi farzların vaktinde yapılması ve günahı mûcip bütün çirkin harekâttan kaçınması şarttır. Böyle olunca, halk ile sohbetinde olan gönlün cemiyeti halvetle olandan ziyâdedir.

5- Yâd Gerd:

Yâni sâlikin zikrini hem lisanı, hem kalbi ile birlikte zikretmesidir. Lisanı zikreder de kalbi gâfil olursa bir şeye benzemez. Zira lisanın zikri kalbin zikri içindir. Binâenaleyh, kalbi korumak en mühim vazifelerdendir.

6- Bâz Geşt:

Zâkirin kalbi ve dili ile tâyyibe’yi söyledikçe, arkasından, “İlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlûbî ve âtinî muhabbeteke ve mârifeteke”, yâni “Benim maksadım sensin ve senin rızâ-i şerifindir. Bana senin sevgini ve seni bilmeyi lûtfeyle” duasını, kelime-i tâyyibeyi teneffüs vakitlerinde veya her yüz kerede bir söylemesidir. Bunun mânâsı, niyet-i hâlise’nin tercümanıdır. Niyetlerin hâlis olması ise cümle amellerin ruhudur.

7- Nigâh Dâşt:

Vesveselerden, ağyârdan vesair düşüncelerden, hâtıralardan gönlü muhafaza etmektir.

8- Vukûf-ı Kalbî:

Hakk celle ve âlâdan daima âgâh olmaktır. Ve bu, zevk ve vicdan ile olmalıdır. Bazı büyükler bunu, "Huzur bilâ-gaflet" diye tâbir buyurmuşlardır. Bu sayılagelen bütün şartlardan murad da, bu huzuru tahsil etmek ve onun devam-ı muhafazasıdır.

Şimdi bunları okuduktan sonra, meşâyıh-ı kirâmdan Sadreddin-i Konevî Hazretleri'nin bazı nasihatlerini yazmakta fayda vardır. Buyurmuşlardır ki: Bu oniki şart yerine getirilmedikçe tarikat-ı âliyyenin hepsi mümkün olmaz.

1- Halk ile muhâlâtayı terketmektir. Ancak zarûret miktarınca cevâz vardır.

2- Yeme içme, giyinip kuşanma vesâir lezzetleri terk edip kanâat ile muttasıf olmalıdır. Çünkü kanâat tükenmez bir hazine olduğu gibi, bu sayede artanları da fakir fukaraya vermek mümkün olur. "**Tasavvufî Ahlâk**"taki "**Kanâat**" bahsine bakınız.

3- Beş vakit namazı cemaatle kılmaya çalışmalıdır. Çünkü cemaat rahmet, ayrılık da azabtır. Cemaat, kılınan namazların kabulüne sebebtir.

4- Boş, faydasız sözleri terkedip, hâcetten fazla söz söylememektir. Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimizin ekseri halleri sükût idi. Söz gümüş ise, sükûtun altın olduğunu unutma.

Her nefes ömürden bir parçadır. Onu boş yere harcamak kadar büyük gaflet olmaz.

5- Helâl yemek ve haramdan kaçmaktır. Hattâ şüpheli şeylerden bile sakınmalıdır.

6- Halkın ezâsına tahammül etmektir. Zira tahammülsüz kimseler efendi olamazlar.

7- Ehl-i ıyâle fazla sevgi göstermekten sakınılmalıdır. Zira, kalbin kararmasına sebep olur.
8- Cömertlik ve fedâkârlık: Kendi muhtaç iken bile muhtaçları nefsine tercih edip ihsan ve ikramlarda bulunmak ve bunu huy edinmektir.
9- Ehl-i ıyâl ve ahbab u yârân ile hüsn-i muamele ve güzel ahlâklarla geçinmektir.
10- Ehl-i dünyadan kaçınmak ve onlara tevazuu terketmektir. Abdülhâlık el-Gücdüvanî oğluna yaptığı nasihatte, "Ehl-i dünyadan arslandan kaçar gibi kaç" demiştir. Bu hususta daha geniş malûmat isteyenler İmam Gazâlî'nin eserlerini okusunlar.
11- Gece ve gündüz evrâdına, zikrine devam eylemektir. Bu da çok mühimdir.
12- Huzur-ı kalb ve devam-ı zikre son derece dikkat ve ihtimam göstermelidir.

Her kim bu oniki şarta riayet ederse gönlü elbette ibâdet ve tâatla dolar. O zaman halktan kaçıp, gönlüne murakabe kapısı açılır. Nihayet sıddîkler mertebesine ulaşır.

Lâkin bu oniki şarta bir oniki daha ilâve etmişler:

1- Halkın hüsn-i kabûlüne iltifat etmeye...
2- Nâsın zemmine ve medhine itimat etmeye. Zira bunlar kalbin perişan olmasına vesiledir.
3- Dünya muradlarına erişemediğine üzülmeye, rıza ve sabır göstere...
4- Her ne kadar ikrah da görse, sadakatten kat'iyyen ayrılmaya...
5- Kimseye beddua etmeye...
6- Başkalarını kendinden efdal ve hayırlı bile...

7- Gece ve gündüz zikrullah'dan gâfil olmaya...
8- İstihâresiz ve meşveretsiz iş görmeye...
9- Her mühim işinde, meşâyıhın ruhundan istimdâd ede...
10- Halk ile kat'iyyen husûmet etmeye ve nefsini ıslaha çalışa...
11- Hiçbir suretle mü'minler hakkında garaz, düşmanlık ve kin tutmaya...
12- Mü'minler hakkında hayır duadan gâfil olmaya...

Sallâllahü alâ Seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmâîn.

B- NEFSİN TERBİYESİ HAKKINDA

Bu yazılan nasihatler hep mü'min-i muvahhid için çok değerli nasihatlerdir. Bunları, kişinin nefsinde tatbiki pek kolay olmasa gerektir. Okumak ve bilmek kâfi değildir, mühim olan bu nasihatlerin tatbikidir. Bu da terbiye edilmemiş nefislerde mümkün değildir.

Koyunlarımızın derileri tabbahhanelerde nasıl terbiye ediliyorsa, insanın terbiyesi de bununla kıyas olunamayacak derecede mühim ve zordur. Zira en azılı düşmanlarımızdan birisi kendi nefsimizdir. Bunun hakkında Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Hazretleri, "A'dâ adüvvüke nefsükellezi beyne cenbeyk" buyurmuşlardır. Bu nefis ıslah edilmedikçe insanın kemâle ulaşması mümkün değildir.

Yine Cenâb-ı Peygamber, "Eûzübike min şerr-i nefsi" buyurmuştur. Anadan doğuşunda insanoğlu iki huy ile doğar. Bunların birisi hevâ, diğeri de gadabtır. **"Ahlâk"** kitabında yazılan altmış küsur kötü huy bu ikisinden meydana gelmiştir.

Hevâ, şehveti mûcib olduğundan çocuk bununla menfaati icabı anasının memesini ister. Gadabı ile de kendisini korumaya çalışır. Bu nefsin sıfatı emmâreliktir. Bununla beraber

her biri bir ejderha misali oniki başı vardır. Birincisi daima küfre meyyaliyettir. İkinci başı şirk ve üçüncü başı gaflettir ki, bunlar hakkında **"Ahlâk"** kitabında oldukça tafsilât vardır. Bütün pirlerimiz ve bâhusus Abdülhalik Gücdüvânî, bunun üzerinde çok durmuşlar ve her nefesi gaflet ile değil, uyanık olarak, Hakk'ı hatırlayarak alıp vermek lâzımdır, demişlerdir.

Hattâ; bu nefesi uyanık olarak, Allah'a tâzim, saygı ve muhabbet ile alıp verenlere **"diri",** bilâkis nefeslerini gaflet ile alıp verenlere de **"ölü"** adını vermişlerdir.

Şimdi anlıyoruz ki, yapılan va'z u nasihatler **ve** yazılan eserlerden, gönüller uyanık olmadıkça bir fayda temini mümkün değildir. İşte bugünkü halimiz!..

Ebû Zer-i Gıfârî gibi henüz yeni müslüman olan birinin, hem kendi kabilesini, hem de komşusu Eşlem kabilesini müslüman edişi hepimizi hayretlere düşürücü bir hakikattir.

Uyanık gönüller daima diridirler ve ölüm denilen şey onların bu âlemden hakikî âleme geçişlerinden ibarettir. Oradaki tasarrufları da hayatlarındaki tasarruftan daha kuvvetlidir.

Şimdi, doğuştan getirdiği yukarıdaki iki kötü huydan ve bunlardan doğan hırs, tama', tûl-i emel, dünya sevgisi, kibir, ucûb, adavet ve hased gibi, altmışı bâliğ kötü huylardan kurtulmak ve bunları iyi huylara çevirmeye çalışmak insanın kendi saadeti icabıdır. Bu kötü huyları düzeltmeden âhirete göçenlere ister acı, ister ağla! Bizim bu âleme gelişimizden gaye nefsimizi ıslah edip Hak Teâlâ'nın sevgili bir kulu olarak âhirete göçmektir. Cennet ve Cemâlullah da böylelerine vaad olunmuştur. Bu da ancak ve ancak Allah Teâlâ'nın sevgili kullarını bulup onların sohbet ve nasihatlarına devam etmek ve uzun zaman hizmetlerinde bulunmakla olur. Meselâ, sahabe-i

kirâm dediğimiz kimselerin de yüksek makamlara nâil oluşları hep Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz'in sohbetinden istifadeleri neticesidir.

Bugün de, yarın da bu kâmilleri bulmak mümkündür. Allah Teâlâ'nın mülkü bunlardan hali kalamaz. Binâenaleyh sen de, ben de Allah Teâlâ'nm sevdiği bir kul olmak istiyorsak bu büyükleri bulup emirlerine girmeli, âdâbı dairesinde hizmet etmeli, nefeslerine de sahip olarak huzur-ı kalbiyyemizi muhafaza etmeliyiz. Hak Teâlâ'nın, "**Ey iman edenler, Allah'tan korkunuz ve daima sâdıklarla olunuz**" emr-i şerifi de buna işarettir.

Diğer başların ıslahı da bu gafletin terkine ve her nefesin huzur-ı kalb ile alınıp verilmesine vâbestedir (bağlıdır).

Nakşibend Muhammed Bahaeddin Hazretleri'nin hali de cümlemize bir örnektir. **"El hadaiku'l-verdiyye fi hakaiki ecillâi'n-nakşibendiyye"** namındaki kitabın 135. sahifesinden başlayarak devam eden menkıbenin 139. sahifesinde demektedir ki: "Allah Teâlâ'nın dostlarından bir dostu buldum ve ona uzun müddet hizmet ettim. Bana dedi ki: Hâtıralarını ıslah et, âcizlerle, zâiflere hizmet eyle! Ben de çok zaman bu hizmeti yapmakla meşgul oldum. Sonra bana, hayvanları tedavi etmek ve yaralarını ıslah etmeye çalışmakla emrettiler. Ben de bu hizmeti seve seve, can fedakârlığı ile yapmaktan geri kalmadım. Bu tam yedi sene sürdü. Bundan sonra da Hazret'in köpeklerine sıdk ve huzu' ile bakmaklığım emrolundu ve bu köpeklere bakmaktan büyük bir saadete ulaşacağım da bildirildi. Ben de bu hizmeti ganimet bilerek kusursuz yapmaya çalıştım ve pek büyük devlete nâil oldum. Bundan sonra bana sokakların temizlenmesi emrolundu; buna da yedi sene

cân ü gönülden hizmet ettim. Neticede nefsim olgunlaşmış, ahvâlim çok güzelleşmişti".

Bunları dinle ve sen de bunları geçmeye çalış! Şimdi sana, aynı kitabın 111. sahifesinde bulunan Abdülhalik-i Gücdüvânî'nin oğluna yaptığı nasihatleri de yazayım da bundan lâzım gelen dersi alalım.

"Ey oğlum, sana ilm ü edeb öğrenmekle vasiyet ederim. Allah Teâlâ'dan korku üzere olmayı, selef-i sâlihînin eserlerine uymayı, sünnet-i seniyyeye ve cemaate devam etmeyi de vasiyet ederim. Bunlarla beraber fıkıh, hadîs ve tefsirleri okumayı sakın bırakma.

Câhil sofulardan uzak ol. Müezzin veya imam olmadan cemaate devam et ve şöhretten çok sakın, çünkü âfettir. İnsanlardan bir insan olarak bulun, kadılık ve müftülük gibi vazifelere meyletme, hiç kimseye ne kefil ol, ne vâsi! Hükümdarlarla ve çocuklarıyla dostluk etme, genç çocuklardan ve kadınlardan uzak ol. Bid'atlerden ve avamdan uzak ol. Zaviye yâni tekke binâ etme ve oralarda oturma. Nağmeleri dinleme, çünkü bunlar gönüllere nifâk doğurur ve kalbi öldürür.

Yemeği, sözleri ve uykuyu azalt. İnsanlardan arslandan kaçar gibi kaç (yaramaz insanlar olsa gerek). Halvete devam et, lokmanı helâlden ye. Dünyayı talep etme, Allah korusun, din ve imanın gitmesine sebep olur.

Çok gülme, kalbini öldürür. Hiç kimseyi tahkir etme. Dışını süsleme, zira dışı süslemek, için iflâs işaretidir. Halk ile mücadele etme. Kimseden bir şey isteme, hizmetin için kimseye emretme. Meşâyıha mal ve beden ile hizmet eyle, onların işlerini inkâr eyleme.

Dünya ve ehline aldanma. Kalbin mahzun ve gamlı olsun, bedenin hasta, gözlerin ağlayıcı, amelin de hâlis olsun. Dua ederken tazarru ile yap. Elbisenin eski olmasına üzülme. Refikin fakr, malın fıkh, evin de mescid olsun. Dostun da Allah olsun".

Bunlar hepimiz için bir ders-i ibrettir. Belki hoşumuza gitmeyen tarafları için nefsimiz bizi ne kadar zorlayacaktır. Fakat sen o nefse bakma da bu büyüklerin sözlerini dinle.

Cenâb-ı Hakk cümlemizin muini olsun da her hâl ü kârda ve nefeslerimizin alışverişinde uyanık olarak Hakk Teâlâ'yı hatırlayan ve emirlerine inkıyad eden kullarından eylesin. Âmin...

C- ABDÜLHÂLİK-I GÜCDÜVÂNÎ'NİN NASİHATLERİ

Bundan sonra da Gücdüvânî Hazretleri'nin tarikat hakkındaki onbir nasihatini yazmaya çalışacağız. Bu onbir nasihat Sadreddin Konevî Hazretleri'nin oniki nasihatine uymaktadır.

1- Vukûf-ı Zâmânî:

Kişinin zamanının nasıl geçtiğini anlaması ve ona göre hareketlerini tanzim etmesidir. Eğer zamanını huzur ile geçirdiyse buna şükretmeli ve eğer gaflet ile geçirdiyse buna da istiğfar ederek telâfisine çalışmalıdır. Hak tâliplerine lâyık olan zamanını gafletle geçirmeyip huzur ile geçirmek için çalışmaktır. Zamandan hiçbir zaman geçmemelidir ki, Allah Teâlâ'nın, tam bir teveccüh ile huzurunda bulunmasın. Ve kişinin bilmesi lâzımdır ki, Allah Teâlâ her şeyi görür, bilir ve işitir. Kişinin bütün yapıp yapacaklarına şâhit ve her işine muttalîdir. Gözlerin kötü bakışları ve kalplerde gizli olan şeyler de O'na âyandır. Yerde ve gökte olan her şeyin bilinmesi Allah için müsâvidir.

Binâenaleyh Hak yolcusunun her gün, her gece amellerini hesap etmesi, saat ve dakikalarının nasıl geçtiğine dikkat etmesi lâzımdır. Eğer vakitleri hayırla geçti ise şükretmeli ve eğer yaramaz, şer ve boş işlerle geçti ise, bundan da pişman olup istiğfar etmelidir. Yakubi'l-Çerhî Hazretleri'ne şeyhi emretmiş: "Kabız halinde istiğfar, rahatlık halinde de şükre devam eyle".

Nakşibend Bahaeddin Hazretleri der ki: "Bu "vukûf-ı zamânî" tâlibin nefis ahvâllerine vâkıf olmasıdır. Eğer Hak'kın rızasına ve şeriat-ı Ahmediye'ye muvafık ise şükreder, böyle olmadı ise onu da istiğfarları ile telâfiye çalışır. Bu hak yolunun kuruluşu zamanların muhafazasına bağlıdır. Nefesi alıp verirken sakın gaflette olma, buna çok dikkat etmek lâzımdır. Sôfiyyûn indinde "vukûf-ı zamânî" hallerini muhasebeden kinâyedir.

Bahâeddin Hazretleri der ki: "Vukûf-ı zamânî her geçen saatin ve dakikaların huzur veya gafletle geçmesini hesaplamaktır". Bundan anlaşılıyor ki geçen vakit ve fiillerin boş yere ve gafletle geçti ise, bunun ıslâhı için işe yeniden başlamak lâzımdır. Yâni riyâzetlerle ve derslere devâmla bu "vukûf-ı zamânî" yi değerlendirmeye çalışmalıdır.

2- Vukûf-ı Adedî:

Zikreden kişinin, zikri zamanında, hâtırasını muhâfaza etmesi ve ne kadar zikrettiğini bilmesi lâzımdır. Bu "vukûf-ı adedî" zikr-i hafinin kalbten huzur ile cereyan etmesi demektir. Bazı büyükler "Sayının çokluğu şart değildir" demişlerdir. Gâye ancak zikrin kalbte huzûrudur. Bundan zikrin faydası hâs olur. Bu zikirde "Lâ ilâhe..." vücut nefy olur. "İllâllah" deyince tecelli-i İlâhî'nin eserleri zuhûr eder. Bu ilm-i ledünnînin

ilk mertebesidir. Bahaeddin-i Nakşibendî Hazretleri der ki: “Vukûf-ı adedî, ilm-i ledünnînin derecelerinden ilk derecedir”.

3- Vukûf-ı Kalbî:

Zâkirin zikr esnasında kalbine vâkıf olmasıdır. Ubeydullahi'l-Ahrar Hazretleri der ki: “Vukûf-ı kalbî, zâkirin Hak Teâlâ ile şu vecihle irtibatıdır ki, O'ndan gayrıya iltifatı kalmaya. Bu da her zikredene birinci şarttır. Buna, huzûr, vüsûl ve şuhûd da derler. “Vukûf”, zikir halinde, haline muttali olup zikrin mânâsını mülâhazadır ve gaflete hiç yol bırakmamaktır. Bunun içindir ki, Hak yolcusu sâlih kişinin her zaman uyanık olması şarttır. Gerek zikretsin, gerekse zikrin haricinde Hak Teâlâ'nın kendisinin her haline muttali olmasını hatırdan çıkarmamalıdır. Ve ona göre günah olan ve gafleti mucip her çirkin ve yakışıksız hallerden uzak olması lâzımdır.

4- Nazar Ber Kadem:

Bunun mânâsı: Hak yolcusunun nazarının yâni bakışının yürürken ayağına olmasıdır. Zira kalpteki hicapların çoğu etrafında gördüğü hâdiselerden hâsıl olur ve kalbte dağınıklıklar başlar. Zâkirin, esnâ-i zikirde kalbinin muhafazası bu bakışların kesilmesine bağlıdır. Onun için zâkir, zikir esnasında etrafı görmemek için gözlerini kapar.

Gözler Cenâb-ı Hak'kın kullarına bahşettiği en kıymetli âzâlardandır. Kuyumcuların bile kıymetli mallarını kasalarında sakladıkları malûmdur. Allah Teâlâ ne büyük Allah'tır ki, bizi topraktan yaratmış ve bu gözler de o topraktan olmuştur. Bunu düşünmeye hiç lüzum yok. Bak; bütün yediklerimiz hep topraktan çıkmıyor mu? Bu nimetler vücutlarımızda kuvvet ve çocukluk tohumlarını hâsıl etmekte ve bebeklerin

dünyaya gelmesine vesîle olmaktadır. Buna istihâle denir ki, topraktan gıdaî mahsüller alır, sonra da bize verir; bizde de âzâlar meydana gelir. Bunları yapmak kuvvet ve kudretinde olan Allah Teâlâ Hazretleri, bu gözü de gördüklerinden ibret alsın ve beni bilsin, diye yaratmıştır.

İznik'te yatan Eşref-i Rûmî Hazretleri de bu göz hakkında şöyle demiştir:

"Bir göz ki olmaya ibret, nazarında
Ol düşmanıdır sahibinin, baş üzerinde".

Her mahlûkta olduğu gibi bizim gözlerimizin de ayrı bir husûsiyeti vardır. Gördükleri her şeyi gönüllere indirir olduklarından gönlün hislenmesine, kararıp katılaşmasına ve nihâyet kötü huyların peydâ olmasına sebep olurlar.

Bu kötü huyların gönüllerde husûlü, kötü kimselerin yüzlerine ve kötü işlerine bakmakla olur. Güzel yüzlere bakmakla da çok çeşitli fitneler hâsıl olur. Çünkü bakışlar; şeytan-ı aleyhillâ'nenin oklarından bir oktur; kime isabet ederse onu fitneye düşürür. Onun için Hakk yolcusuna lâyık olan bakışlarını ayaklarından ayırmamasıdır ki, bu şeytanın oku kendisine isabet etmesin. Onun için Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'in Nûr sûresi 30 ve 31. âyet-i kerîmelerinde, **"Mü'min erkeklere söyle: Gözlerini** (harama bakmakdan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar...", "Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini** (harama bakmakdan) **sakınsınlar, ırzlarını korusunlar..."** gibi erkeklere ve kadınlara, birbirlerini görmemek için gözlerini kapamalarını emir buyurmuştur. Biz her ne kadar kötü niyet sahibi olmasak dahî Hakk'ın bu emrine muhâlefet edişimiz yetmez mi?

Hem şuna da dikkatinizi celbederim ki, bütün mü'minlerin annesi olan Hazret-i Âişe vâlidemize, sahâbîlerin Peygamberimizin halini öğrenmek için sordukları suallerde, onlarla yüz yüze gelmemesi için, sorguları hicab arkasından yapmaları emredilmiştir.

Bizim şairlerimiz de gözlerin âfetleri hakkında çok şiirler yazmışlardır. Hattâ bugün bile radyolarda gözlerin medhiyesi hakkında birçok sözler söylenmektedir.

Binâenaleyh gözün muhafazası, gönlün muhafazası demektir. Gözlerini muhafaza edemeyenler hiçbir zaman gönüllerini de muhafaza edemezler.

Diğer cihetten bakışların önde olması, tevâzu alâmetidir. Çünkü büyükler yâni kibirliler, önlerine bakmaktan sakınırlar.

Önüne bakarak yürümek sünnet-i seniyyeye uymaktır. Çünkü Peygamber sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimiz yürürlerken daima önlerine bakarak yürürler, sağa sola bakmazlardı. Üstelik, öne bakarak yürümekte sür'at vardır. Ve bunda da himmet vardır. Çünkü himmet sahipleri Hak Teâlâ'dan başkasına bakmazlar. Düşmemek için gözlerini daima öne çevirenler gibi himmet sahibi de bakışlarını Hak'ka çevirmiştir. Öne bakarak yürümekte sâlik'in seyrindeki sür'atte işaret vardır. Gözünün baktığı yere kadar ayağını atmaya gayret göstermesi demektir.

Bu demektir ki, hak yolcusu Hak'ka vuslatta çok gayret göstermelidir. Zira Hak Teâlâ cihetlerden ve mekânlardan münezzehtir. O'na gitmek demek, O'nun rızasını istemektedir. O'nun rızası da iki şeydir: Birincisi emirlerini tutmak, ikincisi ise yasaklarından kaçmaktır. Bunun ismine şeriat demekteyiz. Kişi bütün emirleri tutmak ve bütün yasaklardan kaçmakla şeriata sahip olmuş olur.

“Şeriat istemeyiz!” diyenlerin, ne büyük hatâya düştüklerini bilmeleri lâzımdır.

Göz deyip geçme! Gözü âfetlerden korumamız nasıl boynumuzun borcu ise, bizim Hak’ka vuslatımıza mâni olan mânevî felâketlerden de korunmamız öylece vâcibtir. Çirkin ve günahı mücib her şeyden gözlerimizi korumak boynumuzun borcudur. Nefeslerin gafletle alınıp verilmemesi, bu gözlerin bakışlarına da bağlıdır.

Göz böyle olduğu gibi kulak da böyledir. Hattâ yüz ve dil de bunlardan aşağı kalmaz. Meselâ, başın örtülmesi demek, saçların örtülmesi demek değildir. Başda en mühim şeyler göz, yüz ve sözdür. Bunların ecnebi (yabancı, nâmahrem) erkeklere karşı açık olmasının pek mühim ve korkunç hâdiselerin zuhur etmesine sebebiyet verdiği artık inkâr edilemez. Öyle ise; “başını ört” demek, “yüzünü ört” demektir. Bu çok ince olan mânâları sizlerin derin ve ince görüşlerinize bırakırım.

5- Hoş Der Dem:

Yâni her akıllı ve sâlih olana lâyık odur ki, nefeslerini alıp verirken nefeslerini gafletten muhâfaza etmeli, kalbi her nefes alıp verdikçe Allah Teâlâ’nın huzurunda olduğunu bilmelidir. Çünkü nefeslerin gafletten muhafazası, kalbin Allah Teâlâ ile huzur bulmasına sebeptir. Bu da nefeslerin ihyâsı demektir. Nefeslerin ihyâsı ise, her nefesin huzur ile girip çıkması demektir ki, bu kimsenin diri olduğuna ve Allah’a vâkıf olduğuna işarettir. Her kimse ki nefesini gafletle alır verirse, o da Allah Teâlâ’nın rahmetinden kesilmiş bir ölü gibidir.

Ubeydullahi’l-Ahrar Hazretleri, bu tarîkte yâni Nakşî tarikatinde nefeslerin muhâfazasının en mühim işlerden biri olup nefesini huzur ile muhâfaza edemeyene, “Nefeslerini

zâyi et" demekten başka bir şey söylenemeyeceğini belirtir. Bahaeddin Nakşibendî Hazretleri der ki: "Bu târikatin kuruluşu nefesler üzerinedir". Binâenaleyh her sâlike lâyık olan nefesinin giriş ve çıkışını muhafaza etmesidir.

Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri bir risâlesinde, zikrullahın bütün hayvanların nefeslerinde de câri olduğunu söyler. Böyle olunca, insana ve bâhusus sâlike nefes alıp verirken huzur ile olmasına işaret vardır. Hattâ bu huzur sana bir meleke olsun da senden ayrılmasın. Ondan sonra huzurun ayrılması mümkün bile olmaz. Bu, zâkirin gafletten uyanışının alâmetidir. Zira zikirden maksat zâkirin onun mânâsını devamlı muhâfazası demektir. Ve bu mânâyı mülâhaza etmeye devam da tecelli-i İlâhîlerin vücuduna sebeb olur. İşte bütün bunlar ancak nefesin gafletten muhâfazasına bağlıdır. Nefeslerin huzuru, Hak Teâlâ'nın tecellilerine sebep olur. Tecelliler ise mahlûkatın nefeslerinin adedince çoktur.

Her kim, tecellilerinden birisine mazhar olur ise, bu hali muhafazaya çalışmalıdır. Nefeslerin muhâfazası elbette çok zordur. Buna binâen, istiğfarı dilden bırakmamak da gerekir. Çünkü istiğfar insanı temizleyip pâklar. Bu nefeslerin muhafazasının, gözlerin muhâfazasına da bağlı olduğunu belirtmiştik. Bu incelikleri idrâk eden müslüman kardeşlerin ne kadar uyanık olması lâzım geldiği açıkça anlaşılmaktadır.

Dünya sevgisi, mal vesâir sevgileri bizi ne kadar aldatıyor! Çünkü bu dünyadaki vazifelerimizin en başta geleni Hak Sübhânehu ve Teâlâ'yı bilmek ve O'nun yasaklarına, emirlerine tam mânâsiyle uyabilmeye çalışmaktır. Dünya mallarını biriktirmek için yapılan çalışmaların ne kadar yersiz olduğu da açıkça anlaşılıyor. Çünkü dünya ve dünya varlıklarına bel bağlamak suretiyle kalbler kararır. Gözler

karanlıkta nasıl ak ile karayı seçemez ise kalbleri kararanlar da artık Hak ile bâtılı seçemez olurlar. Bu ceza da öylelerine yeter de artar. Bizim hem cennette, hem de cehennemde hazır, yapılmış iki evimiz vardır. Bu dünya imtihan yeridir. Burada hangi yeri kazanırsak yarın ölünce gideceğimiz yer orasıdır. Yâni Hak yolunun âşıkları cenneti seçerler ve oraya giderler. Dünyayı seçip gaflete düşenlerin de gidecekleri yer artık malûmdur. Cenâb-ı Hak cümlemizi bu kötü âkıbete düşmekten korusun. Âmin...

6- Sefer Der Vatan:

Yâni bulunduğu yerde seferdir. Bundan murad Hak yolcusunun seferinin, bu âlemden Cenâb-ı Hak Sübhânehu ve Teâlâ'ya olmasıdır. İbrahim aleyhisselâmın dediği gibi: "Ben Rabbime (bana emrettiği yere) gidiyorum, O bana yolumu gösterir" (Saffât: 99).

Yâni sâlikin bir halden, bir makamdan daha üstün bir makama geçmesidir. Ebû Osman el-Mağribî kaddesallahü sırrıhü der ki: "Sâlike lâyık olan hevâ, şehvet ve muradından vazgeçip Hak'kın arzularına ve muradına uymasıdır. Yoksa bir memleketten diğer bir memlekete geçmesi değildir. Zâhirî seferler, mürşid ve mürebbileri buluncaya kadar olur. Mürşidini bulunca artık burada oturup onun emirlerine teslim olması vâcibtir".

Eş-Şeyh Muhammed İbn-i Aliyyi'1-Hâkimü't-Tirmizî Hazretleri dervişlerini zahirî seferden men eder ve derdi ki:

"Her hayrın ve her bereketin anahtarı olan irâdet, sıhhat buluncaya kadar irâde mevziinde oturarak sabırdır. Bu suretle senin Allah Teâlâ'ya sefer ettiğinin bereketi zâhir olur".

Meşâyıh-ı Kirâm Hazretleri, tâliplerini zahirî seferlerden men ederlerdi. Çünkü bu seferlerde bazen tahammül edilemez meşakkatler bulunabilir ve herkes buna tahammül edemez. Bazen farz ve sünnetleri de terketmek suretiyle kalblerinde perişanlık hâsıl olur. Kâmiller için ise, bu meşakkatlere tahammül hâsıl olduğundan, seferleri daima terakkilerine vesile olur. Bunlar bazen bulundukları yerlerdeki dostlukları, nâsı, rahatlarını ve ülfetlerini terkederek tam bir yalnızlık içinde, daha âli makamlara erişmek için seferleri ihtiyar ederlerdi. Ubeydullahi'l-Ahrar Hazretleri, seferin mübtedilerde gönül dağınıklığına sebep olduğunu söyler.

Hakk tâlibi, şeyhini buluncaya kadar sefer eder ve şeyhini bulduktan sonra sıdk ile hizmetine koyulur. Bu da, Cüneyd-i Bağdadî'nin oğluna yaptığı nasihatta, "Oğlum, meşâyıha can ve başla, mal ve beden ile hizmet et ve buna devam eyle" demesi gibidir.

Ârifü'l-Câmî der ki: "İnsanın kalbi kâinatın taallûkatından ve beşerî tabiatların işaretinden ayrılınca kalbin asıl safâsı, güzelliği, parlaklığı meydana çıkar. Yâni kalb tasfiye olunca temiz bir ayna gibi olur ve aynanın karşısında insan kendisini nasıl görüyorsa, kalbinin karşısına çıkan her şeyi de öylece görür. O zaman gezmeye, sefere hattâ harekete bile lüzum kalmaz; bu parlayan gönlün karşısına çıkan her şey olduğu gibi görülür".

Öyle ise ey aziz kardeş, sen de kendini bu dünya için harcayıp yok etme. Bak, sende ne büyük, ne güzel, ne kıymetli cevherler var; bunları atıp da dünyanın hiç kıymeti olmayan şusuna-busuna aldanmak ve âhiretini zâyi etmek gibi büyük gaflet olur mu? Zâyi ettiğin mal ve paraların çok kıymetli bile olsa telâfisi her zaman mümkündür. Fakat zâyi olan nefeslerin

ve zamanların telâfisi asla mümkün olmamaktadır. Öyle ise ey aziz kardeş, sen de buraya o ebedî hayatı kazanmak için geldiğini unutma.

7- Halvet Der Encümen:

Halvetler iki kısımdır. Birisi, insanlardan uzak bir yerde oturup melekût âlemine muttali olmaya çalışmaktır. Zira havaslarımız hükümlerini icrâ edemedikleri vakit, bâtınî havaslar melekût âlemine muttali olmaya hazır olurlar. Rüyalarımızda hâsıl olan görmeler, bizim uykuya yatışımızla zâhirî havaslarımızın kaybolmasıyla başlar. Bu havasları biz ne zaman kapayabilirsek bâtınî havaslarımız o zaman ortaya çıkar. Bunun için halvetler ihdas edilmiş ve bu riyâzatlara kırkar gün devam edilerek bâtıni havasların meydana gelmesine çalışılmıştır.

İkinci halvet ise, cemiyet içinde yapılan halvetlerdir ki, sâlikin kalbinin halkı görmeden uzak olup Hakk ile hazır olmasıdır. Halbuki kendisi de halkın arasındadır. Bu takdirde zâkir, zikr-i kalbiden öyle müstağrak olmuştur ki, sokağa çıktığı zaman bile ne insanları duyar ve ne de onlarla meşgul olur. Çünkü zikr-i hakikî, kalb-i hakikîyi istilâ etmiş, başka şey görmesine artık imkân kalmamıştır. Dolayısiyle bu kimsenin halk ile münasebeti ve muamelesi ona zarar vermez. İşte hakikî halvet budur. **Hakk** Teâlâ Hazretleri de Kitab-ı Kerîm'inde bu olgun ve kâmilleri övmüştür.

Bu halvet, Tarîk-i Nakşibendî erbabına mahsustur. Nakşibendî Hazretleri, "Halvette şöhret vardır. Şöhret ise âfettir", buyurmuştur. Toplulukda, cemiyetlerde ve sohbetlerde hakikî zâkirler için faydalar vardır. Hattâ bu zâkir kendi nefsini bile işitemez hale gelir.

Bir hadîs-i şerifte, "**Nâs'ın arasına karışan ve onların ezasına sabreden mü'min, insanların arasına karışmayan mü'minlerden hayırlıdır",** buyurulmuştur.

Şeyh Ebû Seyyîdi'l-Hirâs Hazretleri der ki: **"Kendisinden çeşitli kerametler zâhir olan kâmil değildir. Kâmil, ancak o kimselerdir ki, halk arasında oturur, alışverişini yapar ve Allah Teâlâ'dan bir lâhza bile** gafil **olmaz".**

İmam Rabbani Hazretleri de, **"Vatanında sefer** etmeye **muvaffak olanlar halk arasında da halvet yapmaya muvaffak olurlar",** demektedir. Topluluktaki halvet sahiplerinin bilmeleri lâzımdır ki, bu halvetin kalb kapılarının dışarıya karşı kapalı olması şarttır ki, hiç kimseye iltifat etmeye meydan vermesin. Yine kimseyle görüşmemesi, konuşmaması lâzımdır. İnsan haklarının ve aile halkının hukuklarına riayetten dış ve iç işlerini görebilmek için bazı zamanları ayırmak güzeldir. Fakat, kalbin hiçbir vakit Allah'tan ayrılmasına cevâz verilmemiştir. Gerek halkın ve gerekse aile halkının menfaati icabı yapılan hizmetler de, Allah için yapılacağından, bütün hizmetler Hakk için olmuş olur.

Cenâb-ı Hakk cümlemizi, yaptığı bütün hareketleri Allah için yapan kullarından eylesin. Âmin...

8- Yâd Gerd:

Bundan murad, sâlik olan Hakk yolcusunun nefy-ü isbat zikrini lisanen yapmasıdır. Yâni "Lâ ilâhe illâllah" kelimesini murakabe mertebesine vâsıl olan her kişinin, her gün beşbin veya onbin adet zikrini lisanen yapmasıdır. Bu şartta, zikrin lisan ile yapılmasını söylemişler. Zira, kalbler etrafta gördükleri şeylerle paslanırlar, demirlerin paslandığı gibi. Bu tevhidi lisanen yapınca kirler gider, demirlerin dövülüp paslarının giderildiği gibi.

Sâlik, murakabesinde terakki ederek müşahede mertebesine vâsıl olur. Bu "yâd gerd" için, "Zikrin, devam ile tekrarlanmasından ibarettir. İster kalb ile olsun, ister lisan ile olsun mutlaka zikrullahtan kinâyedir" diyenler de olmuştur. Sâdât-ı Nakşibendî'ye göre, zâkirin zikir vaktinde gözlerini yumup ağzını kapayarak dilini üst damağına dayaması ve nefesini göbeğinde hapsederek kalb ile zikre devam etmesidir. "Lâ" hecesini göbeğinin altından çıkarıp dimağına doğru uzatır, "ilâhe" kelimesini sağ omuzuna ve oradan da "illâllah" kelimesini kalbine sertçe indirir. Bu suretle hâsıl olan hareket bütün âzâya sirayet eder. "Lâ ilâhe" ile vücuttaki bütün hâdiseleri nefy edip yok nazarı ile bakar ve "illâllah" kelimesi ile Hak'kı ispat ile, basar gözü Hakk Teâlâ'ya bakar. Bu hattı mülâhaza ederek "Muhammedü'r-Resûlüllah" der. Bu kelimeyi bu şekilde ve bir nefeste tek olmak şartıyla yirmibir veya yirmiüç yapmaya çalışır. Bu halde iken, mânâsını da düşünerek, "İlâhi ente maksûdî ve rıdâke matlûbî ve âtınî muhabbeteke ve ma'rifetike" der. Ve bu suretle zikre, faydasını ve semeresini görünceye kadar devam eder. Her gün dersin, binyüz'den aşağı kalmamasına çalışır.

9- Bâz Geşt:

Bundan murad, zâkirin yirmibir kere tevhidi yapıp nefesini salınca, "İlâhi ente maksûdî ve rıdâke matlûbî"nin mânâsını tahayyül etmektir. Bu, zâkirin kalbinde tevhidin sırlarının meydana gelmesine sebep olur ve hattâ gözünden bütün mahlûk silinir, Vâhid-i Mutlak'ın vücudu, yâni varlığı zâhir olur. Bu zikre devamla hakikatler zâkire keşfolunur.

"Bu zikre sadakatim yok" diye terketmek câiz olmaz. Belki, taklîden devam etmek suretiyle hakikatlerine ve sıdk'a erişilir.

Zâkirin bu zikre ve kelime-i tayyibeye; aczini ve kusurlarını düşünerek devam etmesi ve onları itiraf etmesi münasebetiyle Allah Teâlâ'nın yardımına mazhar olur. Zâkir, zikri esnasında, Allah Teâlâ'ya rücû eder, ki Allah Teâlâ'ya vuslat hâsıl olsun diye.

Hakkıyla zikir, Allah Teâlâ'dan yardım olmadıkça, bir kula mümkün olmaz. Onun için, "Mâ zekernâke Hakka zikrike ya mezkûr" buyurulmuştur.

10- Nigâh Dâşt:

Sâlikin, nefy-i isbatın mânâsını kalbinde zikir halinde de mülâhaza etmeyi muhâfaza etmesidir. Çünkü bununla kalbe hâtıraların girmesi önlenir. Hâtıralar girince - ki biz ona vesvese de diyoruz - huzur-ı kalb hâsıl olmaz. Veya bundan murad; kalbe havâtırın gelmesini bir iki saat önleyebilmeye çalışmaktır. Zira, kalbi hâtıralardan muhâfaza etmek büyük bir iştir. Her kim buna kâdir olursa, kendisi "sûfi" denmeye lâyık olur. Çünkü tasavvuf, kalbi hâtıralardan muhâfaza etmeye kâdir olmaktır. Her kim buna kâdir olursa, kalbinin hakikatini bilmiş olur. Kalbinin hakikatini bilen de Rabbini bilmiş demektir. "Men arefe nefsehû, fekad arefe Rabbehû".

Bâzı ârifler kalblerini muhâfaza için birçok gecelerini uyanık olarak geçirmişlerdir. Şeyh Ebû Bekir el-Kettânî der ki: "Ben kırk sene kalbimin kapısında bekçi oldum, oraya Allah Teâlâ'dan gayriyi komadım. Bu suretle kalbim Allah Celle ve Alâ'dan gayrisini bilmez oldu".

Şeyh Ebû'l-Hasan el-Harkanî, "Benim kalbim kırk yıldan beri Allah Teâlâ'ya bakar ve orada O'ndan başkası bulunmaz. Göğsümde Allah'tan gayrisi için yer yoktur" demektedir. Bunlardan murad kalbin hâtıralardan muhâfazasıdır. Hâtıraların kalpte durmaması matlûbtur.

Ubeydullah-i Ahrâr Hazretleri der ki: "Havâtırdan muhâfaza olmak demek, kalbe hiç hâtıranın gelmemesi demek değildir. Gelen hâtırayı tutmamak gerekir. Akan suya dökülen otlar, yapraklar suyun seyrine nasıl mâni olmazlarsa, kalbe gelen hâtıralar da böylece zikre mâni olmaz".

Şeyh Alâeddin Gücdüvânî'ye sormuşlar ki, kalbe hâtıra gelmemesi mümkün müdür? "Hayır, bazen gelir, bazen gider; sen buna üzülme ve üzerinde durma" buyurmuş. Şeyh Alâeddin Attar da bunu te'kîden, "Hâtırayı yok etmek zordur. Ben kalbimi hâtıralardan yirmi sene gözetledim; sonra yine hâtıralar geldi ve durmadı" demektedir.

Bazıları da, "Hâtıraların gelmesinden korkma. Yalnız, o gelip giderse bir şey değildir fakat yolu kaparsa o zaman tehlikeli olur" demişler.

Bunlardan anlaşılıyor ki, zâkir zikrine devam eder ve kalbe gelen hâtıralara kulak asmaz, kıymet de vermez. Yolcu yolunda gerektir, dedikleri gibi...

11- Yâd Dâşt:

Bundan murad, zâkirin, nefy-i isbat zikrinde nefesini hapsetmesi ve kalbini muhâfaza ile huzurda bulunmasıdır. Ve demişlerdir ki, bu Allah Teâlâ'yı devamlı zikir de kalbin huzurunu muhâfaza içindir. Bu kelime, murakabe ve sohbet ile râbıta kelimeleri müşterektir. Bu kelime Zât-ı Ahâdiyet'in sırlarının müşâhedesidir. Bunu ancak "havas" olan kâmiller anlar.

Bu hâtıralardan kalbi muhâfaza, takvâ sahiplerine, zâhidlere, şüpheli şeylerden kaçan verâ sahiplerine, daima helâl yiyenler ve gönlüne başkasının girmemesini gözleyen bahtiyarlara müyesser olur.

Bunları okumak, yazmak ve bilmek hüner değildir! Asıl hüner bunları tatbiktir. Yâni gönlü hâtıralardan muhâfaza etmektir. Bunun da dünya işlerine dalanlar için mümkün olmayacağı âşikârdır. Onun için Sadreddin Konevî Hazretleri oniki nasihatinin başında ehl-i dünyayı terketmeyi zikretmiştir. İkinci olarak da dünya zevk u sefasından uzak kalıp kanaati tavsiye etmiş, helâl yiyip haramdan kaçmanın çok mühim olduğunu belirtmiştir. Herkesi kendinden daha hayırlı ve efdâl görmek gerektiğine de ehemmiyetle işaret etmiştir.

Bu çok mühimdir. İnsan bazı meziyetleriyle kendisini yüksek ve bu meziyetlere erişemeyenleri de hor ve hakir görebilir. Bu ise insanın yıkımı için kâfidir. Binâenaleyh sen ne kadar büyük, ne kadar bilgin ve ne kadar kuvvet ve kudret sahibi olsan dahi kendini küçük ve başkalarını da kendinden hayırlı ve efdâl gör. Bu suretle insanlar birbirlerine hürmet ve saygıyı borç bilirler ve cemiyette güzel geçimler hâsıl olur. Mağrurların bulundukları cemiyetler ise, bilâkis güzel ve tatlı yaşayıştan mahrum kalırlar. Bu da bizim için büyük bir eksiklik ve acıdır.

Meselâ, ucûb denilen, kendini beğenme hali olan insanlar, tevfikât-ı İlâhiyye'nin kendilerine gelmesine mâni olurlar.

Bunu şöyle de anlayabiliriz: Güzel bir değirmen yapmışsınız. Fakat eğer bu değirmeni işletecek su veya cereyan gelmezse bu değirmen ne işe yarar? Binâenaleyh Cenâb-ı Hak'kın yardımına her bakımdan muhtaç olduğumuz âşikârdır. Bu yardım ise günahkârlara ve kendini beğenenlere gelmeyeceğinden, insanın iyi huy sahibi olmasına ihtiyaç hâsıl olmaktadır.

Cenâb-ı Hakk cümlemizi affetsin de iyi huylu, imanlı ve rızâ-i İlâhî'yi kazanmaya çalışan bahtiyarlardan eylesin. Âmin... Tarikat, tasavvuf, dervişlik, hep bunun içerisindedir.

Şimdi sen de bu bahtiyarların arasına girmeye özenmez misin? Dünya fânî, her şeyi de fânî! Bu marifetullah gönülde olursa ona ne ölüm olur, ne de bir şey! Ölüm de ona, bu âlemden diğer bir âleme intikalden başka bir şey değildir. Allah Teâlâ Hazretleri cümlemizi, fazl u keremi ve lûtf u inâyetiyle bu insanlık mertebelerine ve bu güzel huylara sahip olan bahtiyarlar zümresine ilhak buyursun. Âmin.

Bi hürmeti'l-seyyîdi'l-mürselîn ve salli ve sellim alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmâin.

Üçüncü Bölüm

KUR'ÂN SÛRELERİNDEKİ HASSALAR

KUR’AN SÛRELERİNDEKİ HASSALAR

Aziz ve muhterem kardeşim,

Bu terazi ve mizandan istifade etmenin yoluna bak. Nasıl vücudumuzun her türlü marazlardan sâlim olması için dikkat gösteririz ki; kilomuz fazla ise atmaya, tansiyonumuz yüksek veya düşük ise düzeltmeye çalışırız. Kanımızda her ne gibi noksanlıklar varsa onların telâfisine gayret ederiz ve etmek de mecburiyetindeyiz. Şayet ihmal edersek günün birinde umulmadık felâketlerle karşılaşacağımız muhakkaktır. Sıhhatli olmak için böyle kaidelere uymak mecburiyetindeyiz. Dinimiz de böyledir.

Bu mizana göre kendini tart! Ne gibi kusurlar görüyorsan onları birer birer terke çalış. İyiliklerini peyderpey arttırmaya gayret eyle ki dinin de sıhhat gibi dürüst olsun.

Şimdi sana Kur’ân-ı Azîmüşşan’daki sûrelerin hassasından bir nebze bahsedeceğiz. Kur’ân-ı Kerîm’in hassaları sayılmakla bitmez, geçmiş büyüklerimizden naklolunan hassaları biz de size izah etmeye çalışacağız.

Kur’ân-ı Azîmüşşan’dan her gün bir hizip veya daha ziyadesini hatm-i şerîf niyetiyle okuyanın, bilûtfullahî Teâlâ, bütün hassalara nail olacağına asla şüphe yoktur.

1. **Sûre-i Fâtiha'**yı her kim, vird edinip devam ederse, Cenâb-ı Hakk onu dünya ve âhiret cümle maksudlarına nâil buyuracağı gibi bütün âfâtlardan da hıfzeder. Herhangi bir hastaya, yazıp suyunu içirseler Allah Teâlâ'nın izni ile şifa bulur. İmam Ali ve İmam Gazâlî'nin Fâtiha-i Şerîf hakkında çok medh ü senâları vardır.

   Sabah namazından sonra otuz kere, öğle namazından sonra yirmibeş kere, ikindiden sonra yirmi kere, akşam namazından sonra onbeş ve yatsı namazından sonra ise on kere okumak suretiyle - ki, hepsi yüz eder - büyük lûtuflara nâil olunur. Malûmdur ki, Fâtiha sûresi şifadır. Böyle yüz kere okununca şifa üstüne şifa olur. Bunu yapanlar hem maksatlarına erişmiş ve hem de Hakk'ın hıfz u himayesine girmiş olurlar. Gaflet etmemeni tavsiye ederim!
2. **Sûre-i Bakara'**yı her kim, devam ederek okursa, Allah Teâlâ o kulunu sihirbazların sihrinden korur ve o kula sihir asla tesir etmez.
3. **Sûre-i Âl-i İmran**'ı her kim, üç defa okursa, kul borcundan kurtulur ve ummadığı yerden mallar gelir.
4. **Sûre-i Nisâ'**yı, erkek ve kadın, her kim okursa Hakk Teâlâ aralarını ıslah eyler ve onlar da güzel geçinirler.
5. **Sûre-i Mâide'**yi kırk defa okuyan kimselere Cenâb-ı Allah çok rızık, mal ve makam ihsan eder.
6. **Sûre-i En'am'**ı kırkbir defa okuyan kimselerin muğlâk, karmaşık işleri lâyıkiyle çözülür ve düşman şerrinden muhâfaza olunur.
7. **Sûre-i A'raf'**a devam eden, âhiret azabından emin olur.

8. **Sûre-i Enfâl**'i yedi defa kırâat eden, zindandan halâs olur ve şerlerden emin olur.
9. **Sûre-i Tevbe**'yi onyedi kere okuyan, her ne hâcet dilerse Hakk Teâlâ kabul buyurur, fena kimselerden ve hırsızların şerrinden emin eder.
10. **Sûre-i Yûnus**'u her kim yirmibir kere okursa, Hakk Teâlâ onun düşmanına fırsat vermeyip şerrinden emin eder.
11. **Sûre-i Hûd**'u her kim üç kere okursa hâcetleri meydana gelir ve kendisi de denize batmaktan emin olur. Vapur yolcularına tavsiye olunur.
12. **Sûre-i Yûsuf**'u her kim okursa, hasretine kavuşur ve herkesin gözüne şirin gözükür.
13. **Sûre-i Ra'd**'ı her kim okursa, çocukları cin ve perilerin şerrinden muhâfaza olunur. Gece ağlayan çocuklar için tavsiye edilir.
14. **Sûre-i İbrahim**'i her kim yedi defa okursa, Hakk Teâlâ, düşmanına fırsat vermez. Ayrıca ana ve babasının rızasını kazandırır.
15. **Sûre-i Hucûrât**'ı üç kere okuyan kimselerin alışverişini Hakk Teâlâ bereketlendirir. Ticaret sahiplerine tavsiye olunur.
16. **Sûre-i Nahl**'i her kim yüz kere okursa, düşmanına galip olup bütün maksatlarına erişir.
17. **Sûre-i Esra**'yı yedi kere okuyan, gammaz, hasûd kimselerin şerlerinden emin olur. Ve yazıp suyunu küçük çocuklara içirseler, çocukların dilleri fasih olur. Konuşamayanlara ve kekemelere tavsiye olunur.
18. **Sûre-i Tâhâ**'yı her kim yirmibir kere kız evlâdı üzerine okusa bilûtfullahi Teâlâ bahtı açılıp sâlih ere nasip olur.

Kardeşim,

Bunları yazmak suretiyle, gayemiz olan, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın sayısız nimetlerinden, lûtuflarından bazılarını sizlere açıklamış olmak vazifesini ifa ediyoruz. Diğer sûreler de buna benzer binlerce fezâili câmi olduğundan, ihlâs ile Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı okumaya devam ettiğin müddetçe Cenâb-ı Hak'kın sayısız lûtuflarına mazhar olursun. Sakın sen başka okuyanlara bakıp da onları örnek alma! Okunan kitap Allah'ın Kitabı'dır, onu Allah için okuyanlar ecir alırlar, para için okuyanlar ise para alırlar!

Sonra Kur'an'ı, başkaları beğensin diye çeşitli kılıklara sokmaya kalkma. Sâde ve lâhn-i Arabi ile okunan Kur'an, makbul-i İlâhî olur. Gerek Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın tilâvetinde ve gerekse tarikatların gösterdikleri zikir ve tesbihlerde en çok dikkat edilecek şey ihlâs ile olmasıdır. Tarikat hiçbir zaman levhiyyattan ibaret değildir. Herbirisinin gayesi Allah Teâlâ'nın rızasına ermektir. Verilen dersler - ister az, ister çok olsun - hep Hak'ka ulaşmaya vesiledir. Bu devirde tarikate girenlerin çoğu bu gayeden uzak olarak, hemen dünyalıklarının temini gayesindedirler ki, buna da tarikat demek abestir. Meselâ, talebelerin sınıf geçmeleri, tüccarların işlerinin rast gitmesi için hemen "Şeyh efendinin bir duasını almak kâfidir" diyerek koşanların gayeleri hep boşunadır. Tarikatler çocuk oyuncağı değildir. Verilen sözü tutmak pek mühimdir.

Bu dersler bir emanettir. Onu alıp da yapmamak kadar gaflet olmaz. Veya bir zaman yapıp da sonra bırakmak da pek acı bir haldir. Çünkü emanete riayet lâzımdır, denmiştir. Söz de, ahid de bir emanettir.

Halkın gücünün yetmeyeceği pek ağır dersler vermek de doğru olmaz zannederim. Herkese, gücünün yeteceği kadar ders vermek daha âlâdır. Onun için muhtelif tarikatlerde, muhtelif şeyh efendiler derslerini zamana göre tertip etmektedirler. Ufak bir çocuğa kuvvetli yemekler nasıl zarar verirse, mübtedî bir dervişe de birdenbire yüksek dersler vermek böyle olsa gerektir. Bu hususta en güzel mizan, bu kitapta yazılan kötü ahlâkları bırakabilmek ve yerine güzel huylar kazanabilmektir.

Geçenlerde altmış yaşını aşkın bir efendi geldi. Sekiz senedenberi Medine-i Münevvere'de oturduğu halde halinden şikâyet etti:

"Burada oturmak bana hiç fayda etmiyor, çünkü sabrım yok. Her gördüğüm kusur ve kabahate karşı feryad ve figan ederek herkesle kavga ediyorum. Halbuki kendi halim de onlardan daha iyi değil. Fakat çare yok... Onun için artık evden çıkmamaya karar verdim..."

Evet Resûlüllah'ın beldesine oturmak büyük bir şereftir. Fakat herkesle iyi geçinmek de ayrı bir nimettir. Buna hüsn-i zan derler ki, bu olmadan insan rahat ve huzur bulamaz. Onun için demişler ki: "Senin düşmanın senin nefsindir, başka düşman arama!".

Nefsini bu yazılan kötü huylardan kurtarabilirsen ne mutlu sana! Herkes de böyle... Sen, kendini kurtaramadığın kötü hallerini gözönüne getir. Bak, başkasına kusur bulabilir misin?

Bir derviş, şeyhini levh-i mahfuzda cehennemlik olarak görmüş, fakat bunu şeyhine söylemeye bir türlü cesaret edememiş. Nihayet bir gün fırsat bulup da anlattığı zaman şeyhi ona demiş ki:

"Evlâdım, ben onu tâ kırk senedenberi görmekteyim. Benim vazifem beni yaradana, Hâlık'ıma kulluktur. Hâlık'ın vazifesine, hükmüne karışmaya hakkımız yoktur".

Bunun üzerine derviş efendi o gün levh-i mahfuzdaki yazının silinip yerine, "ehl-i cennettir" diye yazıldığını görünce kusurunu anlamış ve tevbekâr olmuştur.

Bizim de vazifemiz, başkalarının hatâ ve kusurlarını görerek onları ta'yib etmek değil, bilâkis hatâ ve kusurlarını örtmek ve kendi hatâlarımızı görerek onların ıslahına gayret etmektir.